

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ งานวิจัย

๒๕๙ 12/864

การพัฒนาระบบบริหารงานของสตรีในจังหวัดยโสธร

วิภาพรรณ อุปนิสากร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
วันรับ.....
วันลงทะเบียน..... 15 มี.ค. 2560.....
เลขทะเบียน.....
เลขเรียกหนังสือ.....

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

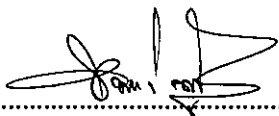
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พ.ศ. 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นางวิภาพรรณ อุปนิสากร แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมเจตน์ ภูศรี)

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไชสง)

กรรมการ
(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์)

กรรมการ
(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก)

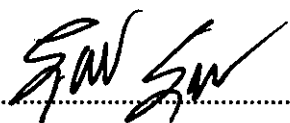

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สิัญญา เคนาภูมิ)

กรรมการ
(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม)

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนิท ตีเมืองชัย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

31 ต.ค. 2559

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ชื่อเรื่อง : การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

ผู้วิจัย : วิชาพรรณ อุปนิสากร

ปริญญา : ร.บ.ค. (รัฐประศาสนศาสตร์)

อาจารย์ที่ปรึกษา : ศศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2559

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร 2) เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร 3) เพื่อนำแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย 4) เพื่อประเมินผลการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเก็บข้อมูลด้วยการลงภาคสนามโดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำสตรี และสตรีระยะที่ 2 เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้นำสตรี และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี เพื่อสร้างโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ ระยะที่ 3 การนำแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ระยะที่ 4 การประเมินผลการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ทั้งก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ผลการศึกษา พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร พบว่า มี 3 ตัวแปรที่มีผลคือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 2) ด้านเจตคติทางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย และ 3) ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

แนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร พบว่า ได้โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) เพื่อระดมสมอง (Brain Storming) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อใช้ดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย ได้ 3 แนวทาง ได้แก่

แนวทางการพัฒนาความรู้ แนวทางการพัฒนาเจตคติ และแนวทางการพัฒนาพฤติกรรม

การนำแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบมีส่วนร่วม ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เขตอำเภอภูซุ่ม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ใช้ระยะเวลาในการประชุม จำนวน 3 วัน พบว่า 1) ด้านความรู้ความเข้าใจการเมืองแบบประชาธิปไตย ระหว่างก่อนอบรมกับหลังการอบรม พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรม เท่ากับ 45.56 คะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรม เท่ากับ 98.06 เพื่อเป็นผลทดสอบคะแนนก่อนหลังการเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า $t - test = 19.805$ Sig. มีค่า 0.000 น้อยกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญ .01 ดังนั้น ภายหลังจากประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มสตรีตัวอย่าง มีนัยสำคัญ .01 แสดงว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ทำให้กลุ่มสตรีตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นจริง 2) ด้านเจตคติทางการเมืองแบบ พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 4.32 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44 และค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมเท่ากับ 4.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 ความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังฝึกอบรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เพื่อเป็นผลทดสอบคะแนนก่อนหลังการเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า $t - test = 2.675$ Sig. มีค่า 0.011 มากกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญ .011 ดังนั้น ภายหลังจากประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มสตรีตัวอย่าง มีนัยสำคัญ .011 แสดงว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ทำให้กลุ่มสตรีตัวอย่างมีเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นจริง และ 3) ด้านพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เมื่อเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 4.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44 และค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมเท่ากับ 4.01 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36 ความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังฝึกอบรม เป็นผลทดสอบคะแนนก่อนหลังการเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า $t - test = 0.452$ Sig. มีค่า 0.654 มากกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญ 0.654 ดังนั้น ภายหลังจากประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มสตรีตัวอย่าง มีนัยสำคัญ 0.654 แสดงว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ทำให้กลุ่มสตรีตัวอย่างมีความรู้เพิ่มขึ้นจริง

was significantly higher than that of the pre-test average score of 45.56 at the .01 level of significance, indicating that the women's knowledge and understanding of democratic politics increased significantly after the training; 2) Comparison of the trainees' attitudes toward democratic politics showed that their post-training mean value (Mean=4.63, S.D =0.49) was higher than that of the pre-training average (Mean = 4.32, S.D=0.44) at the .01 level of statistical significance, indicating that the women's attitudes toward democratic politics changed more favorably after participating in the workshop training; and 3) comparison of their democratic political behavior before and after training showed a significant difference between the post-training average score (Mean=4.06, S.D=0.44) and the pre-training value (Mean=4.01, S.D = 0.36) at the .01 level.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือและแนะนำเป็นอย่างดี จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.สมเจต ภูศรี ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย และ รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไชสง ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส บุคดาพงษ์ ดร.ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี ดร.วิญญู ยุพฤทธิ ดร.สุวัฒน์ จิตต์จันทร์ คุณพัฒนา ศรีชนะ ดร.ธมกร ธยาประศาสน์ อาจารย์รัชชัย ชยันทำ พร้อมทั้งคณาจารย์จากคณะรัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธรทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและแนะนำในการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณแม่สะอาด จันดีและสมาชิกกลุ่มสตรีในจังหวัดยโสธร ทุกท่านที่กรุณาเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมใน โครงการวิจัย ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือและให้คำชี้แนะในการจัดทำวิจัยในครั้งนี้ ตลอดทั้งขอบคุณคณะผู้ช่วยวิจัยทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดทำวิจัยให้สำเร็จลงได้ด้วยดี คุณค่าอันพึงจะมีได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศส่วนกุศลแด่คุณพ่อบิดา มารดา และขอบเป็นเครื่องสักการบูชาพระคุณของครู คราจารย์ ที่มีส่วนสำคัญในการวางรากฐานด้านการศึกษาแก่ผู้วิจัย

ความสำเร็จในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับกำลังใจจากครอบครัวและความร่วมมือจากผู้บังคับบัญชาทุกท่านอย่างดียิ่ง ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร จนประสบความสำเร็จ

วิภาพรรณ อุปนิสากร

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
สารบัญตารางภาคผนวก	ฏ
สารบัญภาพภาคผนวก	ฑ
บทที่ 1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
คำถามการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	6
วัตถุประสงค์การวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	20
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจ	28
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ	38
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม	47
ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ	55
ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทในการเป็นผู้นำของสตรี	65
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการการพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง	69

หัวเรื่อง	หน้า
บทบาททางการเมืองของสตรีตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559)	96
บริบททั่วไป	115
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	118
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	153
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	154
การวิจัยระยะที่ 1 ในระยะนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ทางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร	154
การวิจัยระยะที่ 2 เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในจังหวัดยโสธร	156
การวิจัยระยะที่ 3 การนำแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในจังหวัดยโสธร	157
การวิจัยระยะที่ 4 การประเมินผลการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในจังหวัดยโสธร	161
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	166
ผลการวิจัยระยะที่ 1 ผลการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมือง ของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยใช้วิธีการในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา บทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร	166
ผลการวิจัยระยะที่ 2 การสร้างแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในจังหวัดยโสธร	175
ผลการวิจัยระยะที่ 3 การนำแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในจังหวัดยโสธร ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย	216
ผลการวิจัยระยะที่ 4 ผลขั้นตอนการประเมินการพัฒนาบทบาททางการเมือง ของสตรีในจังหวัดยโสธร	232

หัวเรื่อง	หน้า
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	250
สรุปผลการวิจัย	252
อภิปรายผล	253
ข้อเสนอแนะ	262
บรรณานุกรม	265
ภาคผนวก ก แบบทดสอบเพื่อประกอบการวิจัย	283
ภาคผนวก ข โครงการและตารางอบรมการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี	300
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย	308
ภาคผนวก ง แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	310
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	314
ภาคผนวก ฉ บัญชีรายชื่อผู้เข้ารับการอบรม	317
ภาคผนวก ช คำอธิบายจำแนกและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	320
ภาคผนวก ซ หนังสือเชิญเป็นวิทยากรและหนังสือเชิญเข้าร่วมโครงการอบรมสัมมนา เชิงปฏิบัติการ	332
ภาคผนวก ฌ ภาพถ่ายกิจกรรมประกอบการวิจัย	335
ประวัติผู้วิจัย	343

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การมีส่วนร่วมทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองของสตรี	66
2	การปกครองท้องถิ่น และการปกครองส่วนท้องถิ่น	117
3	ข้อมูลประชากรจังหวัดยโสธร ย้อนหลัง 5 ปี (2552 – ปัจจุบัน)	117
4	ข้อมูลจำนวนประชากรในจังหวัดยโสธร	118
5	กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนามหาวิทยาลัยของสตรี ในจังหวัดยโสธร วันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ณ ห้องประชุมองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดยโสธร	218
6	กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนามหาวิทยาลัยของสตรี ในจังหวัดยโสธร วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ณ ห้องประชุมองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดยโสธร	219
7	กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนามหาวิทยาลัยของ สตรีในจังหวัดยโสธร วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร	220
8	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	221
9	ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการเมือง ก่อนการอบรม	222
10	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนเจตคติทางการเมือง ก่อนการอบรม	225
11	ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมทางการเมือง ก่อนการอบรม	228
12	เปรียบเทียบคะแนนความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยระหว่างก่อน กับหลังการอบรม	233
13	เปรียบเทียบคะแนนเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	238
14	เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย	241

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	การเปลี่ยนแปลงเจตคติภายในสู่ภายนอก	45
2	ตัวแบบลำดับขั้นการเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ Milbrath ..	72
3	ปัจจัยที่นำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง	92
4	ตัวแบบของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ..	95
5	แสดงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง	95
6	กรอบแนวคิดเชิงกระบวนการวิจัย	153
7	การพัฒนาด้านความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตย	185
8	การพัฒนาเจตคติทางการเมือง	201
9	การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	215
10	แนวทางการพัฒนามาตรฐานทางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร	249

สารบัญญภาพ

ภาพที่

หน้า

- 1 ที่ตั้งและขอบเขตของจังหวัดยโสธร 115

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญตารางภาคผนวก

ตารางภาคผนวกที่	หน้า
1 การคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามในการวิจัย	311
2 รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์เชิงลึก ระยะที่ 1 เพื่อค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสตรี	315
3 รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมเชิงปฏิบัติการ	316
4 รายชื่อสตรีกลุ่มตัวอย่างสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) ตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร	318

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญภาพภาคผนวก

ภาพภาคผนวกที่	หน้า
1 ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดยศเสธรสถานที่จัดการประชุม	336
2 สถานที่จัดการประชุม	335
3 จัดสถานที่ก่อนการประชุม	335
4 สัญลักษณ์จังหวัดยศเสธร	338
5 ถ่ายรูปร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ	338
6 ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ	339
7 ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และสตรีกลุ่มตัวอย่าง	340
8 ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการอภิปรายผลงาน	340
9 อบรมกลุ่มโดยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ / อภิปรายกลุ่มหลังอบรม	341
10 เริ่มทำการอภิปรายกลุ่ม	341
11 อภิปรายกลุ่มที่ 2 ให้กรรมการรับฟัง	342
12 วางแผนการนำเสนอ	342
13 แนะนำให้ความรู้กลุ่มสตรีตัวอย่างจาก VTR โดยนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ	343
14 ประธานให้ข้อเสนอแนะการนำเสนออภิปรายกลุ่ม	343
15 อบรมกลุ่มสตรีตัวอย่างโดยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ	344
16 ผู้วิจัยเสนอหัวข้อการวิจัย / พิธีกรเชิญประธานกล่าวเปิดงาน	344
17 เปิดประเด็นในการอภิปรายกลุ่ม	345
18 ออกแบบแนวทางการนำเสนอผลงาน	345

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีโดยให้สตรีมีบทบาททางการเมืองเป็นประเด็นที่พึงได้รับความสนใจและมีการศึกษาอย่างกว้างขวาง ภายหลังจากการสหประชาชาติได้กำหนดให้ปี ค.ศ. 1975 หรือ พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล ซึ่งการหารือและการจัดทำข้อตกลงระดับโลกทุกครั้งได้บรรจุหัวข้อ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการตัดสินใจทางสังคมและการเมืองไว้เป็นประเด็นหลักที่ต้องจับตามอง โดยได้ให้เหตุผลว่า สตรีจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจในระดับต่าง ๆ เพราะการตัดสินใจเหล่านั้นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสตรีโดยรวม การจุดประกายทางความคิดในระดับโลกส่งผลให้ประเด็นการมีบทบาททางการเมืองของสตรีกลายเป็นประเด็นที่หลายประเทศได้ให้ความสนใจที่จะผลักดันอย่างต่อเนื่องและจริงจัง แต่จากข้อมูลปัจจุบันเกี่ยวกับสัดส่วนการมีบทบาททางการเมืองของสตรีในประเทศต่าง ๆ พบว่า ยังมีสัดส่วนค่อนข้างต่ำ รายงานขององค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ระบุว่าแม้ว่าจะมีจำนวนเป็นครั้งหนึ่งของประชากรโลก และโดยมากเป็นกึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยแต่กลับกลายเป็นว่า สตรีได้รับเลือกตั้งให้เข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกในรัฐสภาเพียงร้อยละ 12 และได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลเพียงร้อยละ 3 ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในระดับท้องถิ่นนั้นมีสัดส่วนที่ดีกว่าในระดับชาติ แต่ก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างเสรี ถือเป็นพื้นฐานของกระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่กระบวนการให้ได้ว่าซึ่งอำนาจทางการเมืองอันชอบธรรม นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังเป็นการแสดงออกซึ่งการเรียกร้อง ความต้องการ ความคิดเห็น ปฏิกริยา ความพึงพอใจ และการตอบสนอง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างสนับสนุน ตลอดจนแสดงถึงพันธะความรับผิดชอบระหว่างประชาชนกับผู้ปกครอง หรือตัวแทนของประชาชนเพื่อทำหน้าที่ดำเนินกิจการบ้านเมืองให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอันทันแต่อดีต วัฒนธรรมทางการเมืองและการปกครองของประเทศไทยนับแต่สมัยโบราณนั้น

ไม่เปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้เช่นเดียวกับบุรุษ สตรีถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางอย่างให้อยู่ในวงแคบ ๆ บทบาทของบุรุษถูกมองในลักษณะของความเข้มแข็งอดทน มีความเป็นผู้นำทั้งภายนอกและภายในครอบครัว ตลอดจนหน้าที่การงาน กล่าวคือบุรุษจะมีหน้าที่หลักสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว เช่น การรับราชการตามกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ในขณะที่สตรีที่ถูกมองว่าเป็นผู้อ่อนแอ บทบาทของสตรีจึงถูกกำหนดให้มีหน้าที่ต่าง ๆ อยู่ภายใต้ครอบครัว คือ เป็นเพียงผู้ดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน ปรนนิบัติสามีเลี้ยงดูบุตรหรือทำงานฝีมือเป็นต้น ซึ่งในเรื่องความสามารถของสตรีนั้น หากมีการยอมรับในสิทธิหน้าที่และเปิดโอกาสให้ได้มีการแสดงออกอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกับบุรุษแล้วก็เชื่อได้อย่างแน่นอนว่าความสามารถของสตรีจะมีได้ยิ่งหย่อนไปกว่าบุรุษ (วชิรพันธ์ คตสุข. 2552 : 1)

ในสังคมประชาธิปไตยสิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ หรือใช้สิทธิเพื่อแสดงบทบาทต่าง ๆ ในทางการเมืองได้โดยตรง ภายใต้กรอบของกฎหมาย ถือเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นของระบอบประชาธิปไตย ทั้งในแง่ของหลักการและอุดมการณ์ การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ถือเป็นหัวใจสำคัญ เพราะประชาธิปไตยคงเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นสิทธิทางการเมืองของฝ่ายที่จะอยู่ใต้การปกครอง ในการเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมือง เพื่อแสดงเจตนาเกี่ยวกับอำนาจ ผลประโยชน์ ต่อฝ่ายผู้ปกครอง โดยให้ฝ่ายผู้ปกครอง ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติอะไร ให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ผู้แสดงเจตนา นั้น (เชาวนะ ไตรมาศ. 2542 : 6 - 7) ความสามารถของสตรีนับวันได้มีการรับรองให้มีศักดิ์และสิทธิเทียบเท่ากับบุรุษไม่ว่าจะเป็นสิทธิการใช้ชื่อสกุลของตนเอง สิทธิในการเลือกใช้สรรพนามนำหน้าของหญิงที่มีสามีแล้วจะเลือกใช้นาง หรือนางสาวก็ได้ แม้กระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็บัญญัติรับรองสิทธิความเสมอภาคของบุรุษและสตรีไว้อย่างชัดเจน ในปัจจุบันหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้เล็งเห็นความสำคัญของสตรีที่จะเป็นพลังในการพัฒนาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ราชการส่วนท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนด การจัดรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวก็เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองของตนเอง ซึ่งแต่ละรูปแบบจะเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองในระดับต่างกัน ไปไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การประชุมประท้วง การเรียกร้องเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กร

ทางการเมือง ซึ่งนับว่าเป็นการเปิด โอกาสให้สตรีตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมในการเมืองระดับ
ท้องถิ่นมากขึ้น บวกกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 – 2559)
ต้องการเน้นถึง “การพัฒนาทรัพยากรบุคคล” ในทุกเพศทุกวัย จึงทำให้สตรียังมีโอกาสพัฒนา
ขีดความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อคุ้มครองสิทธิและโอกาสอย่างทัดเทียมกัน ในสังคม
ตลอดจนเปิด โอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในทางสังคม และการเมืองเพิ่มมากขึ้น (วณิชท์
ดลสุข. 2552 : 2)

สำหรับสัดส่วนการพัฒนามหาชนทางการเมือง โดยให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง
ในประเทศไทยจากข้อมูลของกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติและโครงการพัฒนาแห่ง
สหประชาชาติ (2540 : 160) พบว่า ยังต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ ในประชาคมโลก โดยเฉพาะ
เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายดังที่องค์การพัฒนาระหว่างประเทศได้
เปรียบเทียบไว้ในรายงานการพัฒนาคอนปี 2539 ว่าโดยภาพรวมประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีสตรี
ได้รับเลือกตั้งเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 10.8 ในขณะที่ปัจจุบัน
ประเทศไทยมีสตรีที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ
กำลังพัฒนาทั้งหลายคือคิดเป็นร้อยละ 5.6 เมื่อดูอัตราส่วนของประเทศที่พัฒนาแล้ว พบว่า
ประเทศในแถบยุโรปเหนือ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีในสัดส่วนที่สูงกว่าประเทศไทย
หลายเท่า เช่น ประเทศสวีเดน มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ร้อยละ 40.4 นอร์เวย์ ร้อยละ
39.4 และฟินแลนด์ ร้อยละ 33.5 เป็นต้น และเมื่อหันมาพิจารณาประเทศเพื่อนบ้านหลาย
ประเทศในทวีปเอเชียมีประเทศที่มีสัดส่วนของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ในรัฐสภา
มากกว่าประเทศไทย เช่น ประเทศมาเลเซีย มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ร้อยละ 11.1
ประเทศจีนมีร้อยละ 21.0 และประเทศอินเดีย มีร้อยละ 8.00

ในปัจจุบันสตรีไทยได้รับการยอมรับและคุ้มครองทางกฎหมายให้มีสิทธิต่าง ๆ
เช่นเดียวกับบุรุษทุกประการและภาพที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันก็คือ สังคมไทยได้เปิดโอกาส
ให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่นเดียวกับผู้ชาย โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วน
ร่วมกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งก็ได้มีการยอมรับบทบาทและความสามารถของสตรีมากยิ่งขึ้น
จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคม จึงกล่าวได้ว่า สตรีได้กลายเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่มี
ความสำคัญในสังคมจากค่านิยมในปัจจุบันเชื่อว่า อำนาจทางการเมืองควรที่จะกระจายอำนาจ
ไปสู่ประชาชนโดยไม่จำกัดเพศ ชนชั้น เชื้อชาติ หรือศาสนา ดังนั้นประชาชนควรที่จะมีส่วน
ร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริงและทั่วถึง ซึ่งนับว่าเป็นผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพ
ทางการเมืองของสตรีโดยปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้คือ การให้สตรีได้รับโอกาส

ทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น การเมืองเป็นกิจกรรมอันเกิดจากพฤติกรรมและบทบาทร่วมกัน
 ของบุคคลที่เข้ามาใช้อำนาจในการปกครองสังคม (สัมพันธ ภูมมาลา. 2549 : 1) การมีส่วนร่วม
 ทางการเมืองของประชาชนอย่างเสรี ถือเป็นพื้นฐานของกระบวนการทางการเมืองการปกครอง
 ในระบอบประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่กระบวนการให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองอันชอบธรรม
 นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังเป็นการแสดงออกซึ่งการเรียกร้อง
 ความต้องการ ความคิดเห็น ปฏิติริยา ความพึงพอใจ และการตอบสนอง ซึ่งเป็นการเสริมสร้าง
 สันติสนุน ตลอดจนแสดงถึงพันธะความรับผิดชอบระหว่างประชาชนกับผู้ปกครอง หรือ
 ตัวแทนของประชาชนเพื่อทำหน้าที่ดำเนินกิจการบ้านเมืองให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ
 เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ หน่วยงานทั้งภาคราชการและเอกชน
 ได้เล็งเห็นความสำคัญของสตรีที่จะเป็นพลังในการพัฒนาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล
 อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ โดยเฉพาะรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การ
 บริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร
 เมืองพัทยา สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล การจัดรูปแบบองค์กรปกครองส่วน
 ท้องถื่นดังกล่าว จะเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการเมืองการปกครอง
 ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การชุมนุม
 ประท้วง การเรียกร้องเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรทางการเมือง ซึ่งนับว่าเป็นการเปิด
 โอกาสให้สตรีตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นมากขึ้น อีกทั้งแผนพัฒนา
 สตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) มีเป้า
 ประสงค์ให้คนในสังคมมีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการเคารพศักดิ์ศรี และคุณค่าความ
 เป็นมนุษย์ มีความเสมอภาคระหว่างสตรีและบุรุษ มีเจตคติต่อการส่งเสริมบทบาทของสตรี
 และบุรุษในการร่วมพัฒนาประเทศ สตรีได้รับโอกาสในการพัฒนาและมีส่วนร่วมในสังคม
 วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร และการปกครองอย่างเต็มที่ ทั้งให้สตรีได้รับการ
 ค้ำครองทางสุขภาพะ ซึ่งหมายถึง ภาวะแห่งความสุขอันสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิตใจ และ
 ทางสังคม มีความมั่นคงในชีวิตและร่างกาย และเข้าถึงบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการ
 ของสตรี สักส่วนของสตรีในภาคการเมืองและการบริหารเพิ่มขึ้น ดังนั้น บทบาทและการมี
 ส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี จึงเป็นอีกประการหนึ่งจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็น
 จริงในการพัฒนารูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของการปกครองระบอบ
 ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคม
 และความมั่นคงของมนุษย์. 2555 - 2559 : ข) ข้อดีของผู้หญิง คือ ผู้หญิงมีประสบการณ์

ความต้องการ นิสัยใจคอ มีมุมมองและความ สามารถที่แตกต่างจากผู้ชาย จึงมีความละเอียดรอบคอบในการจัดทำแผนงาน โครงการกิจกรรม ที่สำคัญจากประสบการณ์การเป็นแม่คนเดียว คุณครูและครอบครัวทำให้ผู้หญิงมีความสนใจและมีความสามารถในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กเล็ก การประกอบอาชีพของผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงมีความสนใจกับประเด็นการพัฒนาที่แตกต่างจากผู้ชายในเรื่องเกี่ยวกับสินเชื่อ อาชีพ สุขภาพ น้ำ การศึกษา ผู้ด้อยโอกาส เยาวชน และความรุนแรงในครอบครัว

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมุ่งเป้าประสงค์การวิจัยเชิงพื้นที่จังหวัดยโสธร เกี่ยวกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีเป็นสำคัญ เพราะว่าการพัฒนาบทบาททางการเมืองเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นตัวชี้วัดถึงระบอบการปกครองได้ นั่นก็คือ ประเทศใดที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยสูง แต่ประเทศใดที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยต่ำไปด้วย การที่สตรีในจังหวัดยโสธรมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นทั้งในการเมืองระดับชาติ และโดยเฉพาะการเมืองในระดับท้องถิ่น มีสตรีจำนวนมากที่ได้รับการเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติ แต่ก็มีข้อสังเกตว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะตัวแทนของประชาชน ทั้งในระดับการเมืองระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เมื่อเทียบกับจำนวนบุรุษแล้วมีสัดส่วนน้อยกว่ามาก รวมทั้งสตรีที่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองในฐานะตัวแทนของประชาชนมักเป็นสตรีที่มีชื่อเสียงและมีบทบาทในชุมชน จึงเป็นแรงคล้อยให้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาการพัฒนาบทบาทต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ซึ่งจะทำให้สตรียังมีโอกาสพัฒนาขีดความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อคุ้มครองสิทธิและโอกาสอย่างทัดเทียมกันในสังคม ตลอดจนเปิด โอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในทางสังคม และการเมืองเพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสตรีที่มีสิทธิเลือกตั้ง ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีมากยิ่งขึ้น และถือว่าเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงในการพัฒนาบทบาทต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี และที่มีอิทธิพลเป็น ไปตามเจตนารมณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเป็นไปเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร มีอะไรบ้าง
2. การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร มีสภาพอย่างไร
3. ผลการประเมินการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ที่ผ่านกระบวนการ มีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร
2. เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร
3. เพื่อนำแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย
4. เพื่อประเมินผลการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. พื้นที่เป้าหมาย เป็นการศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดยโสธร
2. ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยศึกษา

1. แนวคิด ทฤษฎี หลักการ เอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาจากบุคคลที่เป็นผู้นำทางการเมืองที่เป็นสตรีในจังหวัดยโสธร

ระยะที่ 2 สร้างการแนวทางในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อทำการศึกษาดังบทบาททางการเมือง ของสตรีในจังหวัดยโสธร

ระยะที่ 3 นำแนวทางที่สร้างไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่เป็นสตรี โดยผู้วิจัยจะทำการทดลองใช้กลุ่มสตรีในเขตจังหวัดยโสธร

ระยะที่ 4 ประเมินผลการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในเขตจังหวัดยโสธร

3. ขอบเขตด้านประชากร และ กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ศึกษาในระยะที่ 1 และ 2

3.1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี

3.1.2 ประชากรที่เป็นผู้นำสตรีและมีบทบาททางการเมืองในพื้นที่จังหวัดยโสธร จำนวน 5 คน เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของจังหวัดยโสธร

3.1.3 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตัวแปรด้านเนื้อหา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
- 2) ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย
- 3) ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

3.2 กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ในการทดลองใช้แนวทางในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ระยะที่ 3

กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อทำการศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

3.3 การประเมินผลการทดลองใช้แนวทางในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ระยะที่ 4 ได้แก่

กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ผ่านกิจกรรมการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อทำการศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้แล้วการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่กำหนดไว้ แล้วเขาจึงขยายความภายหลังว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทาง สังคมในความหมายกว้าง

รวมเอาเรื่องของเศรษฐกิจการเมืองและสังคมเข้าไว้ด้วยกัน

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการประพฤติดของคนที่เป็นเจ้าของสถานภาพพิเศษนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การประพฤติปฏิบัติตามสภาพ

การเมือง หมายถึง กระบวนการเบ็ดเสร็จที่อำนาจสังคมถูกใช้และแบ่งปันกันในหมู่ มนุษย์ที่รวมกันอยู่เป็นกลุ่มหรือสังคม โดยมีจุดเน้นสำคัญอยู่ที่กระบวนการตัดสินใจเรื่อง ส่วนรวมต่าง ๆ ร่วมกัน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่วน เกี่ยวข้องกับเรื่องทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ ได้แก่ 1) ความรู้ความ เข้าใจทางการเมือง 2) การติดตามข่าวสารทางการเมือง 3) ความเลื่อมใสในพรรคการเมือง 4) การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรทางการเมือง 5) การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง 6) การเข้าร่วม ประชาคมในโครงการ

การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี หมายถึง การทำให้สถานภาพและบทบาท ทางการเมืองของสตรีเท่าเทียมกับบุรุษ ถ้าหากสตรีสามารถตัดสินใจเรื่องสำคัญ ๆ เกี่ยวกับชีวิต ของตนโดยอิสระไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อาณัติของผู้อื่นและมีสิทธิหน้าที่ ตลอดจนโอกาส ในการประกอบกิจการต่าง ๆ ภายในครอบครัว กฎหมาย สังคม และการเมืองเท่าเทียมกับบุรุษ ก็อาจจะกล่าวได้ว่าสตรีมีสถานภาพสูง มี 3 ด้าน ดังนี้

1. ความรู้ทางการเมือง หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับระบบการเมือง กระบวนการ ทางการเมือง กฎหมายรัฐธรรมนูญ และระบอบประชาธิปไตย
2. เจตคติทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของทัศนคติและความ โน้มเอียงทาง การเมืองของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองซึ่งมีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิก ของสังคมและเป็นปทัสฐานที่สำคัญอันก่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมืองขึ้น
3. พฤติกรรมทางการเมือง หมายถึง การที่สตรีเข้าไปชักจูง ชี้นำ โน้มนามมีอิทธิพล ต่อทางการเมืองของสตรี หรือการที่นักการเมืองสัญญาว่าจะให้สิ่งตอบแทนแก่ประชาชน หรือ บุคคลเพื่อเป็นข้อแลกเปลี่ยนทางรวมทั้งการที่สตรีสนใจในการติดตามข่าวสารทางการเมือง ผ่านสื่อต่าง ๆ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบรูปแบบการพัฒมาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร
2. ได้ทราบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร
3. ได้นำผลของการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร และนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของสตรีเพื่อพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี และเพื่อยืนยันและตรวจสอบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม
6. ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
7. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทในการเป็นผู้นำของสตรี
8. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง
9. บทบาททางการเมืองของสตรีตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559)
10. บริบททั่วไป
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
12. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

1. ความหมายของการพัฒนา

ความหมายของการพัฒนา ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้
ราชบัณฑิตยสถาน (2539 : 59) ให้ความหมายว่า พัฒนา หมายถึง ทำให้เจริญ
วิทยาการ เชียงกูล (2527 : 17) ให้ความหมายว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึง
การทำให้ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ
การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนา

ทางการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจและการพัฒนาวัฒนธรรมและจิตใจ
ด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้เรียกว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพชีวิต” เพื่อให้เห็นว่า
การพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น แต่อยู่ที่การเพิ่ม
ความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541 : 2) ให้ความหมายว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการ
ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้แล้วการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่กำหนดไว้แล้วเขาจึงขยายความภายหลังว่าการ
เปลี่ยนแปลงนั้นเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทาง สังคมในความหมายกว้างรวมเอาเรื่อง
ของเศรษฐกิจการเมืองและสังคมเข้าไว้ด้วยกัน

นาริรัตน์ ตั้งสกุล (2542 : 8) ให้ความหมายว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการส่งเสริม
ให้มีทิศทาง มีแนวความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทัศนคติในการทำงานอย่างมีระบบ
และต่อเนื่อง เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

อุทัย หิรัญโต (2522 : 133) ให้ความหมายว่า การพัฒนา (Development) หมายถึง
การเปลี่ยนแปลงระบบวิธีการไปจากเดิมอันมีผลให้บังเกิดความเจริญ ประโยชน์หรือดีขึ้น
กว่าเดิม กระบวนการที่จะนำไปสู่ความเจริญนั้นมีหลายอย่างเช่น ความก้าวหน้า (Progress)
การขยายตัว (Expansion) การปฏิรูป (Reformation) การเติบโต (Growth) และการพัฒนา

จากความคิดของนักพัฒนาทั้งหลายข้างต้น จึงสรุปได้ว่า

ประการที่ 1 การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงตามแผน หรือการเปลี่ยนแปลงที่มี
การกำหนดทิศทาง (Planned or Directed change) นั่นคือการพัฒนาไม่ได้เป็นเรื่องธรรมชาติ
หากเป็นความพยายามของมนุษย์พยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยกำหนดทิศทาง
หรือรายละเอียดเอาไว้ล่วงหน้าว่า จะพัฒนาอะไร พัฒนาอย่างไร ช้าเร็วอย่างไร ใครจะเป็น
ผู้พัฒนาและถูกพัฒนาเป็นต้น

ประการที่ 2 เป้าหมายสุดขยอของการพัฒนาอยู่ที่ คน คนเป็นทั้งผู้ถูกพัฒนา
และผู้รับผลของการพัฒนา มองคนเป็นกลุ่ม หรืออยู่ในกลุ่ม ดังนั้นการพัฒนาคนจึงรวมถึง
การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม วัฒนธรรม

ประการสุดท้าย เป้าหมายของการพัฒนาคน กลุ่มคน หรือสังคม คือ ความอยู่ดี
กินดีด้าน ต่าง ๆ หรือสภาพสังคมที่ดี ซึ่งรวมถึงสภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองด้วย

2. เป้าหมายของการพัฒนาคน

อุทัย หิรัญโต (2522 : 134) กล่าวถึง การพัฒนาคนนั้นมีเป้าหมายสำคัญอยู่

2 ประการคือ

1. พัฒนาให้คนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมเป็นคนที่สมบูรณ์มีความสามารถสูง สามารถ ใช้สติปัญญาตัดสินใจปัญหาของตัวเองและปัญหาอันเกี่ยวกับส่วนรวมได้

2. พัฒนาคคนให้มีทักษะ สามารถดำเนินกิจการของสังคมได้โดยสมบูรณ์ มงคลหวังสุขใจ (2540 : 279) กล่าวว่า การพัฒนาคนต้องทำ 3 ด้านคือ

ด้านที่ 1 พฤติกรรม ได้แก่ วินัย การทำมาหาเลี้ยงชีพและวิธีปฏิบัติในการผลิตเสพ บริโภค แบ่งปันและอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม

ด้านที่ 2 ได้แก่ คุณธรรม ความรู้สึก แรงจูงใจ และสภาพจิตใจ เช่น ความสุข ความพอใจ ความสดชื่นเบิกบาน

ด้านที่ 3 ได้แก่ปัญญา ความรู้เข้าใจเหตุผลการเข้าถึงความจริงรวมทั้งความเชื่อถือ ทศนคติ ค่านิยมและแนวความคิดต่าง ๆ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2549 : 120) กล่าวว่า เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคนอยู่ที่การทำให้คนมีคุณภาพและคุณธรรมคนมีคุณภาพหมายถึงคนที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ในวิชาชีพจนสามารถหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ในวิชาสาธารณสุขจนสามารถดูแลตนเอง ครอบครัว ชุมชน ให้มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ ในวิชาการเมืองจนปกครองตนเอง ครอบครัวชุมชนและสังคมได้ และในวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จนสามารถเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ ใช้และบำรุงรักษาเทคโนโลยีใหม่ได้และปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ได้ คนที่มีคุณธรรม หมายถึง เป็นคนดี คิดดี และประพฤติดี ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นในสังคม และมีเมตตา กรุณา ตนเองและผู้อื่น เป็นคนใฝ่รู้อยู่เสมอ รู้จักตนเอง เสียสละเพื่อ ส่วนรวม มองการณ์ไกล ไม่ประมาท และมีศีลธรรม เหตุที่คนพัฒนาจะต้องมีทั้งคุณภาพและคุณธรรมก็เพราะหากมุ่งแต่คุณภาพอย่างเดียวไม่มีคุณธรรม จะชักนำคนให้มุ่งแต่ประโยชน์ตนฝ่ายเดียว ไม่เผื่อแผ่ผู้อื่น หรือทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวอย่างรุนแรง ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมามากมาย สังคมยุ่งเหยิง ไม่มั่นคงและไม่มีความสุข แต่การมีแต่คุณธรรมความดี ไม่มีคุณภาพ มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้ เพราะมนุษย์จะไม่รู้จักประกอบอาชีพ ไม่รู้จักรักษาสุขภาพ ไม่รู้จักปกครองตนเอง ไม่รู้จักพัฒนาตนเอง ไม่รู้จักสร้างสรรค์เครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ เครื่องจักรเครื่องกลประเภทต่าง ๆ ทำให้ชีวิตไม่สะดวกสบายตามควร ดังนั้น คนพัฒนาจะต้องเป็นทั้งคนมีคุณภาพและคุณธรรม

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า เป้าหมายของการพัฒนาคน คือ การพัฒนาคนเพื่อให้คนเป็นคนที่มึคุณภาพ และมีคุณธรรม หรือเป็นคนเก่ง คนดี และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขนั่นเอง

3. หลักการพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541 : 120) กล่าวถึง หลักการรวมทั้งปัจจัยที่จะทำให้เกิดคนพัฒนามีดังนี้

- 3.1 หลักประชาธิปไตยในการดำเนินการพัฒนา
- 3.2 หลักช่วยกันคิดช่วยกันทำ
- 3.3 หลักการทำงานเป็นกลุ่ม
- 3.4 หลักการให้การศึกษา
- 3.5 หลักการช่วยตนเองพึ่งตนเอง
- 3.6 หลักความสมดุล
- 3.7 หลักการหาความรู้ความสามารถให้กับตนเองอยู่เสมอ
- 3.8 หลักการวางโครงการทำงาน
- 3.9 หลักการประเมินโครงการทำงาน
- 3.10 หลักการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาหรือการประสานงาน
- 3.11 หลักการเริ่มงานพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ของประชาชน
- 3.12 หลักความเป็นผู้นำ
- 3.13 หลักคุณธรรม

4. วิธีการพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541 : 122) ได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนาพัฒนาคนเพื่อให้คนเป็นคนที่มึคุณภาพและคุณธรรมนั่นก็คือ การนำเอา หลักการพัฒนาคนที่กล่าวมาข้างต้นมาลงมือทำ จัดเป็นหมวดหมู่แล้วอาจได้ดังนี้

- 4.1 การให้การศึกษา (Education) คือการเพิ่มพูนความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ให้กับผู้ที่เราจะพัฒนา ให้การศึกษาทุกเรื่องที่อยู่ในกระบวนการ ให้ผู้รับการพัฒนา มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องที่เรียน
- 4.2 การให้การศึกษาจะต้องคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ของผู้รับการศึกษาแล้ว จึงเพิ่มเติมจากที่มีให้มากขึ้น

4.3 ให้นำเอาการพัฒนาทางวัตถุ เช่น การสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ หรือ การนำเอาเทคโนโลยีมาใช้สร้างความเจริญทางวัตถุมาเป็นสื่อในการพัฒนาคนในบางโอกาส ไม่ใช่ให้ศึกษา แต่เรื่องที่เป็นนามธรรม เช่น เรื่องการเมือง เรื่องอนามัย เรื่องศีลธรรม เท่านั้น

4.4 การเรียนดี การทำงานเพื่อการพัฒนาที่ดี จะต้องทำเป็นกลุ่ม เพื่อให้ชาวบ้าน ได้ช่วยกันคิด ช่วยกันเรียน สอนกันเอง เรียนกันเองจะได้ทั้งความรู้ความเข้าใจและช่วยกันจดจำ ไว้ในอนาคต

4.5 การพัฒนาคนจำเป็นต้องค่อยทำค่อยเป็นค่อยไป ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ สิ่งใหม่หรือความล้ำสมัยของสิ่งเก่า อีกความชำนาญในการคิดและทำสิ่งใหม่ตลอดจนการฟัง เอาสิ่งใหม่เข้าไปในวัฒนธรรมหรือนิสัยของตนจะต้องใช้เวลามาก ต้องพยายามต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าทั้งครูและลูกศิษย์หรือคนภายนอกมีความพอใจในผลงานจึงจะหยุดงานนั้น แต่งานใหม่ ก็จะมาอีก การเรียนและการพัฒนาจึงไม่มีวันจบสิ้น เป็นกระบวนการตลอดชีวิต (Education is a Life Long Process)

5. องค์ประกอบของการพัฒนา

สิทธิชัย ธานี (2524 : 101) มีความเห็นว่า การพัฒนาจะดำเนินไปได้ผลดีหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยหรือองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ ต่อไปนี้ คือ

5.1 นโยบายในด้านการพัฒนา การพัฒนาที่ดีจำเป็นต้องมีนโยบายที่เหมาะสม เพื่อให้เห็นการพัฒนาดำเนินไปตามนโยบายและแผนงาน ซึ่งต้องอาศัยการวางแผนจากผู้เชี่ยวชาญในหลายสาขาวิชา ทั้งนี้เพราะการพัฒนาเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ หลายด้านรวมทั้ง สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของสังคม

5.2 งบประมาณในการพัฒนา การพัฒนาจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพัฒนา อย่างน้อย 4 ประการ คือ เงิน กำลังคน วัสดุ และการจัดการ การพัฒนาจำเป็นต้องเสีย ค่าใช้จ่ายสูงเพราะฉะนั้น งบประมาณหรือกำลังเงินอันเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจของสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของการพัฒนา นอกจากนี้ยังต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ คอยเกื้อหนุนด้วย เพื่อให้ การพัฒนา ดำเนินไปตามแผนที่กำหนดไว้

6. ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541 : 19 - 28) ได้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาไว้ดังนี้

6.1 ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย

ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย (Development Potential

Diffusion Theory) ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ศักยภาพการพัฒนา ประกอบด้วย

1) ทรัพยากรธรรมชาติ 2) ทรัพยากรมนุษย์ 3) องค์การสังคมและ 4) ภาวะผู้นำ นั่นคือทฤษฎีส่วนนี้อธิบายว่า 4 สิ่งนี้ เป็นตัวเหตุให้เกิดการพัฒนาสังคม 4 สิ่งนี้ ถือเป็นศักยภาพของสังคม อีกส่วนคือทฤษฎีการแพร่ กระจายนวัตกรรม (Diffusion Theory) มีสิ่งกัป 1 ตัว คือการติดต่อกับโลกภายนอก (Contact) สามารถอธิบายได้ว่า การพัฒนาเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะในสังคมด้อยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น ทฤษฎีศักยภาพ และการแพร่ กระจายมีตัวเชื่อมคือการฝึกอบรม (Training) ซึ่งทางวิชาการเรียกว่าตัวแปรแทรก (Intervening Variable) สำหรับนักปฏิบัติการพัฒนาสังคมก็มองตัวนี้เป็นปัจจัยเหตุให้เกิดการพัฒนาอีกตัวหนึ่งนั่นเอง

สรุปได้ว่า ตามทฤษฎีนี้สังคมจะพัฒนาได้โดยมีเหตุปัจจัย 6 ประการ คือ ทรัพยากร ธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อและการฝึกอบรม ยังมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มากเพียงใด การพัฒนาก็ยังมีสูงขึ้นเท่านั้น

6.2 ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร

ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร (Communication Theory of Modernization) เป็นทฤษฎีตะวันตกอีกทฤษฎีหนึ่ง โดยผู้สร้างทฤษฎีนี้คือ แดเนียล เลเมอร์ นักวิชาการชาวอเมริกัน กล่าวว่า “ทันสมัย” ตรงนี้ก็คือการพัฒนา หรือความเจริญที่เราใช้ในหนังสือนี้เอง ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ความทันสมัยเกิดจากการสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการขัดเกลาทางสังคมสมัย ซึ่งเป็นตัวทำให้มีการปลูกฝังจินตภาพสมัยใหม่ ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนที่ต่าง ๆ อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเป็นตัวนำความทันสมัยมาสู่สังคมได้แก่

6.2.1 การสื่อสารสมัยใหม่ก่อให้เกิดการขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่

6.2.2 การขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่ทำให้สามารถปลูกฝังจินตภาพสมัยใหม่

6.2.3 จินตภาพสมัยใหม่กระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนที่ประเภทต่างๆ

6.2.4 การเคลื่อนที่ ประเภทต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

6.2.5 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้เกิดภาวะความเป็นสมัยใหม่

จากทฤษฎีนี้ สรุปได้ว่าตัวทำให้เกิดการพัฒนาสังคมก็คือ การสื่อสารสมัยใหม่ การขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่ จินตภาพสมัยใหม่ การเคลื่อนที่ทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รวมเป็น 5 ตัวเหตุซึ่งไม่ซ้ำกับตัวเหตุในทฤษฎีก่อน ยกเว้นตัวที่ใกล้เคียงกันมาก คือ

การฝึกอบรม ในทฤษฎีก่อนกับการขัดเกลาทางสังคมในทฤษฎีนี้ จึงนับได้ว่าทฤษฎีนี้ได้ขยายความรู้ เรื่องการพัฒนาสังคมออกไปอีกชั้นหนึ่ง

6.3 ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม มีสาระโดยย่อว่า การรับนวัตกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด ขึ้นอยู่กับบุคคล ระบบสังคม ระบบสื่อสาร นวัตกรรม และระยะเวลา ทฤษฎีการแพร่กระจาย นวัตกรรมชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสังคมจะต้องมีปัจจัยเหตุ 5 ตัว คือ ปัจเจกบุคคล ระบบสังคม การสื่อสาร นวัตกรรม และระยะเวลาซึ่งตัวที่ซ้ำกับทฤษฎีที่เพิ่มพูนกันมา คือ การสื่อสารส่วนตัว ปัจเจกชนและตัวระบบสังคม ก็จะไปคล้ายกับภาวะผู้นำและองค์การสังคม ตามลำดับในทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร จึงเป็นอันว่าตัวที่นับว่าใหม่ไม่ซ้ำใคร มีเพียงนวัตกรรมและระยะเวลา ก็ยังนับว่าทำให้ความรู้เรื่องการพัฒนาสังคมกว้างขวางขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

6.4 ทฤษฎีการพัฒนาสังคม

ทฤษฎีนี้มีเนื้อหาสาระดังนี้ คือ

6.4.1 เป้าหมายของการพัฒนาชาติคือ การพัฒนาคนและการพัฒนาสถาบัน การพัฒนา คนเป็นอันดับหนึ่งตามด้วยการพัฒนาสถาบัน การพัฒนาคนคือ การทำให้เขาสามารถพึ่งตนเอง ได้อย่างนับถือตนเอง

6.4.2 ในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความรับผิดชอบ ในการแก้ปัญหา ของตนเอง แสวงหาเทคโนโลยีและงบประมาณจากรัฐบาล และสร้างโครงสร้างสถาบันพื้นฐาน มี คนเชื่อถือและสนองความต้องการจำเป็นของเขาได้

6.4.3 สาเหตุของการพัฒนาอาจมาจากภายนอกหรือภายในก็ได้ จะทำการพัฒนาได้คนที่จะถูกพัฒนาต้องยินยอมเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้ทำในการดำเนินการเปลี่ยนแปลง นั้นด้วย

6.4.4 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่านิยม ทัศนคติ หรือวิธีทำสิ่งของ จะต้องมียุคสมัยเป็นกระบวนการที่กระตุ้นช่วยได้ เติบโต ได้กำหนดทิศทางได้และจะต้องไม่ตายตัว

6.4.5 การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและค่านิยมเป็นทั้งผลและเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมือง

6.4.6 การพัฒนาสังคมทำให้วิธีการคิด และวิธีทำสิ่งต่าง ๆ ตามประเพณี ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป

6.4.7 ในกระบวนการพัฒนาสังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะเปลี่ยนแปลงสังคม ประเพณีให้เป็นสังคมสมัยใหม่

6.4.8 เนื่องจากการพัฒนาสังคมต้องใช้เงินในการเริ่ม โครงการ และการดำเนิน โครงการ หลักสำคัญอีกอย่างหนึ่ง จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจก่อน และอย่างต่อเนื่อง ประชาชนจะต้องเข้าใจว่าเงินที่นำมาใช้ในการพัฒนาจะ ต้องมาจากชุมชนที่จะถูกพัฒนานั้นเอง เงินของรัฐเท่าใดก็สู้เงินของประชาชนไม่ได้

6.4.9 หากใช้การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานให้เป็นทั้งเหตุและผลของการพัฒนา จะต้องใช้การปฏิรูปที่ดินและปฏิรูปสถาบัน สนับสนุนการพัฒนาแบบผสมผสาน

6.4.10 แบบแผนการดำเนินชีวิตครอบครัวและค่านิยมทางสังคม ต้องใช้เวลาเปลี่ยนแปลงนานกว่าวัตถุ ดังนั้นจึงต้องเลือกเทคโนโลยีสมัยใหม่เหมาะสมมาใช้ เพื่อให้ครอบครัวและค่านิยมมีเวลาปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้

6.4.11 การพัฒนาสังคมเป็นเรื่องล่อแหลมต่อความไม่สงบทางการเมือง เพราะการพัฒนาทุกเรื่องเป็นการเมืองดังนั้นการพัฒนาสังคมจึงต้องได้รับการสนับสนุนทางการเมืองอย่างแข็งขัน

6.4.12 ความรู้สังคมศาสตร์จะช่วยทำให้สามัญชน นักวางแผน นักบริหาร และนักการเมืองเข้าใจทฤษฎีพัฒนาสังคมได้ดี

6.5 ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม

เดซา ผ่านสธิน (2550 : 25) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ไว้ดังนี้ ทฤษฎีนี้มุ่งทำการเปลี่ยนแปลงลักษณะบุคคล โดยเฉพาะลักษณะจิตใจจะปรากฏออกมาในรูปแบบของทัศนคติ ความเชื่อ มूलเหตุจูงใจ เป็นต้น จากลักษณะหนึ่งที่ว่า ลักษณะประเพณี (Traditional) ไปสู่ลักษณะหนึ่งที่ว่า ลักษณะทันสมัย (Modern) เมื่อเน้นบุคคลเป็นหลักเช่นนี้ กระบวนการทางสังคมที่ทฤษฎีนี้สนใจเป็นพิเศษในฐานะเป็นสิ่งช่วยให้เกิดลักษณะ ที่บุคคลต้องการก็คือ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีขอบเขตกว้างขวางและยาวนาน กระบวนการหนึ่งในชีวิตสังคมของมนุษย์ สำหรับตัวนาการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีนี้ไม่ระบุเจาะจงว่าต่อไปบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด โดยเฉพาะเหมือนทฤษฎีขัดแย้งหรือทฤษฎีอื่น โดยให้ความสำคัญแก่บุคคลสมาชิกของสังคม อาจเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองหรือไม่ก็ได้ แต่ก็เชื่อว่าหากสังคมใดมีคนชั้นกลางมากก็จะเป็นสังคม ที่เจริญก้าวหน้า

6.6 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

พาร์สันส์ นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทฤษฎีนี้ให้ มีอำนาจอธิบายชัดเจนยิ่งขึ้นทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของสังคมเป็นระบบอันหนึ่งระบบนี้จำเป็นจะต้องอยู่ต่อไปแม้ว่าตัวบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ เนื่องจากกฎธรรมชาติของการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย การที่สังคมดำรงอยู่ต่อไปได้ สังคมจะต้องมีโครงสร้างเพื่อทำหน้าที่สำคัญต่าง ๆ ในสังคม เหมือนร่างกายของมนุษย์จะมีชีวิตอยู่ได้ก็ต้องมีอวัยวะทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่จะเป็นการมีชีวิตอยู่ หน้าที่หรือความสำคัญของสังคมก็มี เช่น จะต้องผลิตอาหารและมีของเครื่องใช้ต่าง ๆ จะต้องมีการให้กำเนิด และอบรมสมาชิกใหม่ที่จะมาแทนสมาชิกเก่า จะต้องมีการมอบอำนาจการปกครองให้บางคนเป็นผู้ใช้ จะต้องมีการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลไม่ให้เป็นอันตรายต่อความสงบสุขส่วนร่วม จะต้องมีการแบ่งปันทรัพยากรในสังคม ระหว่างคนที่มียาชีพและฐานะต่าง ๆ กัน หน้าที่เหล่านี้ เป็นความจำเป็นของสังคม ที่จะต้องสร้างสถาบันที่มีระเบียบกฎเกณฑ์ กำหนดคตินิยามหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตามเช่น ระบบการผลิต ระบบ ครอบครัว ระบบการเมือง การปกครอง ระบบความเชื่อทางศาสนาและการศึกษาอบรม ที่ให้แก่สมาชิกของสังคม

โดยปกติแล้ว การทำงานของกลไกสถาบันเหล่านี้ จะเป็นผลให้สังคมอยู่ในสภาพสมดุลเคลื่อนที่ กล่าวคือบางส่วน หรือสถาบันจะปรับตัวเข้าหากันตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม แต่สถาบันจะทำหน้าที่ของตน ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการของสถาบันอื่น ๆ และสังคมเป็นส่วนรวม การติดต่อตอบโต้ระหว่างบุคคลซึ่งเป็นไปตามปกติสถานและสถาน – ภาพกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คืออยู่ในขอบเขตของสถาบันจะเป็น ไปในทางที่สนับสนุนกันในระดับสูงสุดท้ายตัวอย่าง เช่น การทำเกษตรกรรมของชาวนาชนบทเป็นผลทำให้มีวัตถุดิบป้อน โรงงานอุตสาหกรรมมีอาหารสำหรับเลี้ยงคนงานและช่วยให้โรงงานสามารถขายผลผลิตได้เพราะชาวนาชนบทมีอำนาจซื้อเพิ่มขึ้น เมืองที่เป็นที่ตั้งของ โรงงานจึงอยู่ได้ เพราะชนบทเองก็ได้ประโยชน์จากเมืองคือมีตลาดจำหน่ายผลผลิต และสามารถซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ได้ในราคาถูกลงด้วย

อีกตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงขอบเขตของสถาบันในการสนับสนุนกันขึ้นสูงสุดท้าย ก็คือ การทำงานของสถาบันครอบครัว ซึ่งทำหน้าที่สำคัญในการอบรมสมาชิกสังคมที่เกิดขึ้นใหม่ ให้รู้จักระเบียบวินัย การควบคุมตนเอง ทั้งนี้ก็เป็นการตอบสนองความต้องการของสถาบันทางเศรษฐกิจ หรือระบบการผลิตของสังคมที่ต้องการคนทำงานที่มีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันระบบการผลิตก็ทำให้มีทรัพยากรส่วนร่วมเพิ่มขึ้นเป็นผลให้ครอบครัว

มีรายได้สูงขึ้นโดยเฉลี่ย

อย่างไรก็ตาม นักสังคมวิทยาอเมริกันได้ชี้ให้เห็นความยืดหยุ่นของทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่ที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ว่า ไม่มีสังคมใดในโลก ที่มีแต่เสถียรภาพ เพราะจะเห็นว่าไม่มีสังคมใดที่อยู่ในสภาพสมดุลอย่างแท้จริง ส่วนต่าง ๆ ของสังคมไม่ได้ประสานกันอย่างสมบูรณ์อย่างน้อยที่สุดก็ด้วยเหตุผลส่วนตัวบุคคลที่ปฏิบัติตามบทบาทต่าง ๆ ที่เป็นหน้าที่ของตนในสังคมนอกจากนี้การอบรมที่ได้รับก็ไม่เหมือนกัน ความแตกต่างในแง่ของการปฏิบัติตามบทบาทแม้จะเป็นบทบาทซึ่งสังคมต้องการให้ปฏิบัติอย่างเดียวกัน จึงเกิดขึ้นเป็นของธรรมดาและเป็นต้นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตัวอย่างเช่น ในหน่วยงานที่ทำงานแบบสำนักงานทุกตำแหน่งจะมีระเบียบวางไว้ว่า ผู้ดำรงตำแหน่งจะต้องทำอะไรบ้าง ตัวบุคคลอาจจะเปลี่ยนแปลงไป แต่หน้าที่หรือบทบาทยังคงเหมือนเดิม แต่เมื่อเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล การเปลี่ยนแปลงในการทำงานจะเกิดขึ้นแต่การทำงานในแต่ละหน่วยก็ยังคงอยู่ต่อไป ความยืดหยุ่นจึงเป็นลักษณะของทุกระบบสังคมและแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง การเคลื่อนไหว ซึ่งเกิดขึ้นตลอดเวลาเนื่องจากระบบย่อยของสังคมปรับตัวเข้าหากัน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ให้ความสำคัญในเรื่องเสถียรภาพ ที่ว่าทุกสังคมมีความเป็นปึกแผ่นสูง ทุกสังคมต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด จึงทำให้ทุกสถาบันประสานกลมกลืนกันเป็นอย่างดีไม่มีทางที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง

6.7 ทฤษฎีขัดแย้ง

วิเชียร รักการ (2550 : 19 - 28) ได้กล่าวถึงทฤษฎีทฤษฎีขัดแย้ง ไว้ดังนี้ ทฤษฎีการขัดแย้ง เป็นทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม ที่มีอิทธิพลมากในปัจจุบัน หลักการสำคัญของกลุ่มนี้เห็นว่า ตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ก็คือ ความขัดแย้งและความขัดแย้งทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าไปสู่ภาวะที่ดีขึ้น ถ้าสังคมไม่มีความขัดแย้งเลย การเปลี่ยนแปลงอาจไม่เกิดขึ้น ความขัดแย้งนั้นมีได้มีอยู่เฉพาะทางสังคมเท่านั้นแต่เป็นปรากฏการณ์ทั่ว ๆ ไป แม้แต่ในตัวของคนเราเองก็มีความขัดแย้ง เช่น ในทางความคิด ความประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ความขัดแย้ง ในตัวคนเราก็ทำให้มีการปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

สุพัตรา สุภาพ (2522 : 52) ได้กล่าวถึงสภาพและบทบาท (Status and Role) ว่า “เป็นการที่เรากำหนดเรียกบุคคลหนึ่งว่าเป็นข้าราชการหรือตำแหน่งใด ๆ นั้น เป็นการเรียกตามสถานภาพ (Status) ของผู้นั้น สถานภาพจะเป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไร ในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะบุคคลซึ่งทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่น และมีอะไรเป็นเครื่องหมายของตนเอง”

ประภาส ศิลปรัศมี (2530 : 14) ได้สรุปว่า “บทบาทจะหมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งดำรงอยู่ในสังคม โดยแบบแผนดังกล่าวจะสืบเนื่องเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานหรือขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมอย่างแนบแน่น ดังนั้น แบบแผนของพฤติกรรมมนุษย์จึงเกี่ยวเนื่องกับสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคม คาดหวังหรือกำหนดไว้นั่นเอง” สวงวนศรี วิรัชชัย (2537 : 27) ได้อธิบายไว้ว่า “ถ้าพิจารณาลักษณะของบทบาทที่ปรากฏอยู่ในสังคมให้ลึกซึ้งแล้ว จะพบบทบาทอยู่หลายลักษณะ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. บทบาทตามที่กำหนด (Prescribed Role) หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่มหรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่มหรือองค์กรนั้น ๆ เช่น ข้อกำหนดที่ว่าข้าราชการต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาที่สั่งการ โดยชอบ เป็นต้น

2. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง (Expected Role) หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ บทบาทที่ผู้รับความคาดหวังนี้ มักจะสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด แต่ในบางครั้งบทบาทที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังอาจจะไม่ตรงกับบทบาทที่กำหนดไว้ก็ได้ เพราะคนบางคนอาจมีการคาดหวังมากกว่าหรือน้อยกว่าข้อกำหนดที่ตนได้รับทราบ

3. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง (Subjective Role) หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ เช่น ผู้บังคับบัญชาคิดว่าตนมีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ไม่ต้องใส่ใจกับปัญหาส่วนตัวของผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้น บทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่งอาจจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด และอาจจะตรงหรือไม่ตรงกับบทบาทที่ถูกระบุไว้ก็ได้

4. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Role) หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่ง ได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง แต่ก็อาจมีกรณีที่บุคคลแสดงพฤติกรรมการคาดหวังต่อผู้อื่นทั้ง ๆ ที่บทบาทนั้น ไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของตนก็ได้

5. บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ (Perceived Role) หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่น ได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่ง โดยธรรมชาติการรับรู้ที่คนอื่นเรา จะมีการเลือกที่จะรับรู้ และอาจมีการรับรู้ที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงได้ด้วย อิทธิพลจากประสบการณ์และสถานการณ์หลาย ๆ อย่าง ดังนั้นเมื่อผู้อยู่ในตำแหน่งปฏิบัติบทบาท โดยแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ผู้ที่ได้พบเห็นอาจรับรู้พฤติกรรมหรือบทบาทนั้น ในทางที่แตกต่าง กันไป และอาจแตกต่างไปจากบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่งด้วย”

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 459) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “บทบาท” หมายถึง “การทำทำตามบท การรำ ตามบท โดยปริยาย หมายความว่า การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู”

ปรัชญา เวสารัชช์ (2532 : 7) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า “บทบาท หมายถึง ความคาดหวังว่าผู้สวมสถานะหรือผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่ง ๆ จะมีพฤติกรรมอย่างไร และบทบาทนี้อาจจะเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือมิได้เขียนไว้ก็ได้ แต่บทบาทหนึ่ง ๆ มักจะสอดคล้องไปกับตำแหน่งหนึ่ง ๆ เช่น คนส่วนใหญ่คาดหวังว่าผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ ต้องทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ต้องยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นต้น”

งามพิศ สัตย์สงวน (2537 : 61) ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า “บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวัง โดยกลุ่มคนหรือสังคมว่าผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ จะปฏิบัติอย่างไร เพื่อทำหน้าที่ให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น พ่อแม่ต้องเลี้ยงดูลูก ส่งเสียให้เล่าเรียน อบรมสั่งสอน ให้ความรู้ความเอ็นดู เป็นต้น”

ณรงค์ เส็งประชา (2538 : 136) ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาท ไว้ว่า “บทบาท คือ พฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ”

จุมพล หนิมพานิช (2551 : 227) ก็ได้กล่าวว่า “บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือ การปฏิบัติของคนที่ เป็นเจ้าของสถานภาพนั้น”

ซุดา จิตพิทักษ์ (2528 : 66) ได้กล่าวไว้ว่า “โดยทั่วไปในบทบาทอาจพิจารณา ได้ 2 ความหมาย ดังนี้

1. ความหมายแรกพิจารณาในด้านโครงสร้างทางสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่เรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะ โดยสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น ซึ่งลักษณะนี้ บทบาทจะมีความใกล้เคียงกับสถานภาพมากเป็นรูปการที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานภาพตำแหน่งฐานะที่เรียกและมีบทบาทตามฐานะนั้น ๆ ด้วย

2. การแสดงบทบาทหรือการกระทำต่อกัน หรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) เป็นผลเนื่องมาจากการกระทำอย่างมีแบบแผน โดยผ่านการเรียนรู้มาก่อนว่าในสถานการณ์เช่นใด ตนควรจะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไร ในลักษณะนี้ บทบาทก็คือ ความคาดหวัง (Expectation) ที่บุคคลอื่นคาดไว้ว่าบุคคลในตำแหน่งหนึ่งควรจะกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่งทางสังคมตามที่บุคคลนั้นดำรงอยู่เสมอ”

โสภา ชูพิกุลชัย (2540 : 22) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า “บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคล ซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขากระทำ ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมาตรฐาน เป็นต้นว่า บทบาทของพ่อแม่ ลูก สามีหรือภรรยา บทบาทนี้ทำให้คนในสังคมสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลอื่นได้ว่าบุคคลอื่นต้องการอะไรจากตน ทำให้เกิดประโยชน์ในการที่จะทำงานร่วมกันเป็นทีม บุคคลที่ละเมิดกฎสังคม ก่อให้เกิดปัญหาสังคม บุคคลนั้นไม่อาจจะอยู่ในสังคมนั้นได้”

พัทธา สายหู (2546 : 68) ได้อธิบายบทบาทหน้าที่ไว้ว่า “บทบาทหน้าที่ คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นบุคคลซึ่งเปรียบเทียบกับได้เสมือนบทของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้น เป็นตัวละครอะไร มีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร ถ้าแสดงผิดบทบาทหรือไม่สมบทบาทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวไม่ให้แสดงไปเลยในความหมายเช่นนี้ บทบาทก็คือการกระทำต่าง ๆ ที่บทกำหนดให้แสดงต้องทำตราบใดที่ยังอยู่ในบทนั้น ๆ”

จากทัศนะของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองภายใต้กฎระเบียบที่วางไว้ล่วงหน้า บุคคลจะต้องทราบว่าทำอะไรอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์สิ่งใด ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ รวมทั้งการแสดงออกในหน้าที่หรือตำแหน่งที่ดำรงอยู่ด้วย

เคโซ สวานานนท์ (2518 : 104) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “การสวมบทบาทใดนั้นจะต้องประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ต้องรู้ถึงสถานะของตนเอง
2. กำเนิดถึงพฤติกรรมที่ควรแสดงในสถานการณ์ต่าง ๆ ว่าควรให้เหมาะสมกับ

สถานภาพของตน

3. คำนี้ถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ

4. รู้จักประเมินผลการแสดงบทบาทของตนเอง

สุชา จันทรเฒ (2539 : 214) ได้กล่าวว่า “บทบาทของบุคคลขึ้นอยู่กับสภาพของบุคคลนั้นด้วย เช่น บทบาทของนายกรัฐมนตรี บทบาทของรัฐมนตรี ตลอดจนบทบาทของบุคคลทั่ว ๆ ไป เช่น ครู อาจารย์ บิดา มารดา แม่บ้านคนรับใช้ แพทย์ พยาบาล เป็นต้น บุคคลจะมีบทบาทที่มีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น บุคลิกภาพที่เหมาะสม การอบรมที่ได้รับมาความพอใจในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สภาพจิตใจ แรงจูงใจ และอื่น ๆ ในบางกรณีเราจะพบว่า บุคคลที่เป็นทั้งพ่อบ้าน แม่บ้าน และอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย ต้องรับผิดชอบหลาย ๆ ด้าน อาจจะมี ความยุ่งยากขัดแย้งในงานที่ต้องปฏิบัติ”

จำนง อติวัฒน์สิทธิ และคณะ (2532 : 452) กล่าวว่า “บทบาทเป็นสิ่งที่ควบคู่กับสถานภาพ เป็นโครงสร้างของสังคมเป็นนามธรรมที่อยู่ในความคิดความเข้าใจร่วมกันของสังคม ส่วนบทบาทเป็นพฤติกรรมที่เห็นได้ เป็นการกระทำของบุคคลตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่”

จากแนวความคิดของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกตามสถานภาพของตน และบทบาทของบุคคลย่อมเป็นไปตามสถานภาพของบุคคลนั้นซึ่งบทบาทของแต่ละคนอาจแตกต่างกันไปตามนิสัย ความคิด ความสามารถ สภาพจิตใจ และร่างกายของแต่ละบุคคล และบทบาทจะมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้ตามบรรทัดฐานทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

นงเยาว์ ปิฎกัรชต์ (2532 : 86) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทโดยสรุปความหมายมาจากแนวคิดของโคเฮน (Kohen) ไว้ว่า “การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้นเรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนด ถึงแม้ว่าบุคคลมิได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง การที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ตรงกันของบทบาทที่ถูกกำหนดกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้นอาจมีสาเหตุมาจากสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. บุคคลขาดความเข้าใจในบทบาทที่สังคมต้องการ
2. ความไม่เห็นด้วยหรือไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนด
3. บุคคลไม่มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

นางเยาว์ ปิฎกฤษต์ (2532 : 87) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีบทบาทโดยสรุปความหมายมาจากแนวคิดไว้ว่า “บทบาทเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจริงหรือบทบาทที่เป็นจริง ซึ่งจะต้องประกอบสิ่งต่อไปนี้

1. การรู้จักตนเองตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. พฤติกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนดให้จะต้องมีความเหมาะสมกับการส่งเสริมฐานะของตนเอง
3. ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นนั้น ควรเป็นแบบอย่างเพื่อให้การกระทำบางอย่าง เป็นไปตามแนวทางที่ต้องการ
4. การประเมินการกระทำตามบทบาท สามารถดำเนินการด้วยตนเองหรือโดยบุคคลอื่น ๆ”

ประมวล รัตนวงศ์ (2519 : 20) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ว่า “ฐานะตำแหน่งและบทบาททางสังคมของบุคคลมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. บทบาทมีอยู่ในทุก ๆ สังคม และมีอยู่ก่อนที่คนจะเข้าไปครอง
2. บทบาทมีอยู่ในตำแหน่งละตำแหน่ง
3. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณี ในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น
4. การที่คนเราจะทราบฐานะตำแหน่งและบทบาทได้ เป็นเพราะการปฏิบัติสัมพันธ์ของคนในสังคมนั้น ๆ
5. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้น ไม่นั่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกับพฤติกรรมจริง ๆ ของคนที่อยู่ในฐานะตำแหน่งนั้น”

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2516 : 38) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ว่า “บทบาทของบุคคลในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพที่ตนครองอยู่และคุณสมบัติของบุคคล ดังนั้นบทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุจูงใจ การอบรมเลี้ยงดู และความพอใจ”

เดโช สวานานนท์ (2518 : 11) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ว่า “บทบาทจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. รู้สถานภาพของตนในสังคม
2. ดำเนินถึงพฤติกรรมที่ควรแสดงออกในสถานการณ์นั้น ๆ ที่เหมาะสมกับสถานภาพของตน

3. คำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น
4. ประเมินผลการแสดงบทบาทของตนเอง”

ทิตยา สุวรรณชญ (2543 : 23) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพอสรุปได้ว่า

1. ความถูกต้องแน่นอนของการคาดหวังบทบาท
2. ความสันทัดในการดำเนินบทบาท
3. สภาพของคน ๆ หนึ่งซึ่งหมายถึงจิตใจ และอารมณ์ในขณะที่มีปฏิริยา

สัมพันธ

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมที่มี ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน บทบาทจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่กำหนด บทบาทเป็นสิ่งที่คู่กันกับหน้าที่และสถานภาพที่บุคคลดำรงอยู่

3. ประเภทของบทบาท

การแสดงบทบาทให้ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับบุคคลจะใช้วิจารณ์ญาณ โดยอาศัยความรู้ทักษะและประสบการณ์เดิมเป็นเครื่องช่วยกำหนดบทบาทบุคคลในสังคมจะแสดงบทบาท ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นแตกต่างกันออกไปถ้าตำแหน่งนั้น ๆ ต่างกับบทบาทในสังคมทั่ว ๆ ไป แบ่งได้เป็น 5 ตำแหน่ง ดังนี้

1. บทบาทตามเพศ และบทบาทตามวัย ได้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง เด็ก ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นบทบาทที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของตนตลอดชีวิต
2. บทบาททางอาชีพ ได้แก่ คนขายของ ครู ทนายความ บทบาทประเภทนี้สามารถเปลี่ยนได้อย่างอิสระเสรีมากกว่าบทบาทอื่น
 - 2.1 บทบาทเสถียรภาพ ได้แก่ บทบาทของหัวหน้า ลูกน้อง คนรับใช้
 - 2.2 บทบาททางครอบครัว ได้แก่ แม่บ้าน ลูก พ่อ
 - 2.3 บทบาทในกลุ่มเพื่อน หรือกลุ่มที่มีความสนใจคล้าย ๆ กัน ได้แก่ บทบาทของสมาชิกในชมรมต่าง ๆ

อรุณ รักธรรม (2526 : 18) ได้แบ่งประเภทบทบาทออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. บทบาทจริง (Actual Role) เป็นพฤติกรรมที่แท้จริงของบุคคล ที่ถูกควบคุมโดยอารมณ์ เจตคติ พฤติกรรมส่วนตัว และปัญหาในการปฏิบัติงานบทบาทที่ถูกกำหนด
2. บทบาทคาดหวัง (Expectation Role) เป็นความคาดหวังของบุคคลอื่น หรือสังคมที่มีต่อบุคคลผู้ครองตำแหน่ง และเป็นความคาดหวังของตนเองต่อบทบาทนั้น ๆ

ทิตยา สุวรรณภู (2543 : 10) ได้แบ่งบทบาทไว้ 2 ลักษณะคือ

1. บทบาทอุดมคติ (Ideal Role) คือ บทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรปฏิบัติ ซึ่งถูกกำหนด โดยการอบรม คำแนะนำ คำสั่งสอน หน้าที่ และความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) คือ บทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมที่จะต้องปฏิบัติ ซึ่งถูกกำหนด โดยผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคม นำเอาบทบาททางอุดมคติไปแปลความเพื่อที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่นั้น จะมีลักษณะคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปลความ โดยมีสภาพแวดล้อมเป็นข้อจำกัดและสิ่งเกื้อกูล

สมบัติ เสาวแก้ว (2536 : 11) ได้จำแนกลักษณะที่สำคัญของบทบาทออกเป็น 2 ประการ คือ

1. ความคาดหวัง (Expectations) เป็นความคาดหวังของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ว่าควรที่จะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ อย่างไร

2. การแสดงบทบาท (Enactment) เป็นการแสดงบทบาทของบุคคลให้สอดคล้องกับบทบาทที่ถูกกำหนดไว้

Berio (2536 : 11) ได้จำแนกบทบาทของบุคคลได้ 3 ด้าน คือ

1. บทบาทที่กำหนดไว้ หรือบทบาทในอุดมคติ (Role prescriptions) เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่าบุคคลอยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง เช่น ครูต้องมีความรู้ มีจริยธรรม เป็นคนดี สอดคล้องกับคำว่าบุคลิกบุคคล

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Role Descriptions) เป็นบทบาทที่บุคคลได้ปฏิบัติจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น เช่น ครูลาภก็ต้องส่งใบลาล่วงหน้า เมื่อได้รับอนุญาตจึงจะหยุดได้

3. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Role Expectations) เป็นบทบาทที่ถูกคาดหวังจากบุคคลอื่นว่าตนสมควรจะปฏิบัติอย่างไรในบทบาทนั้น เช่น คาดหวังว่าครูเป็นผู้นำทางประชาธิปไตยสามารถปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาท

สุนทร ทองคง (2527 : 10) กล่าวว่า “การที่บุคคลจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีนั้น จะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ลักษณะเฉพาะของสังคม ชุมชน
2. วัฒนธรรม ประเพณี และความปรารถนาของสังคมที่เกี่ยวข้อง
3. บุคลิกภาพของตน ซึ่งหมายถึง ลักษณะส่วนบุคคล”

ซูติมร คูหาทอง (2533 : 33) กล่าวว่า “บุคคลจะมีการแสดงพฤติกรรมในขณะที่ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการ คือ

1. บทบาทที่คาดหวัง (Role Expectation) คือ บทบาทตามความคาดหวังของสังคมที่อยากให้เข้าปฏิบัติ เมื่อดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งในสังคม
2. มโนทัศน์ของบทบาท (Role Conceptual) คือ การที่บุคคลจะมองเห็นบทบาทตามการที่รับรู้ของตนเอง ความต้องการของตนเอง อาจสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้
3. การยอมรับบทบาท (Role Acceptance) คือ การยอมรับบทบาทของบุคคลที่จะเกิดขึ้นได้ในภายหลัง เมื่อมีความสอดคล้องกันเองของบทบาทที่คาดหวังและมโนทัศน์ของบทบาท
4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ (Role Performance) คือ การแสดงบทบาทหน้าที่ตามสภาพที่เป็นจริง (Actual Role) ซึ่งอาจจะแสดงบทบาทที่คาดหวังตามการรับรู้และเข้าใจของตนเองตลอดจนการที่บุคคลจะแสดงบทบาทได้ดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การยอมรับบทบาทนั้น ๆ ของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่เนื่องจากความสอดคล้องของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม

สรุปได้ว่าบทบาททางสังคมจะถูกกำหนด และวางระเบียบไว้เพื่อการปฏิบัติอย่างชัดเจนว่าบุคคลอยู่ในบทบาทนั้น จะต้องมียุทธวิธีและหน้าที่ทำอะไรบ้างในองค์กรนั้น ๆ และสังคมได้วางระเบียบไว้อย่างชัดเจนว่าบุคคลในองค์กรดังกล่าว มีบทบาทหน้าที่อย่างไร เพราะฉะนั้นบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งจึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจอย่างชัดเจน ว่าตำแหน่งในองค์กรดังกล่าวมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติอย่างไรเกี่ยวกับบทบาทที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อให้มีมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ดี ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ถือปฏิบัติจะต้องทราบถึงบทบาทของตนว่า คนมีขอบเขตในการปฏิบัติงานมากน้อยเพียงไร เพื่อจะได้แสดงบทบาทตามมาตรฐานการปฏิบัติที่ดีในบางสถานการณ์อาจมีเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นได้ คือ ความคลุมเครือในบทบาท เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการขาดความชัดเจนเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบและกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความไม่แน่นอน และความพึงพอใจ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจ

1. ความหมายของความรู้

คำว่า ความรู้ (Knowledge) มาโนช เวชพันธ์ (2532 : 15) กล่าวว่า ในทัศนะของ ฮอสเปอร์ นับเป็นขั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำ ซึ่งอาจจะโดยการนึกได้ มองเห็น ได้ยิน หรือ ได้ฟัง ความรู้นี้ เป็นหนึ่งในขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยประกอบไปด้วยคำจำกัดความหรือความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ไขปัญหา และมาตรฐานเป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความรู้เป็นเรื่องของการทำอะไรได้ ระลึกได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อนหรือใช้ความสามารถของสมองมากนัก ด้วยเหตุนี้ การจำได้จึงถือว่าเป็น กระบวนการที่สำคัญในทางจิตวิทยา และเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ใช้ความคิดและความสามารถทางสมองมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนความเข้าใจ (Comprehension) นั้น ฮอสเปอร์ ชี้ให้เห็นว่า เป็นขั้นตอนต่อมาจากความรู้ โดยเป็นขั้นตอนที่จะต้องใช้ความสามารถของสมองและทักษะในขั้นที่สูงขึ้น จนถึงระดับของการสื่อความหมาย ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการ ใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษา หรือการใช้สัญลักษณ์ โดยมักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับข่าวสารต่าง ๆ แล้ว อาจจะโดยการฟัง การเห็น การได้ยิน หรือเขียน แล้วแสดงออกมาในรูปของการใช้ทักษะหรือการแปลความหมายต่าง ๆ เช่น การบรรยายข่าวสารที่ได้ยินมาโดยคำพูดของตนเอง หรือการแปลความหมายจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง โดยคงความหมายเดิมเอาไว้ หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อสรุปหรือการคาดคะเนก็ได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน อักษร สวัสดิ์. 2542 : 26) ได้ให้คำอธิบายว่า ความรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียนรู้เพียงแต่เกิดความจำได้ โดยอาจจะเป็นการนึกได้หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน จำได้ ความรู้ในขั้นนี้ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ โครงสร้างและวิธีแก้ไขปัญหา ส่วนความเข้าใจอาจแสดงออกมาในรูปของทักษะด้าน “การแปล” ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการเขียนบรรยายเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ๆ โดยใช้คำพูดของตนเอง และ “การให้ความหมาย” ที่แสดงออกมาในรูปของความคิดเห็นและข้อสรุป รวมถึงความสามารถในการ “คาดคะเน” หรือการคาดหมายว่าจะเกิดอะไรขึ้น

อักษร สวัสดิ์ (2542 : 26) พบว่า เบนจามิน บลูม ได้ให้ความหมายของ ความรู้ว่า หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีการและกระบวนการต่าง ๆ รวมถึงแบบกระสวนของ โครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการทาง

จิตวิทยาของความจำ อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ โดยก่อนหน้านั้น ในปี ค.ศ. 1965 บลูมและคณะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้หรือพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ของคนว่าประกอบด้วยความรู้ตามระดับต่าง ๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากรดับความรู้ในขั้นต่ำไปสู่ระดับของความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป โดยบลูมและคณะได้แจกแจงรายละเอียดของแต่ละระดับไว้ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึง ความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน
2. ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
3. การนำไปปรับใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) ในเรื่องใด ๆ ที่มีอยู่เดิมไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใช้ความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอดมาผสมผสานกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น
4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจและการนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อย ที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง
5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อย ๆ หรือส่วนใหญ่ ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกัน การสังเคราะห์จะมีลักษณะของการเป็นกระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อน อันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตของสิ่งที่กำหนดให้
6. การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับความคิด ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีการกำหนดเกณฑ์ (Criteria) เป็นฐานในการพิจารณาตัดสินใจ การประเมินผล จัดได้ว่าเป็นขั้นตอน

ที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ (Characteristics of Cognitive Domain) ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกันเพื่อทำการ ประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด

สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้คือ การที่ประชาชนมีความรู้ในเรื่องบทบาทหน้าที่ และความรู้เกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล จะทำให้ประชาชน ให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

พจนานุกรมทางการศึกษาของ Good (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน วัชร จุลสำลี. 2544 : 30) ได้ให้ความหมายของความรู้ไว้ว่า “ความรู้เป็นข้อเท็จจริง ความจริง กฎเกณฑ์ และข้อมูล รายละเอียดต่าง ๆ ที่บุคคลเก็บรวบรวมสะสมไว้”

Webster (1994 : 531) ได้ให้ความหมายของความรู้ไว้ในทำนองเดียวกันว่า “ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และ โครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษา ค้นคว้า หรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของหรือบุคคล ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์ หรือจากรายงาน การรับรู้ ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา”

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2538 : 10) กล่าวว่า “ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นซึ่งผู้เรียน เพียงแต่จำแนกได้อาจโดยการฝึกฝนหรือจากการมองเห็น ได้ยินจำได้ ความรู้ขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความความหมายข้อเท็จจริงกฎ โครงสร้างและวิธีการแก้ปัญหาเป็นต้น”

อนันต์ ศรี โสภา (2542 : 13) ได้กล่าวว่า “ความรู้ หมายถึง ความสามารถทางพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ซึ่งประกอบด้วยความสามารถ 6 ขั้นตอน ได้แก่ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล

Wikstrom, S. and R. Normann (1994 : 14) ได้ให้ความหมายว่า ความรู้ เป็นการรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ความจริง โครงสร้างหรือกฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้นจากกรณีศึกษาหรือการค้น แสวงหา หรือเป็นการรู้เกี่ยวกับสิ่งของ สถานที่ และบุคคล โดยเกิดจากการสังเกต การมี ประสบการณ์ หรือจากรายงานการศึกษา ซึ่งการรู้ถึงเนื้อหาสาระของข้อเท็จจริง หรือความจริง เหล่านี้ต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนและอาศัยระยะเวลา

Bloom and et al (1964 ; อ้างถึงใน กษิณีภักดิ์ บุตรมาลา. 2550 : 11) ได้กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง ความสามารถในการระลึกเรื่องราวเฉพาะหรือทั่วไปออกมาได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ความรู้นี้ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจ ประกอบด้วยความสามารถระดับต่าง ๆ จากระดับง่าย ๆ ไปสู่ระดับที่มีความสลับซับซ้อน จำแนกเป็น 6 ระดับ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) เป็นความสามารถในการจำหรือระลึกได้ ซึ่งรวมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เคยได้รับรู้มา แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

1.1 ความรู้เฉพาะเจาะจง

1.2 ความรู้เกี่ยวกับวิถีทางและวิธีดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะ

1.3 ความรู้เกี่ยวกับความคิดรวบยอดในเนื้อเรื่อง

2. ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความสามารถในการแปลความ การตีความหมาย และการขยายความในเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ

3. การประยุกต์หรือการนำไปใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำหลักการ สารสำคัญต่าง ๆ ไปใช้ในสถานการณ์จริง

4. วิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการแยก สื่อความหมายไปสู่หน่วยย่อย หรือองค์ประกอบสำคัญ หรือเป็นส่วน ๆ เพื่อให้ได้ลำดับขั้นของความคิด ความสัมพันธ์กัน ซึ่งการวิเคราะห์เช่นนี้ก็เพื่อมุ่งที่จะให้การสื่อความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อยเข้าเป็นเรื่องราวเดียวกัน จัดเรียบเรียงและรวบรวมเพื่อสร้างแผนหรือ โครงสร้างใหม่

6. การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินคุณค่าของเนื้อหา วิธีการ สิ่งของ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ซึ่งอาจจะกำหนดเกณฑ์ขึ้นเองหรือผู้อื่นกำหนด

โยธิน ศันสนยุทธ และจุมพล พูลภัทรชีวิน (2524 : 2) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า “ความรู้ หมายถึง กลุ่มข้อความ และข้อความในที่นี้มีความหมายกว้าง ไม่ได้หมายถึงเฉพาะกลุ่มข้อความที่เป็นภาษาพูด ภาษาเขียน หรือภาษาท่าทางที่เราพบเห็นอยู่โดยทั่วไปเท่านั้น แต่หมายรวมถึงกลุ่มข้อความที่เป็นสากล เช่น ภาษาคณิตศาสตร์ ภาษาคอมพิวเตอร์ เป็นต้น”

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2537 : 2) ได้อธิบายถึงความหมายของความรู้ไว้ว่า จากการที่มนุษย์ต้องประสบกับปรากฏการณ์ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม กล่าวคือ มนุษย์จะต้องพึ่งพาสังแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม รู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งที่มาจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มนุษย์จะต้องแสวงหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสาเหตุและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ต่อปรากฏการณ์ ความรู้ของมนุษย์ได้มีการพัฒนามากมายและมีหลายระดับตามความสามารถและพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่

1. ความรู้ในทัศนะของบุคคลทั่วไป จะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามพื้นฐานและความสามารถของแต่ละบุคคล บุคคลทั่วไปในที่นี้หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่ประกอบอาชีพ

ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน เช่น ชาวไร่ชาวนา พ่อค้า นักธุรกิจ ชาวบ้านทั่วไป และอื่น ๆ บุคคลทั่วไปเหล่านี้มีทัศนคติต่อความหมายของความรู้ที่เกิดจากความรู้และความเข้าใจ การถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากประเพณี แต่จะ ไม่รู้ถึงความหมายที่แท้จริง เป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางธรรมชาติและทางสังคมของบุคคล ไม่สามารถที่จะเรียบเรียงเป็นความคิดรวบยอดได้

2. ความรู้ในทัศนะของนักวิชาการ มีลักษณะที่สามารถกล่าวเป็นความคิดรวบยอด มีลักษณะของนามธรรมเป็นส่วนมาก ความรู้ของนักวิชาการจึงต้องเป็นวิทยาศาสตร์ มีเหตุและผลสามารถพิสูจน์ได้ มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ นักวิชาการมักมีความสนใจที่จะค้นคว้าหาความรู้ที่มีระบบตามแขนงวิชาของตนเอง เพื่อนำความรู้ที่สร้างขึ้นเป็นหลักทฤษฎีต่อไป

3. ความรู้ในฐานะของนักปฏิบัติ ความหมายของความรู้ในทัศนะของนักปฏิบัติเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและสังคมที่อธิบายได้ในลักษณะที่สามารถนำไปใช้ได้ เราอาจจะกล่าวได้ว่า นักปฏิบัติเป็นบุคคลที่เชื่อมโยงระหว่างความรู้ของนักวิชาการและบุคคลทั่วไป เพื่อนำความรู้ที่นำไปใช้ทำประโยชน์ต่อไป

บุญมี แท่นแก้ว (2539 : 49) ได้ให้ทัศนะของความรู้ ว่าความรู้เป็นสิ่งที่บุคคลแสวงหา เพื่อเอื้ออำนวยให้ชีวิตเป็นอยู่ได้โดยสะดวกปลอดภัย และมีความสุขตามสมควรแก่สภาพ ความรู้จึงจัดแบ่งออกเป็น 2 ระดับ โดยอาศัยมูลฐานและจุดหมายปลายทางเป็นเครื่องกำหนด คือ

1. ความรู้ธรรมดา ที่บุคคลจะพึงรู้ได้ด้วย การเรียน การฟัง การคิด อันเป็นความรู้ระดับต้น ๆ ที่บุคคลส่วนมากสามารถรู้ได้ และเป็นปัจจัยให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ตามที่ชาวโลกต้องการ ความรู้ระดับนี้ยังจัดเป็นคุณธรรมไม่ได้

2. ความรู้แจ้งชัด ที่บุคคลจะรู้ได้ต้องอาศัยการฝึกฝน อบรมใคร่ครวญทบทวนด้วยเหตุด้วยผลอย่างแท้จริง อันเป็นความรู้ระดับสูง น้อยคนจะรู้ได้ อันเป็นความรู้ที่จัดเป็นคุณธรรมได้ ความรู้จึงเป็นบันไดเพื่อไต่ไปสู่คุณธรรมหรือเป็นทางปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงคุณธรรมได้

กล่าวโดยสรุป ความรู้ หมายถึง ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้างต่าง ๆ และข้อมูลรายละเอียดที่บุคคลเก็บรวบรวมสะสมเอาไว้ รวมทั้งบรรดาข่าวสาร สิ่งที่สำคัญ คือ การที่จะนำเอาองค์ความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นที่หามาได้และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้น ความรู้

จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดมนุษย์ได้ค้นพบและสร้างขึ้นมาเป็นเครื่องมือเพื่อประกอบการดำรงชีพ และกำหนดวิถีชีวิต ซึ่งจะเห็นได้ว่า ถ้าประชาชนในห้องถื่นไม่มีความรู้หรือขาดความรู้ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว โอกาสที่จะช่วยกันพัฒนาห้องถื่นของตนเองให้มีประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพก็จะเป็นเรื่องยาก

2. ความหมายของความเข้าใจ

Bloom (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน ชูชาติ ผิวสว่าง. 2548 : 35) ให้ความหมายว่า ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการแปลความ ตีความ และขยายความ จากสื่อ ความหมายต่าง ๆ ข้อมูล และสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น รับรู้ ซึ่งก็คือพฤติกรรมด้านความเข้าใจเป็น พฤติกรรมที่สามารถดัดแปลงแก้ไขสิ่งที่ยากมาเป็นสิ่งที่ย่าง สิ่งซับซ้อนให้เป็นสิ่งธรรมดา ความเข้าใจจึง แตกต่างจากความจำ แต่มีความเข้าใจต้องมีพื้นฐานจากการเรียนรู้ ความรู้ และความจำก่อน เพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น Bloom ได้แยกความเข้าใจออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การแปลความ (Translation) เป็นความสามารถในการจับใจความถูกต้องกับ สิ่งทีสื่อความหมาย หรือ ความสามารถในการถ่ายเทความหมายจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษา หนึ่ง หรือจากการสื่อสารรูปแบบหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง

2. การตีความ (Interpretation) เป็นความสามารถในการอธิบาย หรือแปล ความหมายหลาย ๆ อันมาเรียบเรียงกัน โดยทำการจัดระเบียบ สรุปร้อยเป็นเนื้อความใหม่ได้ โดยยึดเนื้อหา ข้อความเดิมเป็นหลัก ไม่ต้องอาศัยหลักเกณฑ์อื่นใดมาใช้

3. การขยายความ (Extrapolation) เป็นความสามารถที่ขยายเนื้อหา ข้อมูลที่รับรู้ มาให้มากขึ้นหรือเป็นความสามารถในการทำนาย หรือคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างดี โดยอาศัยข้อมูล อ้างอิง หรือแนวโน้มที่เกินเลยจากข้อมูล

ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง การรับรู้ในสิ่งที่ได้มาจากการศึกษา และ สิ่งแวดล้อม ในสังคมเมื่อมีแหล่งให้ความรู้ แหล่งข่าว การรับรู้และเข้าใจเหมือนกัน หรือ แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับบุคคล และแหล่งความรู้ที่ได้รับมาความรู้ความเข้าใจต้องเริ่มต้น จากการเรียนรู้ เมื่อการเรียนรู้ มากขึ้นก็จะเกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจในที่สุด ซึ่งการเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์อ้อม กระทำให้อินทรีย์เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร

ชูชาติ ผิวสว่าง (2548 : 25) การเรียนรู้นี้มีทฤษฎีที่สามารถอธิบายได้ โดยจำแนก ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยง

2. กลุ่มทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ

2.1 กลุ่มทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ เป็นกลุ่มทฤษฎีที่ถือเอากระบวนการทางสติปัญญา ประสบการณ์ และความสามารถในการคิดเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมกลุ่มทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มย่อย ได้ดังนี้

2.2 จิตวิทยา จิตวิทยากลุ่มนี้ได้ให้ความสำคัญถึงเรื่องของส่วนรวมว่าส่วนรวมมีความ สำคัญมากกว่าส่วนย่อย การเรียนรู้จะต้องมีการเรียนรู้จากส่วนรวมเป็นสำคัญ รวมทั้งการมองเห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา

2.3 จิตวิทยาการเรียนรู้โดยอาศัยเครื่องหมาย เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยการคาดการณ์ล่วงหน้า การที่จะอาศัยการคาดการณ์ล่วงหน้าได้นั้น จะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ มองเห็นความสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ของสิ่งนั้น ได้ด้วย

2.4 ทฤษฎีสนาม หรือทฤษฎีสถิตฐาน โครงสร้างทฤษฎีนี้เน้นถึงบุคลิกภาพของมนุษย์ว่ามีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ และความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ล้อมรอบตัวจะมีผลต่อการตอบสนองของพฤติกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ในข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาถึงการพัฒนาความสามารถ ทักษะทางสติปัญญาและการใช้วิจารณ์ญาณของมนุษย์เพื่อประกอบการตัดสินใจดังนี้ คือ การยอมรับว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ จะเริ่มต้นจากในระดับง่าย ๆ ก่อนแล้วเพิ่มขีดความสามารถในการใช้ความคิด และพัฒนาสติปัญญาเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

3. ความหมายของความรู้ ความเข้าใจ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 56) ความหมายของความรู้ ความเข้าใจ ว่า ความรู้ หมายถึง “แจ้ง เข้าใจ ทราบ” ส่วนคำว่า “เข้าใจ” หมายถึง รู้เรื่อง รู้ความหมาย”

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2538 : 12) อธิบายว่า ความรู้ความเข้าใจเป็นสิ่งที่แสวงหาคำตอบหรือสิ่งที่ตนเองสงสัย หากอธิบายกว้าง ๆ ความรู้ความเข้าใจเป็นการรู้แจ้ง เข้าใจ หรือรู้ความหมายในสิ่งที่ตนเอง ไม่รู้หรือสงสัยอยู่และการจะรู้หรือเข้าใจ หรือรู้ความหมายในสิ่งที่ตนยังไม่รู้หรือสงสัยอยู่ และการจะรู้หรือเข้าใจได้นั้นมนุษย์จะต้องมีพัฒนาการของตนเองในการใช้ความสามารถใช้ความคิด กลายเป็นพัฒนาการของสติปัญญาเพื่อใช้แก้ปัญหาซึ่งแบ่งเป็นลำดับขั้น 6 ขั้น

1. ความรู้ เป็นขั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการที่จะจดจำ การนึกได้ หรือได้ยิน ได้ฟัง โดยที่ความรู้ในขั้นนี้จะประกอบไปด้วย คำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้างวิธีการแก้ปัญหาเป็นต้นซึ่งกล่าวได้ว่าความรู้เป็น

เรื่องของการจำได้ หรือระลึกได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อนและไม่ต้องใช้สมองมากนัก

2. ความเข้าใจ เป็นพฤติกรรมขั้นต่อจากความรู้ขั้นตอนนี้ต้องใช้ความสามารถทางสมองและทักษะในขั้นที่สูงจนถึงระดับของ การสื่อความหมาย ซึ่งอาจทำได้ทั้งการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษา หรือการใช้สัญลักษณ์มักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับทราบข่าวสารต่าง ๆ แล้วโดยการฟัง เห็น อ่าน หรือเขียน ความเข้าใจนี้ อาจจะแสดงออกในรูปการของการใช้ทักษะหรือการแปลความหมายต่าง ๆ เช่นการบรรยายข่าวสาร โดยใช้คำพูดของตนเอง หรือการแปลความหมายภาษาหนึ่ง โดยคงความหมายเดิมเอาไว้ หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือใช้ข้อสรุปหรือการคาดคะเนได้เช่นกัน

3. การนำความรู้ไปใช้ (Application) ขั้นนี้ต้องอาศัยความสามารถหรือทักษะทางด้านความเข้าใจดังกล่าวมาแล้ว การนำความรู้ไปใช้กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การแก้ปัญหา นั่นเอง ซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ 6 ขั้น คือการรับรู้ปัญหา การปรับปรุงปัญหา การจัดปัญหาออกเป็นหมวดหมู่เลือกทฤษฎี ความคิดที่เหมาะสมและแก้ปัญหา

4. การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึงความสามารถในการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ ช่วยให้สามารถแยกภาพรวมออกเป็นส่วน ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่เด่นชัดขึ้น อาจแบ่งย่อย ๆ ได้ 3 ขั้นคือ

- 4.1 ความสามารถในการแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาออกเป็น ส่วน
- 4.2 ความสามารถในการเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบ
- 4.3 ความสามารถในการมองเห็นหลักของการผสมผสานปัญหาที่มี

องค์ประกอบส่วนย่อย

5. การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการนำเอาส่วนประกอบย่อยหลาย ๆ ส่วนมารวมกัน เป็นกรอบโครงสร้างที่แน่นชัด โดยทั่วไปแล้ว ความสามารถนี้จะเกิดจากการนำเอาประสบการณ์ในอดีตมารวมกับประสบการณ์ในปัจจุบัน และนำมาสร้างเป็นกรอบที่มีแบบแผน ความสามารถในการสังเคราะห์ที่เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรม ที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หรือความคิดริเริ่ม จึงต้องอาศัยความเข้าใจการนำความรู้ไปใช้ และความสามารถในการวิเคราะห์ประกอบกัน

6. การประเมินผล ความสามารถในการประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับการให้ค่าต่อความรู้ หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นส่วนประกอบในการประเมินผล มาตรฐานนี้อาจจะออกมาทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ

และมาตรฐานที่ใช้นี้อาจจะมาจากการที่บุคคลนั้นตั้งขึ้นเองหรือมาจากมาตรฐานที่มีอยู่แล้ว ความสามารถในการประเมินผลนอกจากจะเป็นความสามารถขั้นสุดท้ายแล้ว ยังเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญของพฤติกรรมด้านอื่น ๆ อีกด้วย ความสามารถในการประเมินผลนี้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในขั้นสุดท้ายเสมอไป แต่อาจจะอยู่ในขั้นตอนของความสามารถหรือทักษะต่าง ๆ จากแนวคิดทฤษฎี ข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจ คือ ความรู้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดต่อมนุษย์ ในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ในสิ่งที่ตนยังไม่รู้และสงสัยอยู่ การที่จะรู้และเข้าใจได้นั้น มนุษย์จะมีการพัฒนาการของตนเองในการใช้ความสามารถ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน อันเกิดจากความสามารถทางทักษะทางความคิด กลายเป็นพัฒนาการของสติปัญญาของแต่ละคน ที่จะนำความรู้นั้นไปใช้เพื่อใช้แก้ปัญหา ซึ่งลำดับรายละเอียดจาก ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล เป็นต้น

กิริติ บุญเจือ (2546 : 42) อธิบายว่า ความแตกต่างระหว่างความรู้กับความเข้าใจ โดยหยิบยกเอาคำว่า “ญาณ” กับ “ปรีชาญาณ” คำในภาษาบาลีและสันสกฤตที่หมายถึง “ความรู้” และ “ความรู้ลึกซึ้ง” มาอธิบายให้เห็นถึงระดับความรู้ที่แตกต่างกันคือ “ญาณ” หรือ “ปรีชาญาณ” “ญาณ” คือความรู้หมายถึง ความรู้ทางตาหรือรู้ด้วยตาเพียงอย่างเดียว ส่วน “ปรีชาญาณ” หรือความเข้าใจ หมายถึงความรู้ลึกซึ้งที่สามารถเข้าถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาการต่าง ๆ กล่าวโดยสรุปก็คือ การเข้าใจแต่อย่างเดียวยังถือว่าเป็น “ญาณ” ส่วนการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องราวต่าง ๆ ถือว่าเป็น “ปรีชาญาณ”

วรรณวิไล พันธุ์สีดา (2549 : 35) อธิบายว่า ความเข้าใจ คือ เมื่อรับข้อมูลเข้าไปในสมองแล้วจะต้องมีกระบวนการแปลความหมายของข้อมูล การประเมิน ตีค่าข้อมูล มีกระบวนการจำแนก เปรียบเทียบจัดกลุ่มและสร้างความคิดรวบยอดในสมองให้เกิดความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้

รุจิรี ภู่อสาร (2545 : 89) อธิบายว่า ความเข้าใจ ชั้นนี้เป็นความเข้าใจในระดับที่ผู้เรียนทราบว่า จะสื่อความหมายด้วยสิ่งใด และสามารถใช้ความคิดของตนเองสื่อความหมายได้โดยไม่ต้องสัมพันธ์เนื้อหาตอนนี้กับตอนอื่น ๆ หรือไม่ต้องทราบความหมายอันสมบูรณ์ของเนื้อหา

ไพศาล หวังพานิช (2546 : 95) อธิบายว่า ความเข้าใจหมายถึง ความสามารถทางปัญญาและทักษะอันได้แก่

1. การแปลความ (Translation) ความสามารถที่จะใช้ความหมายของคำ

2. การตีความ (Interpretation) ความสามารถในการเข้าใจความหมายของการคิด

3. การประเมินค่า (Extrapolation) ความสามารถในการคาดคะเนถึงสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้จากการกระทำคั้งนั้นความเข้าใจเป็นพัฒนาการทางตนเองของมนุษย์ ในการใช้ความสามารถใช้ความคิด กลายเป็นพัฒนาการทางสติปัญญา เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ความเข้าใจหมายถึงความสามารถในการนำความรู้ ความจำ ไปตัดแปลง ปรับปรุง เพื่อให้สามารถจับใจความ อธิบายหรือเปรียบเทียบ ย่อเรื่อง ความคิดเห็น ข้อเท็จจริงได้

กล่าวโดยสรุป ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง การระลึกได้ในเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้รับประสบการณ์ ผ่านเข้ามาแล้ว โดยมีพฤติกรรมดังนี้

1. มีความจำ คือมีความจำเรื่องราวนั้นได้และจำเรื่องราวนั้นออก
2. มีความรู้ คือการแสดงออกตามสมรรถภาพทางสมองด้านความจำ และวัดความรู้ให้ระลึกออกมาเป็นหลักการ
3. มีความเข้าใจ คือ ความสามารถในการตัดแปลง แปล ย่อรวมกัน

จึงประกอบด้วย การแปลความ การตีความและการประเมินค่า

ความเข้าใจ คือการได้รับรู้ โดยผ่านผัสสะ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จึงนำไปสู่การพัฒนาตนเองของสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำไปแก้ไข้ปัญหาและนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นการสร้างระเบียบในสังคม อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

4. เกณฑ์การวัดความเข้าใจ

เกณฑ์การวัดผลทางการศึกษา เกี่ยวกับการวัดความเข้าใจ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การวัดความเข้าใจของ ไพศาล หวังพานิช (2546 : 89) ในเรื่องการวัดผลการศึกษา เกี่ยวกับความเข้าใจ ดังนี้

การวัดความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความเข้าใจในระดับผู้เรียนทราบว่่าสื่อความหมายด้วยสิ่งใด และสามารถใช้ความคิดของตนเอง สื่อความหมายได้ โดยไม่ต้องสัมพันธ์เนื้อหาตอนนี้กับตอนอื่น ๆ หรือไม่ทราบความหมายอันสมบูรณ์ของเนื้อหา นั้น

1. การแปลความ (Translation) เป็นการถอดความหมายจากภาษาหนึ่งหรือวิธีการสื่อความหมายรูปแบบหนึ่งให้เป็นอีกภาษาหนึ่ง ในการแปลมุ่งให้มีความแม่นยำในการรักษาความหมายของสื่อความหมายอันเดิม แม้ว่าการสื่อความหมายจะเปลี่ยนเป็นรูปแบบไปเป็นแบบอื่น

2. การตีความ (Interpretation) เป็นการอธิบายหรือย่อในสื่อความหมาย ต่อจากการแปลตรงที่การแปลความเป็นการให้เปลี่ยนจากความหนึ่งโดยตรง แต่การตีความ

ต้องการให้คิดมาเรียบเรียงใหม่ หรือให้มองเรื่องราวเดิมในแง่ใหม่ เป็นต้น

3. การนำไปใช้ (Application) เป็นการใช้ความรู้ในนามธรรม ในสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรม สถานการณ์ด้านใดด้านหนึ่งความรู้ที่อยู่ในนามธรรมดังกล่าว อาจเป็นความคิดเห็นทั่ว ๆ ไป กฎของกระบวนการใดการหนึ่ง วิชชาขยายความ หลักทางเทคนิค ทฤษฎีที่ต้องจำ และนำไปใช้ให้ได้

เครื่องมือของการประเมิน (Types of Evaluation) เพื่อวัดความเข้าใจมีดังนี้

1. แบบทดสอบ มาตรฐาน (ผลสัมฤทธิ์ สถิติปัญญา ความพร้อม)
2. แบบครูสร้างขึ้นเอง
3. แบบสังเกตอย่างมีระบบ และจดบันทึก
4. แบบสำรวจพฤติกรรม แบบสอบถาม สัมภาษณ์

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ

1. ความหมายของเจตคติ

ทัศนคติ หรือเจตคติ (Attitude) มาจากศัพท์ภาษาละติน ว่า “Aptus” แปลว่า โน้มเอียง และเป็นศัพท์ทางการศึกษาด้านจิตวิทยา เป็นความเชื่อ ความรู้สึก และเป็นเครื่องแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายต่าง ๆ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 389) ให้ความหมายว่า ทัศนคติ เป็นคำสมาสระหว่างคำว่า “ทัศนะ” ซึ่งแปลว่า ความเห็น ส่วนคำว่า “คติ” ซึ่งแปลว่า แบบอย่างหรือลักษณะ เมื่อรวมกันแล้วจึงแปลว่า ลักษณะของความเห็น ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกส่วนตัวที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ส่วน นิเวศนิยม (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน นิภาภรณ์ เก่งนำชัยตระกูล. 2547 : 10) ให้ความหมายว่า เจตคติของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับอาจแสดงออกทางพฤติกรรมใน 2 ลักษณะคือ

1. เจตคติทางบวก (Positive Attitude) แสดงออกในลักษณะพึงพอใจ เห็นด้วย หรือชอบ จะทำให้บุคคลอยากกระทำ อยากได้ อยากเข้าใกล้ชิด
2. เจตคติทางลบ (Negative Attitude) แสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย หรือไม่ชอบ จะทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย ซิงซัง ต้องการหนี ให้ห่างจากสิ่งนั้น

ซึ่งสอดคล้องกับ เรอร์ส โคน ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติเป็นระดับของความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกและด้านลบต่อสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นอะไรก็ได้หลายอย่าง เป็นต้นว่า สิ่งของ บุคคล บทความ องค์กร ความคิด ฯลฯ ความรู้สึกเหล่านี้ ผู้รู้สึกสามารถบอก

ความแตกต่างว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย

เดือนจิตร วงศ์สวัสดิ์ (2548 : 13) ได้สรุปความหมายของเจตคติ ได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้ ความรู้สึกและแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมที่มีต่อบุคคลหรือสถานการณ์ หรือต่ออย่างใดอย่างหนึ่งโดยบุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมออกมาใน 2 ทิศทาง คือ เจตคติเชิงนิมาน หรือเจตคติในทางบวก คือ ชอบ พอใจ เห็นด้วย สนับสนุน และเจตคติเชิงนิเสธ หรือเจตคติในทางลบ คือ ไม่ชอบ ไม่พอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่สนับสนุน

สรุปได้ว่า เจตคติ คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใด ๆ ซึ่งแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมในลักษณะชอบ ไม่ชอบ อาจเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย พอใจ ไม่พอใจ ต่อสิ่งใด ๆ ในลักษณะเฉพาะตัวตามทิศทางของเจตคติที่มีอยู่ และทำให้จะเป็นตัวกำหนดแนวทางของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนอง เจตคติเป็นเรื่องของความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็นที่ฝังใจ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มักจะเกิดขึ้น เมื่อบุคคลรับรู้ และประเมินค่าจากสิ่งนั้น เกิดจากอารมณ์ ตามความคาดหวังควบคู่กันไปกับการรับรู้ นั้น และมีผลต่อความคิดรวมทั้งเกิดปฏิกิริยาในใจของเรา ดังนั้นเจตคติจึงเป็นทั้งพฤติกรรมภายนอก ที่อาจสังเกตได้จากกริยาท่าทาง คำพูดหรือเป็นพฤติกรรมในใจไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยง่าย ดังนั้น เจตคติเป็นแนวความคิดหรือเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งมีทั้งทางด้านบวกและทางด้านลบ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมประสบการณ์ การเรียนรู้ ซึ่งมีผลต่อการแสดงออกหรือพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ

2. การเกิดของเจตคติ

การเกิดเจตคตินั้นมีผู้เชื่อว่าเกิดขึ้นได้หลายอย่าง บางกลุ่มเชื่อว่าเจตคติเป็นลักษณะนิสัยชนิดหนึ่ง เมื่อลักษณะนิสัยเกิดจากการเรียนรู้ เลยเชื่อว่าเจตคติเกิดจากการเรียนรู้ได้ ก็แปลว่า เจตคตินำมาสอนกันให้เกิดขึ้นได้เหมือนเป็นบทเรียนนั่นเอง แต่อย่าลืมว่าเจตคติไม่ใช่ความจริงแต่เป็นความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอาจแปรเปลี่ยนได้ตามเป้าหมาย และความเชื่อที่เกิดขึ้นจากเป้าหมายนั้น ๆ บางกลุ่มเชื่อว่าเจตคติเกิดจากการพิจารณาตัดสินจากผลประโยชน์หรือกำไรที่ควรได้รับ นั่นก็คือเป้าหมายของเจตคติมาเกี่ยวข้องกับคน คนก็จะพิจารณาประเมินดูว่ามีผลประโยชน์หรือไม่ ถ้ามีผลประโยชน์ก็มีเจตคติทางบวก ถ้าไม่ได้ผลประโยชน์ก็มีเจตคติเป็นลบ ภูริณัฐ์ แสงทอง (2547 : 13) สรุปเป็นทฤษฎีได้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อตกลงเบื้องต้นของทฤษฎีนี้ ก็คือ เจตคติสามารถเรียนรู้ได้เหมือนกับลักษณะอื่น ๆ ของคน คนแสวงหาข้อมูลและข้อเท็จจริงเพื่อสร้างสมการเรียนรู้

เขาเรียนรู้ความรู้สึก และค่านิยมต่าง ๆ ได้จากข้อเท็จจริง เช่น เด็กเล็ก ๆ เรียนรู้ว่าสัตว์ชนิดหนึ่งคือสุนัข สุนัขตัวนั้นเป็นเพื่อนได้และเป็นสัตว์ที่ดี ในที่สุดเขาก็เรียนรู้ว่าเขาชอบสุนัข เด็กเรียนรู้ทั้งด้านความรู้สึก ความเข้าใจ และความรู้สึกของเจตคติ ซึ่งอาศัยกระบวนการควบคุมการเรียนรู้ นั่นคือกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นสามารถนำไปใช้ในการก่อเกิดเจตคติได้

2. ทฤษฎีแรงจูงใจ ทฤษฎีนี้ให้แนวความคิดการเกิดเจตคติว่าเป็นกระบวนการให้นำหนักจากคุณและโทษของเป้าเจตคตินั้น ๆ แล้วพิจารณาตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุด ลองพิจารณาว่าเรารัก หรือชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น อยู่ ๆ ก็รักและชอบขึ้นมาเป็นไปไม่ได้สิ่งที่เรารัก หรือชอบมีคุณประโยชน์ต่อเราแน่ อาจจะมีสิ่งไม่ดีอยู่บ้างแต่เมื่อชั่งใจดูคุณและโทษแล้วเห็นว่าน้ำหนักของคุณประโยชน์มีสูงกว่า เราก็จะชอบสิ่งนั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าเป้าเจตคตินั้นมีโทษ หรือไร้ประโยชน์มากกว่าก็จะไม่ชอบสิ่งนั้น จากการพิจารณาตัดสินใจโดยกระบวนการแบบนี้จึงทำให้เกิดเจตคติทางบวกและลบขึ้นได้

เดอนิจิตร วงศ์สวัสดิ์ (2548 : 18) สรุปไว้ว่า เจตคติเกิดจาก 3 ด้านดังนี้

1. การเกิดเจตคติทางด้านความรู้ความคิด เนื่องจากเรื่องราวข้อมูล การตัดสินใจ ภาพพจน์ (Stereotype) หรือมีอคติในการรับรู้ ตลอดจนการให้ความสำคัญเฉพาะลักษณะเด่นบางอย่างของสิ่งเร้าด้วย

2. การเกิดเจตคติทางด้านความรู้สึก (The Formation of the Affective Component) เกิดขึ้นโดยอาศัยการวางเงื่อนไขด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ รวมทั้งความคุ้นเคยกัน เช่น บุคคลที่พบเห็นกันเป็นประจำ จะเกิดความคุ้นเคยจะเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน เป็นต้น

3. การเกิดเจตคติทางแนวโน้มที่จะแสดงด้านพฤติกรรม (The Formation of the Behavioral Component) บรรทัดฐานของสังคม (Social Norms) เป็นตัวกำหนดเจตคติด้านพฤติกรรมเนื่องจากบรรทัดฐานของสังคมควบคุมพฤติกรรมของคนให้ทำในสิ่งที่สังคมเห็นว่าถูกต้องหรือไม่ทำในสิ่งที่สังคมเห็นว่าไม่ถูกต้อง เจตคติด้านนี้จะแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของกลุ่ม

นิภาภรณ์ เก่งนำชัยตระกูล (2547 : 12) ได้ให้ความเห็นว่าการเกิดทัศนคติของวัยรุ่นเกิดจากการได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่ เพื่อน สื่อมวลชน การศึกษา การมีส่วนร่วมของกลุ่มและที่สำคัญคือ ประเพณีและค่านิยมที่คนในสังคมยอมรับ ทำให้วัยรุ่นยอมรับทัศนคติหรือค่านิยมโดยอัตโนมัติ

ดังนั้นอาจจะสรุปการเกิดของเจตคติได้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็น ประสบการณ์ การได้รับข่าวสาร หรือการเห็นแบบอย่าง และการได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน สื่อมวลชน ตลอดจนวัฒนธรรม ซึ่งสะสมสิ่งเหล่านี้จนกลายเป็น บ่อเกิดของเจตคติ

3. องค์ประกอบของเจตคติ

สุภาพร “เจตคติ” (2550 : 18) กล่าวว่าองค์ประกอบของเจตคติที่สำคัญ มี 3 ประการ คือ

1. การรู้ (Cognition) ประกอบด้วย ความเชื่อของบุคคลที่มีต่อเป้าหมาย เจตคติ เช่น ทศนคติต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ สิ่งสำคัญขององค์ประกอบนี้ก็คือ จะประกอบด้วยความเชื่อ ที่ได้ประเมินค่าแล้วว่า น่าเชื่อถือหรือไม่น่าเชื่อถือ ดีหรือไม่ดี และยังรวมไปถึงความเชื่อในใจ ว่าควรจะมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไรต่อเป้าหมายทัศนคตินั้นจึงจะเหมาะสมที่สุด ดังนั้นการรู้ และแนวโน้มพฤติกรรมจึงมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด

2. ความรู้สึก (Feeling) หมายถึง อารมณ์ที่มีต่อเป้าหมายเจตคตินั้น เป้าหมายจะถูกมองด้วยอารมณ์ชอบหรือไม่ชอบ ถูกใจหรือไม่ถูกใจ ส่วนประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึกนี้เองที่ทำให้บุคคลเกิดความคือคั่งยึดมั่น ซึ่งอาจกระตุ้นให้มีปฏิกิริยาตอบโต้ได้ หากมีสิ่งขัดกับความรู้สึกมากกระทบ

3. แนวโน้มพฤติกรรม (Action Tendency) หมายถึง ความพร้อมที่จะมี พฤติกรรมที่สอดคล้องกับเจตคติ ถ้าบุคคลมีเจตคติที่ดีต่อเป้าหมาย เขาจะมีความพร้อมที่จะมี พฤติกรรมช่วยเหลือหรือสนับสนุนเป้าหมายนั้น ถ้าบุคคลมีเจตคติในทางลบต่อเป้าหมายเขาก็จะมีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมทำลายหรือทำร้ายเป้าหมายนั้นเช่นกัน

แมกโกว์ (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน อิศรา คำชารี. 2546 : 8) ได้จำแนกองค์ประกอบของเจตคติ เป็น 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบทางด้านความรู้ เจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งนั้นจะประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นอันดับแรก และเป็นความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นว่า มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด เป็นความรู้เชิงประมาณค่าสิ่งนั้น ได้

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก เป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ สิ่งนั้น

3. องค์ประกอบทางการพร้อมกระทำ เมื่อบุคคลมีความรู้สึกเชิงประมาณค่าและมีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้นแล้ว สิ่งที่สองคล้องกันซึ่งคิดตามมา คือ ความพร้อม

ที่จะกระทำให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตนต่อสิ่งนั้นด้วย

นอกจากองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ เจตคติ ยังมีลักษณะสำคัญอีก 2 ประการ คือ มีทิศทาง หมายถึง ทิศทางไปในทางบวกหรือลบ ดีหรือเลว ชอบหรือไม่ชอบ มีความเข้มหรือความรุนแรง เช่น อาจมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดรุนแรงมาก และอีกสิ่งหนึ่งเบาบาง ขึ้นอยู่กับความสำคัญของสิ่งนั้น หรือความพัวพันของบุคคลต่อเรื่องนั้น

ปกพพงศธร ศักดา (25478 : 8) ได้รวบรวมความคิดเห็น เกี่ยวกับองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ คือ

1. Cognitive Component เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้หรือความเชื่อของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากบุคคลมีความรู้หรือเชื่อว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็จะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทางตรงกันข้ามหากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดียิ่งจะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. Feeling Component เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกของบุคคลซึ่งมีอารมณ์เกี่ยวข้องกับอยู่ด้วย นั่นคือ หากบุคคลมีความรู้สึกรัก หรือชอบพอในบุคคลใดหรือสิ่งใดก็จะช่วยให้เกิดเจตคติที่ดีต่อบุคคลนั้น ไปด้วย แต่ถ้าหากมีความรู้สึกเกลียดหรือโกรธบุคคลใดหรือสิ่งใดก็จะทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีต่อบุคคลนั้นหรือสิ่งนั้น

3. Action Tendency Component เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลคือความ โน้มเอียงที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตอบโต้บางอย่างโดยหนึ่งออกมา พฤติกรรมที่เขาแสดงออกมานั้น เกิดจากความรู้สึกที่มีอยู่เกี่ยวกับวัตถุ เหตุการณ์หรือบุคคลนั้น ๆ นั่นเอง

เดียนจิตร วงศ์สวัสดิ์ (2548 : 14) ได้สรุปว่า เจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) แต่อาจจะมีปริมาณหน่วยแตกต่างกัน โดยทั่วไปคนมักแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับเจตคติที่มีอยู่เมื่อบุคคลรับรู้หรือพบเห็นสิ่งใดไม่ว่าจะเป็นบุคคล แนวคิด สิ่งของหรือสถานการณ์ใดก็ตาม สิ่งที่ได้รับรู้นี้จะกระตุ้นความรู้สึกความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นอันนำมาซึ่งความรู้สึกในทางบวกหรือลบต่อสิ่งนั้น และผลักดันให้บุคคลเกิดความ โน้มเอียงที่จะแสดงพฤติกรรมตอบโต้ในทางสนับสนุน/ส่งเสริม/คัดค้าน หรือขัดขวางสิ่งนั้นจนเกิดเป็นพฤติกรรม การแสดงออกหรือการกระทำต่อสิ่งนั้น

ศิริพร สิงห์กล้า (2549 : 13) ได้สรุปว่า เจตคตินั้นมิได้มีในตัวบุคคลมาแต่กำเนิด หากแต่ค่อย ๆ เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล อันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ (Learning) ที่ผ่านมาในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ องค์ประกอบที่สำคัญของเจตคติโดยทั่วไป จะเหมือนกัน อันประกอบ ด้วย

1. องค์ประกอบด้านความคิดความเข้าใจ (Cognitive Component) ความคิดความเข้าใจจะเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้หรือความเชื่อ ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ในประสบการณ์ต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อม อันเป็นเรื่องของปัญญาในระดับที่สูงขึ้น อาทิ นักบริหารหรือผู้บังคับบัญชา มีความคิดหรือความเชื่อได้ว่าผู้ใต้บังคับบัญชาของเขานั้นมีลักษณะของความเป็นผู้ใหญ่ สามารถปกครองตนเองได้ ดังนั้นเขาจึงให้ความเป็นอิสระในการทำงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการทำการวินิจฉัยสั่งการ เป็นส่วนประกอบของทัศนคติ ซึ่งแสดงถึงการรู้สึกและความเข้าใจของบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) องค์ประกอบด้านความรู้สึกนี้จะปรากฏทางอารมณ์ (Emotion) ประกอบกับการประเมิน (Evaluation) ในสิ่งนั้น ๆ อันเป็น ผลจากการเรียนรู้ในอดีต ดังนั้นจึงเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกอันเป็นการยอมรับ อาทิ ชอบ ถูกใจ สนุก หรือปฏิเสธต่อสิ่งนั้น อาทิ เกลียด โกรธ ก็ได้ ความรู้สึกนี้อาจทำให้บุคคลเกิดการยึดมั่น และแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ หากมีสิ่งขัดกับความรู้สึกดังกล่าว

3. องค์ประกอบด้านแนวโน้มพฤติกรรม (Behavioral Tendency Component) หมายถึง แนวโน้มของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนเองชอบหรือเกลียด อันเป็นการตอบสนองหรือการกระทำในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเรานั้น ๆ อาทิ บุคคลมีเจตคติที่ดีต่อระบบประชาธิปไตย หรือมีความคิด ความเชื่อการแสดงออกใด ๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือส่งเสริมระบบประชาธิปไตย อันเป็นพฤติกรรมแบบเข้าหา (Sack Contact) ตรงกันข้ามหากมีเจตคติต่อสิ่งนั้น ๆ ไม่ดี ก็จะทำให้เกิดพฤติกรรมในการถอยหนี หรือหลีกเลี่ยง (Avoiding Contact)

4. การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

แมคไกวร์ (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน อิศรา คำชารี. 2546 : 9) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติ มีอยู่ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ความใส่ใจ (Attention) ความใส่ใจข่าวสารหรือข้อมูลใหม่ ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ คือความสนใจในการเลือกรับรู้แหล่งที่มา

และเนื้อหาของข่าวสาร บุคคลจะพยายามเลือกสิ่งที่สอดคล้องกับเจตคติ ค่านิยมที่เขาถืออยู่ และจะหลีกเลี่ยงประเภทข้อมูลที่ขัดกับเจตคติและค่านิยมของเขา

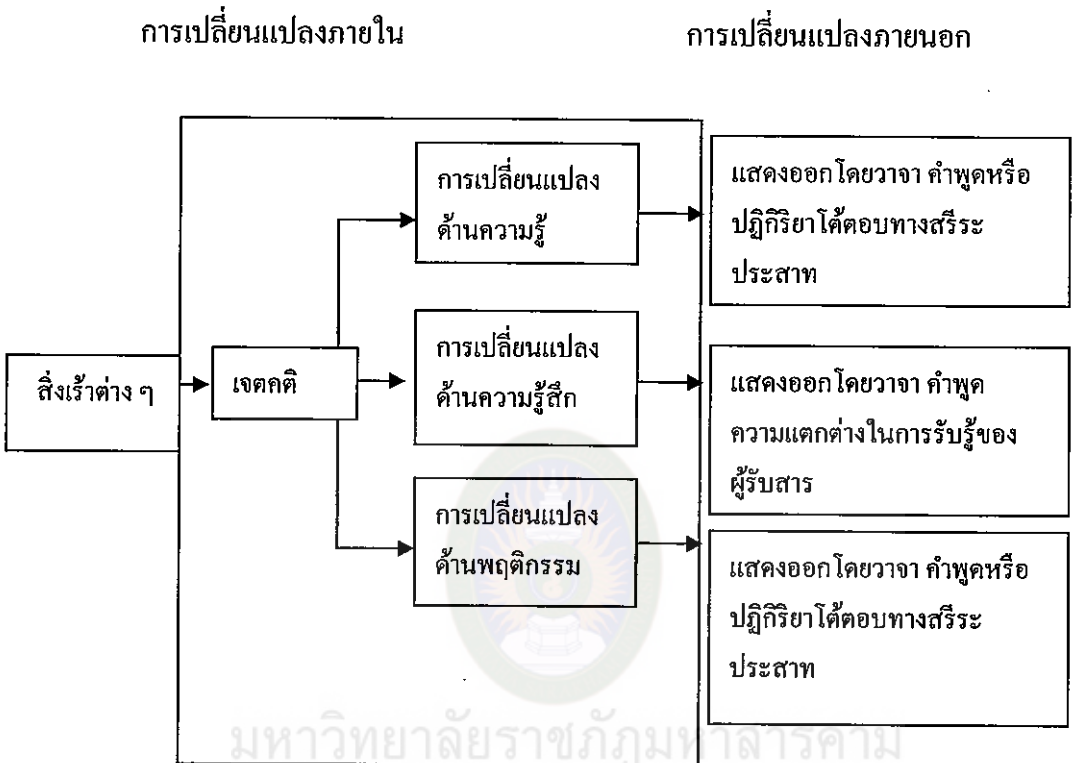
2. ความเข้าใจ (Comprehension) ช่วงตอนนี้สำคัญสำหรับกระบวนการเปลี่ยนเจตคติเพราะถ้าผู้รับไม่สามารถทำความเข้าใจกับข้อมูลใหม่ได้หรือเข้าใจข้อมูลผิด การเปลี่ยนเจตคติด้อยจะไม่เป็นไปในทิศทางที่ปรารถนา มีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้อง เช่น ความสามารถของผู้รับความยากง่ายของเรื่อง ความเข้าใจในเนื้อหาและความสามารถในการอธิบายของผู้นำมา ความเหมาะสมของวิธีการถ่ายทอดข้อมูล

3. การยอมรับ (Yielding) โดยนักวิชาการได้อธิบายลักษณะการยอมรับว่ามี 3 แบบ คือ การยอมตาย (Compliance) เป็นลักษณะการยอมรับแบบหนึ่ง ซึ่งอาจเนื่องจากความเกรงกลัวอิทธิพล หรือมุ่งหวัง ได้รับความพอใจจากกลุ่มบุคคลหรือผู้มีอิทธิพล ซึ่งจะมีผลทำให้เขาได้รับสิ่งตอบแทนอย่างอื่นในภายหลัง ฉะนั้น การทำจึงไม่ใช่เพราะเขาเชื่อ หรือเห็นว่าสิ่งนั้นดีมีประโยชน์การเลียนแบบ (Identification) เป็นการยอมรับเนื่องจากบุคคลต้องการทำตนให้คล้ายคลึงกับผู้ที่ตนเลื่อมใส ศรัทธา เพราะพอใจในสิ่งที่บุคคลนั้นมีอยู่หรือต้องการได้รับการจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน การเปลี่ยนเจตคติอันเนื่องมาจากการเลียนแบบจะมากขึ้นอยู่กับความประทับใจ (Attractive) ของบุคคลที่เป็นแบบ การยอมรับและผสมผสานสิ่งใหม่เข้ากับสิ่งที่ตนมีอยู่เดิม (Internalization) การเปลี่ยนเจตคติด้วยวิธีนี้ จะเกิดเมื่อบุคคลได้ประเมินสิ่งนั้นและยอมรับว่าดีมีประโยชน์ ตรงกับความต้องการของตนและสอดคล้องกับสิ่งที่เขาถืออยู่ เป็นการยอมรับที่เกิดจากความพึงพอใจของผู้รับเอง

4. ความจำ (Retention) เมื่อมีการยอมรับสิ่งใหม่ และมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติเกิดขึ้นปัญหาที่ตามมาคือ ความคงอยู่ของเจตคติใหม่ นั่นคือบุคคลจะจำไว้นานเท่าใด แน่นอน ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 อย่างที่กล่าวมาแล้ว ในเรื่องความเข้าใจ เป็นต้นว่า ถ้าผู้ให้มีโอกาสดึงดูด และมีความน่าเชื่อถือ สามารถควบคุมหรือกระตุ้นให้ผู้รับทำซ้ำในเรื่องเดิมหลาย ๆ ครั้ง และถ้าสิ่งนั้นมีคุณค่าสำคัญและตรงกับความต้องการของผู้รับ ก็จะยังคงอยู่นาน

5. การกระทำ (Action) เป็นขั้นตอนที่น่าสิ่งใหม่ไปปฏิบัติจริง อาจมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติอย่างถาวรเกิดขึ้น ถ้าผู้รับประเมินแล้วผลลัพธ์เป็นไปตามความคาดหมายหรือเจตคติอาจไม่ได้รับการสนับสนุนให้คงอยู่ ถ้าผลที่เกิดจากการกระทำเป็นไปในทิศทางเดิม จากความเห็นของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่าเจตคติและการพัฒนาเจตคติได้นั้นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ดีขึ้น โดยมีปัจจัยหลายอย่าง คือ ความใส่ใจ ความเข้าใจ การยอมรับ ความจำและการกระทำ โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้น

ศิริพร สิงห์ห่อ (2549 : 15) ได้อ้างอิงจาก Blackwood ในเรื่องของเจตคติของแต่ละบุคคล โดยมองว่ามีปัจจัยมาจากความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับการเปลี่ยนแปลงภายนอก และการเปลี่ยนแปลงภายในสามารถอธิบายได้ตามภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 การเปลี่ยนแปลงเจตคติภายในสู่ภายนอก

ที่มา : Blackwood ในเรื่องของเจตคติของแต่ละบุคคล (ศิริพร สิงห์ห่อ. 2549 : 15)

กล่าวว่าเจตคติ เป็นความชอบหรือไม่ชอบของแต่ละคน เป็นเพียงสภาพการรู้ และจิตสำนึกไม่สามารถเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น หรือสัมผัสได้ แต่จะถูกระทอนกลับเป็นคำพูด หรืออาจกล่าวได้ว่า เจตคติ หมายถึงแนวโน้มของคน ๆ หนึ่ง ที่มีต่อสิ่งเร้าหรือเรื่องบางเรื่อง รวมถึงของความรู้สึก อคติ ความกลัว ความคิด และความรู้สึกที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงเจตคติหมายถึงการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบที่มีอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของความเชื่อ หรือการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในเรื่องความเชื่อ บางประการซึ่งจะกลายเป็นเจตคติต่อไป และได้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับการเปลี่ยนแปลงภายนอก และการเปลี่ยนแปลงภายใน

ทริณัฐ์ แสงทอง (2547 : 239) สรุปได้ว่า เจตคตินั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยองค์ประกอบที่สำคัญคือ ข่าวสาร ผู้รับ สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสภาพของผู้รับที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ซึ่งสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติได้ ทั้งในทางบวก และทางลบ ถ้าผู้รับเกิดการรับรู้

สุภาพร “เจตคติ”(2550 : 18) ได้อธิบายว่าเจตคติเปลี่ยนแปลงได้ปัจจัยที่จะช่วยให้เจตคติเปลี่ยนแปลงได้มีหลายประการเช่น

1. ความกดดันของกลุ่ม (Group Pressure) หากกลุ่มจะสามารถให้รางวัลหรือลงโทษ ได้ย่อมจะมีแรงกดดันมากในการที่จะกดดันทิศทางเจตคติของเราสิ่งยั่วยุที่เป็นรางวัลนั้นได้แก่ความเป็นผู้มีคนรู้จักมากการเลื่อนตำแหน่งงาน สัญลักษณ์ของการยอมรับนับถือ เป็นต้น ส่วนสิ่งยั่วยุที่เป็นการลงโทษก็เช่น การเสียเพื่อนฝูง เสียชื่อเสียง เสียตำแหน่ง เป็นต้น ยิ่งเราต้องการเป็นสมาชิกของหมู่ใด แรงบีบบังคับของหมู่ย่อมมีมากเท่านั้นหรือยิ่งหมู่กลุ่มต้องการเรามากเท่าใดกลุ่มก็ยิ่งต้องการให้เราปฏิบัติตามมาตรฐานของกลุ่มเท่านั้น กลุ่มที่มีเกียรติศักดิ์หรือศักดิ์ศรีต่ำในหมู่อาจจะกระทำผิดแปลกไปได้บ้างแต่ยังมีตำแหน่งสูงหรือศักดิ์ศรีสูงแล้วกระทำผิดมาตรฐานเพียงนิดเดียวแรงกดดันของหมู่จะเกิดขึ้นทันทีเพื่อให้ปฏิบัติอยู่ในแนว นอกจากนี้แรงกดดันของกลุ่มจะมีมากก็คือ การที่ไม่มีมาตรฐานอื่นที่จะปฏิบัติหรือมีน้อยทางที่จะเลือกหรือเราไม่มีความรู้มากมายนักในเรื่องนั้นบุคคลมักจะเปลี่ยนความคิดเห็นหรือเจตคติหากกลุ่มของเขาที่ยึดอยู่เปลี่ยนแปลงไปตัวอย่างเช่น กรรมกร แรก ๆ อาจไม่สนใจกันรวมเป็นสมาคมแต่ต่อมาหากรู้ว่าคนอื่น ๆ ในกลุ่มรับฟังความคิดเห็นนั้น เขาก็อาจเปลี่ยนความคิดยิ่งกลุ่มมีความเป็นเอกภาพเท่าใดแรงกดดันของกลุ่มยิ่งมีผลเท่านั้นเรื่องอำนาจของความกดดันของกลุ่มอันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะเป็นไปได้ 4 กรณีคือ เราอาจปฏิเสธบรรทัดฐานของกลุ่มและยึดมั่นในเจตคติของเราและเราอาจจะก้าวร้าวยิ่งขึ้นหากเราเชื่อว่ากลุ่มไม่มีผลบีบบังคับเรามากนักหรือเรามีความภักดีต่อกลุ่มอื่นมากกว่า เราอาจจะไม่เปลี่ยนแปลงต่อเจตคติของเราแต่เราปฏิบัติตามกลุ่มเพราะเหตุผลภายนอกอย่างอื่น โดยถือว่าเป็นส่วนตัวและเราไม่เห็นด้วยแต่ส่วนรวมทำเช่นนั้นก็ต้องปฏิบัติตาม เราอาจยอมรับบรรทัดฐานของกลุ่มเพียงผิวเผินภายในส่วนลึกของจิตใจเราไม่ยอมเปลี่ยนแต่พอเราออกไปอยู่กลุ่มอื่นเราจะได้เห็นว่าเราเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น เราอาจจะนำเอาบางส่วนของบรรทัดฐานของกลุ่มมาผสมกับความเชื่อของเราและปฏิเสธบางส่วน

2. ประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจหรือไม่ที่น่าพึงพอใจ เราอาจเปลี่ยนแปลงเจตคติไปได้เมื่อได้รับ ประสบการณ์ที่น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจเช่น นายแดง เข้าทำงานบริษัทหนึ่งเพราะ

เขาเชื่อว่าจะมีความก้าวหน้าแต่พบว่าหัวหน้าของเขาเป็นคนขี้อิจฉาเมื่อเขาเกิดเสนอความคิดเห็นดี ๆ เพื่อปฏิบัติหัวหน้าอาจจะเห็นว่าการเสนอแนะของเขาเช่นนั้นทำให้ฐานะของเขาสั่นคลอนและนอกจากนั้นยังทราบดีว่าเพื่อนร่วมงานของเขาไปฟ้องแก่หัวหน้างานบ่อย ๆ เขาจึงอาจเปลี่ยนเจตคติไปอีกแบบหนึ่งคือมองไม่เห็นความก้าวหน้าในการทำงานกับบริษัทนี้ เช่นนี้เป็นต้น

3. อิทธิพลของกลุ่มบุคคลที่มีชื่อเสียง บุคคลที่มีชื่อเสียงในความหมายนี้อาจจะเป็นเพื่อนซึ่งเรานับถือความคิดของเขาหรืออาจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านความพิเศษต่าง ๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องนี้ก็คือ การโฆษณา ซึ่งมักจะใช้คนที่มีชื่อเสียงไปยุ่งเกี่ยว เช่น ดารา ภาพยนตร์ ชื่อดังคนนั้น ใช้สบูยี่ห้อนั้น ๆ เป็นต้น

ดังนั้นพอจะสรุปได้ว่า เจตคติสามารถเปลี่ยนแปลงทั้งด้านบวก ด้านลบ ได้ด้วยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง และปัจจัยอื่น ๆ เช่น อายุ ระดับการศึกษา ตลอดจนประสบการณ์ การเรียนรู้การฝึกอบรม เจตคติ มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งมีอิทธิพลสูงมากในการแสดงออกในด้านพฤติกรรมของบุคคล นักจิตวิทยาส่วนใหญ่เชื่อว่า เจตคติ เป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด เพราะเจตคติเป็นพฤติกรรมเตรียมความพร้อมทางสมองในการกระทำ ซึ่งบ่งชี้ถึงสภาพจิตใจหรืออารมณ์ที่ซับซ้อน ก่อนที่บุคคลจะตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความเชื่อที่เคยผ่านมา ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ความถูกต้องและความไม่ถูกต้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม

1. ความหมายของพฤติกรรม

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2529 : 68) ให้ความหมายว่า พฤติกรรม หมายถึง ปฏิบัติกรรมและกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกทางรูปธรรมนามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำ สามารถแบ่งพฤติกรรมออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัสหรืออาจใช้เครื่องมือช่วย และพฤติกรรมภายใน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้

มติชน (2547 : 612) ให้ความหมายว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่สังเกตได้ เช่น การพูด การเดิน การเต้นของหัวใจ การรับรู้ การคิด การจำ และการรู้สึก การกระทำที่สังเกตไม่ได้ เช่น ผู้กระทำรู้ตัว ไม่รู้ตัว หรือเป็นพฤติกรรม ที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งกระตุ้นภายในและภายนอก

กึ่งกาญจน์ กาญจนทรานกูร (2541 : 11) พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมของมนุษย์ที่สามารถ สังเกตได้โดยตรงหรือ ใช้เครื่องมือวัดได้โดยทางอ้อม เช่น การร้องเพลง การเคลื่อนไหว การจำ การคิดการแก้ปัญหา พฤติกรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้โดย - ตรงหรือใช้เครื่องมือวัด แบ่งออกเป็น 2 พวก คือ

1.1 พฤติกรรมโมลาร์ (Molar Behavior) เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้โดยตรงสามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5

1.2 พฤติกรรมโมเลกุล (Molecular Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงต้องใช้เครื่องมือวัด เช่น เครื่องมือวัดการเต้นของหัวใจ การวัดคลื่นสมอง การวัดน้ำตาลในเส้นเลือด

2. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง และไม่สามารถใช้เครื่องมือวัดได้ แต่ต้องใช้ภาวะสันนิษฐาน (Hypothetical Construct) จากพฤติกรรมภายนอก เช่น ความเครียด วัดได้จากมือสั่น ไม่พูดไม่จา เข้ามาทำงานแต่เช้า กลับมีผลงานเสร็จเรียบร้อยดีทุกอย่างก็สรุปว่าเขาขยัน เอาใจใส่ในงาน เราพิจารณาพฤติกรรมภายนอกเพื่อสรุปว่าพฤติกรรมภายในเป็นอย่างไร การสรุปพฤติกรรมภายในเป็นสิ่งที่ควรระวังให้มาก เพราะ โอกาสผิดพลาดเกิดขึ้นได้มาก

จากความหมายของพฤติกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าพฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกของจิตใจทั้งภายในและภายนอกเป็นการกระทำเพื่อสนองความต้องการของบุคคลซึ่งบุคคลอื่นสามารถสังเกตด้วยสายตาหรือการรับรู้ทางเสียงและสามารถใช้เครื่องมือทดสอบก็ได้

2. องค์ประกอบของพฤติกรรม

Bloom (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน สุชาติมา มะโนทัย, 2539 : 72) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบพฤติกรรมว่า เป็นกิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำอาจเป็นสิ่งสังเกตได้หรือไม่ได้ และพฤติกรรมดังกล่าวนี้ ได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. พฤติกรรมด้านความรู้ (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านความรู้เกี่ยวกับสุขภาพเป็นกระบวนการทางด้านสมองเป็นความสามารถทางด้านสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับ

การรับรู้การจำข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะทางสติปัญญาการใช้ความคิด วิเคราะห์ญาณเพื่อประกอบการตัดสินใจ จัดจำแนกได้ตามลำดับขั้นจากง่ายไปหายาก ดังนี้

1.1 ความรู้ ความจำ (Knowledge) เป็นพฤติกรรมขั้นต้นเกี่ยวกับความจำได้ หรือระลึกได้

1.2 ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นพฤติกรรมที่ต่อเนื่องมาจากความรู้ คือ จะต้องมีความรู้มาก่อนถึงจะเข้าใจได้ ความเข้าใจนี้จะแสดงออกมาในรูปของการแปลความ ตีความ และคาดคะเน

1.3 การนำไปใช้ (Application) เป็นการนำเอาวิชาการทฤษฎี กฎเกณฑ์ แนวคิดต่าง ๆ ไปใช้

1.4 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นขั้นที่บุคคลมีความสามารถ และมีทักษะ ในการจำแนกรายละเอียดที่สมบูรณ์ใด ๆ ออกเป็นส่วนย่อยและมองเห็นความสัมพันธ์อย่างแน่ชัด ระหว่างส่วนประกอบที่รวมเป็นปัญหา หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

1.5 การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถของบุคคลในการรวบรวม ส่วนย่อยต่าง ๆ เข้าเป็นส่วนรวมที่มีโครงสร้างใหม่ มีความชัดเจน และมีคุณภาพสูงขึ้น

1.6 การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถของบุคคลในการวินิจฉัย ติราคาของสิ่งของต่าง ๆ โดยมีกฎเกณฑ์ที่ใช้ช่วยประเมินค่านี้ อาจเป็นกฎเกณฑ์ที่บุคคลสร้างขึ้น มา หรือมีอยู่แล้วก็ตาม

2. พฤติกรรมด้านเจตคติ เจตคติเป็นกระบวนการทางด้านจิตใจ อารมณ์

ความรู้สึก ความสนใจ เจตคติการให้คุณค่าการปรับปรุงค่านิยม การแสดงคุณลักษณะตาม ค่านิยมที่ยึดถือ รวมไปถึงความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ กันจะบอกแนวโน้ม ของบุคคลในการกระทำพฤติกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนการเกิด พฤติกรรมด้านเจตคติ ได้ดังนี้

2.1 การรับหรือการให้ความสนใจ (Receiving or Attending) เป็นขั้นที่บุคคล ถูกกระตุ้นให้ทราบว่าเหตุการณ์ หรือสิ่งเร้าบางอย่างเกิดขึ้น และบุคคลนั้นมีความยินดี หรือ มีภาวะจิตใจพร้อมที่จะรับ หรือให้ความสนใจต่อสิ่งเร้า นั้น ในการยอมรับนี้ประกอบด้วย ความตระหนักความยินดีที่ควรรับ และการเลือกรับ

2.2 การตอบสนอง (Responding) เป็นขั้นที่บุคคลถูกจูงใจให้เกิดความรู้สึก ผูกมัดต่อสิ่งเร้าเป็นเหตุให้บุคคลพยายามทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง พฤติกรรมขั้นนี้

ประกอบด้วย ความยินยอมความเต็มใจ และความพอใจที่จะตอบสนอง

2.3 การให้ค่านิยม (Valuing) เป็นขั้นที่บุคคลมีปฏิกิริยาซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุคคลนั้นยอมรับว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับตนเอง และได้นำไปพัฒนาเป็นของตนเองอย่างแท้จริง พฤติกรรมขั้นนี้ส่วนมากใช้คำว่า “ค่านิยม” ซึ่งการเกิดค่านิยมนี้ประกอบด้วย การยอมรับ ความชอบและการผูกมัดค่านิยมเข้ากับตนเอง

2.4 การจัดกลุ่มค่า (Organization) เป็นขั้นที่บุคคลจัดระบบของค่านิยมต่าง ๆ ให้เข้ากลุ่มโดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมนั้น ในการจัดกลุ่มนี้ประกอบด้วย การสร้างแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม และการจัดระบบของค่านิยม

2.5 การแสดงลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ (Characterization by a Value or Complex) พฤติกรรมขั้นนี้ถือว่า บุคคลมีค่านิยมหลายชนิด และจัดอันดับของค่านิยมเหล่านั้น จากดีที่สุด ไปถึงน้อยที่สุด พฤติกรรมเหล่านี้จะเป็นตัวคอยควบคุมพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมในขั้นนี้ประกอบด้วย การวางแนวทางของการปฏิบัติ และการแสดงลักษณะที่จะปฏิบัติตามแนวทางที่เขากำหนด

3. พฤติกรรมด้านการปฏิบัติงาน พฤติกรรมด้านการปฏิบัตินี้เป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกาย ซึ่งรวมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ เป็นพฤติกรรมขั้นสุดท้ายที่บุคคลปฏิบัติออกมาโดยมีด้านความรู้ และด้านเจตคติ เป็นตัวช่วยให้เกิดพฤติกรรมด้านการปฏิบัติที่ถูกต้อง กระบวนการจะก่อให้เกิดพฤติกรรมนี้ต้องอาศัยระยะเวลา และการตัดสินใจหลายขั้นตอน นักวิชาการเชื่อว่ากระบวนการทางการศึกษาจะช่วยให้เกิดพฤติกรรมการปฏิบัติได้

3. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเกิดพฤติกรรม

Maslow (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน พิชัย เสงี่ยมจิตต์. 2545 : 24) กล่าวว่า ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์จะต้องได้รับการตอบสนองเสียก่อนจึงจะเกิดความต้องการในลำดับขั้นที่สูงขึ้นไป โดยความต้องการของมนุษย์ ได้แบ่งออกเป็น 7 ชั้น คือ

1. ความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ความต้องการในการดำรงชีวิตเช่น อาหาร น้ำ เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งเป็นความต้องการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สำหรับในด้านการทำงาน การตอบสนองความต้องการขั้นนี้จะอยู่ในรูปของการทดแทนด้วยเงิน ซึ่งคนงานก็จะนำไปซื้อสิ่งต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกายต่อไป

2. ความต้องการความปลอดภัย เป็นความต้องการอยากมีชีวิตที่มั่นคงปลอดภัย ปราศจากอันตราย หลีกเสี่ยงจากการถูกเบียดเบียน ซึ่งความต้องการความปลอดภัยในสภาพ

การทำงาน ได้แก่ การได้ทำงานที่ความปลอดภัย มั่นคง มีหลักประกันในการทำงาน ซึ่งความต้องการขั้นนี้เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อความต้องการด้านร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว

3. ความต้องการความรักหรือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นความรู้สึกของบุคคลที่ต้องการพบปะพูดคุย ต้องการในการอยู่ร่วมกัน ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น และรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคม ซึ่งบางคนรู้สึกว่าความต้องการในขั้นนี้มีความสำคัญมากกว่าความต้องการขั้นอื่น ๆ บุคคลที่มีความต้องการขั้นนี้จะมีพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่การทำให้ตนรู้สึกว่าไม่ได้อยู่คนเดียว

4. ความต้องการเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นความรู้สึกภายในของบุคคลเกี่ยวกับความมีคุณค่าในตนเอง ความมั่นใจในตนเองในเรื่องของความรู้ความสามารถเป็นความต้องการของมนุษย์ที่ต้องการให้ผู้ผู่อื่นยกย่องสรรเสริญและตระหนักถึงความสำคัญของตนเองในการทำงานจะเป็นความต้องการการยอมรับความสำเร็จในงานที่ทำและการได้รับความไว้วางใจจากบุคคลอื่นในที่ทำงาน

5. ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ เป็นความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจแก่ตนเองในข้อเท็จจริงต่าง ๆ การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่กำลังศึกษาว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และอะไรเป็นสิ่งที่ได้จากความสัมพันธ์เหล่านั้น เช่น การศึกษาขั้นตอนการทำงาน สายการบังคับบัญชา สัญลักษณ์ต่าง ๆ ภายในที่ทำงาน

6. ความต้องการทางสุนทรียะ เป็นความต้องการในเรื่องของความสวยงาม ความเป็นศิลปะ ความสะดวกสบาย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความสบายใจและความพึงพอใจแก่บุคคล การตอบสนองความต้องการทางสุนทรียะที่เกี่ยวกับการทำงาน เช่น การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เป็นระเบียบ การจัดทำสวนหย่อมเพื่อให้ที่ทำงานสวยงามร่มรื่น

7. ความต้องการความตระหนักในคุณค่าตนเอง เป็นความต้องการความสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา เมื่อบุคคลใดก็ตามได้มีการพิจารณาบทบาทของตนในชีวิตว่าควรทำอย่างไรแล้ว ก็จะพยายามผลักดันชีวิตของตนไปในทางที่ดีที่สุดตามที่คาดหมายไว้ความต้องการในขั้นนี้เป็นความต้องการที่จะใช้ความสามารถทุก ๆ อย่างของตนอย่างเต็มที่ ความสำเร็จขั้นนี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองจากความต้องการในขั้นอื่น ๆ เสียก่อน

จากแนวคิดข้างต้น หากทราบว่าเจ้าหน้าที่ผู้ได้บังคับบัญชามีความต้องการผู้นำมีลักษณะพฤติกรรมใด หัวหน้ากลุ่มงานสามารถนำมาปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนเพิ่มจุดแข็งให้กับตนเองได้

Herzberg (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน สุชาติ มะโนทัย, 2539 : 72) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของพนักงาน พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกดีและไม่ดีของพนักงาน 2 ประเภทคือ

1. ปัจจัยตัวกระตุ้น (Motivators Factors) ปัจจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติ คนจะถูกจูงใจจากปัจจัยเหล่านี้ ปัจจัยตัวกระตุ้นคือ ความสำเร็จ การยอมรับนับถือ ลักษณะงาน โดยตัวของมันเอง ความรับผิดชอบ ความเจริญก้าวหน้า ความเจริญงอกงามในตนเองและในอาชีพ ปัจจัยตัวกระตุ้นทำให้คนงานมีความรู้สึกในด้านดี เป็นสิ่งที่อยู่ภายในความรู้สึกนึกคิดหรือจิตใจของแต่ละบุคคลเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เช่น การได้รับงานที่ท้าทายมาทำ การยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

2. ปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene Factors) ได้แก่ นโยบายของสำนักงาน การบริหาร การบังคับบัญชาหรือการนิเทศ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา สภาพการทำงาน เงินรายได้ ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน สถานะ ความมั่นคงความปลอดภัยในการทำงาน หรือสวัสดิการต่าง ๆ ปัจจัยด้านสุขอนามัยมิได้เป็นสิ่งจูงใจเจ้าหน้าที่งาน แต่ถ้าขาดไปเมื่อใดหรือไม่มีปัจจัยนี้แล้วย่อมจะก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่หัวหน้ากลุ่มงานหรือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้

จากแนวคิดของเฮร์สเบอร์ก นำไปสู่การจัดปรับปรุงในเรื่องของความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในระบบงาน และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน เพื่อสร้างความพึงพอใจในผู้ได้บังคับบัญชาได้

3. กระบวนการเกิดพฤติกรรม

สุรพล พะยอมแย้ม (2541 : 25) ได้แบ่งกระบวนการเกิดพฤติกรรมเป็น 3 กระบวนการ ดังนี้คือ

1. กระบวนการรับรู้ กระบวนการรับรู้เป็นกระบวนการเบื้องต้นที่เริ่มจากการที่บุคคลได้รับสัมผัสหรือรับข่าวสารจากสิ่งเร้าต่าง ๆ โดยผ่านระบบประสาทสัมผัส ซึ่งรวมถึงการรู้สึกกับสิ่งเร้าที่รับสัมผัสนั้นด้วย

2. กระบวนการคิดและเข้าใจ กระบวนการนี้อาจเรียกได้ว่า “กระบวนการทางปัญญา” ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประกอบไปด้วยการเรียนรู้ การคิด และการจำลองจนการนำไปใช้หรือเกิดพัฒนาการจากการเรียนรู้ นั่น ๆ ด้วย การรับสัมผัสและการรู้สึกที่นำมาสู่

การคิดและเข้าใจนี้เป็นระบบการทำงานที่มีความละเอียดซับซ้อนมาก และเป็นกระบวนการภายในทางจิตใจที่ยังมีอาจศึกษาและสรุปเป็นคำอธิบายอย่างเป็นหลักการที่ชัดเจนได้

3. กระบวนการแสดงออก หลังจากผ่านขั้นตอนของการรับรู้การคิดและเข้าใจแล้วบุคคลจะมีอารมณ์ตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับรู้นั้นๆ แต่ยังมีได้แสดงออกให้ผู้อื่นได้รับรู้อย่างคงเป็นพฤติกรรมที่อยู่ภายในแต่เมื่อได้คิดและเลือกที่จะแสดงการตอบสนองให้บุคคลอื่นสังเกตได้เราจะเรียกว่าพฤติกรรมภายนอกซึ่งพฤติกรรมภายนอกนี้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่มีอยู่ทั้งหมดภายในตัวบุคคลนั้นเมื่อมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่งการแสดงออกมาเพียงบางส่วนของที่มีอยู่จริงเช่นนี้จึงเรียกว่า Spatial Behavior โดยแท้จริงแล้วกระบวนการย่อยทั้ง 3 ขั้นตอนนั้นไม่สามารถแยกออกจากกันหรือเป็นอิสระต่อกันได้ เพราะการเกิดพฤติกรรมแต่ละครั้งจะมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กันอย่างมาก

5. ประเภทของพฤติกรรม

การแบ่งประเภทของผู้นำตามแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำได้แบ่งประเภทตามลักษณะเชิงพฤติกรรม ดังนี้

ทอกล่อ เดชไทย (2544 : 68) ได้แบ่งประเภทของพฤติกรรมไว้ 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมภายนอก ได้แก่ พฤติกรรมที่ผู้อื่นสามารถสังเกตได้โดยตรงจากประสาททั้ง 5 (ตา หู จมูก ปาก และผิวหนัง) ซึ่งสามารถแบ่งย่อยลงไปได้อีก คือ

1.1 พฤติกรรมที่สังเกตได้โดยตรง ไม่ต้องใช้เครื่องมือช่วย บางครั้งเรียกว่าพฤติกรรมโมลาร์ เช่น หัวเราะ ร้องไห้ อ้าปาก กระโดด

1.2 พฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง ต้องใช้เครื่องมือช่วย บางครั้งเรียกว่าพฤติกรรมโมเลกุล เช่น การเต้นของหัวใจฟังจากเครื่องฟังหัวใจที่แพทย์ใช้ความดันโลหิตสูงจากเครื่องวัดความดันโลหิต

2. พฤติกรรมภายใน ได้แก่ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลโดยรู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัวก็ตาม โดยปกติผู้อื่นไม่อาจสังเกตเห็นพฤติกรรมประเภทนี้โดยตรงถ้าไม่บอกไม่แสดงออกมาให้เป็นที่สังเกต พฤติกรรมภายในจึงเป็นเรื่องประสบการณ์ส่วนบุคคล คนเท่านั้นที่รู้ ตัวอย่างเช่น ความคิด ความจำ จินตนาการ ความฝัน และพฤติกรรมความรู้สึกต่าง ๆ เช่น กลัว หิว เสียใจ เจ็บ ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงก็สามารถจะสังเกตได้โดยทางอ้อม เช่น การใช้แบบทดสอบหรือสังเกตจากพฤติกรรมภายนอกที่เป็นการสรุปไปถึงพฤติกรรมภายใน ซึ่งพฤติกรรมภายในนั้นสามารถแบ่งได้ 2 ชนิด คือ

2.1 พฤติกรรมภายในที่เกิดขึ้นโดยรู้สึกรู้ตัว เช่น หิว เหนื่อย ตื่นเต้น เจ็บปวด พฤติกรรมเหล่านี้เจ้าของพฤติกรรมรู้ว่ามันเกิดและเจ้าของพฤติกรรมอาจจะควบคุมหรือเก็บความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ไม่แสดงออกซึ่งกิริยาอาการหรือสัญญาณใด ๆ

2.2 พฤติกรรมภายในที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว พฤติกรรมบางอย่างเกิดขึ้นภายใน โดยที่บางครั้งบุคคลไม่รู้สึกรู้ตัว แต่มีผลต่อพฤติกรรมภายนอกของบุคคลผู้นั้น เช่น ความขลาด ความกล้า ความคิด ความสมหวัง ความปรารถนา ความสุขใจ

6. วิธีศึกษาพฤติกรรม

เรียม ศรีทอง (2542 : 21) วิธีการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์เพื่อให้ได้ความรู้ อย่างเชื่อถือได้นั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะจะนำไปสู่เป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ การอธิบาย (Explain) การทำนาย (Predict) และการควบคุมพฤติกรรม (Control) สิ่งที่ต้องคำนึงถึงการใช่วิธีใดในการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ คือ วิธีการนั้นจะมีความตรง (Validity) ซึ่งหมายถึงวิธีการนั้นสามารถวัดหรือกำหนดสิ่งที่สอดคล้อง ความคงที่ของสิ่งที่วัดหรือศึกษาไม่เปลี่ยนแปลงไปเปลี่ยนมา วิธีการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์โดยทั่วไป มีดังนี้

1. การรายงานตนเอง (Self Report) เป็นวิธีการที่ให้ผู้ที่มีการประสบการณ์หรือมีความรู้สึกรู้จักคิด อารมณ์ รายงานความคิดออกมา แล้วผู้ศึกษาจะนำคำรายงานเหล่านั้นมาทำการวิเคราะห์พฤติกรรมต่อไป ซึ่งมีวิธีการดังนี้

1.1 การคิดออกเสียง (Think Aloud) เป็นการคิดให้ผู้คิดรายงานความคิดและการกระทำในขณะที่แก้ปัญหา ซึ่งสามารถทำได้ ทั้งขณะมีกิจกรรมนั้นหรือหลังจากเสร็จกิจกรรมก็ได้

1.2 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการศึกษาพฤติกรรมของบุคคล จากการสนทนาที่มีจุดหมายระหว่างผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ต้องเตรียมการมาเป็นอย่างดีว่าจะทำการสัมภาษณ์อะไร และอย่างไรบ้าง จึงจะได้ข้อมูลเพียงพอในการประเมินพฤติกรรม วิธีการสัมภาษณ์เป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับคามนิยมในการศึกษาพฤติกรรม

1.3 การใช้แบบสอบถามและสำรวจ (Questionnaires and Surveys) เป็นการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลที่มีจำนวนมากและสามารถได้คำตอบอย่างรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายแบบสอบถามหรือแบบสำรวจที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด - ปลายปิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และการจัดอันดับ (Order Scale)

2. การสังเกต (Observation) เป็นการศึกษาพฤติกรรมที่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบันเพราะเป็นวิธีการที่มีความชัดเจน ตรงไปตรงมาและได้รับการพัฒนาในเทคนิค

วิธีมาก จึงได้รับการยอมรับและกำลังก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะ ในกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) วิธีการสังเกตพฤติกรรม เป็นการเฝ้าดูพฤติกรรมเป้าหมายของบุคคลว่าเป็นอย่างไรมีความถี่ ความยาวนานของพฤติกรรมนั้นแค่ไหน ดังนั้น การสังเกตพฤติกรรมจึงต้องกำหนดพฤติกรรมให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมเป็นอันดับแรก

3. แบบทดสอบ (Psychometrics) เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นมาเพื่อวัดคุณลักษณะทางจิต ดังนั้น จึงต้องมีแบบทดสอบที่ได้มาตรฐาน มีทฤษฎีรองรับ ผ่านการวิเคราะห์ทั้งเนื้อหาและกระบวนการวัดผลมาแล้วเป็นอย่างดี โดยเฉพาะความตรง ความเที่ยงและการแปลความจากคะแนนที่ได้ อีกสิ่งหนึ่งที่มีผลต่อการใช้แบบสอบวัดคือวิธีการดำเนินการสอบ อันจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องมากขึ้น แบบสอบวัดที่ใช้มาก ได้แก่ แบบทดสอบวัดความสามารถ แบบทดสอบวัดความสนใจ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพแบบทดสอบวัดความถนัด และแบบทดสอบวัดการคิด

4. วิธีการทดลอง (Experiments) เป็นการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในลักษณะความสัมพันธ์ตามเหตุผล โดยผู้ศึกษาต้องสร้างสถานการณ์ สิ่งที่จะศึกษาให้เกิดขึ้นเพื่อดูความเป็นเหตุเป็นผลสิ่งที่เป็นเหตุเรียกว่า ตัวแปรต้น (Independent Variables) เป็นตัวแปรที่สร้างขึ้นมา เพื่อดูว่าส่งผลต่อตัวแปรตาม (Dependent Variables) อย่างไรวิธีการทดลองเป็นการศึกษาพฤติกรรมที่นิยมมากในกลุ่มที่ต้องการอธิบายพฤติกรรมเชิงเหตุผลและเป็นไปในเชิงวิทยาศาสตร์ นำไปใช้ในเรื่องของการปรับพฤติกรรมการเรียนการสอน การบริหารการจัดการ ในธุรกิจ การโฆษณา

ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

1. ความหมายของภาวะผู้นำ

ผู้นำหรือภาวะผู้นำ (Leadership) คือ ผู้ใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อบังคับให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในการปฏิบัติ ผู้นำหน่วยงานหรือองค์กร ได้แก่ ผู้ที่บริหารงานให้สำเร็จโดยอาศัยการอำนวยความสะดวก การจูงใจ การริเริ่ม การประนีประนอม การประสานงาน

ดังนั้น พฤติกรรมของผู้นำ จึงต้องอาศัย อำนาจหน้าที่ (Authority) อำนาจบารมี (Power) ทั้งในแบบทางการ (Formal) และไม่ทางการ (Informal) ผู้นำ หรือภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการหนึ่งซึ่งบุคคลหนึ่งบุคคลใด มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งบุคคลใด

สมยศ นาวิการ (2521 : 405) ได้ให้ความหมายของความเป็นผู้นำว่าเป็นกระบวนการของการสั่งการและการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสรุปได้ว่า

1. ผู้นำต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น
2. กระบวนการของความเป็นผู้นำ จะเกี่ยวข้องกับการจัดสรรอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้นำและสมาชิกของกลุ่ม

3. ผู้นำสามารถใช้อิทธิพลกับผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

Paul Hersey and Ken Blanchard (1989 : 5) ได้ให้ความหมายของ ความเป็นผู้นำว่า “หมายถึง กระบวนการในการใช้อำนาจหรืออิทธิพลเพื่อกำหนดการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลสถานการณ์หนึ่ง ๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่วางไว้”

Gary A. Yukl et al. (1981 : 15) ได้ศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำไว้ 2 ประเด็น

ประเด็นแรก ได้แก่ ลักษณะพื้นฐาน (Traits)

ประเด็นที่สอง ได้แก่ ความชำนาญ (Skills)

ลักษณะพื้นฐาน (Traits) ของผู้นำที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่

1. การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์
2. มีความตื่นตัวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม
3. มีความทะเยอทะยาน และมุ่งสร้างความสำเร็จ
4. มีความสามารถในการอธิบายจุดยืนของตน
5. สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้
6. มีความกล้าตัดสินใจ
7. เป็นบุคคลที่เชื่อถือได้
8. มีความต้องการครอบงำมีอิทธิพลเหนือคนอื่น
9. มีความกระตือรือร้น
10. มีความพยายาม
11. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
12. เป็นบุคคลที่สามารถอยู่ท่ามกลางความเครียดได้
13. มีความเต็มใจที่จะเป็นผู้รับผิดชอบ ความชำนาญ (Skills) ของผู้นำที่มี

ประสบความสำเร็จ ได้แก่

1. มีความเฉลียวฉลาด

2. มีความสามารถในการใช้มโนทัศน์
3. เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม
4. เป็นนักการทูต และมีความแนบเนียนในการติดต่อ
5. มีทักษะในการพูดเก่ง
6. มีความรอบรู้งานของกลุ่ม
7. มีความสามารถในเชิงบริหาร
8. สามารถโน้มน้าวจิตใจคนเก่ง
9. สามารถเข้ากับสังคมได้ดี

Robert R. Blake and Jane S. Mouton (1985 : 129) ได้ศึกษา และสรุปไว้ว่า ผู้นำที่จะสามารถสร้างความสำเร็จ แก่หน่วยงาน ได้มากที่สุด คือ ผู้นำที่เน้นทั้งผลงานและเน้นทั้งคนในเวลาเดียวกันในทุกองค์การ พฤติกรรมของผู้นำที่มักประสบความสำเร็จ ได้แก่

1. การริเริ่ม (Initiative) เป็นความคิดริเริ่มต่อสิ่งที่เคยทำมาและสิ่งที่ไม่เคยกระทำ
2. การเสาะหาข้อมูล (Inquiry) ผู้นำต้องเป็นผู้รับรู้ข้อมูลซึ่งอาจจะได้จากการสังเกต การ สืบถาม เอกสาร วัตถุ
3. การมีจุดยืน (Advocacy) ผู้นำต้องมีความกล้าแสดงจุดยืน ในกรณีที่ต้องคัดค้าน มีความแตกแยก
4. การระงับการขัดแย้ง (Conflict Resolution) ความขัดแย้ง ในองค์การ ผู้นำต้องสามารถระงับความขัดแย้งให้ยุติลงได้
5. การตัดสินใจ (Decision Making) ผู้นำต้องทำงาน โดยการตัดสินใจหรือช่วยเหลือผู้อื่นในการตัดสินใจ
6. การวิเคราะห์วิจารณ์ (Critique) การวิเคราะห์หาข้อบกพร่องของงานเป็นสิ่งสำคัญของการทำงานเพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปปรับปรุงแก้ไข

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของนักวิชาการที่ศึกษาลักษณะผู้นำ ตามแนวทางตะวันตก เมื่อเทียบกับลักษณะสังคมและพฤติกรรมของคนไทยแล้ว อาจมีข้อแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และประเพณีที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจสรุปลักษณะความเป็นผู้นำในสังคมไทยได้ ดังนี้

1. ผู้นำต้องยอมรับกระแสการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสังคมมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้นำต้องพัฒนาริเริ่มการทำงาน ในองค์การให้รู้คนหน้ามิให้หยุดอยู่กับ

ที่ความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลยอมเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จขององค์กร

2. ผู้นำในสังคมไทย ควรมีวิจรรย์ญาณสูง ยอมรับหลักการและเหตุผลในการตัดสินใจ ดังนั้น การบริหารงานหรือการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ผู้นำต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และใช้กระบวนการตัดสินใจที่ถูกต้องชอบธรรม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

3. ผู้นำในสังคมไทย ยังนิยมใช้หลักเมตตาทรรรม ได้แก่ การอะลุ่มอล่วยต่อกัน ซึ่งหากจะพิจารณาโดยละเอียดแล้ว นอกจากจะเป็นการกระทำที่ขาดหลักการแล้วอาจก่อให้เกิดผลเสียเกิดขึ้นกับองค์กรในภายภาคหน้า

สรุป ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ดังนี้

ลักษณะภาวะของผู้นำแนวตะวันตก จะมีความคิดริเริ่ม มีการแสวงหาข้อมูล มีจุดยืน มีความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้ง มีการตัดสินใจและวิเคราะห์หาข้อบกพร่องในการทำงาน ส่วนลักษณะผู้นำในสังคมไทย สรุปได้ดังนี้

1. ผู้นำต้องยอมรับกระแสการเปลี่ยนแปลง
2. ต้องมีวิจรรย์ญาณสูงยอมรับหลักการและเหตุผลในการตัดสินใจ
3. ผู้นำในสังคมไทยยังนิยมใช้หลักเมตตาทรรรม มีความอะลุ่มอล่วย ซึ่งอาจทำให้เกิดผลเสียต่อหน่วยงานในภายภาคหน้าได้

2. บทบาทและหน้าที่ของภาวะผู้นำ

ผู้นำมีบทบาทและหน้าที่อย่างมาก เริ่มตั้งแต่งานบริหารขั้นต่ำสุดจนถึงสูงสุดของสำนักงานบทบาทและหน้าที่ของภาวะผู้นำตามแนวคิดของนักวิชาการ ได้ให้ทฤษฎีไว้ดังต่อไปนี้

ทองใบ สุทธาริ (2544 : 36) ได้กล่าวถึง Mintzberg ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร และค้นพบว่า ผู้บริหารมีบทบาทที่สำคัญ 10 ประการ คือ

1. บทบาทการเป็นสัญลักษณ์ (Figurehead Role) เนื่องจากผู้บริหารในฐานะที่เป็นหัวหน้าของหน่วยงาน ถือว่าเป็นผู้ที่ต้องผูกพัน (Obliged) กับองค์กรที่สะท้อนออกมาในรูปของสัญลักษณ์ขององค์กรในด้านกฎหมายและสังคม กล่าวคือ ผู้บริหารที่มีบทบาทที่สำคัญ ๆ ขององค์กร เช่น การลงนามสำคัญในสัญญาหรือการส่งจ่ายเงิน การเข้าประชุม หรือพบปะสังสรรค์ การเข้าร่วมในพิธีสำคัญ ๆ และการต้อนรับแขกขององค์กร

2. บทบาทการเป็นหัวหน้า (Leader Role) ผู้บริหารรับผิดชอบในการทำให้กลไกต่าง ๆ ขององค์กร ได้ทำหน้าที่ให้เกิดการบูรณาการได้อย่างเหมาะสม การให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถทำงานได้ในสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องดำเนินงานด้านการจ้างงาน (Hiring) การอำนวยการ (Directing) การชมเชย (Praising) การวิพากษ์วิจารณ์ (Criticizing) การส่งเสริมสนับสนุน (Promoting) และการให้บุคลากรออกจากงาน (Dismissing)

3. บทบาทการประสานงาน (Liaison Role) เป็นบทบาทที่สะท้อนพฤติกรรมของผู้นำในการดำรงรักษาเครือข่าย (Web) ของการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลและกลุ่มบุคคลนอกองค์กร เพื่อให้ได้มาซึ่งแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่เป็นประโยชน์ คือ การคิดคำนึงถึง การส่งการนำไปสู่การสร้างผลตอบแทนให้องค์กร

4. บทบาทในฐานะผู้ตรวจสอบ (Monitor Role) เป็นบทบาทที่ผู้นำจะ ต้องใช้ความพยายามในการเสาะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ เช่น การติดตามรายงานและบันทึกเหตุการณ์สำคัญ การเข้าร่วมประชุม และการสังเกตต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้เพื่อค้นหาปัญหา และใช้โอกาสในการแก้ไขปัญหา (Opportunities) ในอันที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งในและนอกองค์กร

5. บทบาทในฐานะผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร (Disseminator Role) ผู้บริหารจะมีศักยภาพในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่สามารถเข้าถึงได้ ข้อมูลข่าวสารบางอย่างเป็นข้อความจริง (Factual) และบางอย่างเป็นสภาพที่แสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชาอย่างมีประสิทธิภาพ

6. บทบาทในฐานะเป็นโฆษกขององค์กร (Spokesman Role) ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญที่จะให้ข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงานภายนอกองค์กรตลอดจนการสะท้อนจุดยืนแห่งค่านิยมขององค์กรให้หน่วยงานอื่นได้รับรู้ โดยทั่วไปแล้ว ผู้บริหารระดับกลางและระดับล่างจะต้องรายงานข่าวสารต่าง ๆ ต่อผู้บังคับบัญชาในระดับสูง ผู้บริหารระดับสูงจะต้องรายงานต่อกรรมการบริหารหรือเจ้าของกิจการ ซึ่งผู้บริหารแต่ละระดับจำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นตัวแทน (Representative) ของหน่วยงานย่อยหรือหน่วยงานของตนเอง ในอันที่จะสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้บังคับบัญชาและบุคคลภายนอกองค์กร

7. บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (Entrepreneur Role) ผู้บริหารในแต่ละระดับมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นผู้ริเริ่ม (Initiator) และผู้ออกแบบ (Design) เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กร

8. บทบาทผู้พิทักษ์ (Disturbance Handler Role) เป็นบทบาทสำคัญในฐานะผู้บริหารที่จำเป็นต้องเกาะติดสถานการณ์ที่สำคัญ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที วิกฤตการณ์จะเกิดขึ้น โดยไม่รู้ตัว เช่น ความขัดแย้งระหว่างพนักงาน การสูญเสียบุคลากร ที่มีฝีมือ ผู้บริหารจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อบทบาทนี้มากที่สุด

9. บทบาทในฐานะผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource Alligator Role) เป็นบทบาทสำคัญในด้านการจัดสรรทรัพยากร เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการทำงาน สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ บทบาทนี้จะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้บริหาร ว่าควรดำเนินการในกิจกรรมเหล่านี้เมื่อไร จะใช้อำนาจหน้าที่ที่ตัดสินใจเกี่ยวกับลูกน้องในลักษณะใด หรือเตรียมการด้านงบประมาณอย่างไร การใช้อำนาจบทบาทนี้ จะสะท้อนศักยภาพของผู้นำในการควบคุมและจัดการให้กลไกต่าง ๆ ในหน่วยงานดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ผู้นำต้องการ

10. บทบาทในฐานะผู้เจรจาต่อรอง (Negotiator Role) การเจรจาต่อรองที่ผู้นำนำไปใช้ในการประกอบการแก้ปัญหา นั้น เชื่อมโยงกับอำนาจที่ผู้นำนำไปใช้ในการจัดสรรทรัพยากร ผู้นำอาจจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรองในหลายลักษณะ

กุหลาบ บุริสาร (2547 : 60) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการบริหารบทบาทของ Mintzberg ได้ระบุบทบาทของผู้นำ 10 ประการ ที่สามารถทำให้องค์กรประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสามารถจัดหมวดหมู่ได้ 3 กลุ่ม (Categories) คือ

1. บทบาทภาวะผู้นำระหว่างบุคคล (The interpersonal Leadership Roles)

1.1 บทบาทเป็นตัวแทนของหน่วยงาน (Figurehead Role) บทบาทเป็นตัวแทนหน่วยงานหรือองค์กรในทุกสถานที่ ผู้ที่มีตำแหน่งสูงขององค์กรจะต้องเป็นตัวแทนทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยแสดงบทบาทตามสถานะ ตามกฎหมาย (Legal) บทบาทตามสังคม (Social) บทบาทตามประเพณี (Ceremonial) และบทบาทที่แสดงถึงสัญลักษณ์ตามกิจกรรมต่าง ๆ ผู้นำองค์กรจะแสดงพฤติกรรมบทบาทที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม เช่น แสดงบทบาทในการต้อนรับแขกผู้มาเยือน ในฐานะเป็นตัวแทนองค์กร สนทนากับบุคคลต่าง ๆ เข้าร่วมประชุม การเข้าร่วมในพิธีการต่าง ๆ

1.2 บทบาทในฐานะผู้นำ (Leader Role) คือ การปฏิบัติหน้าที่ทางการบริหาร เพื่อให้การปฏิบัติงานในองค์กรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้ตาม ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ขององค์กร เช่น บทบาทการจ้างงานและการฝึกอบรม (Hiring and Training) การให้ความรู้ การสอน และการเป็นผู้ฝึก

(Giving Instructions and Coaching) การเป็นผู้ประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluating Performance)

1.3 บทบาทในฐานะผู้ประสานงาน สร้างความสัมพันธ์ (Liaison Role)

ผู้นำจะแสดงบทบาทในฐานะผู้ติดต่อประสานงานและสร้างความสัมพันธ์ เมื่อมีการติดต่อกับบุคคลภายนอกองค์กร รวมถึงการทำในรูปของเครือข่าย (Networking) เพื่อที่จะพัฒนาสัมพันธภาพและการหาข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ

2. บทบาทผู้ให้ข้อมูลสารสนเทศ (Informational Role)

2.1 บทบาทผู้ชี้นำตักเตือนและติดตามผล (Monitor Role) ผู้นำที่แสดง

บทบาทด้านการเป็นผู้ชี้นำ ตักเตือน ก็คือเมื่อเขาได้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ไว้พร้อมแล้ว ข้อมูลสารสนเทศส่วนใหญ่เหล่านั้น ได้ผ่านการวิเคราะห์ พิจารณา เพื่อให้ทราบถึงปัญหา รวมถึงโอกาสต่าง ๆ นอกจากนั้นต้องทำความเข้าใจปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ภายนอกองค์กร

2.2 บทบาทผู้เผยแพร่ (Disseminator Role) ผู้นำที่แสดงบทบาทผู้เผยแพร่คือ

การส่งข้อมูลข่าวสาร ไปยังหน่วยงานภายในองค์กร การเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ เช่น การติดต่อสื่อสารทางวาจา การบอกกล่าวอภิปราย การติดต่อโดยเอกสารการเขียน

2.3 บทบาทในฐานะเป็น โฆษก (Spokesman Role) ผู้นำที่แสดงฐานะเป็น

โฆษก จะเป็นผู้ที่จะประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ต่อบุคคลที่อยู่ภายนอกองค์กร ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องมีรายงานข้อมูลที่พร้อมที่จะนำเสนอต่อสาธารณชน เช่น การร่วมประชุมกับผู้บริหารระดับสูง การโต้ตอบจดหมายราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การรายงานข้อมูลของสถานศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. บทบาทการเป็นผู้ตัดสินใจ (Decisional Roles) บทบาทภาวะผู้นำในการ

ตัดสินใจเกี่ยวข้องกับผู้นำหรือผู้บริหารทุกคน ซึ่งจะต้องมีบทบาทในการตัดสินใจในการเผชิญปัญหาหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการตัดสินใจ ศึกษาวิเคราะห์ ประเมิน และเลือกทางเลือกที่เหมาะสม ประกอบด้วยบทบาทสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

3.1 บทบาทผู้ประกอบการ (Entrepreneur Role) จะเป็นผู้ให้คำแนะนำ

ความคิดริเริ่ม มีความคิดวิเคราะห์ (Critical thinking) และมีความรู้ความสามารถ ในการเป็นผู้นำผู้ประกอบการ ผู้นำยุคใหม่จะต้องสร้างสรรค์พัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ในการบริหารเพื่อให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และมีคุณภาพเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงาน

3.2 บทบาทนักแก้ปัญหา (Disturbance - Handler Role) ผู้นำจะต้องแสดง

บทบาทของนักแก้ปัญหาเหตุการณ์ วิกฤติต่าง ๆ หรือข้อขัดแย้งในองค์กร หรือนอกองค์กร

โดยใช้กลยุทธ์หรือยุทธวิธีที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นลักษณะแบบชนะ-ชนะ (Win - Win)

3.3 บทบาทผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource Alligator Role) ผู้นำมีบทบาทในการตัดสินใจด้านการจัดสรรงบประมาณ วัสดุดิบ แรงงาน และการบริหารเวลา ผู้นำจึงต้องลำดับความสำคัญ และการตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ที่สูงสุดต่อองค์กร

3.4 บทบาทนักเจรจาต่อรอง (Negotiator Role) ผู้นำหรือผู้บริหารทุกคนจะต้องแสดงบทบาทในด้านการเจรจาต่อรอง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของหน่วยงาน โดยใช้ทักษะการเจรจาต่อรอง (Negotiator Skills) กับบุคคลหลายกลุ่ม เช่น ผู้บังคับบัญชา พนักงาน ลูกค้า หน่วยงานอื่น ๆ ในเรื่องของการขอทุน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และรูปแบบการสนับสนุนอื่น ๆ

ดังนั้นผู้นำที่มีศักยภาพจำเป็นต้องหมั่นฝึกฝน เรียนรู้และบ่มเพาะประสบการณ์ในการเจรจาต่อรองอย่างสม่ำเสมออยู่ภายใต้จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นพื้นฐาน และสัมพันธภาพที่ดีตลอดจนความร่วมมืออันดีต่อกัน

กิติ ดยัคคานนท์ (2543 : 16) ได้แบ่งประเภทของผู้นำตามลักษณะการปฏิบัติงานไว้ดังนี้

1. ผู้นำตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้นำที่เกิดขึ้นหรือเป็นไปตามที่กฎหมายหรือกฎระเบียบกำหนด เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดี โดยกฎหมายจะกำหนดคุณสมบัติของแต่ละตำแหน่งไว้ว่าจะต้องเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ ผู้ใดจะสามารถมาดำรงตำแหน่งนั้นตำแหน่งนี้ได้อย่างไร

2. ผู้นำที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษ บุคลิกลักษณะหรือความสามารถพิเศษเฉพาะตัว ซึ่งเป็นได้ทั้งในทางดีหรือเลว เช่น ถ้าเป็นนักเลงก็ได้รับการยอมรับในหมู่นักเลงให้เป็นหัวหน้าแก๊ง ถ้าเป็นนักกีฬาที่ได้รับการยกย่อง

3. ผู้นำในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์ เช่น พระมหากษัตริย์เป็นผู้นำของพระราชวงศ์หรือของประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำ

สรุปได้ว่า ประเภทของผู้นำ ได้แก่ ผู้นำตามกฎหมาย ผู้นำที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษ ผู้นำที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ ผู้นำแบบเผด็จการ ผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำที่มุ่งเน้นผลงาน

3. คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำ

การเป็นผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมียุทธลักษณะและคุณสมบัติที่มีองค์ประกอบหลายประการ อาจจะเป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติประจำตัวผู้นำ นักวิชาการ

หลายท่านได้กล่าวถึงคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำ ไว้ดังนี้

Griffiths (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน กุหลาบ ปุริสาร. 2547 : 21) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำและจำแนกทฤษฎีภาวะผู้นำตามบทบาทของผู้นำออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. ในฐานะผู้ริเริ่ม (As an Initiator) พฤติกรรมภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นผู้ริเริ่ม คือ การแสดงออกซึ่งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักวางแผนในองค์การเป็นอย่างดี ผู้นำจะต้องทำงานหนักอยู่เสมอเพื่อให้งานที่เขาริเริ่มใหม่ ๆ บรรลุผลสำเร็จ
2. ในฐานะที่เป็นผู้ปรับปรุง (As an Improver) พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พบในในฐานะผู้ปรับปรุงคือ การส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาในวิชาชีพของตน และปรับปรุงการทำงานในหน้าที่ให้ดีขึ้น โดยจะคอยเป็นผู้กระตุ้นและให้กำลังใจแก่ครู ตลอดจนเป็นผู้แนะแนวทางหรือวิธีการทำงานแบบใหม่ ๆ ให้กับเพื่อนร่วมงาน
3. ในฐานะที่เป็นผู้ให้การยอมรับนับถือ (As a Recognizer) พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พบในฐานะผู้ให้การยอมรับนับถือ คือ ให้เกียรติและสนับสนุนความคิดริเริ่ม ให้การยกย่องชมเชยเพื่อนร่วมงานต่อหน้าคนอื่นเมื่อเขาทำงานสำเร็จ เข้าใจปัญหาของเพื่อนร่วมงาน ให้ความสนใจบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว มองเห็นความสำคัญในศักยภาพของแต่ละบุคคล เข้าใจปัญหาและให้ความสนใจรวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในหน่วยงาน
4. ในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือ (As a Helper) พฤติกรรมภาวะผู้นำในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือ คือ การนิเทศผู้ร่วมงาน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือแก้ปัญหาให้กับบุคลากรในหน่วยงานเสมอ ทั้งงานในหน้าที่และเรื่องส่วนตัว สนใจบุคลากร ทั้งในด้านสวัสดิการ และสุขภาพอนามัย รวมถึงการดูแลให้ความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรในองค์การ
5. ในฐานะผู้พูดเก่ง (As an Effective Speaker) พฤติกรรมภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นผู้พูดเก่ง คือ มีความสามารถที่จะพูดในที่สาธารณะได้เป็นอย่างดี สามารถพูดจูงใจและโน้มน้าวใจให้ชุมชนในท้องถิ่นคล้อยตามด้วยความศรัทธา สามารถจูงใจให้หมู่คณะปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความร่วมมือประสานสัมพันธ์ มีความสามารถในการใช้ภาษา ให้ความสนใจพัฒนาในการพูดของตนเอง ซึ่งเป็นการสร้างเสริมความศรัทธาเชื่อถือและจะต้องมีความจริงใจในคำพูดด้วย
6. ในฐานะผู้ประสานงานที่ดี (As a Coordinator) พฤติกรรมภาวะผู้นำในฐานะผู้ประสานงานที่ดี คือ การรู้จักตนเอง ทั้งในด้านกิริยาท่าทาง พฤติกรรมความไม่ลำเอียง เข้าใจในความต้องการของตนเอง และสามารถควบคุมและแสดงออกในทางที่ดี สามารถควบคุม

อารมณ์ตนเองได้ เป็นคนที่มีเหตุผล อีกทั้งสามารถกระตุ้นตนเองและผู้ร่วมงานเข้ามามีส่วนสนับสนุนในการปฏิบัติงานตามแผนขององค์กร สามารถทำให้ผู้ปกครองและผู้ร่วมงานมาช่วยแก้ปัญหาของโรงเรียน และนักเรียนบางส่วน ได้

7. ในฐานะผู้เข้าสังคมได้เป็นอย่างดี (As a Social Man) พฤติกรรมภาวะผู้นำในฐานะผู้เข้าสังคมได้ดี คือ ความสามารถในการเข้าสังคมได้ สามารถอยู่ท่ามกลางคนจำนวนมาก ทั้งในและนอกองค์กร ได้ด้วยความเต็มใจ สามารถเรียนรู้เพื่อปรับปรุงตนเอง และรู้จักใช้เวลาที่เหมาะสมในการเข้าสังคม

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดีนั้น ต้องมีภูมิรู้ ภูมิฐาน ภูมิธรรม เข้าใจในงานที่รับผิดชอบ มีความสามารถในการบริหารงาน มีความเฉลียวฉลาด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กร มีความซื่อสัตย์ และกระตือรือร้นที่จะนำผู้ร่วมงานไปสู่จุดหมายปลายทางได้สำเร็จ

4. ผู้นำตามทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ

Griffiths (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน กุหลาบ ปุริสาร. 2547 : 67) ทฤษฎีเชื่อว่า บุคคลบางคนเกิดมาพร้อมด้วยลักษณะบางประการที่จะช่วยสนับสนุนให้เขาเป็นผู้นำได้ ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะ ดังนี้

1. บุคลิกภาพ (Personality) เป็นเรื่องที่ติดมากับตัวบุคคลแต่ละคน ในส่วนที่สามารถปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ บุคลิกภาพดังกล่าว ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัว ความต้องการที่จะนำความต้องการทางอารมณ์ความเป็นตัวของตัวเอง ความพยายามอุตสาหกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และความทะเยอทะยาน

2. ความรู้ ความสามารถ (Intelligence) สมองของคนเรานี้ธรรมชาติสร้างมาเพื่อใช้สติปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ความรู้ความสามารถจะเห็นได้จากเขาว่าปัญญา ความแม่นยำในการตัดสินใจ ระดับความรู้ ความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา

3. คุณลักษณะด้านสังคม (Social Skill) การเข้าสังคมเป็นของคนทุกคน เพราะคนเราไม่สามารถอยู่ได้คนเดียวในโลก การเข้าสังคมของคนแต่ละระดับต้องมีพิธีรีตองแตกต่างกันออกไป ตามสภาพการณ์และเหตุการณ์นั้น ๆ คุณลักษณะด้านสังคม เช่น การรู้จักประนีประนอมความสามารถในการบริหาร ความร่วมมือ ความเป็นที่นิยมชมชอบ และความเป็นนักการทูต

4. คุณลักษณะด้านกายภาพ (Physical Characteristics) ถือเป็นเรื่องที่ดีคิดว่ามองเห็นได้ชัด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็อาจสามารถแก้ไข ปรับปรุงด้วยการให้อาหาร หรือรับประทาน

อาหารที่ถูกสุขลักษณะ รวมทั้งการออกกำลังกายที่เหมาะสมด้วย คุณลักษณะด้านกายภาพ มีดังนี้ 1) ส่วนสูง 2) น้ำหนัก 3) ความแข็งแรง 4) ความสมบูรณ์ของร่างกาย นอกจากนี้แล้ว มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้ผู้นำไว้หลายท่าน ทั้งต่างประเทศและประเทศไทย เช่น ทฤษฎีคุณลักษณะของผู้ผู้นำ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำ นักวิชาการตามทฤษฎีนี้เชื่อว่าคุณลักษณะผู้นำมีมาตั้งแต่กำเนิด เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวบุคคล บางคนจะมีคุณลักษณะพิเศษหรือบุคลิกภาพที่จะทำให้เขาเป็นผู้นำมากกว่าบุคคลอื่น ๆ คุณลักษณะเด่นของผู้ผู้นำตามทฤษฎีนี้สามารถจำแนกได้ 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านบุคลิกภาพและด้านความสามารถ

สรุปได้ว่า ข้อผิดพลาดในตัวผู้นำซึ่งมีอันตรายใหญ่หลวงเมื่อใดที่องค์กรพ่ายแพ้ และผู้นำถูกทำลายแน่นอนว่า ย่อมมาจากจุดอ่อนทั้ง 5 ประการข้างต้น จึงเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาอย่างใคร่ครวญ สร้างและพัฒนาตนให้มีภาวะผู้นำ นำทฤษฎี หลักการ แนวคิด การเป็นผู้นำ แบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมสิ่งแวดล้อมขององค์กร เพื่อสู่ความสำเร็จขององค์กรหรือหน่วยงาน โดยที่ไม่มีวันพ่ายแพ้ได้เลย

ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทในการเป็นผู้นำของสตรี

Lasswell (1976 : 201) ได้ชี้ให้เห็นว่าบุคลิกภาพของผู้หญิงในสังคมสมัยใหม่ จะเป็นผู้นำที่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความมั่นคงทางจิตใจ มีทักษะและความรอบรู้กว้างขวาง มีความเป็นอิสระและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเที่ยงตรง และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีบทบาทในเชิงสร้างสรรค์ในกิจกรรมทางการเมืองและสังคมอย่างเต็มที่

ทัศนคติของ Lasswell เกี่ยวกับบุคลิกภาพของผู้หญิงสมัยใหม่จึงสอดคล้องกับการเปลี่ยนสังคมให้เป็นสมัยใหม่ ที่ยึดถือในหลักการของความเสมอภาคทางเพศในการมีบทบาททางสังคมและการเมือง ผู้หญิงในสังคมสมัยใหม่จึงพยายามสร้างกลุ่มในการต่อรองเรียกร้องสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกับผู้ชายในการมีบทบาทและใช้อำนาจทางการเมือง การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาประเทศการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การได้รับการศึกษา และการได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม เป็นต้น

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องสตรีเอเชียอาคเนย์โดยอาศัยมุมมองเสรีนิยมของตะวันตก เช่น ยุโรปอเมริกา แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงในภูมิภาคนี้กำลังก้าวให้ทันตะวันตก และตั้งคำถามว่า “มานุษยวิทยากับลัทธิอาณานิคมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร” มีกระบวนการนำ

รูปแบบของตะวันตกเข้ามาครอบงำเอเชียอาคเนย์อยู่มากเพียงใด ก่อให้เกิดจารีตความเชื่อของตะวันตกทั่วทุกมุม โลกการหลังไหลของวัฒนธรรมส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมเฉพาะแห่งทั่วทุกมุมโลก มีการเปรียบเทียบความใกล้เคียงแตกต่างของประเทศ สตรีในแถบเอเชียอาคเนย์กับสตรีประเทศตะวันตก และสตรีในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของศตวรรษที่ 20 จึงเสนอตารางการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและการเมืองของสตรี ในภูมิภาคเอเชีย

ตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองของสตรี

ประเทศ	ผู้หญิงในรัฐสภา	ปีที่ได้รับสิทธิในการออกเสียง
กัมพูชา	5.8	1956
อินโดนีเซีย	12.2	1945
ลาว	9.4	1958
มาเลเซีย	7.8	1957
ฟิลิปปินส์	8.8	1937
ไทย	6.1	1932
เวียดนาม	18.5	1946

ที่มา : Women in the World Atlas. 1997

จากข้อมูลข้างบนแสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาการของสตรีในด้านการเมือง ซึ่งย่อหมายถึงบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของสตรียุคอดีตสู่สตรีในยุคปัจจุบัน ดังเช่นที่ Lasswell กล่าวถึงภาวะผู้นำของสตรีที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าบทบาทของสตรีในการเป็นผู้นำของประเทศเวียดนาม ได้รับการสนับสนุนจากสังคมมากพอ ๆ กับประเทศอินโดนีเซีย ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยกลับให้การยอมรับต่อบทบาทผู้นำสตรีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ครั้งหนึ่งผู้หญิงเคยถูกผลักดันให้อยู่ “ชายขอบ” เสมอมา “ภารกิจใหม่ของกลุ่มสตรีเริ่มเปลี่ยนโดยเบื้องต้นคือการต่อสู้เพื่อบรรลุอิสรภาพของสตรีเอง การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ในเชิงภูมิรัฐศาสตร์จาก “ชายขอบ” มาเป็น “ศูนย์กลาง” และจากรับมาเป็นรุก เพื่อเป็นการวางเงื่อนไขว่าสตรีสามารถแสดงบทบาทการเป็นผู้นำได้”

สรุป ปัจจุบันผู้หญิงได้กลายเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ในสังคม เนื่องจากค่านิยมในสังคมที่เชื่อว่า อำนาจทางการเมืองควรที่จะได้มีการกระจายไปสู่ประชาชนโดยไม่จำกัดเพศ ชนชั้น เชื้อชาติ หรือ ศาสนา ดังนั้นผู้หญิง ควรมีโอกาสเข้ามามีส่วน

ร่วมทางการเมืองผู้หญิงได้รับโอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งคือประสบการณ์ที่ผู้หญิงได้รับจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ดังนั้น

ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีอิทธิพล (Influence) มีอำนาจ (Power) เป็นผู้ผลักดัน (Mobilizer) ผู้สร้างพลังร่วม (Synergizer) ผู้สร้างแรงจูงใจกระตุ้น (Motivator) ผู้ก่อให้เกิดพลัง (Energizer) นำพาสมาชิกให้ปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้

1. ความหมายของภาวะผู้นำ

ความหมายของภาวะผู้นำ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายภาวะผู้นำไว้หลากหลายความคิดเห็น ดังนี้

1. ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีอำนาจเหนือผู้อื่นและอำนาจนี้ช่วยให้ผู้นำสามารถปฏิบัติงานซึ่งเขาไม่สามารถปฏิบัติคนเดียวได้สำเร็จ และทำให้ผู้ตามยอมรับและเต็มใจปฏิบัติตาม

2. ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคนคนหนึ่ง (ผู้นำ) กับกลุ่ม (ผู้ตาม) ที่มีประโยชน์ร่วมกันและพฤติกรรมตนอยู่ภายใต้การอำนวยความสะดวกและการกำหนดแนวทางของผู้นำ

3. ภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะของการบอกชี้แนะ ผู้ร่วมงานหรือได้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่ตามหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และกระตือรือร้น

คีรวรรณ เสรีรัตน์ (2542 : 43) ได้สรุปว่า ภาวะผู้นำเป็นศิลปะที่จำเป็นและสำคัญยิ่งต่อนักบริหาร ที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดปัญหาวางแผน และรับผิดชอบต่อความอยู่รอดหรือการพัฒนาองค์กร

กิติ ตย์คานนท์ (2543 : 13) ได้นิยามภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นผู้ร่วมงานหรือผู้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกับตนดำเนินการ จนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

ทองใบ สุทธารี (2544 : 41) ได้สรุปความหมายของภาวะผู้นำว่า หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใช้อำนาจหรืออิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มยอมปฏิบัติตามความต้องการของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

พรนพ พุกกะพันธ์ (2544 : 12) ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำก็คือคุณสมบัติสติปัญญา ความดีงามความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีงาม

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544 : 31) ให้ความหมายภาวะผู้นำไว้ว่า เป็นพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลหนึ่งที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Shared Goal) หรือเป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Shared Purposes) หรือเป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายองค์การ

สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ (2544 : 77) กล่าวว่าภาวะผู้นำครอบคลุมในมิติที่กว้างขวางและหลากหลายกว่าเรื่องความกล้าและการตัดสินใจ การเป็นผู้นำต้องมีความสามารถในการนำผลึกคิดและสั่งการให้กิจกรรมทุกอย่างดำเนินไปตามเป้าหมายและครองใจที่ต้องการ ซึ่งต้องประกอบด้วยความกล้า ความสามารถในการโน้มน้าวใจและจังหวะเวลาในการตัดสินใจ

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545 : 7) ได้ให้ความหมาย ภาวะผู้นำหมายถึง ความสามารถในการบริหารตนเองและครองใจผู้อื่นได้ โดยสามารถใช้คนอื่นให้ทำบางอย่างตามเป้าหมายและแนวทางที่ตนวาดฝันหรือคาดคะเนได้

สุนทรภรณ์ แก้วกนก (2546 : 8) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมหรือกระบวนการของบุคคลที่ใช้อำนาจ หรืออิทธิพลในการติดต่อสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มอย่างเป็นทางการ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมกลุ่มเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ปัจจัยสำคัญที่สุดในการบริหารงานต่าง ๆ คือ ผู้นำ หน่วยงานใดผู้นำที่มีความรู้ความสามารถรอบด้าน หน่วยงานนั้นย่อมประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าด้วยดี การบริหารก็เช่นกันถ้าผู้บริหารมีความสามารถในการเป็นผู้นำ มีความรู้ความสามารถรอบด้าน ย่อมทำให้งานบริหารสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่บริหารจำเป็นต้องมีทักษะในการเป็นผู้นำ การที่จะเป็นผู้นำที่ดีไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะถ้าผู้นำขาดความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพในการนำแล้วผลงานก็จะเป็นไปไม่ตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นทฤษฎีต่อไปนี้จะเน้นเครื่องกำหนดทิศทางต่อผู้นำได้

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการการพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. บทบาททางเพศ

บทบาททางเพศเป็นการจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาท (Role Differentiation) เป็นแนวทางสำคัญ ในการศึกษากลุ่มสังคมทั้งกลุ่มหมายถึง การจำแนกและกำหนดบทบาทในสถานภาพหนึ่ง ๆ ทางสังคมอย่างชัดเจนเกี่ยวกับบทบาททางเพศในทุกสังคมและโดยเฉพาะในสังคมไทยพบว่าได้ถูกแบ่งแยกกำหนดบทบาทในสถานภาพของความเป็นชายและหญิงอย่างชัดเจนจากการอบรมสั่งสอนในอดีตหรือแม้จะพิจารณาจากบทความวรรณกรรมในอดีตก็ตาม จะพบว่าเพศชาย คือ ผู้นำผู้กล้าหาญในขณะที่เพศหญิง คือ ผู้ที่อยู่เบื้องหลัง และคอยสนับสนุนเหมือนในสุภาษิตคำพังเพยที่ว่าชายเป็นช้างเท้าหน้า หญิงเป็นช้างเท้าหลังที่ได้ยินกันมาแต่ในอดีต

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าบทบาทคู่สมรสแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ บทบาทของการเป็นผู้ใช้อำนาจและบทบาทของการเป็นผู้สนับสนุนผู้มีอำนาจในครอบครัว คือ สามิซึ่งเป็นอำนาจโดยชอบธรรมที่สังคมยอมรับ และภรรยาคือผู้มีบทบาทสนับสนุนช่วยเหลือ ซึ่งจากการแบ่งแยกเกี่ยวกับบทบาทดังกล่าวเท่ากับเน้นให้เห็นถึงความแตกต่างทางเพศของชายและหญิงนั่นเอง เกี่ยวกับชายหญิง รูปแบบชีวิตของหญิงและชาย ผู้หญิงจะอุทิศชีวิตสู่การเป็นแม่บ้านแม่ และผู้ทำงานบ้าน หรือบางครั้งอาจทำงานบางอย่าง เช่น ครู เลขา นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล ทั้งนี้ เพราะธรรมชาติของสตรีเพศมีการรับรู้ได้เร็ว มีลักษณะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ง่าย อ่อนไหวง่ายและมีความละเอียดรอบคอบกว่าผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายจะใช้ชีวิตของตนเองในลักษณะต้องการในการต่อสู้ทำธุรกิจเป็นนักการเมือง หรือแพทย์และจะถูกพบภายนอกบ้านในสถานภาพที่สูง ในอาชีพที่เป็นแนวทางสู่ความก้าวหน้าต่าง ๆ และการผจญภัย เป็นต้น ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจำแนกความแตกต่างทางเพศ โดยกล่าวว่าจากความแตกต่างทางชีวภาพที่เห็นได้ระหว่างเพศทำให้เกิดการแบ่งแยกแรงงานในลักษณะซึ่งผู้หญิงจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อการดูแลเด็ก ๆ และครอบครัว ส่วนผู้ชายจะเป็นผู้นำผู้หาเลี้ยงครอบครัวสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ความแตกต่างทางเพศที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่กัน ในสังคมและเป็นบรรทัดฐานพื้นฐานของสังคมที่จะได้รับการยอมรับการคาดหวังจากสมาชิกในสังคมซึ่งจะเกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการการขัดเกลาบทบาทจากการมีปฏิสัมพันธ์กัน ในสังคม อย่างไรก็ตาม การขัดเกลาทางสังคมที่เกิดขึ้นกับแต่ละบุคคลนั้นประกอบไปด้วยบรรทัดฐานค่านิยมของสังคมในหลายเรื่อง หลายสถานภาพ บทบาท แต่ในการศึกษาบทบาทที่เกี่ยวข้องกับความคิดความเชื่อของแต่ละบุคคลว่า ได้รับการอบรมขัดเกลาความหมายของบทบาททางเพศ

หญิงว่า ควรเป็นอย่างไร ควรมีบทบาทด้านใด แคล่ไหน บทบาทใดควรเป็นบทบาทของผู้ชาย หรือผู้หญิงจึงจะเหมาะสม เพราะฉะนั้น การกล่าวถึงการขัดเกลามุมมองทางเพศจึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับความสนใจ

2. การขัดเกลามุมมองทางเพศ

บทบาทต้องมีการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการขัดเกลามุมมองทางสังคม ซึ่งต้องมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นที่มีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน ในกระบวนการขัดเกลามุมมองทางสังคมนั้น บุคคลนั้นๆ จะเป็นส่วนที่มีบทบาทที่มีความหมายต่อการมีความหมายต่อการมีความคิด พฤติกรรมของบุคคลในแต่ละเรื่องนั้น ๆ คือ ต่อบุคคลจะยึดเป็นแนวทางแบบอย่าง ตามที่ตนยึดเป็นนัยสำคัญนั้น มีบทบาทหรือชี้บทบาทใดให้แก่ตน การขัดเกลามุมมองทางเพศ คือ ส่วนหนึ่งของการขัดเกลามุมมองทางสังคมซึ่งต้องอาศัยขั้นตอนและสถาบันที่จะส่งผ่านการเรียนรู้ รับรู้บทบาทเช่นเดียวกับที่กล่าวถึงในเรื่องการขัดเกลามุมมองทางสังคมแต่การขัดเกลามุมมองทางเพศเป็นกระบวนการที่เน้นให้บุคคลเกิดการรับรู้ เกิดความคิด ความเชื่อถือเกี่ยวกับความแตกต่างในบทบาทของบุคคลตามความแตกต่างทางเพศ อันจะเป็นส่วนกำหนดพฤติกรรมของบุคคล และเช่นกันดังที่กล่าวข้างต้นสถาบันครอบครัวนับเป็นสถาบันที่มีส่วนบุคคลที่มีความแตกต่างทางเพศและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกันออกไป ผลการขัดเกลามุมมองทางสังคมในวัยเด็กจะปรากฏผลมากในวัยผู้ใหญ่ ในการที่จะชี้หรือให้ความหมายแก่ตัวเองซึ่งผู้หญิงมักจะให้ความหมายกับตัวเองในบทบาทภรรยา

การขัดเกลามุมมองทางสังคมจะเกิดขึ้นในการที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในเรื่องการขัดเกลามุมมองทางเพศก็เช่นกัน ครอบครัวที่ถูกกล่าวถึงว่าเป็นสถาบันหนึ่งที่สำคัญในการก่อกำเนิดอุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาททางเพศ ของบุคคลว่าจะมีความเชื่อต่อความแตกต่างของบทบาททางเพศนั้นอย่างไร ทฤษฎีต่าง ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางเพศไม่ว่าจะเป็นจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมคือ Cognitive Theory เป็นตัวถ่ายทอดในบทบาทพื้นฐานทางเพศเป็นตัวอย่างของบทบาทแก่เด็ก ๆ และสิ่งสำคัญในการอบรมบทบาททางเพศ บทบาทของครอบครัว เป็นหน่วยงานทางสังคมที่จะกำหนดพฤติกรรมของเด็ก โดยการตอบสนองทางบวกจะเป็นการเสริมพฤติกรรมและมีการลงโทษในพฤติกรรมที่ไม่ยอมรับ บางสังคมคาดว่าเด็กจะรับประสบการณ์ทั้งหมดจากการขัดเกลามุมมอง ในระบบครอบครัวตามบทบาทของผู้ที่เป็นผู้ขัดเกลามุมมอง ในฐานะพ่อแม่ หรือผู้ที่มีอายุมากกว่าในครอบครัวซึ่ง บางสังคมอาจมองว่าหน้าที่ของครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของเด็ก และจะมีการ

ขัดเกลาทางสังคมในระบบอื่น ๆ ของสังคมอีกเท่ากับเป็นการชี้ว่า นอกจากครอบครัวให้บุคคล รับรู้และคาดหวังถึงบทบาทต่าง ๆ ในสังคม

อย่างไรก็ตาม สถาบันครอบครัวยังคงเป็นสถาบันแห่งแรกที่สำคัญในการอบรม สั่งสอนบุคคลให้มีความประพฤติอย่างไร จากการที่มีการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคลใน ครอบครัว ให้มีความคิดพฤติกรรมอย่างไรจากการมีปฏิสังสรรค์กันระหว่างบุคคลในครอบครัว และการขัดเกลาในเรื่องบทบาททางเพศจากประสบการณ์ที่ได้รับจากพ่อแม่ ดังนั้น อิทธิพลจากการขัดเกลาทางสังคมมีผลต่อบุคคล โดยการขัดเกลาทางสังคมในวัยเด็กนั้นคือ ประสบการณ์ที่จะเป็นแบบอย่างพฤติกรรมจากบิดา – มารดา เห็นถึงการมีอำนาจการตัดสินใจในครอบครัว และบทบาทที่พึงปฏิบัติของแต่ละเพศอันเป็นอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อเกี่ยวกับบทบาททางเพศของบุคคลผู้นั้นต่อไปในอนาคต

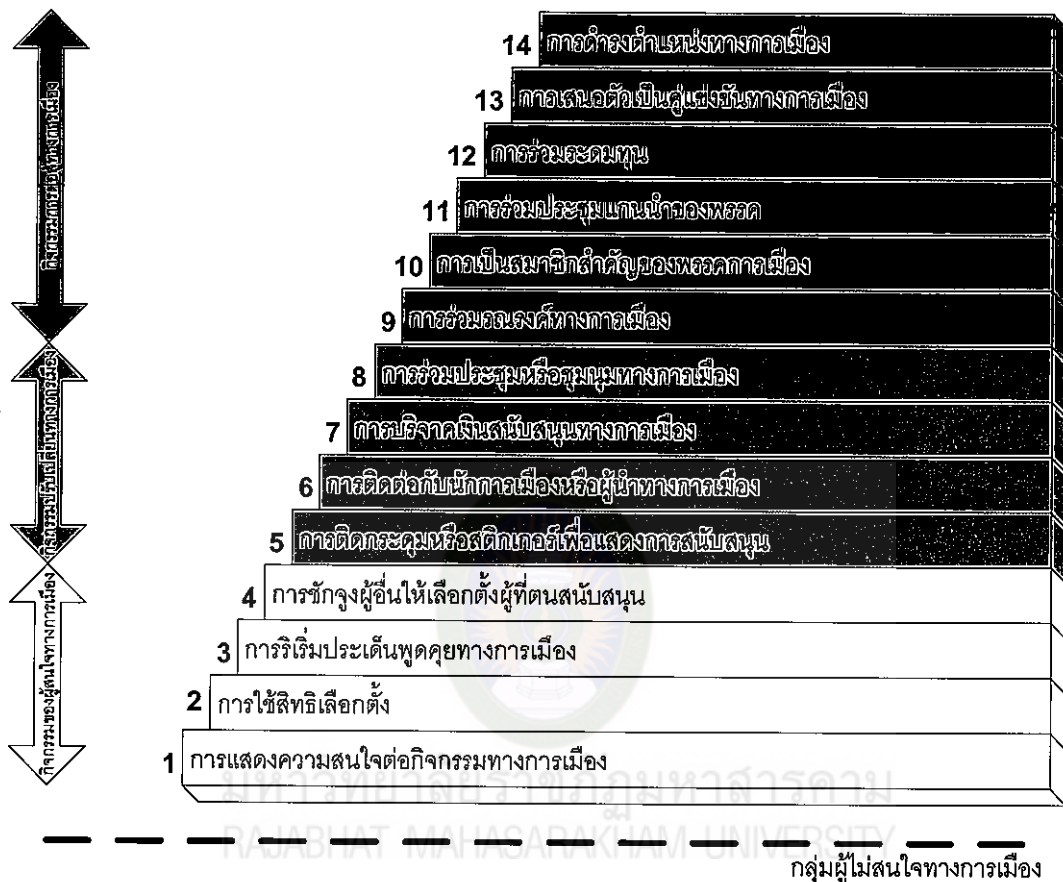
3. แนวคิดเกี่ยวกับการเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า รูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่มากมายและแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง ตามความคิดเห็นของ Milbrath โดยพื้นฐานแล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้สามารถแบ่งคนในสังคมออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่ไม่สนใจทางการเมือง กับกลุ่มที่สนใจทางการเมือง สำหรับผู้ที่สนใจทางการเมืองนั้นเมื่อนำเอาการใช้ทรัพยากรและความพยายามในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเข้ามาเป็นข้อพิจารณา ทำให้สามารถแบ่งระดับสูงต่ำของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้เป็น 3 กลุ่มเรียงตามลำดับการใช้ทรัพยากรและความพยายามน้อยไปหามาก ได้แก่ กลุ่มผู้สนใจทางการเมือง กลุ่มผู้กระทำการปรับเปลี่ยนทางการเมือง และกลุ่มผู้ต่อสู้ทางการเมือง อย่างไรก็ตามการเป็นสมาชิกของกลุ่มทั้งสามนี้มีได้มีลักษณะคงที่ หากแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับปัจจัยกระตุ้นหรือต่อต้านที่บุคคลได้รับ

กรอบแนวคิดว่าด้วยลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมือง (The Hierarchy of Political Involvement) ที่เสนอ โดย Milbrath มีฐานคิดที่สำคัญอยู่สองประการ คือ

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งมีแนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองอื่น ๆ ด้วย
2. ความเกี่ยวพันทางการเมืองมีลักษณะเป็นลำดับขั้น นั่นคือ บุคคลที่อยู่ในลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองเดียวกันมีแนวโน้มที่จะมีกิจกรรมทางการเมืองเหมือนกัน ผู้ที่มีลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองในลำดับสูงจะครอบคลุมกิจกรรม

ทางการเมืองในลำดับที่ต่ำกว่าด้วย กรอบแนวคิดของ Milbrath แสดงเป็นแผนภูมิ ได้ดัง
แผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ตัวแบบลำดับขั้นการเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ Milbrath
ที่มา : อลงกรณ์ คูตระกูล. 2518 : 12

4. ลักษณะของการเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากลำดับขั้นสามารถพิจารณาลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดังนี้

1. การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง การที่บุคคลจะแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ย่อมแสดงว่าบุคคลนั้นได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมือง (Political Stimulade) จากสิ่งแวดล้อมมากพอสมควร จนกระทั่งเกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตนเอง บุคคลที่คาดหวังว่าจะสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอุทิศความพยายามเพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางการเมืองของตน กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นรากฐานเบื้องต้น

ที่จำเป็นในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ แม้ว่าโดยทั่วไปปัจจัยกระตุ้น (Stimulate) จะถูกส่งผ่านสื่อต่าง ๆ มากมาย แต่บางคนอาจจะให้ความสนใจเพียงเล็กน้อย หรือไม่ให้ความสนใจเลย การที่บุคคลจะตอบสนองต่อปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองอย่างไรขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเฉพาะบุคคล โดยทั่วไปการที่บุคคลได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองยิ่งมาก จะยิ่งทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้นการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยทั่วไปการที่ประชาชนจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งประชาชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้ง โดยเฉพาะเพื่อเป็นการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้คู่แข่งทางการเมืองจะต้องแสดงความรู้ความสามารถ และการเป็นคนมีคุณธรรม เพื่อยอมรับความไว้วางใจหรือขอฉันทานุมติจากประชาชนให้เข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้นการใช้สิทธิเลือกตั้งจึงแม้จะเป็นการแสดงออกในลำดับพื้นฐานของการเกี่ยวพันทางการเมือง แต่การใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนเป็นการแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นับว่าสำคัญมาก

2. การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยทั่วไปการใช้สิทธิเลือกตั้งประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ คือ ประการแรก การตัดสินใจว่าจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ ประการที่สอง การตัดสินใจว่าจะเลือกพรรคใดหรือบุคคลใด ซึ่งเงื่อนไขทั้งสองประการ ขึ้นอยู่กับกระบวนการหล่อหลอมทางการเมืองของแต่ละบุคคลและปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

3. การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง โดยธรรมชาติของมนุษย์ จะให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ดังนั้น บุคคลที่คิดว่าตนได้รับประโยชน์อย่างใดจากระบบการเมืองก็จะไม่สนใจการเมือง แม้กระทั่ง การพูดคุยทางการเมือง แต่บุคคลที่รู้ และ เข้าใจว่าระบบการเมืองมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อตนเองอย่างไรจะให้ความสนใจทางการเมืองมาก โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง ที่จะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ระดับความสนใจเกี่ยวกับการเริ่มพูดคุยทางการเมืองจึงแตกต่างกันไป ในแต่ละบุคคล บางคนไม่สนใจ บางคนสนใจมาก บางคนเป็นผู้รับฟัง บางคนเป็นผู้นำในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง และเป็นผู้ที่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองโดยตรงมากกว่าผู้ที่เป็นเพียงผู้รับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น

4. การชักจูงให้ผู้อื่นเลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน การแสดงออกในการชักจูงให้ผู้อื่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลที่ตนเองสนับสนุน นับเป็นความก้าวหน้าอีกขั้นหนึ่งของผู้ที่

สนใจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมือง ลักษณะของการแสดงออกเช่นนี้มีลักษณะคล้ายกับการเป็นหัวคะแนน ของผู้แข่งขันทางการเมือง เป็นการแสดงออกถึงความผูกพันทางการเมืองที่ชัดเจนมากกว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในการพูดคุยทางการเมือง ทั้งนี้เพราะได้แสดงความคิดเห็นด้วย และเชื่อว่าผู้ที่ตนสนับสนุนจะเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดี สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การติดกระดุมหรือติดสติ๊กเกอร์ เป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผย ใ้บุคคลทั่วไปรู้ว่าตนให้ความสนับสนุนพรรคการเมืองใด หรือ คู่แข่งขันทางการเมืองคนใด ทั้งนี้เพราะการติดกระดุมที่เป็นสัญลักษณ์ของพรรค หรือของผู้สมัครรับเลือกตั้งย่อมเป็นการประกาศตน ในฐานะผู้สนับสนุนอย่างชัดเจน การกระทำเช่นนี้อาจมีผลในการ โน้มน้ำ ผู้ใกล้ชิดที่ยังมิได้ตัดสินใจเข้าร่วมสนับสนุนเช่นเดียวกับตน ได้

6. การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง การกระทำทางการเมืองในลำดับนี้แสดงว่าบุคคลได้เพิ่มระดับความสนใจทางการเมืองขึ้นจนถึงกับอยากจะสัมผัส พูดคุย หรือสื่อความเห็น โดยตรงกับผู้นำทางการเมือง โดยอาจจะเสนอแนะข้อคิดเห็นเพิ่มเติม หรือให้กำลังใจนักการเมืองให้มีขวัญ และกำลังใจในการต่อสู้ต่อไป การได้ติดต่อกับผู้นำทางการเมืองโดยตรงอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจทางการเมืองมากขึ้น จนเปลี่ยนฐานะจากผู้สนใจให้การสนับสนุนไปสู่การเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง

7. การบริจาคเงิน เป็นการแสดงออก ถึงการสนับสนุนทางการเมืองที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะในระบอบประชาธิปไตย การเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะการรณรงค์ และการแข่งขันเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่มีค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้น การที่บุคคลร่วมบริจาคเงินย่อมแสดงถึงความมุ่งมั่นในการสนับสนุนอย่างจริงจัง และอาจพัฒนาไปสู่การเป็นผู้เข้าร่วมต่อสู้ทางการเมือง โดยตรงในฐานะสมาชิกที่สำคัญของพรรค

8. การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมือง ที่สำคัญมากยิ่งขึ้น เป็นการแสดงออกถึงความเห็นพ้อง และความผูกพันที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การเข้าร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง ย่อมเป็นการแสดงออกซึ่งการสนับสนุน ทั้งทางกายและจิตใจ เป็นการร่วมให้กำลังใจแก่ผู้ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน

9. การร่วมรณรงค์ทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่สำคัญ ในการขยายความสนับสนุนจากประชาชนให้มีความกว้างขวางและทั่วถึง การร่วมรณรงค์ทางการเมืองเป็นการแสดงออกซึ่งการมีภารกิจร่วมกันของผู้สนใจทางการเมือง การร่วมรณรงค์ทางการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความมั่นใจ และความรู้สึกที่ดีต่อพรรคการเมือง และต่อคู่แข่ง

ทางการเมืองต้องการแสดงให้เห็นว่า ตนเองมีส่วนร่วมในความสำเร็จ ของการต่อสู้ทาง การเมืองนั้นด้วย

10. การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมืองเป็นการแสดงออกทางการเมือง อย่างชัดเจนว่าตนเอง สังกัดพรรคใด และเป็นการยอมรับภารกิจ ในฐานะสมาชิกพรรคที่จะต้อง ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของพรรค การขยายความศรัทธาให้แพร่หลายในหมู่ประชาชน และการร่วมผลักดันเพื่อ ให้พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค ได้รับชัยชนะในการ เลือกตั้ง

11. การร่วมประชุมแกนนำของพรรค เป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจในกิจกรรมของพรรค กล่าวได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงบุคคล ที่จะเข้ามามีบทบาทในการร่วมประชุมแกนนำของพรรค หรือการร่วมประชุมวางแผนกลยุทธ์ ของพรรค โดยทั่วไปจะต้องผ่านการเป็นสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญของพรรค จนพรรคเกิดความ ไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นว่าจะช่วยเสริมสร้างกิจกรรมของพรรคให้มีความแข็งแกร่งสามารถ ที่จะเอาชนะคู่แข่งทางการเมืองได้

12. การร่วมระดมทุน เป็นกิจกรรมสำคัญของสมาชิกพรรคระดับสูง ผู้ที่จะ สามารถอยู่ในฐานะที่ระดมทุนให้แก่พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ได้ นอกจากจะต้อง เป็นผู้ที่มีความสามารถแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย เพื่อให้สามารถ ติดต่อกับบุคคลชั้นสูงในสังคมที่มีฐานะดีและอยู่ในวิสัย ที่จะบริจาคทรัพย์เพื่อร่วมสนับสนุน การแข่งขันทางการเมืองได้

13. การเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง อาจกล่าวได้ว่า เป็นการแสดงออก ทางการเมืองที่สำคัญยิ่ง เพราะการเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง เพื่อให้ประชาชน พิจารณาให้ความไว้วางใจ บุคคลที่จะมีบทบาทในระดับนี้ต้องเป็นบุคคล ที่มีความสามารถ พิเศษ จะต้องเป็นบุคคล ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง สามารถ สร้างความนิยมศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชนได้

14. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองในระดับ สูงสุด เป็นผลจากการได้รับชัยชนะจากการเสนอตัวเข้าแข่งขันทางการเมือง การแสดงบทบาท ในฐานะที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนับเป็นมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งนี้เพราะจะมีผลกระทบต่อ ความศรัทธาเชื่อมั่นของประชาชนในระยะยาว ถ้าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความสามารถ ในการพัฒนาประเทศ ทำให้ประชาชนมีชีวิตและมีความสุข จะทำให้พรรคได้รับความไว้วางใจ จากประชาชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลถึงโอกาสที่จะได้รับชัยชนะ ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

นอกเหนือไปจากตัวแบบของ Milbrath แล้ว ยังมีรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่น ๆ อีกด้วย อาทิ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เสนอโดย Verba and Nie (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน อลงกรณ์ คูตระกูล. 2553 : 13) ประกอบด้วยรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำในแง่ที่ว่าเป็นแรงกดดันให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตน คะแนนเสียงเป็นเสมือนอาวุธของประชาชนทำให้มีอำนาจควบคุมรัฐบาล ดังนั้น บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจึงเป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง มีความสำนึกในบรรทัดฐานของสังคม และวิถีการดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน อย่างไรก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ที่ไปลงคะแนนเสียงนั้นอาจไม่เห็นความสำคัญของการกระทำของตนต่อผลทางการเมืองก็เป็นได้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้อาจไม่ได้เข้าเกี่ยวข้องกับการเมืองในรูปแบบอื่นใดเลย และผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองบางส่วนจะพบว่าเมื่อไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วก็จะยุติเพียงเท่านั้น และการเลือกตั้งที่ไม่สามารถมีขึ้นได้บ่อยครั้งก็เท่ากับเป็นข้อจำกัดที่ทำให้บุคคลไม่อาจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
2. กิจกรรมชุมชน (Community Activities) คือ การสร้างกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสังคม เป็นการเข้าร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งอาจจัดตั้งเป็นองค์การที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะแต่ไม่ใช่องค์การของรัฐบาล
3. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Contacting Official) หมายถึง การกระทำของบุคคลในลักษณะที่เป็นการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ได้มาหรือปกป้องผลประโยชน์บางอย่างของตนหรือกลุ่มของตนถือว่าการมีส่วนร่วมแบบคับแคบ (Parochial Participation)
4. การล็อบบี้ (Lobbying) คือ ความพยายามของบุคคลในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำทางการเมืองโดยหาทางที่จะมีอิทธิพลในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของฝ่ายบริหาร
5. การประท้วง (Protest) เป็นการต่อต้านการตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม
6. การเป็นผู้สื่อสาร (Communicators) หมายถึง การที่บุคคลจะติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง การส่งจดหมายแสดงความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองในการดำเนินการที่เห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง การส่งคำประท้วงต่อการดำเนินการที่เห็นว่าไม่ดี การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อนบ้าน การแสดงความคิดเห็นของตนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล

การเขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นของตนต่อหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนต่าง ๆ

5. ระดับของการเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นอกจากจะพิจารณารูปแบบ และกิจกรรมของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง แล้วนักวิชาการยังให้ความสนใจต่อระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2518 : 110 - 112) ได้จัดระดับต่าง ๆ ที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. การเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น
2. การสมัครเข้ารับเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง การช่วยในการโฆษณาหาเสียง เช่น แจกใบปลิว
3. การเข้าร่วมโดยทางอ้อม เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์เกี่ยวกับการเมืองถกเถียงปัญหาทางการเมือง
4. การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
5. การไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การไม่รับรู้ความเป็นไปทางการเมืองแต่อย่างใด

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงระดับพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละรูปแบบ ซึ่งพอสรุป ดังนี้

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ขอบเขตของกิจการ ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
2. การติดตามข่าวสารทางการเมือง ขอบเขตของกิจกรรม ได้แก่ การอ่านข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองเศรษฐกิจสังคมในหนังสือพิมพ์หรือวารสารการเมืองต่าง ๆ การดูข่าวสารการเมืองทางโทรทัศน์ หรือรับฟังทางวิทยุกระจายเสียง รวมทั้งการพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมกับเพื่อนหรือภายในครอบครัว
3. การประท้วง ขอบเขตกิจกรรม ได้แก่ การเข้าร่วมเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วงในที่สาธารณะต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่หรือเพื่อคัดค้านด้านกฎหมายนโยบายที่ไม่ยุติธรรม
4. การเข้าสังกัดกลุ่มเพื่อมีบทบาทอื่น ๆ ขอบเขตของกิจกรรม ได้แก่ การเข้าสังกัดกลุ่ม สมาคม องค์กรใดองค์กรหนึ่ง หรือหลาย ๆ องค์กรที่มีเป้าหมายต่าง ๆ กัน การเข้าร่วมพัฒนาชุมชนกับบุคคลอื่น

5. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ขอบเขตของกิจกรรม ได้แก่ การเขียนจดหมายติดต่อ โทรศัพท์ หรือเข้าพบด้วยตัวเองต่อทางราชการหรือทางเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อช่วยแก้ปัญหาชุมชน

6. กิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ของเขตของกิจกรรม ได้แก่ การชักจูงผู้อื่นให้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การช่วยโฆษณาหาเสียง การเข้าช่วยงานหรือร่วมประชุมทางการเมืองกับนักการเมืองหรือพรรคการเมือง

7. การนิ่งเฉย ขอบเขตของกิจกรรม ได้แก่ การไม่เข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกประการดังกล่าวข้างต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้ทราบถึงลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งตามลักษณะกิจกรรมได้ 3 ลักษณะ คือ ลักษณะกิจกรรมของผู้สนใจทางการเมือง ลักษณะกิจกรรมการปรับเปลี่ยนทางการเมือง และลักษณะกิจกรรมการต่อสู้ทางการเมือง ขณะเดียวกันยังแบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 14 ระดับ คือ การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง การใช้สิทธิเลือกตั้ง การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง การชักจูงให้ผู้อื่นเลือกผู้ที่ตนสนับสนุน การติดกระดุมหรือสติ๊กเกอร์ การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง การบริจาคเงิน การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง การร่วมรณรงค์ทางการเมือง การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง การร่วมประชุมแกนนำของพรรค การร่วมระดมทุน และการดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้วิจัยได้นำความรู้เรื่องลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวความคิดของ Milbrath เป็นตัวแปรตามในการวิจัยครั้งนี้ โดยสร้างเป็นข้อคำถามการวิจัยในแบบสอบถามที่ครอบคลุมทั้ง 3 กิจกรรม และทั้ง 14 ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้เป็นคำถามจำนวน 23 ข้อ ในการวิจัยครั้งนี้จะวัดระดับของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ระบุรูปแบบ โดยวัดระดับคะแนนการเข้ามีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

6. แนวคิดเกี่ยวกับการเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

การที่สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมีคุณูปการต่อระบบการเมืองและสังคมโดยรวม ในแง่ของการเพิ่มประสิทธิภาพทางการเมืองที่จะได้จากมุมมอง ความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่แตกต่างของสตรี การทำให้รูปแบบการพัฒนามีความหลากหลาย เนื่องจากสตรีจะสะท้อนความต้องการที่แตกต่างของเพศหญิง ที่ควรจะต้องมีการให้ความสนใจเป็นพิเศษและการทำให้ระบอบประชาธิปไตยเข้มแข็งขึ้น เพราะการเข้าร่วมมีส่วนร่วมตัดสินใจ

ทางการเมืองของสตรีเป็นการทำให้คนทุกกลุ่มในสังคมได้มีส่วนในการปกครอง นอกจากนี้ในแง่ของกฎหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นหลักประกันว่าจะมีการวางนโยบาย และออกกฎหมายรวมทั้งบังคับใช้กฎหมายที่คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสตรี

แม้ในอดีตที่ผ่านมาสถานภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีจะอยู่ในระดับต่ำ เพราะความเชื่อและค่านิยมของสังคมต่อความสัมพันธ์ระหว่างเพศชาย และเพศหญิงยังคงยึดถือให้เพศชายเป็นใหญ่ อย่างไรก็ตาม เมื่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายก็วิวัฒนาการตามไปด้วย ตัวอย่างเช่น การที่สตรีมีโอกาสด้านการศึกษาและเข้ามาเป็นกำลังแรงงานในตลาดแรงงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้บทบาทดั้งเดิมของหญิงและชายค่อยคลายความชัดเจนลง อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจคือแม้ว่าบทบาทของผู้หญิงจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของสังคมที่มีต่อเพศหญิงนั้นมิได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเท่าเทียมกัน การเหลื่อมล้ำกันของบทบาทและทัศนคตินั้นนำมาซึ่งการไม่ยอมรับและการต่อต้านการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในสังคมต่าง ๆ ทั้งที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย (อลงกรณ์ ฤๅตระกูล. 2553 : 119)

7. สถานภาพการเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในประชาคมโลก

ประเทศต่าง ๆ ได้เริ่มมีความพยายามอย่างจริงจังในการดำเนินการให้โครงการพัฒนาต่างๆเอื้อโอกาสและผลประโยชน์แก่หญิงและชายอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น ในช่วง 20 ปีที่สหประชาชาติกำหนดให้เป็นสองทศวรรษสตรี (พ.ศ. 2518 - พ.ศ. 2528 และ พ.ศ. 2528 - พ.ศ. 2538) โดยช่วงแรกนั้นใช้แนวทางการสนับสนุนบทบาทดั้งเดิมของสตรีซึ่งเป็นการพัฒนาในลักษณะที่แบ่งแยกระหว่างเพศหญิงและชาย ในช่วงทศวรรษที่สองจึงหันมานับบทบาทรวมของทั้งหญิงและชายอันเป็นการสะท้อนให้เห็นบทบาท สถานภาพและความรับผิดชอบของสตรีที่ชัดเจนยิ่งขึ้น (อลงกรณ์ ฤๅตระกูล. 2553 : 26)

ความพยายามของสหประชาชาติทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติเพื่อให้เกิดผลที่ดียิ่งขึ้นต่อสถานภาพและวิถีชีวิตที่ดีขึ้นของสตรีโดยทั่วไป การเคลื่อนไหวที่เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งคือการจัดให้มีการประชุมระหว่างประเทศในวาระที่เกี่ยวข้องกับสถานะและบทบาทของสตรี ตลอดระยะเวลา 21 ปี (ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 - พ.ศ. 2538) มีการประชุมครั้งสำคัญเกิดขึ้นรวมทั้งสิ้น 11 ครั้ง โดยเฉพาะการประชุมสตรีโลกครั้งที่ 4 ว่าด้วยเรื่องสตรี แผนปฏิบัติการเพื่อความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ ณ กรุงปักกิ่ง

ปี 2538 ที่มีเนื้อหาในการประชุมเน้นหนักในเรื่องการส่งเสริมบทบาทสตรีกับการพัฒนาอย่างซัดแข็งซึ่งรวมทั้งบทบาทในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ

ผลได้อย่างหนึ่งของการประชุมสตรีที่ผ่านมามีคือ การได้มาซึ่งอนุสัญญาและสนธิสัญญาซึ่งเป็นเอกสารที่กระตบของเพศหญิงและสิทธิที่ชอบธรรมชาติต่าง ๆ ที่สตรีพึงมี เอกสารสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ประเทศส่วนใหญ่ในโลกต่างให้สัตยาบันรับรอง ได้แก่

1. ประกาศสิทธิมนุษยชนสากล (Universal Declaration on Human Rights)
2. การประชุมนานาชาติว่าด้วยเรื่องสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Convention on Economic Social and Cultural Rights)
3. ข้อตกลงทางเลือกต่อการประชุมนานาชาติว่าด้วยเรื่องสิทธิของพลเรือนและสิทธิทางการเมือง (Optional Protocol to the International Convention on Civil and Political Rights)
4. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)
5. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิทางการเมืองของสตรี (Convention on Political Rights of Women) อดกรณิ์ คูตระกูล (2553 : 28)

แม้จะมีข้อตกลงร่วมที่เป็นสากลเช่นนี้ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีนั้นก็คงจะไม่เพิ่มขึ้นหากรัฐบาลของแต่ละประเทศมิได้ดำเนินการสร้างและส่งเสริมสตรีอย่างจริงจังด้วยความมีสำนึกต่อความสำคัญของสิทธิและบทบาทของสตรีอย่างแท้จริง นอกจากความจริงใจในการดำเนินการตามมาตรการสากลเหล่านั้นแล้วรัฐบาลของแต่ละประเทศต้องมีความสามารถในการปรับประยุกต์มาตรการเหล่านั้นให้เข้าสภาพการณ์ของแต่ละประเทศด้วยการวางนโยบายและแผนทั้งระยะยาว ระยะกลาง และระยะสั้น ที่เหมาะสม กล่าวโดยสรุป ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) อาจกล่าวได้ว่าสตรีได้รับสิทธิทางนิตินัยในประเด็นต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นซึ่งนับได้ว่าป็นกรอบหรือกฎกติกาที่เพิ่มระดับความเสมอภาคทางเพศของหญิงและชายได้ในระดับหนึ่ง

8. การเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในประเทศไทย

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2475 ความคิดเชิงประชาธิปไตยและเสรีนิยมได้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงมากขึ้น ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกก็ได้

กำหนดให้คนไทยทั้งชายและหญิงมีสิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้งและลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จากการศึกษาของ พบว่า สตรีไทยมีการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องสิทธิทางการเมืองเรื่อยมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2475 โดยเน้นการเรียกร้องสิทธิในทางการเมืองที่เท่าเทียมกันของหญิงและชายแม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวแนวคิดเรื่องนี่ยังคงเป็นแนวคิดใหม่ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชีย รูปธรรมประการหนึ่งคือการที่บณฑลพาสกาลในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 ที่ระบุให้แก้ไขกฎหมายอื่น ๆ ที่ขัดต่อความเท่าเทียมกันของชายและหญิง ในทางการเมืองและการบริหารราชการ นอกจากนี้การเรียกร้องสิทธิสตรีอีกประการที่ถือได้ว่ามีนัยสำคัญอย่างมากต่อบทบาทและสถานะของสตรี นั่นคือการเรียกร้องสิทธิทางการศึกษา โดยให้สตรีมีโอกาสเลือกเรียนวิชาสามัญเช่นเดียวกับชาย ผลที่ตามมาก็คือการที่สตรีมีความรู้ด้านวิชาชีพสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อทำงาน ได้อย่างเท่าเทียมกับบุรุษ อย่างไรก็ตามสัดส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงในประเทศไทยยังต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว จากรายงานการพัฒนาคนปี 2539 ของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ United Nations Development Program (UNDP) ระบุว่า โดยภาพรวมประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีผู้หญิงได้รับการเลือกตั้งเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคิดเป็นค่าเฉลี่ยได้ร้อยละ 10.8 ในขณะที่ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้หญิงที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย

ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาผู้หญิงไทยแสดงให้เห็นว่าสถานภาพของผู้หญิงในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นับว่ามีความก้าวหน้ากว่าในอดีต และเป็นที่น่าสังเกตว่าปัจจุบันการรวมตัวทางการเมืองของกลุ่มผู้หญิงเริ่มมีความหลากหลาย จากในอดีตที่จำกัดวงอยู่เฉพาะผู้หญิงระดับสูงและผู้หญิงที่มีการศึกษา มาสู่การรวมกลุ่มของผู้หญิงในทุก ๆ ระดับ ซึ่งรวมถึงผู้หญิงกลุ่มอาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะการที่กลุ่มผู้หญิง ได้มีโอกาสเข้าดำรงตำแหน่งผู้นำระดับชุมชนท้องถิ่น ทั้งในรูปของผู้สมัครเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาท้องถิ่น เช่น กรรมการสภาตำบล และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น (อลงกรณ์ คูตระกูล, 2553 : 33 - 34)

9. ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการได้ให้ความหมายต่อแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไว้หลายประการ ไว้ดังนี้

อภิไท สอนทอง (2553 : 24) ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าไปมีอิทธิพลในการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับ

ต่าง ๆ หรือเพื่อเลือกใช้หรือบริการนโยบายสาธารณะ โดยไม่คำนึงว่าการกระทำนั้นจะเป็นไปโดยสมัครใจหรือไม่ สัมฤทธิ์ผลหรือไม่ ถูกกฎหมายหรือไม่ และการกระทำนั้นก็ไม่จำเป็นต้องต่อเนื่องอีกด้วย

ถวิลวดี บุรีกุล (2547 : 12 – 15) ได้กล่าวถึง ระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งออกได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ ก็คือ การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำจำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผน โครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของ ผู้วางแผน โครงการ แต่ไม่เปิด โอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ วิธีการให้ข้อมูลอาจกระทำได้หลายวิธี เช่นการแถลงข่าว การแจกข่าว
2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่ม โครงการต่าง ๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับ โครงการต่าง ๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง เป็นต้น
3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่า การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชนเพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น
4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนิน โครงการ เหมาะสมที่ใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิในสาขา

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการใช้อนุญาตตุลาการเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งและการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับขั้นที่สูงสุดถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมมือ ถือเป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้น การนำโครงการไปปฏิบัติร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ระดับร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วม โดยประชาชนเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

ถวิลวดี บุรีกุล (2547 : 12 – 15) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นประชาธิปไตยที่ทำให้ทุกกลุ่มมีส่วนร่วมมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาลตลอดจนการบริหารงานหากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร ทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นเงื่อนไขหลักของระบบประชาธิปไตยที่ช่วยให้กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลเป็นไปด้วยความรอบคอบ ลดความขัดแย้งในสังคม บังเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ชุมชนและประเทศชาติ ทำให้คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีเป้าหมายสำคัญ คือ นำค่านิยม ความคิดเห็น ของสาธารณชนเข้าสู่การตัดสินใจ เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจที่สำคัญ แก้ปัญหาความขัดแย้งจากความต้องการที่เหมือนกัน การสร้างความเชื่อมั่น ให้การศึกษาและข้อมูลแก่สาธารณชน

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2551 : 10) กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจต่อการเมืองการปกครองประเทศ และที่สำคัญ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี การมีส่วนร่วมทางการเมือง ยังเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง คือเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบทางการเมืองประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตย

สูง - ต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยที่สังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยต่ำ ถ้ามีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง แสดงว่าสังคมนั้นมีการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยสูง อีกทั้งทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งบอกถึงอุดมการณ์ เจตคติทางการเมืองของประชาชนในชาติได้อีกด้วย

Milbrath (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน. 2549 : 13) เสนอว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละบุคคลที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการ และยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นการยอมรับสนับสนุนในเชิงพิธีการด้วย ผู้ที่ยอมรับรัฐบาลจะแสดงออกโดยการปรับพฤติกรรมตนเองตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็จะพยายามก่ออิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงมีทั้งที่เป็นการต่อต้าน เช่น เดินขบวนประท้วง การก่อจลาจล เป็นต้น และทั้งที่เป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือในการเสี่ยภาษี เป็นต้น

Huntington and Dominquez (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน. 2549 : 15) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง กิจกรรม หรือการกระทำของประชาชนที่ต้องมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยการกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมถึงการเลือกตั้งการร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อให้โน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง การใช้ความรุนแรง

Mc Closky (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน สัมพันธ์ ภูมมาลา. 2549 : 16) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจ ซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในการเลือกผู้ปกครองประเทศ โดยทางตรงหรือทางอ้อม ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมทั้งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การหาข่าว การอภิปราย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงินและการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น รวมถึงการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ ผู้ลงคะแนนเสียงตามบัญชี การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์ การรณรงค์หาเสียง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจและเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสี่ยภาษี การเสี่ยสิทธิ การเป็นทหาร และหน้าที่ด้านตุลาการ เป็นต้น

Huntington and Dominquez (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน พรเพ็ญ เพชรสุชาติ. 2548 : 172) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง กิจกรรม หรือการกระทำของประชาชนที่ต้อง

มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยการกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมถึงการเลือกตั้งการร่วมในการณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อให้โน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง การใช้ความรุนแรง

Weiner (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ. 2548 : 172) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง” (Political Participation) ว่าหมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะจัดองค์กรหรือไม่ก็ตามจะเกิดขึ้นเป็นครั้งหรือต่อเนื่อง การกระทำนั้นจะมุ่งมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะไม่ว่าจะในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น

Huntington and Nelson (1982 : 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่พลเมืองกระทำเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยเขากำหนดขอบเขตไว้เป็นการกระทำกิจกรรมทางการเมืองของคนธรรมดา ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่องและอาจจะเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น นอกจากนั้นยังมีจุดมุ่งหมาย เพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ทั้งนี้ ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น อาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงให้เข้าร่วมกันได้ จึงสรุปความได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบายในการตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ของรัฐบาลและในทางการเมือง หรือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

Huntington and Nelson (1982 : 4) ยังได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นเรื่องของกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นบทบาทของบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ทำงานหรือมีอาชีพทางการเมือง เช่น นักการเมือง หรือผู้นำทางการเมือง
3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ตลอดจนสถาบันการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย
4. การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มีผลเปลี่ยนแปลงต่อการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลเล็กน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ

อำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนัก และไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอด

Cohen ได้สร้างกรอบพื้นฐานการมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision – making) ซึ่งเป็นการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) เป็นการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Benefits) โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

Roberts (1971 : 145) นักรัฐศาสตร์ชาวอังกฤษกล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้ คือ เป็นกิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง รวมตลอดถึงการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ สถาบันทางการเมืองอีกทั้งกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่นการอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมชุมนุมเพื่อรับฟังเหตุการณ์ความเป็นไปทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ของทางทหารหรือสมาชิกทางการเมืองนั้น

Verba Nie and Kim (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน อุทัยรัตน์ กาทัง. 2543 : 7) ได้แบ่งรูปแบบต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมของบุคคลแต่ละคนในการเลือกตั้งตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจในการปกครอง สิทธิในการเลือกตั้งจึงอาจนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในกาควบคุมรัฐบาลแต่การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งจะแตกต่างไปจากกิจกรรมการเข้าร่วมในรูปแบบอื่น ๆ ที่สังคมเป็นผู้กำหนดโอกาสให้ เช่น 4 ปี ต่อครั้ง จึงทำให้ความรู้สึกสร้างสรรค์ของคน มีน้อยมาก
2. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมในลักษณะเดียวกันกับการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่รูปแบบของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียง กิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่ง

ที่ประชาชนอาจใช้เพื่อเพิ่มอิทธิพลที่เขาพึงมีต่อผลการเลือกตั้ง นอกเหนือจาก 1 เสียง ที่เขาได้ สิทธิในการเลือกตั้งแล้ว กิจกรรมรณรงค์หาเสียงนี้นับเป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างยากเมื่อเปรียบเทียบกับกรไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

3. กิจกรรมชุมชน เป็นกิจกรรมกลุ่มหรือองค์กรที่ราษฎรร่วมกันดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและการเมือง ในกรณีนี้ราษฎรจะร่วมมือกัน เพื่อให้อิทธิพลการดำเนินงานของรัฐบาล กิจกรรมรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอน

4. การติดต่อเป็นการเฉพาะเป็นรูปแบบสุดท้ายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และจะเกี่ยวเนื่องกับราษฎร บุคคลไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการ เพื่อให้แก้ไข ใด ๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของ รัฐบาลน้อยมาก

Nie and Verba (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน สัมพันธ์ ภูมมาลา. 2549 : 17) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชน ซึ่งมี วัตถุประสงค์โดยตรงมากหรือน้อยในการที่มีอิทธิพลต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาล หรือ การกระทำที่กำลังดำเนินการอยู่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมี ลักษณะ ดังนี้

1. เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคลรวมทั้งผู้ที่เชื้อชาติอ กภูเกณท์ แต่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยอาชีพ ซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่ พรรคการเมืองและพวกหัวคะแนน

2. เป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือก ของรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล

3. การเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองโดยการกระทำกิจกรรม

Roberts (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน จรูญ สุภาพ. 2514 : 333) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม ทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมโดยความสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียงการเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่สถาบันการเมือง และกิจกรรม ที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวน ทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกของกลุ่มการเมือง

Weiner (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน สัมพันธ์ กลุ่มมาลา. 2549 : 18) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นไปในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในปัจจุบัน ถือว่าได้พัฒนา มากขึ้นกว่าในอดีต อันเนื่องมาจากการศึกษาที่เพิ่มขึ้นของสตรี ทำให้สตรีมีการรวมกลุ่มกัน และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ จึงมีสตรีจำนวนมากที่มีโอกาส เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง และการดำรง ตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น

5. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประเด็นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งนั่นก็คือ ปัจจัยที่ทรงอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นั้นหมายความว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ย่อมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้วย ดังนี้ (สมบัติ ชำรงชัญญ์. 2548 : 595 - 604)

5.1 ระบบการเมือง

5.1.1 ระบบประชาธิปไตย เป็นระบบการเมืองที่เปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด กล่าวคือ

- 1) การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน คือ การที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย อำนาจอสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน
- 2) การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชน คือ ประชาชนเป็นผู้กำหนดผู้ปกครอง ผู้ปกครองเป็นตัวแทนที่ได้รับมอบฉันทะจากประชาชน ให้เข้ามาทำหน้าที่ในการปกครอง
- 3) การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อประชาชน คือ การที่ผู้แทนประชาชนที่ได้รับมอบฉันทะให้เข้ามาทำหน้าที่ปกครองจะต้องใช้อำนาจปกครอง กระทำการบริหารเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน ให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย กำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพในทางการเมือง ได้แก่ การใช้

สิทธิในการกำหนดผู้ปกครอง การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง การผลักดันการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐบาล และการชุมนุมเคลื่อนไหวทั้งการคัดค้านหรือสนับสนุนการตัดสินใจของรัฐบาล การเผยแพร่ข้อมูล ความคิด ความเห็นต่าง ๆ ทางการเมือง เป็นต้น

5.1.2 ระบอบเผด็จการอำนาจนิยม เป็นระบบการเมืองที่กีดกัน หรือปิดโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพราะอำนาจเด็ดขาดมีแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งมีลักษณะการปกครองดังนี้

- 1) อำนาจการปกครองทั้งหมดเป็นของผู้ปกครอง อาจเรียกว่าอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ปกครอง
- 2) ประชาชนถูกตัดขาดออกจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถ้าหากมีก็เกิดขึ้นเฉพาะเป็นคำสั่งของผู้ปกครองให้เพื่อสนับสนุนเจตนารมณ์ของผู้ปกครองเท่านั้น
- 3) ประชาชนถูกปลูกฝังให้เชื่อว่าประชาชนที่ดีจะต้องเชื่อฟังยอมรับ และปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ผู้ปกครองกำหนด

5.2 วัฒนธรรมทางการเมือง

ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่นในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย ต้องทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจและความมุ่งมั่นอย่างจริงจังของผู้นำทางการเมือง และการเรียกร้องอย่างแข็งขันจากประชาชนอย่างกว้างขวาง หากปราศจากปัจจัยดังกล่าว การเสริมสร้างให้ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยคงต้องอาศัยเวลายาวนาน ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมือง การพัฒนาทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์อันหนึ่งอันเดียวกันที่เป็นเอกภาพจนไม่อาจละทิ้งส่วนใดส่วนหนึ่งได้

5.3 โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ

ปัจจัยนี้มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เช่น ระดับการศึกษาของประชาชนในสังคมจะมีผลต่อลักษณะวัฒนธรรมทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองของคนสังคมนั้น ๆ โดยการศึกษาทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมีความสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตนที่พึงกระทำต่อระบบการเมืองมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีฐานะทางเศรษฐกิจก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เช่น ผู้ที่มีรายได้น้อย ประชาชนที่ยากจน จะไม่มีเวลาสนใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะจะให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตประจำวัน ในขณะเดียวกัน

ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากกว่า นอกจากนี้ปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมแล้วยังมีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยอื่น ๆ มาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสามารถอธิบายปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังนี้

5.3.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

5.3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ พฤติกรรมร่วมทางสังคม ระดับการพัฒนาหรือความทันสมัยทางสังคมและเศรษฐกิจ การกระทำหรือปฏิกิริยาตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผู้นำทางการเมืองหรือผู้แทนของประชาชน นอกจากนี้ เดวิส เอฟ รุท และแฟรงค์ แอล วิลสัน ยังได้เสนอว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพล (Influence) ต่อระดับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทางการเมืองของปัจเจกบุคคลมีอยู่ 3 ประการ คือ David F. Roth and Frank L. Wilson (1976 ; อ้างถึงใน โกมินทร์ กุลเวชกิจ. 2549 : 38)

1) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal factors) ได้แก่ ทัศนคติ (Attitudes) ความเชื่อ (Beliefs) และลักษณะบุคลิกส่วนบุคคล (Personality Traits) เช่น ความรู้สึกมีสมรรถนะส่วนบุคคล (Sense of Personal Efficacy) ทัศนคติทางการเมือง การรับรู้หน้าที่ของพลเมือง (Civic Duties)

2) สภาพการณ์ทางการเมือง (Political Setting) รวมถึงการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อสารมวลชน (Mass Media) หรือการติดต่อส่วนบุคคล โครงสร้างของพรรคการเมือง การจัดการของกลุ่มการเมือง เป็นต้น

3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic Factors) สอดคล้องกับแนวคิดของ

ซูเกียรติ ภัยลี (2536 : 19 - 21) ที่ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม แบ่งออกได้ 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ และ 3) ปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร ส่วนปัจจัยที่เป็นตัวแปรของการมีส่วนร่วมทางการเมืองถูกกำหนดไว้ 3 ตัวแปรด้วยกัน คือ

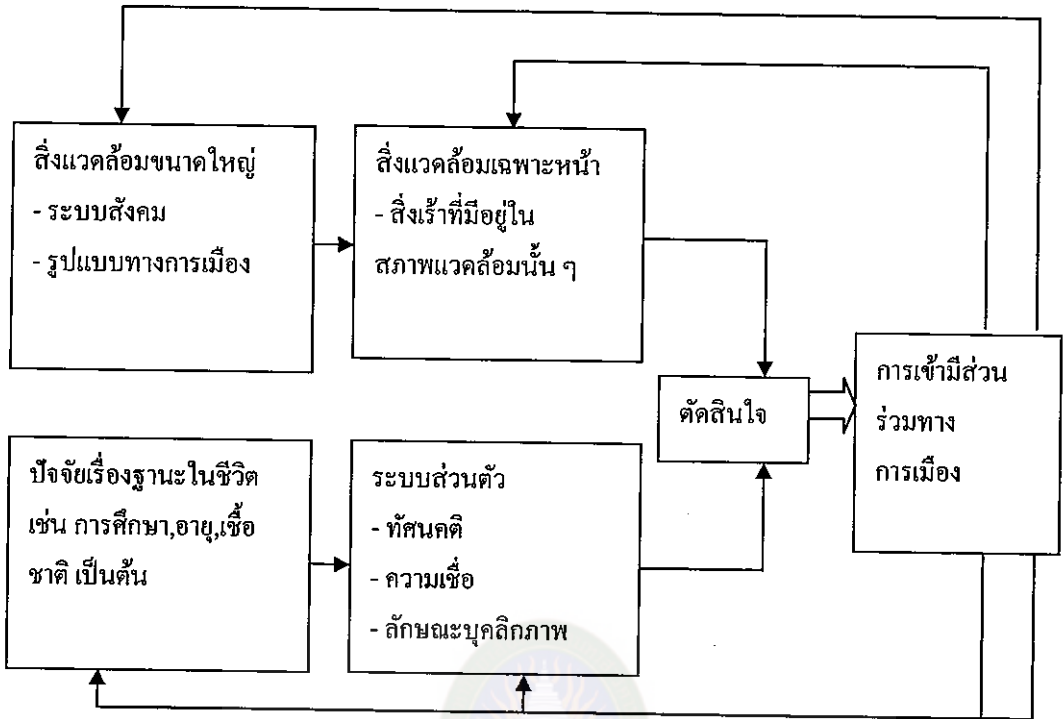
1. ตัวแปรสภาพแวดล้อมทางสังคม (The Social Environment) เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เชื้อชาติ เพศ ศาสนา และถิ่นที่อยู่อาศัย

2. ตัวแปรทางด้านจิตวิทยา (Psychological Variables) เช่น แรงจูงใจ ลักษณะบุคลิกภาพและความต้องการ เป็นต้น

3. ตัวแปรทางด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง (The Political Environment) เช่น ระบบการเมือง เหตุการณ์บ้านเมือง ลักษณะการรณรงค์หาเสียงและประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ

ตัวแปรทั้ง 3 นี้ใกล้เคียงกันกับการแบ่งตามแนวคิดของ Conway (2000) ที่ได้แบ่งตัวแปรหรือแนวคิดที่มีผล มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาไว้ดังต่อไปนี้ (ถวิถวิติ บุรีกุล และคณะ. 2547 : 66)

1. ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ เชื้อชาติชนกลุ่มน้อย
2. ปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยม การได้มาซึ่งแนวคิด (Orientation) ทางการเมือง บุคลิกภาพ และการแปลกแยกและการปรับตัวให้ลงรอยกัน (Alienation and Conformity)
3. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ซึ่งได้แก่วัฒนธรรมทางการเมือง ระบบพรรคการเมืองการเคลื่อนไหวทางการเมือง วาระทางนโยบายและการรณรงค์ทางการเมือง สื่อมวลชน และองค์การ
4. โครงสร้างทางกฎหมาย ซึ่งรวมการทำบัญชีรายชื่อและกฎหมายเลือกตั้ง กระบวนการในการเลือกตั้ง รวมทั้งโอกาสในรูปแบบอื่น ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ได้สรุปถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะในแวดวงของการพัฒนาทางการเมือง และเป็นรากฐานที่สำคัญของระบบการเมืองที่พัฒนาแล้วด้วย Lester W. Milbrath และ M.L. Goel ได้พยายามสรุปแง่มุมหรือปัจจัยต่าง ๆ โดยเขียนเป็นภาพดังนี้

แผนภาพที่ 3 ปัจจัยที่นำไปสู่การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

ที่มา : สิทธิพันธ์ พุทธหุน. 2541 : 173

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ในเรื่องของปัจจัยส่วนตัวนั้น มีลบลบาท กับ โจเอล ได้รวบรวมข้อค้นพบไว้ดังนี้

1. บุคคลที่มีความสนใจและห่วงใยเรื่องการเมืองมักจะมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรม
2. บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง โดยเฉพาะมีระดับของการศึกษาสูง มีแนวโน้มในทางจิตวิทยาว่าจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพต่ำ
3. บุคคลที่มีความจงรักภักดี หรือมีความพึงพอใจในพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมืองใด ๆ มีแนวโน้มว่าจะกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง
4. บุคคลที่รู้สึกในความสำเร็จของตนเองจะเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับสูงกว่าบุคคลที่ไม่รู้สึกเช่นนั้น
5. บุคคลที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของครอบครัวในช่วงเยาว์วัย มีแนวโน้มว่าจะพัฒนาความรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญในช่วงเวลาแห่งชีวิตต่อ ๆ มา

6. พวกที่มีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบของการใช้ความรุนแรงหาได้เป็นเพราะถูกบีบบังคับ ถูกสังคมเพิกเฉยหรือมาจากชนชั้นต่ำ แต่พวกนี้มักจะเป็นพวกที่ได้รับการศึกษาคดี เป็นที่รู้จักกันในสังคม สนใจการเมืองและมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองเป็นอย่างดี และยังเป็นพวกที่เชื่อในความสามารถของตนเองว่าจะสามารถสร้างผลกระทบต่อการเมืองได้

7. บุคคลที่มีบุคลิกภาพชอบออกสังคม มักจะมีแนวโน้มว่าจะเข้าสู่การเมืองและมักจะมีบทบาทในตำแหน่งผู้นำด้วย

8. บุคคลที่เกิดจากชนชั้นกลางระดับสูงหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมซึ่งมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูง ๆ มีแนวโน้มว่าจะพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความรู้สึกว่าคุณมีความสามารถมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ

ในส่วนปัจจัยเรื่องของฐานะตำแหน่งทางสังคมนั้น มิถพรทกับ โจเอล ได้สรุปรวบรวมไว้ดังนี้

1. บุคคลที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางของสังคมมีแนวโน้มว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่อยู่ห่างไกล
2. เด็ก ๆ ที่เติบโตจากครอบครัวที่บ้านอยู่ใกล้ศูนย์กลางของสังคมมีแนวโน้มว่าจะพัฒนาบุคลิกภาพ ความเชื่อ และทัศนคติอันจะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ง่าย
3. ประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับสูงจะมีระดับของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าในประเทศที่มีระดับของการพัฒนาต่ำ
4. บุคคลซึ่งมีความกินคืออยู่ดีมาก มักจะมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าพวกที่ยากไร้
5. บุคคลที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย
6. บุคคลที่มีฐานะดีมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่มีฐานะด้อยกว่า
7. ชาวนามักจะมีความตื่นตัวทางการเมืองน้อยกว่าชาวเมือง
8. บุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับองค์กรมักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง
9. สมาชิกสหภาพแรงงานมักจะมีคามสนใจการเมืองมีจุดยืนทางการเมืองและไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนมากกว่าพวกที่ไม่ได้เป็นสมาชิก

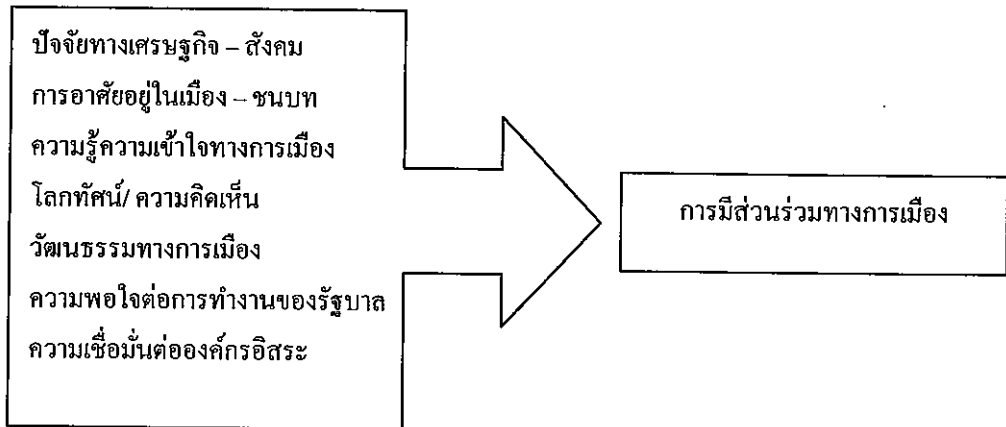
10. ยิ่งบุคคลอาศัยอยู่ในชุมชนใด ๆ เป็นเวลานาน พวกนี้จะมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมาก

11. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของคนจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามช่วงอายุจนกระทั่งถึงวัยกลางคนแล้วจะค่อย ๆ ลดลงเมื่ออายุมาก ๆ เข้า

ส่วนตัวแปรผันของสิ่งแวดล้อมขนาดใหญ่ ๆ เช่น ระบบสังคมและรูปแบบทางการเมืองนั้น มีลบบราท กับ โจเอล สรุปลไว้ดังนี้

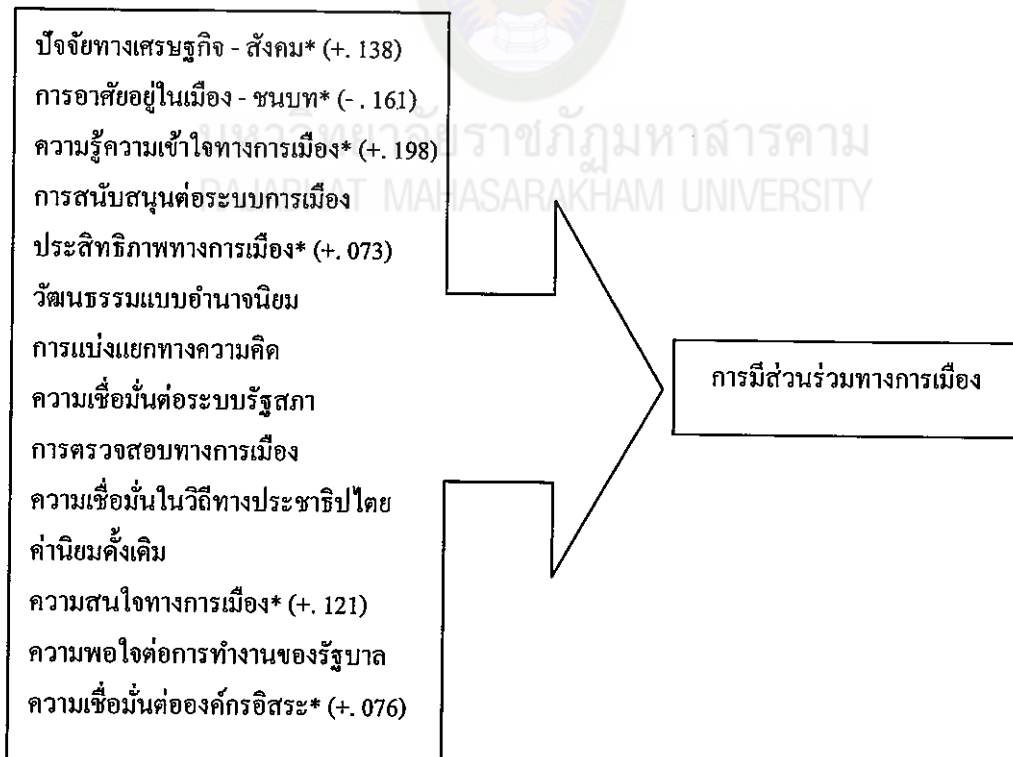
1. สังคมที่ยังมีความเป็นทันสมัยมากก็จะมีระดับของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง
2. ยิ่งมีการแข่งขันกันระหว่างพรรคการเมืองก็จะมีแนวโน้มว่าระดับของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะสูงขึ้น
3. ยิ่งการเลือกตั้งเกี่ยวข้องกับตำแหน่งที่มีอำนาจมาก หรือเป็นการเลือกตั้งระดับชาติก็จะมีผู้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมาก
4. ประชาชนมีแนวโน้มว่าจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งในคราวที่มีผู้สมัครให้เขาเลือกมาก หรือมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเจนนมากกว่าในคราวที่มีผู้สมัครน้อยคนหรือไม่มีความแตกต่างระหว่างผู้สมัคร
5. มีการโฆษณาชวนเชื่อมาก จำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะสูง

ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ (2546 : 5) ได้สรุปตัวแบบของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไว้เป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 4 ตัวแบบของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ที่มา : ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ. 2546 : 5

นอกจากนี้ ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ (2546 : 152 - 153) สรุปความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ และความเชื่อมโยงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ สามารถสรุปความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ที่มา : ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ. 2546 : 153

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การอาศัยอยู่ในเขตเมือง - ชนบท สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมือง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ไปสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543 ในตัวแปรบางตัวที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในครั้งนั้น โดยลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ได้แก่ (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. 2546 : 67)

1. ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง
2. ความเข้าใจทางการเมือง
3. การเป็นสมาชิก กรรมการ ที่ปรึกษากลุ่ม
4. กิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง
5. การศึกษา (ระดับอนุปริญญาขึ้นไป)
6. ความรู้ (เกี่ยวกับสมาชิกวุฒิสภา)
7. อายุ

ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมี ดังนี้คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม(The Social Environment) ปัจจัยด้านจิตวิทยา (Psychological Variables) และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง นอกจากนี้ยังต้องรวมถึง ปัจจัยที่เชื่อมโยงกับเจตนาารมณ์ของรัฐธรรมนุญอัน ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคม การอาศัยอยู่ในเมือง - ชนบท ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การสนับสนุนต่อระบบการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมืองวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม การแบ่งแยกทางความคิด ความเชื่อมั่นต่อระบบรัฐสภา การตรวจสอบทางการเมือง ความเชื่อมั่นในวิถีทางประชาธิปไตย ค่านิยมดั้งเดิม ความสนใจทางการเมือง ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล และความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ

บทบาททางการเมืองของสตรีตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559)

การทบทวนผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาสตรีของแผนพัฒนาสตรี ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ซึ่งนำไปสู่การกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาสตรี ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559 : 20 - 35)

1. วิสัยทัศน์

จากสถานการณ์และปัญหาการพัฒนาสตรีไทยที่กล่าวมาข้างต้น จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์สำหรับการพัฒนาสตรีไทยในช่วง 5 ปีข้างหน้า เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบสามารถขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาสตรีต่อไปได้ง่าย โดยมีโอกาสที่จะต่อยอดงานหลายด้านที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดำเนินไปอย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิผล โดยวิสัยทัศน์ตามแผนพัฒนาสตรีฯ ได้ถูกกำหนดไว้ดังนี้

“สร้างสังคม เสมอภาค เป็นธรรม และยุติธรรมที่สตรีไทยอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มั่งคั่งปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี”

2. เป้าประสงค์

เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาสตรีฯ ได้กำหนดเป้าประสงค์สำหรับการพัฒนาสตรีไว้ดังต่อไปนี้

1. สังคมไทยเป็นสังคมที่เสมอภาค คนในสังคมมีเจตคติที่ดี ตระหนักและยอมรับถึงบทบาท สตรีในบริบทต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน
2. สังคมไทยมีความเป็นธรรม ยุติธรรม โดยสตรีทุกกลุ่มมีโอกาส เข้าถึง และได้รับการศึกษาทุกระดับ มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม
3. สตรีมีสุขภาพ สุขภาวะ มีความมั่นคงในชีวิต และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
4. สตรีมีความมั่นใจ และมีศักยภาพในการเข้าร่วมทางการเมือง การบริหาร และการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ
5. องค์กรและกลไกสตรีระดับต่าง ๆ มีความเข้มแข็ง เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาสตรี

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาคนในสังคมไทยให้ตระหนักรู้และมีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับความเสมอภาค เคารพศักดิ์ศรี และเข้าใจบทบาทสตรีในบริบทต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน
2. เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เกิดความเป็นธรรมและยุติธรรมสำหรับสตรีทุกกลุ่ม โดยให้สตรีมีโอกาส เข้าถึง และได้รับการศึกษาทุกระดับ มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

3. เพื่อเร่งพัฒนาและส่งเสริมให้สตรีทุกกลุ่ม ทุกระดับอายุ มีสุขภาพ สุขภาวะ มีความมั่นคงในชีวิต และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
4. เพื่อส่งเสริมให้สตรีมีความมั่นใจ และมีศักยภาพในการเข้าร่วมทางการเมือง การบริหารและการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ
5. เพื่อพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งสำหรับองค์กรและกลไกสตรีระดับต่าง ๆ มีความเข้มแข็งและเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาสตรีในทุกระดับ

4. เป้าหมาย

จากวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ของ แผนพัฒนาสตรีฯ ได้กำหนดเป้าหมายโดยรวม ที่คาดว่าจะสามารถดำเนินการในระยะกลาง คือ ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2555 – 2559 ไว้ดังนี้

1. มีการปรับปรุงเจตคติของคนในสังคม โดยวัดจากเจตคติของเด็ก เยาวชน ผู้หญิงและผู้ชาย ต่อบทบาทหญิงชายทุกระดับ ในอัตราส่วนที่ดีขึ้น
2. ระดับความสำเร็จของสตรี ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาและพัฒนา ศักยภาพต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม ในอัตราส่วนที่เพิ่มขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสตรีที่ประสบความสำเร็จและมีความสามารถพิเศษ ที่มีผลงานโดดเด่นและได้รับการยกย่องในสาขาต่าง ๆ มีอัตราส่วนเพิ่มขึ้น
3. สตรีได้รับ โอกาสและมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ สังคมอย่างเท่าเทียมกัน และยุติธรรม มีจำนวนเพิ่มขึ้น
4. สตรีทุกกลุ่ม ทุกวัย มีความรู้ ความตระหนักถึงการรักษาสุขภาพ และมีการปรับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม และสตรีทุกกลุ่ม ทุกวัยเข้าถึงบริการด้าน สุขภาพและสาธารณสุขถ้วนหน้า
5. องค์กรและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ให้ความสนใจเกี่ยวกับประเด็น ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี
6. สำหรับสตรีและเด็กที่ประสบปัญหาความรุนแรงและอยู่ท่ามกลาง ความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคม ได้รับการแก้ไขและเยียวยาตามมาตรฐานอย่างครบถ้วนสมบูรณ์
7. สักส่วนของสตรีที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการบริหาร มีสัดส่วน ที่เพิ่มขึ้น
8. กลไกและองค์กรสตรีทุกระดับ ได้รับการพัฒนาและมีศักยภาพในการ ดำเนินงานด้านการพัฒนาสตรีในส่วนที่รับผิดชอบ ได้อย่างเต็มศักยภาพ สามารถพึ่งตนเอง และมีการทำงานอย่างสร้างสรรค์

5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาศรีตามแผนพัฒนาศรี ในช่วงแผน พัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559)

ตามที่กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของ (ร่าง) แผนพัฒนาศรีฯ นำไปสู่การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์หลัก เพื่อนำไปสู่ “สร้างสังคม เสมอภาค เป็นธรรม และยุติธรรม ที่สตรีไทยอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มั่นคงปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี” ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมสร้างเจตคติและการยอมรับด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพและเพิ่ม โอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสุขภาพะ คุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิต

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาศักยภาพสตรีเพื่อเพิ่ม โอกาสในการเข้าร่วมทางการเมือง การบริหารและการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพกลไกและองค์กรสตรีทุกระดับ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมสร้างเจตคติและการยอมรับด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย (แผนพัฒนาศรี ในช่วงแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 : 22 - 24)

1. เป้าประสงค์

เป้าหมายสำหรับยุทธศาสตร์นี้ เน้นสร้างสังคมไทยที่มีความเสมอภาค คนในสังคมมีเจตคติที่ดี ตระหนักและยอมรับถึงบทบาทสตรีในบริบทต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อพัฒนาคนในสังคมไทยให้ตระหนักรู้และมีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย

2.2 เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ปลุกฝังค่านิยมในการเคารพศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์

2.3 เพื่อสร้างการยอมรับถึงบทบาทหญิงชายในบริบทต่าง ๆ ทั้งด้าน เศรษฐกิจสังคม และการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน

3. เป้าหมาย

เป้าหมายหลักสำหรับยุทธศาสตร์นี้ ให้ความสำคัญในการวัดระดับความสำเร็จของด้านการปรับปรุงเจตคติของคนในสังคม โดยวัดจากเจตคติของเด็ก เยาวชน ผู้หญิงและผู้ชาย ต่อบทบาทหญิงชายทุกระดับ ในอัตราส่วนที่ดีขึ้น

4. แนวทางการพัฒนา

4.1 ส่งเสริมและจัดให้มีการให้การศึกษา เพื่อปลูกฝังเจตคติที่ดีให้แก่เด็ก เยาวชน ผู้หญิง และผู้ชายทุกระดับและทุกกลุ่มอายุ ผ่านกระบวนการพัฒนาครู อาจารย์ หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน การให้ข้อมูลและการสื่อสารสาธารณะ ฯลฯ

4.1.1 เร่งวิเคราะห์และพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาสาระ สื่อการเรียนการสอนสำหรับนักเรียน นักศึกษาทุกระดับ ที่จัดในสถานศึกษาทั้งในและนอกระบบ การศึกษา โดยเน้นเรื่องคุณค่าความเป็นมนุษย์ การเคารพสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย และการสร้างทัศนคติเกี่ยวกับหญิงชาย เพื่อวางรากฐานในการสร้างเจตคติที่ดีต่อบทบาทหญิงชาย สร้างพฤติกรรมในการปฏิบัติต่อหญิงชายอย่างเท่าเทียมกัน และจัดการเลือกปฏิบัติ

4.1.2 อบรมให้ความรู้แก่ผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ ครูอาจารย์ ผู้สอน และบุคลากรด้านการศึกษา ทั้งในและนอกระบบการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรี คุณค่าความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย และการสร้างทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับหญิงชาย

4.1.3 พัฒนาและส่งเสริมการสื่อสารสาธารณะ การผลิตสื่อสาธารณะ ต่างๆ เพื่อให้เด็ก เยาวชน สตรีและบุรุษทุกระดับได้ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์

4.1.4 ส่งเสริมและสอดแทรกการทำกิจกรรมการปรับเจตคติ ในการจัดกิจกรรมในระดับครอบครัว วัด และโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สตรีเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

4.1.5 รณรงค์และสร้างวัฒนธรรมความเชื่อในเรื่องคุณค่าของมนุษย์ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ผ่านสื่อสาธารณะต่าง ๆ เพื่อเร่งปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อสตรีให้เกิดขึ้นในครอบครัวและสังคม

4.2 พัฒนาความรู้ความเข้าใจของผู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิตสื่อต่าง ๆ และการกำหนดมาตรฐานในการเผยแพร่และสื่อสารสาธารณะอย่างเหมาะสม

4.2.1 กำหนดมาตรฐาน หลักเกณฑ์และความเหมาะสมในการนำเสนอของสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนให้มีการผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้าง

ความตระหนักเกี่ยวกับศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นมนุษย์ และความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย

4.2.2 จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิตสื่อให้มีความรู้ความเข้าใจการผลิตสื่อในรูปแบบที่ทันสมัยและสร้างสรรค์ แนวทางการเผยแพร่สื่อที่ถูกต้องเหมาะสม และแม่นยำ

4.2.3 เร่งรัดให้มีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการสื่อที่นำเสนอสาระที่ละเมิดสิทธิของสตรีอย่างจริงจัง

4.2.4 สร้างเครือข่ายติดตามและเฝ้าระวังสื่อที่เป็นภัยและตรวจสอบสื่อที่ขาดจรรยาบรรณและนำเสนอภาพลักษณ์สตรีในทางที่ไม่เหมาะสม

4.3 ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและมาตรการการคุ้มครองสิทธิความเป็นมนุษย์

4.3.1 เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายและมาตรการการคุ้มครองสิทธิความเป็นมนุษย์สำหรับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ โดยผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

4.3.2 เร่งรัดให้ความรู้ด้านกฎหมาย เกี่ยวกับสิทธิและการคุ้มครองสิทธิความเป็นมนุษย์แก่สตรีทุกระดับ โดยเฉพาะสตรีด้อยโอกาส สตรีพิการ สตรีชายขอบ สตรีชายแดนภาคใต้ สตรีชนเผ่า และกลุ่มสตรีที่น่าเป็นห่วง

4.4 ดำเนินการสำรวจเจตคติของคนในสังคมต่อบทบาทหญิงชายและจัดทำโครงการศึกษาวิจัยและสร้างองค์ความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกฝังเจตคติที่ดี และแนวทางการรณรงค์เพื่อปรับกระบวนการทัศนคติและเจตคติ

4.4.1 ดำเนินการสำรวจเจตคติของคนในสังคมต่อบทบาทหญิงชาย

4.4.2 ศึกษาวิจัยและสร้างองค์ความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย

4.4.3 เผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและกิจกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีไทย (แผนพัฒนาสตรี ในช่วงแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559 : 24 - 26)

1. เป้าประสงค์

สร้างสังคมไทยที่มีความเป็นธรรม ยุติธรรม โดยเน้นให้สตรีทุกกลุ่มมีโอกาส เข้าถึงและได้รับการศึกษาทุกระดับ มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงการพัฒนา ศักยภาพด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สตรีได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคและมีโอกาสเข้าร่วม ทางเศรษฐกิจ และสังคม

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อพัฒนาให้เกิดความเป็นธรรมและยุติธรรมด้านบทบาทหญิงชาย ในสังคมไทย
- 2.2 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเงื่อนไขที่เปิดโอกาสให้สตรีทุกระดับ ได้มีโอกาส เข้าร่วมทางเศรษฐกิจและสังคม
- 2.3 เพื่อส่งเสริมและรณรงค์ให้สตรีทุกระดับ ทุกกลุ่มอายุ รวมถึงกลุ่มสตรี ผู้ด้อยโอกาส สนใจศึกษาและเข้ารับการศึกษาระดับสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการตระหนักรู้ การเข้าถึงและการพัฒนาศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม
- 2.3 เพื่อพัฒนาศักยภาพของสตรีทุกระดับและทุกกลุ่ม ซึ่งจะนำไปสู่การ ขยายโอกาสในการเข้าร่วมทางเศรษฐกิจและสังคม

3. เป้าหมาย

- 3.1 ระดับความสำเร็จของตัวบ่งชี้ว่าสตรีได้รับการศึกษาและพัฒนา ศักยภาพ ระดับต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม
- 3.2 สตรีที่ประสบความสำเร็จและมีความสามารถพิเศษ ที่มีผลงานโดดเด่น และได้รับการยกย่องในสาขาต่าง ๆ มีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นอย่างน้อยสาขาละ 1 คนต่อปี
- 3.3 สตรีได้รับโอกาสและมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ สังคมอย่างเท่าเทียมกัน และยุติธรรม มีจำนวนเพิ่มขึ้น
- 3.4 สตรีทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย โดยได้รับสิทธิ และมีหลักประกันที่พึงได้

4. แนวทางการพัฒนา

- 4.1 การเสริมสร้างและพัฒนา ศักยภาพสตรี ผ่านระบบการพัฒนาทักษะ และระบบการศึกษา ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
 - 4.1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้สตรีทุกคนได้รับการศึกษาภาคบังคับ และเพิ่มระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่สตรีอย่างกว้างขวาง และจัดให้มีการบริการทาง

การศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยที่ได้มาตรฐาน ที่เหมาะสมกับสตรีกลุ่มเป้าหมาย ต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีในระดับต่าง ๆ ทุกคน มีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4.1.2 ส่งเสริมให้สตรีได้มีโอกาสเข้าเรียนอาชีวศึกษาและ ระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาที่ยังมีสัดส่วนน้อย

4.1.3 ส่งเสริมและพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานสำหรับกลุ่มเป้าหมายสตรี โดยจัดให้มีการพัฒนาทักษะในหลากหลายสาขาและระดับต่าง ๆ เพื่อให้สตรีทั้งในชุมชนเมือง และชนบทมีความรู้และทักษะใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น อีกทั้งคำนึงการฝึกอาชีพให้เหมาะสมกับสตรีกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มสตรีพิการ สตรีชายขอบ สตรีใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สตรีชนเผ่า สตรี และเยาวชนสตรีที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง

4.2 ส่งเสริมให้สตรีได้เข้าถึงและพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้รู้เท่าทันและสามารถใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาศักยภาพ

4.2.1 จัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่สตรีในด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ทั้งเพื่อการประกอบอาชีพได้ และการเพิ่มคุณภาพชีวิต และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ

4.2.2 ให้สตรีมีความสามารถเลือก รู้เท่าทัน วิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลข่าวสารที่มากับเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม

4.2.3 ส่งเสริมการขยายเครือข่ายสารสนเทศสมัยใหม่ให้ครอบคลุมทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล เพื่อให้สตรีทุกคนได้เข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้ และส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะช่วยลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ข้อมูลด้านการตลาด และช่องทางการประกอบธุรกิจแก่ผู้ประกอบการ สตรี

4.3 พัฒนากลไกและปรับปรุงกฎหมายกฎระเบียบ เพื่อเอื้อให้ผู้หญิงมีโอกาส เข้าร่วม และรับประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ที่ถูกต้องและเหมาะสม

4.3.1 ทบทวนและปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสตรี และกำกับดูแลให้มีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการกำหนดและเสนอแนะ มาตรการเพื่อส่งเสริมการทำงานที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายสตรี เพื่อให้สตรีมีโอกาส เข้าถึง และได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย ได้รับสิทธิประโยชน์ และหลักประกันที่พึงได้

อย่างเท่าเทียมกัน

4.3.2 เร่งรัดให้มีการศึกษากฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับสวัสดิการสังคมด้านต่าง ๆ เพื่อให้ทราบว่ามีประเด็นใดที่ยังไม่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการของสตรีทุกกลุ่ม และทุกช่วงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มสตรีด้อยโอกาส สตรีพิการ สตรีชายขอบ สตรีชายแดนภาคใต้ สตรีชนเผ่า และกลุ่มสตรีที่น่าเป็นห่วง เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุง

4.3.3 เพิ่มมาตรการการคุ้มครองแรงงานสตรีในด้านความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน สภาพแวดล้อมการทำงานที่มีผลต่อร่างกายและจิตใจของแรงงานสตรี ตลอดจนด้านคุ้มครองค่าจ้างที่เท่าเทียมกับแรงงานชายในงานลักษณะและประเภทเดียวกัน และเปิดช่องทางการร้องเรียนของแรงงานสตรี และการแจ้งผลให้ผู้ร้องเรียนทราบ ได้อย่างรวดเร็ว

4.3.4 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอน กฎหมาย และสิทธิที่สตรีพึงได้รับการคุ้มครอง รวมทั้งแนวทางในการเรียกร้องสิทธิ เมื่อไม่ได้รับความเป็นธรรม

4.4 สนับสนุนและจัดการศึกษาวิจัยและสร้างองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเพิ่มโอกาสและศักยภาพของสตรีทางเศรษฐกิจและสังคม และการนำความรู้มาใช้ประโยชน์

4.4.1 สนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีในทุกระดับ

4.4.2 ส่งเสริมให้มีการจัดทำ ข้อมูลจำแนกเพศหญิงและชาย และเผยแพร่เพื่อให้เป็นแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าวิจัย เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย และแผนงานในการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจของสตรี

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสุขภาวะ คุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิต
(แผนพัฒนาสตรี ในช่วงแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559 : 26-28)

1. เป้าประสงค์

สตรีมีสุขภาพ สุขภาวะ มีความมั่นคงในชีวิต และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าในช่วงที่ผ่านมา โดยมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ โดยเน้นการพัฒนาให้สตรีมีความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิต ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม

2. วัตถุประสงค์

2.1 เร่งพัฒนาและส่งเสริมให้สตรีทุกกลุ่ม ทุกระดับอายุ มีความรู้ความเข้าใจ ในการดูแลรักษาสุขภาพกายและจิตให้แข็งแรง

2.2 เสริมสร้างสุขภาพของสตรีทุกกลุ่มอายุ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ ชีวิตและยกระดับมาตรฐานด้านสุขภาพ

2.3 พัฒนาและรณรงค์ให้สภาพแวดล้อมของครอบครัว ชุมชน และสังคม เป็นพื้นที่ที่ผู้หญิงสามารถอยู่ได้อย่างมั่นคง

3. เป้าหมาย

3.1 สตรีทุกกลุ่ม ทุกวัย มีความรู้ ความตระหนักถึงการรักษาสุขภาพ และมีการปรับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม และสตรีทุกกลุ่ม ทุกวัยเข้าถึงบริการ ด้านสุขภาพและสาธารณสุขถ้วนหน้า

3.2 สตรีทุกกลุ่ม ทุกวัยเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและสาธารณสุขถ้วนหน้า

3.3 องค์กรและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ให้ความสนใจเกี่ยวกับประเด็น ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

3.4 สำหรับสตรีและเด็กที่ประสบปัญหาความรุนแรงได้รับการแก้ไข และเยียวยาตามมาตรฐานอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

4. แนวทางการพัฒนา

4.1 เสริมสร้างความรู้และปรับเจตคติด้านสุขภาพะ ผ่านสถาบันครอบครัว และระบบการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียน การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการศึกษา ตามอัธยาศัย

4.1.1 ให้ความรู้และบริการสุขภาพด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ เพศศึกษา และบทบาททางเพศที่เหมาะสมแก่กลุ่มสตรีทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มสตรีวัยรุ่น ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา

4.1.2 สร้างเจตคติที่ถูกต้องแก่วัยรุ่นหญิงและชายทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา เพื่อให้ตระหนักถึงการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ปราศจากความรุนแรง และรับผิดชอบเกี่ยวกับวิถีชีวิตด้านเพศ สุขภาพด้านเพศ และอนามัยการเจริญพันธุ์

4.1.3 เตรียมความพร้อมการเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะสตรี ในชนบท โดยการให้ความรู้ผ่านระบบการศึกษา การเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการเรียนรู้

ตลอดชีวิตเรื่องการดูแลสุขภาพ พฤติกรรมอนามัย และความเข้าใจชีวิตและพัฒนาการของช่วงวัยทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา

4.1.4 บรรจุและปรับปรุงหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนในเรื่องสุขภาพ โดยเริ่มตั้งแต่ระดับวัยแรกเข้าโรงเรียนในระดับอนุบาล

4.2 ให้ความรู้แก่บุคลากรด้านการศึกษา การแพทย์และสาธารณสุข และเครือข่ายสตรีทุกพื้นที่ให้เข้าใจแนวทางการให้ความรู้แก่เด็กหญิง สตรี และบุรุษ รวมถึงผู้นำชุมชน เกี่ยวกับประเด็นด้านสุขภาพ ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษา รวมถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคที่ไม่ติดต่อและโรคติดต่อ เช่น โรคเอดส์และโรคอื่น ๆ จากการมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

4.2.1 ให้ความรู้และแนวทางแก่บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข และเครือข่ายสตรีทุกพื้นที่ เกี่ยวกับประเด็นด้านสุขภาพ ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษา รวมถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคที่ไม่ติดต่อและโรคติดต่อ

4.2.2 ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการให้บริการด้านสาธารณสุข จัดบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยจัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีให้แก่สตรีทุกระดับอย่างทั่วถึง

4.2.3 ให้ความรู้และแนวทางการส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตแก่สตรีทุกวัย โดยเฉพาะสตรีวัยรุ่น สตรีวัยทอง สตรีสูงอายุ และสตรีในกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

4.2.4 พัฒนาระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มสตรีและวัยรุ่นหญิงชาย

4.2.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และเพิ่มศักยภาพในการดูแลสุขภาพและป้องกันโรคแก่หญิง ชาย วัยรุ่น และผู้มีอาชีพบริการทางเพศ

4.3 อนุรักษ์และพัฒนาวิถีทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม รวมถึงการปรับปรุงกฎหมายเพื่อคุ้มครอง บังคับใช้ อันจะนำไปสู่การลดความรุนแรงต่อสตรี ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม

4.3.1 ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และการเข้มงวดการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลดความรุนแรงต่อสตรี การล่วงละเมิดทางเพศ และการค้ามนุษย์ รวมทั้งการใช้มาตรการการลงโทษทางสังคมแก่ผู้กระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

4.3.2 ทบทวนขอบเขตและขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการลดความรุนแรงต่อสตรี การคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการคุกคามทางเพศในทุกรูปแบบ

4.3.3 ขยายพื้นที่การให้บริการและพัฒนารูปแบบการทำงานให้มีบริการช่วยเหลืออย่างทั่วถึงในทุกระดับ (ระดับชุมชน จังหวัด ภูมิภาค และประเทศ) เพื่อให้สตรีที่ตกเป็นเหยื่อเข้าถึงบริการได้ทันเวลา

4.3.4 สร้างจิตสำนึกให้กับเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการกับผู้ถูกกระทำความรุนแรง รวมถึงการรณรงค์/ การปลุกฝังจรรยาบรรณในหน้าที่ของตนให้กับผู้ทำงานในด้านนี้

4.3.5 ประชาสัมพันธ์และรณรงค์เผยแพร่กฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความรุนแรงต่อสตรี ข้อมูลข่าวสาร และสถานที่ให้บริการความช่วยเหลือในเรื่องปัญหาความรุนแรงให้แก่สตรี ให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

4.3.6 สนับสนุนให้ทุกชุมชนมีแนวทางดำเนินการเพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็กและสตรีที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและสังคม

4.4 ส่งเสริมและจัดการศึกษาวิจัยและสร้างองค์ความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพของสตรี การลดความรุนแรง และการพิทักษ์สิทธิของเด็กหญิงและสตรีที่ถูกคุกคามทุกรูปแบบ

4.4.1 สนับสนุนให้มีการผลิตงานวิจัยเชิงนโยบาย เกี่ยวกับสุขภาพของสตรี การลดความรุนแรง และการพิทักษ์สิทธิของเด็กหญิงและสตรีที่ถูกคุกคามทุกรูปแบบ เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายพัฒนาระบบการแพทย์และสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของสตรี

4.4.2 สนับสนุนการวิจัยระดับชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการทำวิจัยเกี่ยวกับสุขภาพของสตรี การลดความรุนแรง และการพิทักษ์สิทธิของเด็กหญิงและสตรีที่ถูกคุกคามทุกรูปแบบ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาศักยภาพสตรีเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าร่วมทางการเมือง การบริหารและการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ (แผนพัฒนาสตรี ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559 : 28-30)

1. เป้าประสงค์

สตรีมีความมั่นใจ ความรู้ ความเข้าใจในการเมืองระบอบประชาธิปไตย และมีศักยภาพในการเข้าร่วมทางการเมือง การบริหาร และกระบวนการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ

2. วัตถุประสงค์

2.1 ส่งเสริมให้สตรีมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองและการใช้ชีวิต ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มีความมั่นใจในการเข้าสู่ระบบการเมืองอย่างสง่างาม และสามารถที่จะแข่งขันทางการเมืองอย่างถูกต้องตามครรลองครองธรรม

2.2 รมรงค์และเสริมสร้างศักยภาพให้กลุ่มเป้าหมายสตรีทุกระดับตื่นตัว และเข้าร่วมทางการเมือง การบริหารและการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ

3. เป้าหมาย

3.1 สัดส่วนของสตรีที่เข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองและการบริหารทุกระดับ มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น

3.2 สัดส่วนของสตรีที่ได้รับการแต่งตั้งเข้าดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และคณะกรรมการ นโยบายทุกระดับ มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น

3.3 จำนวนเครือข่ายที่มีศักยภาพและความรู้ความเข้าใจในการเคลื่อนไหว และผลักดันนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาสตรี โดยเครือข่ายสตรีสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม ในกระบวนการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น

4. แนวทางการพัฒนา

4.1 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฯ และสร้างความพร้อมแก่สตรีทุกกลุ่มเป้าหมาย ในการสมัคร แข่งขันเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการบริหารที่เหมาะสม รวมถึงการพัฒนา และสร้าง ความรู้ความเข้าใจ เพื่อเพิ่มศักยภาพของสตรีไทยทุกกลุ่มเป้าหมายในการใช้สิทธิของพลเมือง และการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะพลเมือง ตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย

4.1.1 เตรียมความพร้อมและเสริมสร้างศักยภาพด้านภาวะผู้นำแก่สตรี ทุกกลุ่มเป้าหมายที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งทุกระดับอย่างทั่วถึง

4.1.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้การแนะนำปรึกษา แก่สตรีที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร

4.1.3 จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้กับสตรีทุกกลุ่มเป้าหมายที่จะลงสู่สนามการเมือง และเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินงานทางการเมืองแก่สตรีที่ได้รับเลือกตั้ง

4.2 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ปลุกฝังค่านิยม จริยธรรม จรรยาบรรณ และอุดมการณ์ด้านจิตอาสาและจิตสาธารณะ แก่สตรีทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเข้าสู่การเป็นผู้นำ

4.2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้สตรีกลุ่มใหม่ ๆ ทุกระดับได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหาร และการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับการปกครองส่วนท้องถิ่น และระดับประเทศ

4.2.2 เพิ่มสมรรถนะแก่สตรีที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารเกี่ยวกับกระบวนการในการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยคำนึงถึงประโยชน์ จริยธรรม จรรยาบรรณ และธรรมาภิบาล

4.2.3 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ปลุกฝังจิตสำนึก อุดมการณ์ ค่านิยม จริยธรรม วัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาลแก่ผู้นำสตรีทุกระดับอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

4.3 กระตุ้นความสนใจ ทรนงค์ และสร้างความตระหนักแก่สังคม ในการให้โอกาสและเลือกสตรีที่มีความสามารถเข้าเป็นผู้นำทางการเมือง การบริหาร และการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ

4.3.1 สนับสนุนให้สตรีที่มีศักยภาพทุกระดับมีโอกาสเข้าร่วมเป็นผู้นำทางการเมือง การบริหาร และการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ

4.3.2 ให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพแก่สตรีและผู้นำสตรีอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ เกี่ยวกับความสำคัญของการมีสตรีที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง และการบริหารทุกระดับ

4.4 แสวงหาแนวร่วมทั้งจากภาคการเมือง การบริหาร และสื่อมวลชน ในการสนับสนุนสตรีที่มีศักยภาพให้เข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง

4.4.1 ทรนงค์ให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พรรคการเมือง กลุ่มการเมืองท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจของสตรีในทางการเมืองและการบริหาร

4.4.2 สนับสนุนการดำเนินการขององค์กร ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมที่มีความชำนาญด้านการพัฒนาภาวะผู้นำของสตรี การเตรียมความพร้อมสตรีเพื่อการเลือกตั้ง และการให้คำแนะนำในการปฏิบัติการกิจอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย หลังจากได้รับการเลือกตั้ง

4.4.3 เสริมสร้างการรวมพลังของแกนนำสตรีทุกกลุ่ม ทุกระดับ เพื่อการขับเคลื่อนขบวนการทางพัฒนาสตรี และสนับสนุนสตรีที่มีความสามารถให้สามารถก้าวเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง การบริหารและการตัดสินใจอย่างสง่างาม

4.4.4 รณรงค์ให้พรรคการเมืองส่งเสริมให้สตรีได้รับตำแหน่ง และเข้าร่วมงานทางการเมือง โดยเพิ่มจำนวนสตรีในตำแหน่งต่าง ๆ ภายในพรรค

4.5 แก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา และการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองและการบริหารของสตรี

4.5.1 รณรงค์และนำเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย พระราชบัญญัติในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของคณะกรรมการระดับชาติและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงสัดส่วนของคณะกรรมการสตรี

4.5.2 จัดมาตรการพิเศษเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในการเมือง การปกครองและการบริหาร เช่น การเพิ่มจำนวนสตรีในคณะกรรมการระดับนโยบายของชาติ และการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง การบริหารของสตรีในสัดส่วนที่เท่าเทียมกับบุรุษ เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพกลไกและองค์กรสตรีทุกระดับ
(แผนพัฒนาสตรี ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559 : 30 - 32)

1. เป้าประสงค์

พัฒนาองค์กรและกลไกสตรีระดับต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาภาคเอกชน และเครือข่ายสตรีต่าง ๆ ให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาสตรีทุกระดับ

2. วัตถุประสงค์

พัฒนา สร้างความเข้มแข็งและกระตุ้นบทบาทขององค์กรและกลไกสตรีระดับต่าง ๆ เพื่อเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาสตรีทุกระดับอย่างสร้างสรรค์

3. เป้าหมาย

องค์กรและกลไกสตรีทุกระดับ ได้รับการพัฒนาและมีศักยภาพในการดำเนินงานด้านการพัฒนาสตรีในส่วนที่รับผิดชอบได้อย่างเต็มศักยภาพ สามารถพึ่งตนเองและมีการทำงานอย่างสร้างสรรค์

4. แนวทางการพัฒนา

4.1 ส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรและกลไกสตรีระดับต่าง ๆ

4.1.1 พัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถสำหรับองค์กรสตรีที่เหมาะสม

4.1.2 กระตุ้นและสนับสนุนให้มีการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรและกลไกสตรีทุกระดับ โดยเฉพาะองค์กรและกลไกการพัฒนาสตรีในระดับชุมชน เพื่อให้เครือข่ายทุกระดับสามารถมีบทบาทในการดำเนินงานด้านสตรีอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์และยั่งยืน

4.1.3 สนับสนุนให้ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายในกลุ่มสตรีด้วยกัน

4.1.4 ประชาสัมพันธ์เผยแพร่และส่งเสริมด้านการพัฒนาสตรี มุ่งเน้นภาคประชาชนเป็นหลัก โดยการจัดเวทีประชาคมของท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้สตรีเข้าร่วมในเวทีต่าง ๆ

4.2 พัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาสตรีขององค์กรและกลไกสตรีระดับต่าง ๆ ให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน

4.2.1 เร่งพัฒนาและสร้างบุคลากรในภาครัฐ นักวิชาการ และนักพัฒนา ระดับต่าง ๆ ให้มีความรู้เกี่ยวกับประเด็นสตรี บทบาทหญิงชาย และประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการพัฒนาสตรี

4.2.2 ส่งเสริมให้พัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ทำงานในองค์กรและกลไกการพัฒนาสตรี

4.3 จัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรและกลไกสตรีระดับต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนากลไกที่มีความเข้มแข็งในอนาคต

4.3.1 สร้างความรู้ความเข้าใจแนวทางการพัฒนาสตรีแก่บุคลากรที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำนโยบาย แผนงาน และจัดสรรทรัพยากร

4.3.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการส่งเสริมสนับสนุน ชี้นำและดูแลองค์กรสตรีในชุมชน ควรปรับปรุงการทำงานให้มีเอกภาพ

4.3.3 กำหนดทรัพยากรและงบประมาณในการดำเนินงานที่จำเป็นถึงประเด็นสตรี

4.3.4 บูรณาการงบประมาณในส่วนกลางกับทรัพยากรในระดับท้องถิ่นและชุมชน เพื่อเร่งพัฒนาสตรีในระดับชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

4.4 วางแนวทางและส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายขององค์กรและกลไกการพัฒนาสตรี ให้สามารถทำงานร่วมกัน ทั้งระหว่างองค์กรสตรีและองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4.1 เชื่อมโยงภาคีเครือข่ายสตรีกับเครือข่ายอื่น ๆ ในระดับภาคหรือจังหวัด เพื่อให้มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยมีคณะทำงานตั้งแต่ในระดับชุมชน ในระดับอำเภอ และในระดับจังหวัดเพื่อการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

4.4.2 ให้นำหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรและกลไกการพัฒนาสตรี เพื่อให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

4.5 ศึกษาวิจัยและสร้างองค์ความรู้บทบาทขององค์กรและกลไกสตรีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและแนวทางการส่งเสริม

4.5.1 กระตุ้นหรือสนับสนุนสถาบันการศึกษาหรือสถาบันวิจัยให้ทำวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาองค์กรสตรี หรือการวิจัยเพื่อประเมินผลและติดตามผลองค์กรและกลไกสตรีในทุกด้าน และทุกระดับ

4.5.2 วางแนวทางการนำผลการศึกษามาใช้ในการพัฒนาองค์กรและกลไกการพัฒนาสตรี

6. การบริหารจัดการแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 สู่การปฏิบัติ (พ.ศ. 2555 – 2559 : 33 - 35)

6.1 การบริหารจัดการแผนพัฒนาสตรีฯ ในช่วงที่ผ่านมา

ผลจากการที่แผนพัฒนาสตรี ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ที่ผ่านมามีได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้ในแผนฯ อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามได้มีความพยายามในการบริหารจัดการแผนพัฒนาสตรีฯ สู่การปฏิบัติ โดยได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการตามยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาสตรีฯ ในแผนปฏิบัติการได้ระบุถึงแผนงานหลักด้านต่างๆ ตามยุทธศาสตร์ ซึ่งในแต่ละแผนงานมีการกำหนดหน่วยงานหลักและหน่วยงานรองที่ร่วมรับผิดชอบดำเนินการ โดยหน่วยงานหลักและหน่วยงานรองที่รับผิดชอบดำเนินการจะกำหนดวงเงินที่ต้องใช้ในการดำเนินการของ

แต่ละยุทธศาสตร์ แต่ไม่มีข้อมูลปรากฏชัดเจนว่า มีจัดสรรงบประมาณประจำปีเพื่อปฏิบัติงานตามแผนงานนั้นมากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตาม ผลจากการประเมินแผนพัฒนาสตรีฯ พบว่า บางหน่วยงานมีงบประมาณเพื่อดำเนินการชัดเจน ขณะที่อีกหลายหน่วยงานใช้งบประมาณร่วมกับแผนงาน และโครงการอื่น ๆ ตามภารกิจของหน่วยงาน โดยทั่วไป แต่หลายหน่วยงานไม่มีงบประมาณดำเนินการเลย ทำให้การขับเคลื่อนแผนงานของหน่วยงานต่าง ๆ ผู้การปฏิบัติแตกต่างกันมาก การพัฒนาสตรี ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 จึงประสบความสำเร็จได้ระดับหนึ่งเท่านั้น

นอกจากนี้การบริหารจัดการแผนฯ ยังมุ่งเน้นเฉพาะองค์กรภาครัฐ ยังไม่ครอบคลุมและประสานงานกับองค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ ภาคชุมชนและภาคประชาชน ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแผนพัฒนาสตรีฯ

6.2 หลักการและวัตถุประสงค์ในการแปลงแผนพัฒนาสตรีฯ ผู้การปฏิบัติ

6.2.1 หลักการสำคัญ

ในการบริหารจัดการแผนพัฒนาสตรี ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) เน้นความสำคัญในการดำเนินงานรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) และหลักการบูรณาการยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี เข้าสู่แนวทางการปฏิบัติตามภารกิจหลักและบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานทุกระดับ ได้แก่

- 1) ขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นเป็นตอน ภายใต้กรอบของแผนพัฒนาสตรีฯ โดยสร้างการยอมรับและการมีส่วนร่วมจากองค์กรภาคีต่าง ๆ ทุกระดับ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการร่วมพัฒนาสตรีอย่างกว้างขวาง
- 2) ใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ให้เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา
- 3) ใช้กลไกและเครื่องมือการพัฒนาของภาครัฐ ประสานและบูรณาการกับองค์กรและกลไกการพัฒนาสตรีของภาคเอกชน ชุมชน และภาคประชาชน ในลักษณะของเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสตรี
- 4) จัดทำฐานข้อมูลและสร้างกลไกในการติดตามการปฏิบัติการตามแผนพัฒนาสตรีฯ อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการกำหนดแนวทางในการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง

6.2.2 วัตถุประสงค์

ในการบริหารจัดการแผนพัฒนาสตรี ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ได้แก่

- 1) เพื่อให้การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาสตรีฯ สู่การปฏิบัติ ด้วยการมีส่วนร่วมขององค์กรและภาคีทุกภาคส่วน
- 2) เพื่อบูรณาการแผนงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาสตรีฯ สู่การปฏิบัติ
- 3) เพื่อให้มีการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ทั้งในภาพรวม และในระดับพื้นที่

6.2.3 แนวทางการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ

- 1) กำหนดแนวทางและกรอบเวลาในการแปลงแผนพัฒนาสตรีฯ สู่การปฏิบัติ พร้อมจัดทำคู่มือการแปลงแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ เผยแพร่แก่องค์กรภาคีทุกภาคส่วน ให้สามารถนำไปจัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ
- 2) สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวประสานหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ โดยเน้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงาน ให้เข้ามีส่วนร่วมในการแปลงแผนพัฒนาสตรีฯ สู่การปฏิบัติ โดยกำหนดแนวทางการบูรณาการ ผ่านแผนงานระดับกระทรวง กรม รวมทั้งมีส่วนช่วยสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณตามแผนงานด้วย
- 3) ประสานแผนงานและโครงการขององค์กรเอกชน ธุรกิจเอกชน ชุมชน และภาคประชาชนระดับต่าง ๆ เพื่อบูรณาการภารกิจตามกรอบยุทธศาสตร์ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนผลักดันให้กลไกนอกภาครัฐมีส่วนร่วมขับเคลื่อนแผนพัฒนาสตรีฯ เพิ่มขึ้น
- 4) วางกลไกการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามแผนพัฒนาสตรีฯ ทั้งในภาพรวมและในระดับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และ/หรือให้มีการปรับแผนในระยะครึ่งแผนพัฒนาสตรีฯ ตามความเหมาะสม
- 5) สร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนแผนพัฒนาสตรีฯ สู่การปฏิบัติของภาคีต่าง ๆ ดังนี้
 - 5.1) เลือกศึกษาผลการดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาสตรีฯ เป็นระยะ โดยเน้นกิจกรรม โครงการที่เป็นการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) หรือกิจกรรม โครงการที่เป็นนโยบายสำคัญ

5.2) เผยแพร่ผลการศึกษา และนำผลการศึกษาวิจัยและสร้างองค์ความรู้ มาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนา

5.3) ปรับปรุงกฎระเบียบและกฎหมายต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการขับเคลื่อน การพัฒนาสตรีในระดับต่างๆ

5.4) จัดทำฐานข้อมูลการพัฒนาที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วม ในการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ

5.5) นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร และ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและภาคีต่าง ๆ

5.6) สร้างช่องทางให้ประชาสังคมมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและ เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาสตรีอย่างกว้างขวาง ทั้งในภาพรวมและในระดับพื้นที่

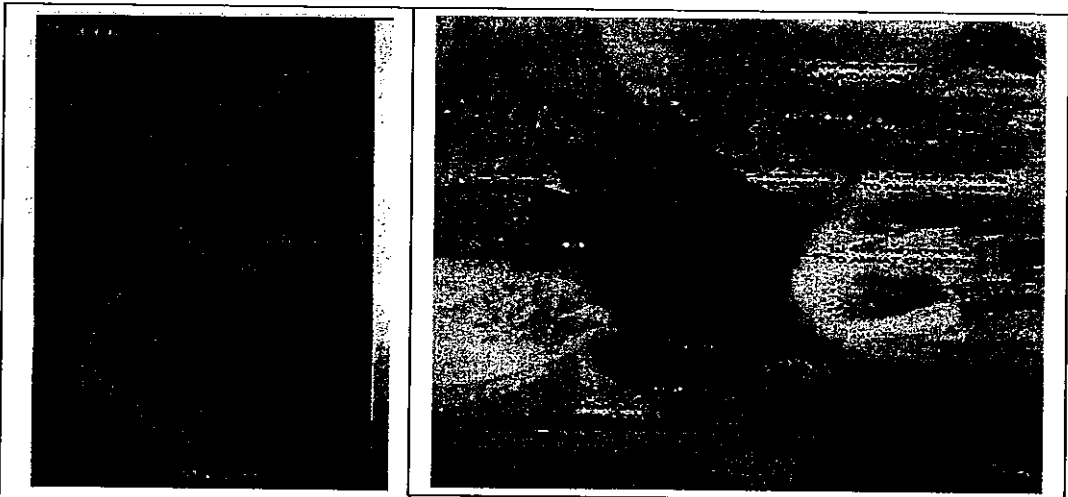
5.7) เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและกลไกการพัฒนาสตรี ในการขับเคลื่อนการพัฒนาสตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานแบบการประสานเครือข่าย

บริบททั่วไป

1. ลักษณะทางกายภาพ

1.1 ที่ตั้ง จังหวัดยโสธร ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ ระยะทาง 531 กิโลเมตร

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 1 ที่ตั้งและขอบเขตของจังหวัดยโสธร

1.2 ขนาดพื้นที่ จังหวัดยโสธรมีพื้นที่ 4,161.444 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,600,902.5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.81 ของพื้นที่ทั่วประเทศ และคิดเป็นร้อยละ 12.89 ของพื้นที่กลุ่มจังหวัด

1.3 ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศภูมิอากาศ

สภาพพื้นที่หรือลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดยโสธร มีลักษณะลาดเอียงจากทิศตะวันตกลงไปทางทิศตะวันออก พื้นที่ทางตอนเหนือส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงสลับกับพื้นที่แบบลูกคลื่น มีสภาพเป็นป่าและมีแหล่งน้ำขนาดกลาง ได้แก่ ห้วยลิงโจนห้วยสะแบก ลำโพง ลำซบาย ส่วนพื้นที่ทางตอนกลางและตอนใต้ เป็นที่ราบลุ่มต่ำสลับซับซ้อนกับสันดินริมน้ำ มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ได้แก่ แม่น้ำชี และขนาดกลาง ได้แก่ ลำน้ำยัง ลำทวน ไหลผ่าน ลักษณะดินส่วนมากเป็นดินทรายและดินเค็ม มีหนอง บึง ลำห้วย และแหล่งน้ำขนาดเล็กอยู่ทั่วไป พื้นที่อยู่ในลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล สำหรับภูมิอากาศ จังหวัดยโสธรมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ความชื้นสัมพัทธ์ เฉลี่ยเท่ากับ 71.1% อุณหภูมิสูงสุด 43 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 11 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบ 5 ปี (2552 – 2555) เฉลี่ย 1,600 มม.ต่อปี

1.4 การปกครองและประชากร

1.4.1 การปกครอง

- 1) อาณาเขต จังหวัดยโสธรมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้
 - ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและมุกดาหาร
 - ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดอำนาจเจริญและอุบลราชธานี
 - ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ
 - ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ด
- 2) การปกครองท้องถิ่น และการปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 2 การปกครองท้องถิ่น และการปกครองส่วนท้องถิ่น

ที่	อำเภอ	จำนวน						
		ตำบล	หมู่บ้าน	อบจ.	เทศบาล นคร	เทศบาล เมือง	เทศบาล ตำบล	อบต.
1	เมืองยโสธร	17	190	1	-	1	5	12
2	เลิงนกทา	10	145	-	-	-	9	3
3	คำเขื่อนแก้ว	13	115	-	-	-	2	12
4	มหาชนะชัย	10	103	-	-	-	1	10
5	กุดชุม	9	128	-	-	-	1	9
6	ป่าดัว	5	57	-	-	-	1	5
7	ก้อวัง	4	45	-	-	-	1	4
8	ทรายมูล	5	54	-	-	-	2	4
9	ไทยเจริญ	5	48	-	-	-	1	4
	รวม	78	885	1	-	1	23	63

2. ประชากรและโครงสร้างประชากร

จำนวนประชากรและ โครงสร้างของจำนวนประชากรในจังหวัดยโสธร สามารถอธิบายได้เป็นตารางดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 3 ข้อมูลประชากรจังหวัดยโสธร ย้อนหลัง 5 ปี (2552 – ปัจจุบัน)

ที่	พ.ศ.	เพศชาย (คน)	เพศหญิง (คน)	รวม (คน)	หมายเหตุ
1	2552	270,734	268,400	539,134	
2	2553	270,682	268,575	539,257	
3	2554	270,306	268,547	538,853	
4	2555	270,933	269,194	540,127	
5	2556	271,034	269,208	540,242	(31 ส.ค. 56)

อธิบายได้ว่า จำนวนประชากร จังหวัดยโสธรมีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 540,242 คน เป็นชาย 271,034 คน และหญิง 269,208 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 155,884 ครัวเรือน มีอัตราการเพิ่มธรรมชาติเฉลี่ยร้อยละ 0.45 ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 130 คน/ ตาราง กิโลเมตร

ตารางที่ 4 ข้อมูลจำนวนประชากรในจังหวัดยโสธร

ลำดับ	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	ครัวเรือน	จำนวนประชากร		
					ชาย	หญิง	รวม
1	เมืองยโสธร	17	190	42,255	65,738	64,847	130,585
2	เลิงนกทา	10	145	27,159	47,771	47,856	95,627
3	คำเขื่อนแก้ว	13	115	18,664	34,001	33,729	67,730
4	มหาชนะชัย	10	103	14,652	28,939	28,675	57,614
5	กุศชุม	9	128	19,830	33,382	32,932	66,314
6	ป่าดัว	5	57	10,117	17,676	17,516	35,192
7	ทรายมูล	5	54	8,456	15,554	15,540	31,094
8	ค้อวัง	4	45	6,394	12,785	12,972	25,757
9	ไทยเจริญ	5	48	8,357	15,188	15,141	30,329
รวม		78	885	155,884	270,034	269,208	540,242

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดยโสธร (ข้อมูล ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2556)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

กมลลา สุขพานิช และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2527 : 109) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาชนสตรีไทย : การศึกษาทัศนคติทางการเมืองและสังคมของอาจารย์สตรีแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (วิทยาเขตประสานมิตร) และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร โดยได้ศึกษาทัศนคติทางการเมืองและสังคมของอาจารย์สตรี ซึ่งถือเป็นปัญหาชนสตรี ที่สอนอยู่ในมหาวิทยาลัย 3 แห่ง ในกรุงเทพมหานครจำนวน 200 คน โดยได้ศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติทางการเมือง โดยเฉพาะต่อบทบาทของกลุ่มพลังทางการเมือง ทัศนคติต่อบทบาทสิทธิสตรีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารของสตรีไทยในปัญหาสังคม

ที่เกี่ยวกับสตรี คออบทบาทและความรับผิดชอบ ในครอบครัวระหว่างสามีภรรยาว่า ปัญญาชนสตรีไทยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันจะมีทัศนคติในด้านต่าง ๆ ข้างต้นแตกต่างกันอย่างไรหรือไม่ ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มปัญญาสตรีไทยได้มีทัศนคติทางการเมืองแบบเสรีนิยม กล่าวคือ มีทัศนคติทางการเมืองไปในแนวทางที่เป็นประชาธิปไตยในทางบวก มีความรู้สึกต่อการนำหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองมากกว่าการปกครองแบบเผด็จการ ไม่ว่าจะเป็นเผด็จการทหารหรือพลเรือน ให้ความสำคัญต่อกระบวนการเลือกตั้งว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปกครอง

2. กลุ่มปัญญาสตรีไทยให้ความสำคัญทางบวกต่อผู้นำที่มาจาก การเลือกตั้ง มิใช่มาจากการปฏิวัติรัฐประหาร ไม่ต้องการให้ทหารมาแทรกแซงทางการเมือง

3. ในด้านทัศนคติต่อสังคม ปัญญาชนสตรีไทยมีความคิดเห็นแบบเสรีนิยม ต่อปัญหาสังคมไม่ว่าจะเป็นปัญหาโสเภณี ปัญหาทางการเมือง ปัญหาการเลือกคู่ครอง การเรียกร้องสิทธิเสมอภาคขึ้นชอบที่จะให้ปรับปรุงสถานภาพของสตรีจากนางทาสในเรือนเบี้ยมาสู่ความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์

4. ปรากฏผลเด่นชัดว่าทัศนคติแบบเสรีนิยมต่อการเมืองและสังคมของปัญญาชนสตรีไทยไม่ได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างบรรดาปัญญาชนสตรีด้วยกันไม่ว่าจะมีความแตกต่างในสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ สถานภาพสมรส และสาขาวิชาที่ทำการสอน เพราะว่ามีกลุ่มอาจารย์สตรีเหล่านี้เป็นสตรีหัวก้าวหน้าที่ได้สัมผัสกับสภาพ การปลดแอก จากพัฒนาการของจารีตประเพณีของสังคมในอดีตที่มีสภาพเป็นลัทธิเหยียดเพศซึ่งให้ความสำคัญบุรุษหรือยกย่องบุรุษเหนือสตรี มาเป็นสังคมที่มีความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีในทางการเมืองและสังคมมากขึ้น กล่าวคือ สตรีสามารถขึ้นมาบริหารประเทศได้ทัดเทียมบุรุษ หากมีความสามารถสูงพอและบุรุษสตรีในฐานะสามีภรรยา ย่อมมีความรับผิดชอบและบทบาทร่วมกันใน ครอบครัว เป็นต้น

สัมพันธ์ ภู่มมาลา (2549 : 89) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ โดย มีจุดประสงค์ในการศึกษา 3 ด้าน และผลการวิจัย คือ เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี พบว่าในภาพรวมแล้ว กลุ่มสตรีมีบทบาทในทางการเมืองท้องถิ่นค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการติดตาม ตรวจสอบ แม้ว่ากลุ่มสตรีส่วนใหญ่จะมีความรู้ ความเข้าใจในการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างดีก็ตาม

เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีบทบาทการมีส่วนร่วมทาง
 ทางการเมืองของสตรี พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง 3 ประการ
 สำคัญคือ ปัจจัยด้านอาชีพ เนื่องจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอไชยปราการ จังหวัด
 เชียงใหม่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ทั้งในพื้นที่และต่างอำเภอ แบบไปเช้าเย็น
 กลับ รวมถึงการไปค้างคืน ทำให้ระดับความสนใจและการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมีน้อย
 ตามมา ปัจจัยด้านรายได้เนื่องจากประชาชนในอำเภอไชยปราการ ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างมี
 ฐานะทางการเงินค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประชาชนในเขตอำเภอเมือง ดังนั้น ประชาชน
 จึงให้ความสำคัญกับการแสวงหารายได้เพื่อเลี้ยงชีพมากกว่า และปัจจัยด้านสังคม เนื่องจาก
 การจะเข้าไปมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในทางการเมืองระดับท้องถิ่นนั้น โดยมากมีการยึดติดกับ
 เพศ ทั้งนี้สืบเนื่องจากการเป็นสังคมแบบเดิมค่อนข้างมาก คือ การให้การยอมรับนับถือเพศชาย
 มากกว่าเพศหญิง ทำให้การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีมีน้อยตามมา

ประไพศิริ สันติทฤษฎีกร (2549 : 86) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์ และ
 คุณลักษณะทางการเมืองของสตรีในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการ
 ทัศน์ และคุณลักษณะทางการเมืองของสตรีในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์
 เป็นเครื่องมือในการหาข้อมูลจากประชากรที่เป็นสตรี 3 กลุ่ม ได้แก่และผลการวิจัย คือ กลุ่ม
 สตรีที่มีบทบาททางการเมือง กลุ่มสตรีที่เป็นข้าราชการ และกลุ่มสตรีที่ประกอบธุรกิจ
 ส่วนตัว จากการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านการรับรู้ข่าวสาร พบว่า กลุ่มสตรีมีการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารทางการเมือง
 หรือมีความสนใจทางการเมืองค่อนข้างมาก ผ่านสื่อต่าง ๆ
2. ด้านภาวะผู้นำ พบว่ากลุ่มสตรีมีภาวะผู้นำปานกลาง เนื่องจากบทบาทของ
 สตรีในปัจจุบันแม้จะมีมากขึ้น แต่ก็ถือว่าน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของนักการเมืองชาย
 ทั้งในบทบาทของสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกองค์กรปกครอง
 ส่วนท้องถิ่น
3. ด้านความเสมอภาค พบว่าความเสมอภาคของสตรีเมื่อเทียบกับชายยังอยู่ใน
 ระดับปานกลาง เนื่องจากค่านิยมทางสังคมที่เห็นว่าชายมีคุณสมบัติหลายประการที่ดีกว่าสตรี
 ทั้งด้านของการปฏิบัติงาน การตัดสินใจต่าง ๆ ความรู้ ความสามารถในการรับผิดชอบภารกิจ
 ต่าง ๆ ในฐานะผู้นำ
4. ด้านศรัทธาและความเชื่อ พบว่า ความเชื่อมั่นในตัวสตรีของสังคมยังอยู่ใน
 ระดับปานกลาง เนื่องจากสังคมยังเห็นว่าผู้ชายมีบทบาท และความสามารถมากกว่าสตรี

ทั้งนี้ กลุ่มสตรีเห็นว่าปัจจัยด้านรูปร่างหน้าตา ฐานะทางการเงิน ระดับการศึกษา ชื่อเสียง ในสังคมมีผลต่อการเข้าสู่เส้นทางการเมือง

นรินทร์ หลวงปลา (2550 : 123) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น พบว่า สตรีในเขตเทศบาลตำบลเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัด เชียงใหม่ มีความรู้ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง อยู่ในระดับมากรับรู้ด้านการเสนอปัญหาแนวทางการพัฒนา อยู่ใน ระดับน้อย ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมและการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของเทศบาลอยู่ในระดับน้อย การ ทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล อายุ สถานภาพด้านครอบครัว ระดับการศึกษาและ ประสบการณ์ในท้องถิ่น มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกนั้น ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของสตรี

นาถดา นานนิธิภูมิ (2550 : 82) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางการเมือง ของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบลกิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน พบว่าบทบาททางการเมือง ของสตรีด้านความรู้ ความสามารถ ด้านมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และด้านการพัฒนา การแก้ไขปัญหา ประชาชนส่วนใหญ่ให้การยอมรับสตรีที่มีคุณวุฒิให้เข้ามามีบทบาททาง การเมืองท้องถิ่นและเหมาะสมกับการเข้ามาบริหารงานสามารถพัฒนาแก้ไขปัญหาขององค์กร ได้ มีข้อเสนอแนะให้กลุ่มเยาวชนสตรีในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม ทางการเมืองมากยิ่งขึ้น เพิ่มบทบาทในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและการปลูกฝังค่านิยมให้กับเด็กและเยาวชนเกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการดูแล ท้องถิ่นและชุมชนของตนเองมากยิ่งขึ้น

สมิทธา จิตตลดากร (2528 : 119) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำของสตรีในการ ปกครองท้องที่ของไทยพบว่าสตรีที่เข้ามาสู่ตำแหน่งทางการเมืองเป็นบุคคลที่ได้รับอิทธิพล จากปัจจัยเฉพาะตัวครอบครัวและสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคแตกต่างกัน ภูมิหลังของผู้นำสตรี ครอบครัววิธีการทำงานและรูปแบบทางการเมืองที่แตกต่างกันไม่ว่า จะใช้วิธีการใด การปกครองด้วยพระเดชพระคุณ การใช้ฐานะทางการเงิน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับ พฤติกรรมทางการบริหาร สรุปได้ว่าสตรีส่วนใหญ่ที่เป็นผู้นำในท้องที่นั้นจะไม่กระตือรือร้น และมองโลกในแง่ดี มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เป็นผู้กระตือรือร้นและมองโลกในแง่ร้าย และ ลักษณะความกระตือรือร้นนี้เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรของราชการ ซึ่งสอดคล้องกับ ลักษณะการจัดการในเชิงบริหาร กล่าวคือส่วนใหญ่จะเป็นคนที่ไม่นิยมการใช้ความสุภาพ

มีการวางแผนล่วงหน้า และเน้นประโยชน์ส่วนรวม

พลสวัสดิ์ นาทองคำ (2550 : 93) ได้ทำการศึกษาศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาเมืองนำอยู่เทศบาลตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ การพัฒนาเมืองนำอยู่เป็นแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวม โดยมีคนเป็นศูนย์กลางที่อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานในการพัฒนามุ่งให้เกิดความสงบ สะอาด ปลอดภัย มีระเบียบวินัย มีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งศึกษาใน 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมด้านผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล พบว่า ด้านการตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ได้คัดเลือกจากประชาคมหมู่บ้านเข้าร่วมคัดเลือกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ของเทศบาลตำบลร่องคำร่วมกันสมาชิกสภาเทศบาลด้านการปฏิบัติ ประชาชนเข้าร่วมโครงการและปฏิบัติตามโครงการในระดับมากเนื่องจากเชื่อมั่นบทบาทของคณะผู้บริหาร ไม่ต่อต้านการบริหารงานและปฏิบัติตามนโยบายอย่างพร้อมเพรียงกัน ด้านผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการดำเนินโครงการอยู่ในระหว่างการพัฒนาเพื่อให้เกิดสภาพเมืองนำอยู่ขึ้น ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน ประชาชน โดยทั่วไปอย่างต่อเนื่องและจริงจังจึงจะบรรลุตามเป้าหมาย ด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพบว่าไม่โปร่งใสหรือไม่ถูกต้องในระบบการบริหารจัดการ ประชาชนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐเพราะเกรงว่าจะเป็นผลเสียต่อตนเอง จะดูแลสอดส่องเฉพาะปัญหาการขาดระเบียบวินัยในเทศบาล และการดูแลสิ่งของสาธารณะ เช่น ถังขยะ สวนสาธารณะ เป็นต้น

รุ่งทิวา แสงหิรัญ (2541 : 100) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทผู้นำสตรีทางการเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีและศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. กลุ่มผู้นำสตรีในภาครัฐบาล/รัฐวิสาหกิจ
2. กลุ่มผู้นำสตรีภาคเอกชน
3. กลุ่มผู้นำสตรีทางการเมือง

รวม 150 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

- 3.1 แบบสอบถามซึ่งมี 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและส่วนที่ 2 เกี่ยวกับ บทบาทของผู้นำสตรีทางการเมือง
- 3.2 แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คำร้อยละ

และคำไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่าผู้นำสตรีส่วนใหญ่ สมรสและมีบุตรแล้วมีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี ผู้นำสตรีส่วนใหญ่มีรูปแบบเป็นครอบครัวเดี่ยว คือประกอบด้วยบิดา มารดาและบุตร อยู่ร่วมกัน ปัจจัยด้านสถานภาพสมรส และรูปแบบครอบครัวที่ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิก ในครอบครัวที่มีผลต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด ปัจจัยด้านอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ที่มีผลต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรี รองลงมา และ จากการสัมภาษณ์พบว่า บทบาทของสตรีทางด้านสังคมเป็นบทบาทที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด และสตรีที่มีความสามารถในระดับสูงจะมีบทบาทในทางการเมือง มากกว่าสตรีที่มีความรู้ความสามารถต่ำกว่า และยังพบว่า มีสตรีเพียงจำนวนน้อยที่ยังยึดติดกับ ธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมอยู่จึง ไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง เพราะเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่อง สกปรกและเป็นเรื่องของบุรุษ

อักษร วงศ์ใหญ่ (2543 : 91) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ บทบาททางการเมืองของกลุ่ม แม่บ้านกิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนพบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านกิ่งอำเภอเวียงหนอง ล่องส่วนใหญ่มีบทบาททางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในระดับปานกลาง โดยมีแนวโน้มที่จะมากขึ้น ทั้งนี้บทบาททางการเมืองในระดับท้องถิ่น จะมากกว่าบทบาทใน ระดับชาติเล็กน้อย มีประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น อาทิ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านจะมีทัศนคติ ที่ถูกต้องตามหลักการประชาธิปไตยในเรื่องของการใช้พลังกลุ่มให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ ของส่วนร่วม ตลอดจนมีลักษณะการตัดสินใจทางการเมืองที่มีคุณภาพสอดคล้องกับแนวทาง ประชาธิปไตยมากขึ้น อย่างไรก็ตามอิทธิพลของกรอบโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมใน ชนบทไทย และค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทของเพศหญิงในสังคมไทย ยังคงมีอิทธิพลอยู่บ้าง การแสดงบทบาททางการเมืองจึงอยู่ในระดับปานกลางดังกล่าวแต่มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะกระแสแรงจูงใจเรื่องการปฏิรูปการเมือง การกระจายอำนาจในสังคมไทย ที่เป็นปัจจัยกระตุ้นความตื่นตัวทางการเมือง

ชวนชม สร้อยเพชร (2543 : 92) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทสตรีใน โครงการ พัฒนาตำบลของอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่พบว่า ความแตกต่างในเรื่องเพศไม่มี ผลกระทบต่อความสำเร็จของ โครงการนอกจากนั้นสมาชิก อบต.ทั้งเพศชายและเพศหญิง สามารถแสดงบทบาทที่มีความสำคัญและ ได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกันในการดำเนินการ ตามโครงการพัฒนาตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน โครงการที่เกี่ยวกับผู้หญิงและเด็ก และ โครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิก อบต.ชายได้ให้การยอมรับและการสนับสนุนต่อ ผลงานของสมาชิก อบต.หญิงมากขึ้น ไม่พบความแตกต่างในระดับของความสามารถระหว่าง

สมาชิก อบต. เพศชายและหญิง ดังนั้นรัฐบาลกลางสมควรให้ความรู้แก่สมาชิก อบ.ต. ให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการบริหารการเงิน ในเรื่องการเขียน โครงการพัฒนาตำบลในเรื่องการจัดทำงบประมาณเป็นต้น นอกจากนี้ รัฐบาลกลางควรจัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงการพัฒนาท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้นและรัฐบาลกลางควรเผยแพร่ความรู้ในเรื่องนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่สาธารณชน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความแข็งแกร่งให้แก่การปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

จิริฐภาคย์ อินแก้ว (2548 : 100) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลแม่มริม อำเภอแม่มริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่มริม ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลที่ได้มานั้นนำมาวิเคราะห์ผลทางสถิติ โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลแม่มริม ผลการศึกษาพบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุระหว่าง 40 - 50 ปี สถานภาพสมรสแล้ว มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่ไม่มีสถานภาพทางสังคมหรือไม่มีตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับเทศบาลตำบลแม่มริม กิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมที่ประชาชนเห็นด้วยมากที่สุดคือ ต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้นและต้องการความรู้ในการประกอบอาชีพ

ประจวบ สุกจันทร์ (2550 : 132) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นตามทัศนคติของประชาชนในเขตอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมี 5 กิจกรรม พบว่า ทัศนคติด้านการจัดทำแผนงานและโครงการเพื่อพัฒนาสตรีและเด็กให้มีความรู้ คุณภาพ เพศชาย อยู่ในระดับสูง ส่วนด้านอื่น ๆ ทั้งเพศชายและเพศหญิงต่างก็อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน จำแนกตามอายุอายุต่ำกว่า 30 ปี และอายุ 30 ปีขึ้นไปอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรีขึ้นไปอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกตามอาชีพค้าขาย ข้าราชการ และรับจ้าง เห็นว่าบทบาทผู้นำสตรีด้านการจัดทำแผนและโครงการเพื่อพัฒนาสตรีและเด็ก กิจกรรมด้านการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ของสตรีในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต กิจกรรมด้านการส่งเสริมกลุ่มของสตรีและดูแล

การปฏิบัติงานของสตรีให้มีคุณภาพ กิจกรรมด้านการจัดทำข้อมูลทะเบียนของสตรีและเด็ก ในหมู่บ้าน สำรวจปัญหาความต้องการในหมู่บ้าน กิจกรรมด้านการประสานงานและให้ความร่วมมือในโครงการพัฒนาสตรีและเด็กของภาครัฐและเอกชน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอาชีพ เกษตรกรรม เห็นว่าบทบาทของผู้นำสตรีด้านการประสานงานและให้ความร่วมมือ โครงการพัฒนาสตรีและเด็กของภาครัฐและเอกชนที่เข้าไปดำเนินงานอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน มีข้อเสนอแนะคืออยากให้ผู้นำสตรีมีการติดตามแผนงานและศึกษาระบบ โครงสร้างงานของตนอย่างละเอียดรอบคอบ มีความเข้มแข็งและเด็ดขาดในการตัดสินใจ มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐให้มาก มีความสามัคคีกันในกลุ่ม รับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยดำเนินงานให้ต่อเนื่องและเป็นระบบ รวมทั้งจัดทำแผนระยะยาว มีการเตรียมแผนล่วงหน้า และมีความเข้าใจก่อนการปฏิบัติกิจกรรมทุกอย่าง

นฤมล เมืองเดช (2549 : 77) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในอำเภอสันกำแพงอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยระดับปานกลาง ในประเด็นการติดตามข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมากในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในการออกเสียงเลือกตั้งมีสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษทุก ๆ ด้าน และมีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ทางการเมืองในระดับปานกลาง

ประสิทธิ์ บัวเต้า (2550 : 91) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่แวน ด้านนิติบัญญัติ ด้านการบริหารงาน ด้านการบริการประชาชนและด้านคุณธรรม - จริยธรรม โดยมีความพึงพอใจในเรื่องการบริการประชาชนด้านการรักษาความสะอาดความเรียบร้อยของอาคารสถานที่สูงสุด รองลงมาคือ เรื่องการพิจารณาแผนพัฒนาตำบลเป็นไปตามความต้องการของประชาชน โดยรวมทั้ง 4 ด้านประชาชนมีความพึงพอใจเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีข้อเสนอแนะไว้ว่า ต้องการให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณางบประมาณให้ครอบคลุมทุกด้าน อย่างโปร่งใส และเป็นธรรม และต้องการให้คณะผู้บริหารออกพบปะและประชุมร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อรับทราบปัญหา ตลอดจน

นำปัญหาที่ได้ไปแก้ไขให้ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม
ต้องการให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีคุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน
ตลอดไป

ปรีชา เหมะเจริญ (2550 : 95) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของสตรีในการ
มีส่วนร่วมทางการเมือง :ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัด
นครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ใน
ระดับปานกลางเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง
ด้านมีส่วนร่วมในการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมและด้านการ
ประสานงาน ปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วม
ทางการเมืองประชาชนได้เสนอปัญหาไว้ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการเลือกตั้ง
ได้แก่ กลุ่มสตรียังไม่ให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทางการเมือง
ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ได้แก่นั่งสือพิมพ์และวารสารทางการเมืองยังมีจำนวน
น้อย ด้านการมีส่วนร่วม ได้แก่ ประชาชนกลุ่มสตรีขาดความร่วมมือกับการจัดกิจกรรมทาง
การเมืองในส่วนที่พบปัญหาน้อยที่สุด คือด้านการประสานงานได้แก่ ประชาชนกลุ่มสตรี
ไม่กล้าที่จะไปติดต่อประสานงานทางการเมืองโดยมีมุมมองว่างานการเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย
ขัตติยา วรรณสุด และคณะ (2519 : 164) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สะทือนสภาพสตรีไทยในนาม
ของสมาคมสตรีนักธุรกิจ และวิชาชีพแห่งประเทศไทยกรุงเทพมหานครในพระบรม
ราชินูปถัมภ์ พบว่า “ในระยะหลัง ๆ นี้สภาพของสตรีไทยสูงขึ้น โดยพิจารณาจากสิ่งสำคัญ
สามประการ คือ

1. สิทธิและโอกาสทางการศึกษา เชื่อว่าเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับชายเมื่อใช้อัตราส่วนที่เพิ่มขึ้นของหญิงและชายที่ได้รับการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยเป็นเครื่องชี้
2. บทบาทในสังคม เชื่อว่าบทบาทของสตรีไทยเพิ่มมากกว่าชายโดยเฉพาะ
ในการทำงานของผู้ที่อยู่ในวัยทำงานเมื่อใช้อัตราส่วนที่เพิ่มขึ้นของหญิง และชายเป็นเครื่องชี้
3. การได้รับการยกย่องในสังคม เชื่อว่าสตรีได้รับการยกย่องเพิ่มมากขึ้น
มีส่วนสัมพันธ์กับ สองสิ่งแรกด้วย

งานวิจัยดังกล่าวนี้โดยสรุปพบว่า สตรีที่ทำงานส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการสนับสนุน
จากหน่วยงานเท่าที่ควร จึงทำให้มีความก้าวหน้าช้า และระดับการศึกษาของสตรีมีอัตราสูง
กว่าบุรุษอันเป็นผลให้สตรีมีโอกาสในการทำงานสูงขึ้นด้วย โดยเฉพาะในสังคมที่เน้นถึงวุฒิ
ทางการศึกษา เช่น สังคมไทย”

ชนะ แฝงพิบูลย์ (2537 : 81) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้นำสตรีในการพัฒนาหมู่บ้าน : กรณีศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ นอกเขตเทศบาล พบว่า “ในสังคมชนบทระดับการศึกษาไม่ใช่ปัจจัยจูงใจสำคัญ ที่จะนำพาสตรีไปสู่การได้รับคัดเลือกไปสู่ตำแหน่งผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน แต่ระดับการศึกษาเป็นเพียงองค์ประกอบ เพื่อสร้างความสามารถการเรียนรู้ในการทำงานได้อย่างรวดเร็ว และเกิดความคิดริเริ่มของผู้นำสตรีมากกว่า และสิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดเป็นส่วนส่งเสริมสถานะสตรีให้ก้าวเข้าไปสู่ตำแหน่งผู้นำก็คือ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว”

สุภาพ ศรีเมือง (2544 : 78) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลบ้านนาโพธิ์ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย พบว่า “ด้านการเสนอปัญหาประชาชนมี ส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง (46.88%) กลุ่มที่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย (37.5%) กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการบริหาร และคณะกรรมการพัฒนาสตรี ด้านการบริหารดำเนินการ ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด (40.9%) กลุ่มที่มีส่วนร่วมในด้านการบริหารจะเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการตรวจสอบประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบอยู่ในระดับน้อยที่สุด (31.9%) ด้านการรับประโยชน์ส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้น สรุปว่า ประชาชนยังไม่เข้าใจใน การบริหาร และขาดการประชาสัมพันธ์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง”

สินธุ์ มุ่งดี (2545 : 82) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า “ปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนให้สตรีมีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วย ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ประสบการณ์การเป็นผู้นำ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการฝึกอบรม ซึ่งมีผลทำให้ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกัน สำหรับปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นประกอบด้วย ภูมิฐานะการเกิดตามที่อยู่ปัจจุบัน การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และความรู้ความเข้าใจในเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”

พรทิพย์ รัตนวรินทร์ชัย (2546 : 21) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลหนองแค จังหวัดสระบุรี” โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 280 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลการศึกษาพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแค ซึ่งพิจารณาจาก ด้านการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ด้านการติดตามสถานการณ์ทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยในภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.91 เมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านการไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งและด้านการติดตามสถานการณ์ทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาล ได้แก่ เพศ พบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกันจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน โดยเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง อาชีพ ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน จะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน โดยกลุ่มรับราชการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม พบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเทศบาลและการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน และความสนใจในการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ต่างกัน

3. ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาล ได้แก่ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ ระยะเวลาในการติดตามข่าวสารทางการเมือง และความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ไม่แตกต่างกัน

เลิศอนันต์ ยาวิชัยแก้ว (2547 : 95) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้คือ ประชาชนที่มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จำนวน 250 คน ด้านการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ด้านการติดตามสถานการณ์ทางการเมือง ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ผลการศึกษาพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ซึ่งพิจารณาจาก ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการติดตามสถานการณ์ทางการเมือง ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ การรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ระยะเวลาในการติดตามข่าวสารทางการเมือง และความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบบประชาธิปไตย ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาล ได้แก่ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล และการเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดตั้งในเขตเทศบาล

3. ผลการเปรียบเทียบสมมติฐานของการวิจัย พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

วสันต์ สุวรรณ (2547 : 172) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลหนองจ่อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า “ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ กัน โดยประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบธรรมเนียมนิยมมากกว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบธรรมเนียมนิยม ซึ่งประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำมากกว่าการเข้ามีส่วนร่วมในระดับอื่น ๆ คือ ระดับปานกลางและระดับสูง และสภาพเศรษฐกิจและสังคมซึ่งได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ การดำรงตำแหน่งที่สำคัญในท้องถิ่นหรือหมู่บ้านการเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรหรือกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนั้นไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ การศึกษา ต่างไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน”

กฤติชัย เพ็ญศิริ (2548 : 95) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตคลองเตยต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า “กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลางและพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มี เพศ อายุ การศึกษา รายได้ และการรับรู้ข่าวสารการเมืองที่ต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีส่วนร่วมมากกว่าเพศชาย ประชาชนที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มอื่นประชาชนที่มีการศึกษาประถม

หรือต่ำกว่ามีส่วนร่วมทางการเมืองระดับน้อยที่สุดประชาชนกลุ่มที่มีรายได้ต่ำจะมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่าประชาชนที่มีรายได้ที่มากขึ้นและประชาชนที่รับรู้ข่าวสารการเมืองมากจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากในขณะที่กลุ่มรับรู้ข่าวสารทางการเมืองน้อยจะมีความสนใจการเมืองน้อย”

สมพิศ สุขแสน (2552 : 114) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ พบว่า เป็นปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนคือ ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองจากสื่อช่องทางต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เช่นเดียวกับ อำนาจ โทบุราม (2553 : 117) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางการสื่อสารที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับสภาพแรงงานของสมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่าปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจต่อบทบาททางการเมืองมากจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกสหภาพแรงงาน กฟผ.

อัจฉรา เกษสมเกียรติ (2548 : 89) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลของการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลมีระดับต่ำและผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ความสำนึกทางการเมือง ความสนใจรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ส่วนอายุ อาชีพ ระดับรายได้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน

ศิริเพชร อมาตยานนท์ (2548 : 64) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า “ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่มีความสนใจและติดตามการทำงานและการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของ อบต. และเห็นว่า อบต.จัดกิจกรรมในการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนมากขึ้น ด้านการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง ประชาชนส่วนใหญ่ก็ไม่เคยหาเสียงช่วยผู้สมัครที่ตนต้องการให้ได้รับการเลือกตั้งและเห็นว่าหากมีความพร้อมจะลงสมัครเพื่อรับการเลือกตั้ง ด้านการมีส่วนร่วมภายหลังการเลือกตั้ง ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า อบต.เปิดโอกาสให้เข้ารับฟังการประชุมหรือการชี้แจงการทำงานของ อบต.และ

ประชาชนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวจากการประชุมชี้แจงของผู้ใหญ่บ้านด้านการมีส่วนร่วมในลักษณะการประท้วง หรือทักท้วง ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยทักท้วง และไม่เคยมีส่วนร่วม

ในการทักท้วงหรือประท้วงการทำงานของ อบต.และเมื่อมีการทักท้วง หรือมีการประท้วง ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่ามีการทักท้วงหรือประท้วงดังกล่าว”

สกวเดือน เวชสัมพันธ์ (2549 : 79) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในแขวงเมืองราย เทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า “ 1) สตรีในแขวงเมืองรายส่วนใหญ่มีความรู้การเมืองเกี่ยวกับเรื่องการเลือกตั้งที่ถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคนไทยแต่ไม่ทราบว่ากรยุบสภาเป็นอำนาจของใครและโดยภาพรวมสตรีในแขวงเมืองรายมีความรู้ความเข้าใจระดับปานกลาง ความคิดเห็นทางการเมืองในขณะนี้ คือเห็นว่านักการเมืองชอบทะเลาะเบาะแว้งกัน โดยไม่ได้สนใจถึงผลเสียประเทศ แต่ก็เชื่อว่าการเมืองของไทยมีแนวโน้มจะดีขึ้นในอนาคต 2) สตรีในแขวงเมืองรายมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับประจำถึงค่อนข้างบ่อยกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การพูดคุยการเมืองและการชักชวนบุคคลอื่นไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ภาพรวมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในแขวงเมืองรายอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย ผลการวิเคราะห์ปัจจัยในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่า เกี่ยวข้องกับความศรัทธาต่อระบบการเมืองและความต้องการสนับสนุนและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย”

ปัทมาภรณ์ จันทรรคนา (2552 : 124 - 127) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขตอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมีรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่นแตกต่างกันออกไป ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพทางการแพทย์ (แพทย์และพยาบาล) พูดคุยประเด็นทางการเมืองในสถาบันครอบครัว และเพื่อนร่วมงานเป็นสำคัญ 2) กลุ่มข้าราชการและอาจารย์มหาวิทยาลัย จะพูดคุยประเด็นเกี่ยวกับการเมืองในหน่วยงาน โดยเฉพาะประเด็นทางการเมืองที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสายงานของตน โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยจะใช้ช่องทางเขียนบทความทางวิชาการด้านการเมืองผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ รวมไปถึงส่งจดหมายปิดผนึก แจ้งปัญหาและเสนอแนะแนวทางให้ส่วนราชการที่รับผิดชอบ 3) กลุ่มผู้ประกอบการและตัวแทนหอการค้าจังหวัดเชียงราย ใช้ช่องทางการประชุมของหอการค้า เป็นเวทีในการเสนอแนะนโยบายให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และรัฐบาล นำไปพิจารณา 4) กลุ่มผู้นำชุมชน ใช้เวทีประชาคมเป็นช่องทางในการแสดงความคิดเห็น ในชุมชนอยู่เป็นประจำ ส่วนปัจจัยด้านอาชีพมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางในอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัด

เชิงปริมาณมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยการศึกษา ปัจจัยครอบครัว และปัจจัยด้านการรับข้อมูล ข่าวสาร ตามลำดับ สาเหตุที่ปัจจัยด้านการรับข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยที่ในลำดับรองลงมา เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับและเลือกที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูล ข่าวสารนั้นๆ ตามแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสาร เพราะแต่ละแหล่งที่มาของข้อมูลจะมีทัศนคติ เอนเอียงสนับสนุน หรือ โจมตีฝ่ายตรงข้าม ดังนั้น ในความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เห็นว่าข้อมูล ข่าวสารที่ได้รับเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ยาก มีได้อยู่บนหลักข้อเท็จจริง

วารุณี ล้อมลิ้ม (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนภายหลังการปฏิรูปการเมือง พ.ศ. 2540 : ศึกษาเฉพาะพื้นที่เขตการปกครอง ของกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องบทบาทหน้าที่ และกระบวนการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อยู่ในระดับปานกลาง มีความรู้ ในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ด้านรัฐธรรมนูญอยู่ในระดับปานกลาง มีความรู้ด้านประชาธิปไตยแบบตัวแทนอยู่ในระดับมาก และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ กลุ่มตัวอย่างในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านความรู้ใน เรื่องบทบาทหน้าที่และกระบวนการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ปัจจัยด้าน ความรู้ในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

กิจฉิกันต์ ยศปัญญา (2547 : 61) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ประชาชนในหมู่บ้านสินธนา 1 เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาทั้ง 5 กิจกรรม ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี การมีบทบาทใน ชุมชนและการเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่การสื่อสารทางการเมือง และการเลือกตั้งอยู่ในระดับสูง ความเข้าใจทางการเมืองของประชาชนโดยรวมอยู่ระดับ ปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่า ความเข้าใจทั้ง 5 ช่องอยู่ในระดับปานกลาง คือด้านรัฐธรรมนูญ ด้านการเลือกตั้ง ด้านผู้นำทางการเมือง ด้านนโยบายของรัฐ และด้านพรรค การเมือง อนึ่งยังพบว่า เพศ การศึกษา รายได้และอาชีพมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ทางการเมือง ส่วนอายุ และความเข้าใจทางการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ทางการเมืองแต่เป็นความสัมพันธ์ระดับสูง

สมพิศ คล้ายวงษ์ (2543 : 68 - 72) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อายุ 18 - 20 ปี ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมความสนใจ

ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกได้ดังนี้ ส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารทางการเมือง ไม่สม่ำเสมอ ใช้โทรศัพท์ในการติดตามข่าวสาร มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนาน ๆ ครั้ง ฟังคำปราศรัยของนักการเมืองติดตามบ้างพอสมควร เคยชักชวนญาติพี่น้องและผู้อื่น เคยตรวจบัญชีรายชื่อ ใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงครั้งนี้เป็นครั้งแรก เกิดความเบื่อหน่ายการเมืองเป็นเหตุผลสำคัญไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้ง เป็นหน้าที่ของพลเมืองเป็นเหตุผลสำคัญที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และเมื่ออายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ไปใช้สิทธิเลือกตั้งแน่ ๆ เพราะต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิฐานะ

ภาวิณี โพธิ์มัน (2543 : 102 - 105) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการมากกว่าแบบไม่เป็นทางการ ส่วนสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ การดำรงตำแหน่งที่สำคัญหรือการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน การเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรหรือกลุ่มจัดตั้งในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อนึ่งประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับต่ำเมื่อเทียบกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาล ยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่นความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล การมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นจึงเสนอแนะว่าควรสร้างความเข้าใจในเรื่องการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล และต้องสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มมากขึ้น

ถวิลลวดี บุรีกุล และคณะ (2546 : 6 - 7) ได้ทำการศึกษาเรื่อง โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การอาศัยอยู่ในเขตเมือง-ชนบท สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมือง โดยที่ความรู้เข้าใจทางการเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

การได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมืองความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวได้ว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสาร สนใจ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และคิดว่าพวกเขาสามารถมีอิทธิพลในทางการเมืองได้ จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย ในขณะที่ปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างกันของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แม้ว่าระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนเมืองจะสูงกว่าก็ตาม กล่าวคือ คนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มคนในเมือง ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนต่อระบบการเมือง การอาศัยอยู่ในเมือง - ชนบท การมีค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยที่ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนต่อระบบการเมือง ค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ ซึ่งกล่าวได้ว่า ประชาชนที่มีความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล มีทัศนคติที่สนับสนุนต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ มีค่านิยมแบบดั้งเดิม และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น จะทำให้มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากด้วย

วัชริ ด่านกุล (2541 : 87 - 89) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนอายุ 18 - 20 ปี : ศึกษากรณี อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ โดยเน้นเฉพาะกิจกรรมการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน ได้แก่ ความสนใจข่าวสารทางการเมือง ความรู้สึกรู้สึสมรรถนะทางการเมือง และความแตกต่างของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนแก่ การยอมรับค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และการยอมรับค่านิยมของสังคมไทยในเรื่องระบบอุปถัมภ์ พรรคพวก และเครือญาติ

มนัสชัย บำรุงเขต (2550 : 64 - 65) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลบางซ้าย อำเภอ บางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลระดับมาก มีความสำนึกทางการเมืองระดับปานกลาง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยภาพรวมระดับน้อย ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนนั้น

ได้แก่ ด้านอายุ สถานภาพครอบครัว ภูมิฐานะ อาชีพ รายได้ และเพศ ส่วนระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน

เทิดศักดิ์ ฤทธิชัย (2543 : 127 - 130) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกด้านอยู่ในระดับต่ำ โดยการมีส่วนร่วมด้านการติดตามข่าวสารทางการเมืองสูงสุด ส่วนการลงสมัครรับเลือกตั้ง มีระดับน้อยที่สุด ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้แก่ ภูมิหลังทางเพศ และศาสนาที่นับถือ ซึ่งเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง และผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาคือผู้นับถือศาสนาพุทธและคริสต์ตามลำดับ

มะลิวัลย์ ธนชาติบรรจง (2539 : 133 - 134) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 2 มิถุนายน 2539 ของผู้มีอายุ 18-19 ปี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 2 มิถุนายน 2539 ของผู้มีอายุ 18-19 ปี ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเท่านั้น และยังพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 2 มิถุนายน 2539 ของผู้มีอายุ 18-19 ปีได้ดีที่สุด

ฤทัยรัตน์ ภากิ่ง (2543 : 116 - 117) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมากกว่าเพศหญิง โดยเฉพาะการติดตามข่าวสารทางการเมือง ส่วนอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนและระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือพรรคการเมืองของประชาชน ขณะที่รายได้มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการสมัครรับสมัครเลือกตั้งหรือไม่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลมีความสัมพันธ์กับรายได้

วิทยา บุญยะเวชชีวิน (2543 : 87 - 88) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู อยู่ในระดับปานกลางโดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการ ไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือการชักชวนให้ผู้อื่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และน้อยที่สุดคือการร่วมชุมนุมหรือเดินขบวนขับไล่สมาชิกสภาเทศบาลหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู คือ การผ่านสังคมประกิตทางการเมือง การผ่านการบ่มเพาะทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง

นันทวุฒิ บุญยะสิทธิ์ (2548 : 54 - 56) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษากรณีทหารในมณฑลทหารบกที่ 14 อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ทหารในมณฑลทหารบกที่ 14 อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับสูง มีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในระดับปานกลาง และมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่ำ องค์ประกอบที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหาร ได้แก่ ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านชั้นยศ ช่วงอายุ ช่วงระยะเวลาที่รับราชการ และช่วงรายได้ต่อเดือน ส่วนระดับการศึกษาไม่ใช่ องค์ประกอบที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหาร

พีระศักดิ์ หินเมืองเก่า (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มีผลกระทบต่อตัวกำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือต่อชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบซึ่งหมายความว่าถ้าสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ไม่มีผลกระทบต่อตัวกำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือต่อชุมชนแล้ว กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันจากผลการศึกษาพบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ถ้านักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นมีการแข่งขันทางการเมืองสูง

ปริญญา นवलเปียน (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของขบวนการชาวนาไทย : กรณีศึกษาสมัชชาคนจน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมทางการเมืองของสมัชชาคนจนเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบไม่เป็นทางการเป็นหลัก

ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะการเมืองของการให้รัฐรับรอง โดยให้ความสำคัญกับการกระทำรวมหมู่ด้วยการเดินขบวนและการชุมนุมเรียกร้อง ที่มีเป้าหมายเพื่อเข้ากดดันการตัดสินใจนโยบายของรัฐ ให้มีการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องเกี่ยวกับประเด็นปัญหาพร้อมกับข้อเสนอเชิงกฎหมาย และนโยบายของสมาชิกคนใจ และลักษณะของกิจกรรมทางการเมือง เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระดับ โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมือง จากการผูกขาดความชอบธรรมในการตัดสินใจนโยบายของรัฐ ไปสู่การยอมรับบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากิจกรรมทางการเมืองของสมาชิกคนใจเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นอิสระ และอยู่ในระดับที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบเป็นทางการอื่น ๆ ของชาวนาโดยทั่วไป แต่กลับพบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบไม่เป็นทางการของสมาชิกคนใจ ถือเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยสำหรับสังคมการเมืองไทย โดยเฉพาะรัฐยังคงไม่ให้การยอมรับในลักษณะทางการเมืองดังกล่าวของประชาชน

ศราวุธ ศรีแสงใส (2544 : 91 - 96) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการครู : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการครู ที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหารมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่สูง ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของข้าราชการครูที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร คือ ทักษะคติทางการเมืองและการเป็นผู้นำของข้าราชการครู

ปรีวัชร สิงห์แก้ว (2547 : 52 - 53) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : ศึกษากรณี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต อยู่ในระดับน้อย โดยระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มากที่สุด คือ เรื่องการเมือง การปกครองในระดับชาติมีความขัดแย้งกันมาก รองลงมาคือ มีความรู้สึกโกรธ เมื่อพบเห็นการแจกเงินหรือซื้อเสียง และมีระดับน้อยที่สุดคือ การเคยเป็นผู้นำในการหาเสียงให้กับผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการร่วมชุมนุมเดินขบวนขับไล่เจ้าหน้าที่ของรัฐ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ อายุ, คณะที่ศึกษา และชั้นปีที่ศึกษา โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้คือ มหาวิทยาลัยควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งภายในมหาวิทยาลัยให้ทั่วถึง ในช่วงที่มีการเลือกตั้ง และเพื่อให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองควรมีการ

จัดตั้งชมรมประชาธิปไตยขึ้นภายในมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นสื่อกลางเผยแพร่การเมือง การปกครองแบบประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัยต่อไป

เกรียงศักดิ์ เรืองสังข์ (2544 : 97 - 99) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบล จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลในระดับต่ำ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม กับระดับความรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลตำบลของประชาชนในจังหวัดพัทลุง พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพและระยะเวลาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบล มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลตำบล ส่วนปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพ และระยะเวลาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบล จังหวัดพัทลุง

ปิยะนุช เงินคล้าย และคณะ (2540 : 114 - 115) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ยกเว้นประชาชนที่มีเขตที่อยู่อาศัย รายได้ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน ไม่ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการมีตำแหน่งทางการเมืองแตกต่างกัน สำหรับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่า ความแตกต่างด้านเพศเท่านั้นที่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน ส่วนภูมิลำเนาอื่น ๆ ได้แก่ อายุ รายได้ อาชีพ และระดับการศึกษา ไม่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน

มนัส นพรัตน์ (2541 : 112 - 114) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลปากแพรก ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่น การมองเห็นประโยชน์จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีความคิดเห็นต่อหลักการในการปกครองท้องถิ่นมาก ส่วนการรับรู้ข่าวสารจากการอ่านวิเคราะห์ข่าวสารรายสัปดาห์และการฟังข่าวสารจากเสียงตามสายของเทศบาลน้อย ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ อายุ การศึกษา รายได้

โกมินทร์ กุลเวชกิจ (2549 : 81 - 82) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลจรูญพิตรพิมาน อำเภอจรูญพิตรพิมาน จังหวัด

ร็อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนรายค้านของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุด เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเลือกตั้ง การมีกิจกรรมในกลุ่มการเมือง การแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่มผลประโยชน์ และการแสดงออกซึ่งความต้องการต่าง ๆ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และถิ่นที่อยู่อาศัย โดยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าระดับอนุปริญญาขึ้นไป อาชีพเกษตรกร/รับจ้างมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และหมู่ที่ 3 มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าหมู่ที่ 2

สุรชาติพิศ น่วมสกุล (2541 : 134 - 141) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดอุฎฎเกิด ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกด้านอยู่ระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการลงสมัครรับเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ปัจจัยภูมิหลัง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และพื้นฐานทางการเมืองของครอบครัว แตกต่างกันจะมีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการติดตามข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน นอกจากนี้การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ยังพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการลงสมัครรับเลือกตั้งและด้านการดำรงตำแหน่งทางการเมืองแตกต่างกัน ในส่วนการมีบทบาทในชุมชนพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทในชุมชน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการติดตามข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน รวมถึงความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างค่านิยมความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทสตรีด้านการเมือง ความเป็นผู้นำ และฐานะทางสังคม มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมือง การลงสมัครรับเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการติดตามข่าวสารทางการเมือง

สุพินดา เกิดมาลี (2547 : 58) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขตอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ การร่วมประชุม การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ส่วนอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่เข้าอยู่อาศัยในพื้นที่ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ศิริวัฒน์ ตากจิตร (2550 : 186 - 190) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ด้านชุมชน และด้านองค์กร (อบต.) มีความสัมพันธ์และมีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน อบต. ซึ่งหากระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมใดสูงก็จะพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมอื่นสูงตามกันด้วยการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นเพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมงานกับ อบต. พบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัคร ด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน ส่วนปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกรับเป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่างๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ อบต. ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประสิทธิภาพ ประชาคมหมู่บ้าน สาเหตุที่คนตัดสินใจไม่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นปัจจัยด้านบุคคล คือ ในเรื่อง การศึกษา ความรู้ทักษะประสบการณ์ ความคิดหรืออุปม (Stigmatizations) ของประชาชนที่คิดว่าตัวเองไม่สำคัญ ไม่ใช่หน้าที่ ไม่มีเวลา ขาดโอกาสการประกอบอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านชุมชน เป็นปัญหาที่ชุมชนขาดความสามัคคี มีความขัดแย้งกัน ส่วนปัจจัยด้านองค์กร เป็นปัญหาความโปร่งใสและความเป็นธรรมาภิบาลของอบต. เมื่อวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) พบว่า ความมีหน้าตาสังคม จิตสาธารณะ การดำเนินงานของ อบต. และการเป็นเพศชาย เป็นปัจจัยสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน

กนกนุช นากสุวรรณ (2547 : 82 - 84) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ศึกษาเฉพาะสตรีในเขตคอนเมือง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางการเมืองในลักษณะปัจเจกบุคคลและรูปแบบของการเลือกตั้งมากที่สุด ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ อาชีพ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ความดีในการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนและการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

พิทักษ์พล ปรีชาชาติ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีมาตรา 170 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่อาจเป็นอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศไทย ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นนั้นอาจเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการใช้สิทธิตามขั้นตอนต่าง ๆ นับตั้งแต่การจัดทำหรือกร่างกฎหมาย การเข้าชื่อหรือรวบรวมรายชื่อประชาชน การตรวจสอบความถูกต้องและชอบด้วยกฎหมายของคำร้องขอเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมาย และการพิจารณาร่างกฎหมายของรัฐสภา ซึ่งอาจส่งผลให้การใช้สิทธิขอเข้ามีส่วนร่วมเสนอกฎหมายของประชาชนซึ่งไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและอาจตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้โดยง่าย

จารินี รุทธะกาญจน์ (2546 : 218 - 222) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาการทางการเมืองไปสู่ระบบประชาธิปไตย: ศึกษาลักษณะของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มการเมืองท้องถิ่นในกรุงเทพมหานครแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือกลุ่มการเมืองสำหรับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และกลุ่มการเมืองสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต โดยสามารถแบ่งออกได้เป็นลักษณะ 2 ประเภท ได้แก่ กลุ่มการเมืองที่มีโครงสร้างรองรับ กับกลุ่มการเมืองที่เป็นกลุ่มเลือกตั้งของผู้สมัครรายบุคคลประการหนึ่ง และกลุ่มการเมืองแบบกว้างกับกลุ่มการเมืองแบบเฉพาะพื้นที่อีกประการหนึ่ง กลุ่มการเมืองทั้ง 4 ประเภท มีลักษณะและแนวโน้มร่วมกัน คือ เป็นการรวมตัวกันขึ้นเพื่อกิจกรรมการเลือกตั้งเป็นสำคัญ มีลักษณะเป็นการชั่วคราวระยะเวลาการดำเนินงานมีระยะเวลาดสั้น ๆ ไม่มีการจัดองค์กรอย่างเป็นทางการ และไม่มีความต้องการเพราะมีความเป็นสถาบันต่ำ การเกิดและการสลายกลุ่มมีความเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน นอกจากการเลือกตั้ง กลุ่มการเมืองท้องถิ่น ในกรุงเทพมหานคร

จึงมีแนวทางที่จะสามารถผลักดันให้เกิดการพัฒนาการทางการเมืองระดับท้องถิ่นใน กรุงเทพมหานคร ได้มากนัก การที่จะพัฒนาทางการเมืองในระดับท้องถิ่นไปสู่ความเป็น ประชาธิปไตย ด้วยกลุ่มการเมืองท้องถิ่นจึงควรเน้นการทำให้กลุ่มการเมืองท้องถิ่นในประเภท ที่มีโครงสร้างรองรับและมีลักษณะแบบกว้าง มีพัฒนาการของกลุ่มไปสู่ความเป็นสถาบัน การเมืองระดับท้องถิ่นเช่นเดียวกับพรรคการเมืองให้ได้ เพื่อให้กลุ่มการเมืองดังกล่าวมี เสถียรภาพ เปิดกว้าง มีเป้าหมายมากไปกว่าการเลือกตั้ง มีกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ สามารถ ที่จะเป็นที่พึงของประชาชนในท้องถิ่นได้ เพื่อนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยต่อไป

ชาวลิต นาสา (2548 : 53 - 55) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสาร ความรู้ และ ทักษะคดีที่มีต่อพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิก สภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิก สภาเทศบาลและผู้บริหารท้องถิ่นในเขตจังหวัดนครปฐม ผล การศึกษาพบว่า สมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีได้รับข่าวสารจากสื่อมวลชนจาก โทรทัศน์มากที่สุด มีความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 อยู่ในระดับปานกลาง และมีทัศนคติเกี่ยวกับพระราชบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 อยู่ในระดับดี นอกจากนี้ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีทัศนคติต่อพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ได้แก่ อาชีพ เท่านั้น

ศุภวัช มีบุญธรรม (2547 : 73) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีนิสิตมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีการรับรู้ข่าวสารทาง การเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ โดยที่เพศและสาขาวิชาที่ศึกษามี ความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สรณะ อรุณรัตน์ (2534 : 103 - 104) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารและ พฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ศึกษากรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 7 มกราคม พ.ศ. 2533 ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาและรายได้ โดยเพศ ชายจะเปิดรับข่าวสารมากกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีอายุมากจะเปิดรับข่าวสารมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย ทั้งข่าวสาร โดยทั่วไปและข่าวการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้มีการศึกษาระดับ ปริญญาตรีขึ้นไปจะเปิดรับข่าวสารมากกว่าผู้มีการศึกษาค่ำกว่าระดับปริญญาตรี ผู้ที่มีรายได้ มากจะเปิดรับข่าวสารมากกว่าผู้ที่มีรายได้ น้อยทั้งข่าวสาร โดยทั่วไปและข่าวสารการเลือกตั้ง

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้เคยไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีการเปิดรับข่าวสารการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมากกว่าผู้ไม่เคยไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส่วนสื่อที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุดในการเผยแพร่ข่าวสารการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คือ สื่อโทรทัศน์ นอกจากนี้ผู้ที่เปิดรับข่าวสารการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมากจะตัดสินใจได้เร็วกว่าผู้ที่เปิดรับข่าวน้อย และผู้ที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะเลือกเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ และใช้เกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกผู้สมัคร โดยยึดคุณสมบัติของตัวบุคคลมากที่สุด

วัลลภ วิบูลย์กุล (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรมทางการเมืองของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษาพบว่า ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ครูส่วนใหญ่มีการรับรู้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า ด้านความเคลื่อนไหวของนักการเมือง พรรคการเมือง และด้านปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองมีการรับรู้อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านนโยบายกิจกรรมและการดำเนินงานของรัฐบาลมีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความคิดเห็นทางการเมืองนั้น ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นทางการเมืองอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรณรงค์หาเสียงและสนับสนุนพรรคการเมือง ครูมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่น ๆ ครูมีความคิดเห็นทางการเมืองในระดับมาก โดยเรียงลำดับความคิดเห็น ได้แก่ การเข้าแข่งขันทางการเมือง พฤติกรรมการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และการสื่อสารทางการเมือง ส่วนด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในภาพรวมครูมีการปฏิบัติระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ด้านการสื่อสารทางการเมืองมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ด้านพฤติกรรมการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และด้านการรณรงค์หาเสียงและการสนับสนุนพรรคการเมือง มีการปฏิบัติในระดับน้อย และด้านการเข้าแข่งขันทางการเมือง ครูมีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

เสรี ช้างภัย (2541 : 84) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ครูรับทราบข่าวสารทางการเมืองผ่านรายการทางโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ การพูดคุยกับบุคคลอื่นและนิตยสาร ตามลำดับ ส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารทางการเมืองทุกวัน ครูผู้สอนรู้จักนักการเมืองในระดับท้องถิ่น โดยผ่านทางสื่อมวลชนมากที่สุด ครูผู้สอนให้ความเห็นว่ามีคามจำเป็นอย่างมากที่ต้องรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในทุกระดับ โดยแสดงความคิดเห็นว่าการเมืองเกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคน และเห็นว่าประโยชน์ของการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

ช่วยให้รอบรู้ทันต่อเหตุการณ์มากที่สุด ส่วนความรู้ข่าวสารทางการเมืองนั้น ครม.มีความรู้
ข่าวสารทางการเมืองในระดับปานกลางมากที่สุด

พจนตร พึ่งหลวง (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความขัดแย้งในแนวอุดมการณ์
ทางการเมือง “เผด็จการรัฐนิยม” กับ”สังคมนิยมประชาธิปไตย” ในช่วง พ.ศ. 2475 - 2490
ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าสังคมนิยมมีความขัดแย้งในแนวทางอุดมการณ์อยู่จริง และหาก
พิจารณาอย่างถ่องแท้จะเห็นความเชื่อมโยงได้ว่า การต่อสู้เพื่ออุดมการณ์หรือระบบความคิด
ยังคงเป็นความขัดแย้งหลักประการหนึ่งในสังคมนิยม ซึ่งเห็นได้จาก การต่อสู้เรียกร้องในเรื่อง
สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความเป็นธรรมในด้านต่าง ๆ ในสังคมนิยม รวมไปถึงข้อคิดเห็น
ต่าง ๆ ที่มีต่อเรื่องเกี่ยวกับชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

วิชัย บุญอุดมพร (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง
การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนผู้มีอายุระหว่าง 18-19 ปี ในเขตอำเภอ
สารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชากรที่ทำการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจ เรื่อง
การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระดับดีพอสมควร เพศหญิงมีความรู้ความ
เข้าใจมากกว่าเพศชาย นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น สำหรับอาชีพ
ค้าขายเป็นกลุ่มที่สามารถเรียนรู้และรับข่าวสารได้ดีกว่ากลุ่มอาชีพรับจ้างและเกษตรกร และ
กลุ่มอาชีพเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
น้อยที่สุด

บรรลือ สุกใส (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของกรุงเทพมหานครในการ
พัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า 1) กรุงเทพมหานครในฐานะ
องค์กรปกครองท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น ในด้านการให้การ
เรียนรู้ทางการเมือง การรวบรวมและแสดงออกถึงผลประโยชน์ การสรรหาบุคลากรเข้าสู่ระบบ
การเมือง และการสื่อสารทางการเมือง โดยปัจจัยทั้ง 4 ด้าน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการ
พัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลจากการสัมภาษณ์ข้าราชการ
กรุงเทพมหานคร นักการเมือง และประชาชนที่เกี่ยวข้อง 2) ปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการ
พัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ งบประมาณในการพัฒนาทางการเมืองน้อย
การให้การเรียนรู้ทางการเมืองน้อย การไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น
เท่าที่ควร โดยส่วนใหญ่เป็นการขอความร่วมมือหรือสนับสนุนเท่านั้น ซึ่งความคิดเห็นไม่เป็น
เชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนางบประมาณที่ผ่านผู้นำทางการเมืองมีลักษณะเพื่อรักษาสถานะเสี่ยง
การให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองยังน้อยไม่ต่อเนื่อง รวมถึงการจัดให้มีเวทีประชาคมยังมี

ไม่มากพอ

ลินดา สมประสงค์ (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผลการศึกษา พบว่า 1) บทบาทที่สนับสนุนต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ นโยบายประชานิยม ซึ่งเป็นนโยบายที่ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นการเรียนรู้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน 2) บทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ การใช้อำนาจทางการเมืองในลักษณะอัตตาธิปไตยหรือเผด็จการ อำนาจนิยมมากกว่าลักษณะประชาธิปไตย ในการบริหารงานของรัฐบาลมีนโยบายหลาย นโยบายมีแนวทางตรงข้ามกับคุณธรรมและจริยธรรม เช่น การปราบปรามยาเสพติดและผู้มี อิทธิพล มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากโดยไม่ทราบสาเหตุและไม่เป็นไปตามกระบวนการยุติธรรม มีการดั่งตัว ส.ส.จากพรรคการเมืองอื่น พร้อมทั้งมีการชุกหุนโดยโอนให้แก่บุคคลใกล้ชิด ฯลฯ รัฐบาลได้รวมกลุ่มทุนเข้ามามีอำนาจทางการเมืองโดยตรง และมีอิทธิพลในการกำหนด นโยบายของรัฐบาลประชาชนจึงมีสิทธิเฉพาะเมื่อไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 3) สาเหตุและผลกระทบ ที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลการวิจัยออกมาเชิงลบมากกว่าเชิงบวก ต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตย โดยเฉพาะช่วง 4 ปีแรกของการเป็นรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับตำบลปกครองประเทศแบบรวมศูนย์อำนาจ การตัดสินใจแต่ผู้เดียว(แบบอัตตาธิปไตย) หรืออำนาจนิยม

อภิวัฒน์ วรุณปิติกุล (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการอ่านหนังสือพิมพ์ กับการรับรู้ข่าวสารทางเศรษฐกิจการเมืองของชาวกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา แขวงสมเด็จ เจ้าพระยา เขตคลองสาน ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการอ่านหนังสือพิมพ์นั้นส่วนใหญ่อ่าน หนังสือพิมพ์ทุกวัน โดยอ่านวันละฉบับใช้เวลาอ่านไม่เกิน 30 นาที อ่านในช่วงเวลาเช้า บอกรับ หนังสือพิมพ์เป็นประจำ อ่านหนังสือพิมพ์เพื่อให้ทันเหตุการณ์ และเชื่อกับข่าวที่อ่านพบใน หนังสือพิมพ์เพียงครั้งเดียว ส่วนความคิดเห็นต่อหนังสือพิมพ์นั้นพบว่า ด้านการแสดงความ คิดเห็นถึงผลดีของหนังสือพิมพ์ คือช่วยให้มีความรู้รอบตัวกว้างขวาง และเป็นความรู้ที่ทันสมัย มากที่สุด ด้านการแสดงความคิดเห็นถึงผลเสียแก่สังคมของหนังสือพิมพ์ คือ เสนอข่าว บิดเบือนความจริงมากที่สุด รวมถึงการรับรู้ข่าวสารทางเศรษฐกิจการเมืองที่สูงมาก บังคับด้าน

เพศ อายุ อาชีพ มีความสำคัญค่อนข้างมากระหว่างชื่อหนังสือพิมพ์และความถี่ในการอ่านหนังสือพิมพ์

เอกพงษ์ สารน้อย (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พัฒนาการทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ที่มีผลกระทบต่อพรรคการเมืองไทย ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น เอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมืองขนาดใหญ่ และมีผลกระทบอย่างมากต่อพรรคการเมืองขนาดเล็ก กล่าวคือ พรรคการเมืองขนาดใหญ่จะได้รับการเลือกตั้ง ตามสัดส่วนมากขึ้น ได้รับเงินสนับสนุนมากขึ้น ตามสัดส่วนของสมาชิกพรรค ไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรภายในและองค์กรภายนอก ประชาชนไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจนตามรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่พรรคการเมืองขนาดเล็กจะต้องยุบหรือรวมตัวกับพรรคการเมืองอื่น เพื่อความอยู่รอดในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทำให้ระบบพรรคการเมืองเป็นระบอบสองพรรค และทำให้พรรคการเมืองแบบผสมจะสลายตัวไปในอนาคต ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรให้มีการตรวจสอบพรรคการเมือง และสมาชิกพรรคการเมือง การจัดสรรเงินสนับสนุนพรรคการเมือง โดยองค์กรที่มีประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และชัดเจนมากขึ้น เช่น ควรให้องค์กรประชาคมหรือองค์กรประชาชน มีส่วนร่วมในการพิจารณางบประมาณ เงินอุดหนุนพรรคการเมือง มีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลและตรวจสอบทั้งภายในพรรค และภายนอกพรรคการเมือง

ณัฐพล พุกประเสริฐ (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การกล่อมเกลารวมพรรคการเมืองของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีการเรียนรู้ทางการเมืองที่ดีในระดับหนึ่งอยู่แล้ว และหน่วยการเรียนรู้อื่น ๆ ก็เข้าไปมีบทบาทในการกล่อมเกลารวมพรรคการเมืองของประชาชน ทั้งในทางบวกและทางลบแต่บางหน่วยการเรียนรู้ก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับระดับการกล่อมเกลารวม โดยที่การศึกษา อาชีพ และรายได้ เข้าไปมีความสัมพันธ์กับระดับการกล่อมเกลารวมเพียงบางเรื่องเท่านั้น ส่วนโทรทัศน์นั้นเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการกล่อมเกลารวมพรรคการเมืองของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด โดยประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจจะรับข่าวสารทางการเมืองจากโทรทัศน์ และโทรทัศน์ก็มีผลต่อการเรียนรู้และเพิ่มความรู้ความเข้าใจของประชาชนอีกด้วย

บรรจง กลิ่นสงวน (2547 : 99 - 100) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การกล่อมเกลารวมพรรคการเมืองและทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของนิสิตระดับปริญญาตรี

คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า การกล่อมเกลாதองการเมืองของนิสิตอยู่ในระดับสูง โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถานศึกษาเป็นสำคัญ ส่วนการรับรู้ข่าวสารการเมืองผ่านสื่อมวลชน นิสิตมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง ตัวแปรจำแนกความแตกต่างของทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ ภาควิชาที่สังกัด ระดับชั้นปี ภูมิถิ่นอาศัย อาชีพมารดา และการกล่อมเกลาทองการเมือง

วิศว์ รัตนโชติ (2551 : 43 - 46) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมือง พ.ศ. 2549 ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เขตบางนา กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เขตบางนา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ระดับสูง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในประเด็นทัศนคติการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาอยู่ในระดับดี โดยประเทศจะไม่พัฒนา ถ้าประชาชนยังขาดจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการเพิกเฉย ละเลย ต่อสังคมและส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พ.ศ. 2549 ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เขตบางนา กรุงเทพมหานคร พบว่า เพศ และทัศนคติการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ธนันท์ ซาโต (2549 : 39 - 41) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย : ศึกษากรณีปัจจัยที่ทำให้เกิดความยาวนานในการประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ตัวแปรความรู้ในเรื่องเทคนิคการประท้วง ความเห็นพ้องในเรื่องวิธีการ ความหลากหลายของกลุ่มสมาชิก ขอบเขตความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น ปัจจัยด้านอุดมการณ์ พฤติกรรมของฝ่ายต่อต้านการประท้วงที่ผ่านมา ส่วนประชากรมีแรงจูงใจให้เข้าร่วมทำการประท้วงจากองค์กรที่นำการประท้วงซึ่งควรจะมีชื่อเสียง และประสบความสำเร็จมาก่อนร่วมด้วยมีความรู้ว่าจะประท้วงอย่างไร จะป้องกันตัวเองอย่างไร เป็นสำคัญ ในขณะที่เวลานั้นความสำเร็จที่กลุ่มนำมาเมื่อก่อนถ้าไม่สอดคล้องกันกับกลุ่มตนก็จะไม่เข้าร่วมด้วย ซึ่งปัจจัยด้านอุดมการณ์และความหลากหลายของกลุ่มสมาชิก มีผลทางลบต่อการระดมสมาชิกทั้งคู่ ซึ่งหมายความว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อในเรื่องอุดมการณ์ร่วมกันน้อย และมีความหลากหลายของกลุ่มสมาชิกไม่มาก การมีส่วนร่วมจะน้อย

วาริรัตน์ หอมพวงภู (2551 : 54 - 55) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการศึกษาพบว่า

ทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี และมีทัศนคติว่าประชาชนควรมีโอกาสเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาลที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนเท่านั้นจึงจะสามารถบริหารประเทศไปตามความต้องการของประชาชนได้ ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท ได้แก่ การวิจารณ์การทำงานของรัฐบาลหรือนักการเมือง บังคับด้านสภาพภูมิหลังด้านอายุของนักศึกษา รวมถึงทัศนคติทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นาถชญา ตรีปัญญาศิลป์ (2548 : 50) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทย ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทย คือ การปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถเข้าไปขับเคลื่อนการเมืองในระบบประชาธิปไตยให้มีความชอบธรรมได้ ซึ่งในปัจจุบันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทยอยู่ระดับปานกลาง ส่วนใหญ่เยาวชนได้มีการสนทนากับการเมืองกันภายในครอบครัวมากที่สุด ซึ่งทำให้ทราบว่า ครอบครัวที่เน้นย้ำให้เยาวชนเป็นคนกล้าแสดงออก จะมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าครอบครัวที่เน้นย้ำให้เยาวชนเป็นคนยอมตาม ว่าง่าย และเมื่อมีอายุมากขึ้นจะทำให้มีการเข้าไปเกี่ยวข้องกับเมืองมากขึ้น จึงทำให้มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ส่วนปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ได้แก่ อายุ และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว

พิศณู พูนเพชรพันธุ์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง วิวัฒนาการของรัฐธรรมนูญไทย ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า การเปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และการลงสมัครรับเลือกตั้งในรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่การมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนจะเป็นสิทธิส่วนบุคคลว่าจะไปใช้สิทธิหรือไม่ก็ได้ ซึ่งหากไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งก็ไม่เป็นความคิดหรือถูกตัดสิทธิในด้านใด ๆ ยกเว้นรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 16 ซึ่งได้บัญญัติให้การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทยทุกคนที่มี อายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ ในวันที่ 1 มกราคม ในปีที่มีการเลือกตั้ง ดังนั้นหากไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องเสียสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดไว้

รุจินทรา สวงวนพงษ์ (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสนใจทางการเมืองกับการรับรู้ของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครต่อบทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ผลการศึกษาพบว่า ความสนใจทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับ

ข่าวสาร แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจในบทบาท และทัศนคติที่มีต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสาร ความเข้าใจในบทบาท และทัศนคติที่มีต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ส่วนปัจจัยด้านอายุ อาชีพ และรายได้มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสาร ส่วนปัจจัยด้านการศึกษามีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสาร ความเข้าใจในบทบาท และทัศนคติที่มีต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง

อดิศร เหลาแดง (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดานารายณ์วิทยา และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยเทคนิคสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนนักศึกษามีระดับความสนใจทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ปัจจัยที่มีผลต่อความสนใจทางการเมืองของนักเรียนนักศึกษา ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครองของไทย ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเลือกตั้งของไทย

ปัทมาภรณ์ นทรคณา (2552 : 124 - 127) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขตอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมีรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่นแตกต่างกันออกไป ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพทางการแพทย์(แพทย์และพยาบาล) พுகุญประเด็นทางการเมืองในสถาบันครอบครัว และเพื่อนร่วมงานเป็นสำคัญ 2) กลุ่มข้าราชการและอาจารย์มหาวิทยาลัย จะพุกุญประเด็นเกี่ยวกับการเมืองในหน่วยงาน โดยเฉพาะประเด็นทางการเมืองที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสายงานของตน โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยจะใช้ช่องทางการเขียนบทความทางวิชาการด้านการเมืองผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ รวมไปถึงส่งจดหมายปิดผนึก แจ้งปัญหา และเสนอแนะแนวทางให้ส่วนราชการที่รับผิดชอบ 3) กลุ่มผู้ประกอบการและตัวแทนหอการค้าจังหวัดเชียงราย ใช้ช่องทางการประชุมของหอการค้า เป็นเวทีในการเสนอแนะนโยบายให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และรัฐบาล นำไปพิจารณา 4) กลุ่มผู้นำชุมชน ใช้เวทีประชาคมเป็นช่องทางในการแสดงความคิดเห็น ในชุมชนอยู่เป็นประจำ ส่วนปัจจัยด้านอาชีพมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางในอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย มากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยการศึกษา ปัจจัยครอบครัว และปัจจัยด้านการรับข้อมูลข่าวสาร ตามลำดับ สาเหตุที่ปัจจัยด้านการรับข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยที่ในลำดับรองลงมา เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับและเลือกที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ ตามแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสาร เพราะแต่ละแหล่งที่มาของข้อมูลจะมีทัศนคติเอนเอียงสนับสนุน หรือโจมตีฝ่ายตรงข้าม ดังนั้น ในความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เห็นว่าข้อมูลข่าวสาร

ที่ได้รับเป็นข้อมูลที่เชื่อถืออยาก มิได้อยู่บนหลักข้อเท็จจริง

สุรปริชา ลาภบุญเรือง (2530) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนรวมทางการเมืองของประชาชนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกลมาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองมากจนวนร้อยละ 58.1 ระดับน้อยจำนวน 41.9 สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ สถานภาพทางสังคม และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

รัชชนก ศรีประภัสสร (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณีเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ และเมื่อศึกษากิจกรรมของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว ซึ่งพบว่า ปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมการประท้วง การมีบทบาทในชุมชน และการเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองอยู่ในระดับต่ำ แต่ปัจจัยด้านการสื่อสารทางการเมืองและการเลือกตั้งอยู่ในระดับสูง และพบว่าความเข้าใจทางการเมืองของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับตัวแปรทางด้านเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะที่รายได้และความเข้าใจทางการเมืองมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ศศิพร สิทธิพันธ์ (2529 : 146) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เงื่อนไขการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีพบว่า สตรีที่เข้ามาสู่บทบาททางการเมืองคิดว่ามีสิทธิเสมอภาคและเท่าเทียมกับบุรุษ และการได้รับการยอมรับบทบาทต่าง ๆ ในการทำงานก็ไม่แตกต่างไปจากบุรุษ โดยประชาชนให้การยอมรับบทบาททางการเมืองสตรีในระดับปานกลาง เพราะบทบาทยังมีน้อยกว่าบุรุษที่เป็นนักการเมืองมาก ในการที่สตรีเข้าสู่บทบาททางการเมืองนั้น ยังมีสัดส่วนต่ำกว่าบุรุษ โดยมีปัจจัยเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามาบทบาททางการเมือง 2 ประการปัจจัยที่เกิดจากตัวสตรีที่ขาดความสนใจ ขาดความกระตือรือร้น ไม่กล้าตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วม และไม่เชื่อมั่นว่าตนเองจะทำงานด้านการเมืองได้

2. งานวิจัยในประเทศ

สมบัติ ธีรารังษัญวงศ์ (2542 : 315 – 357) พบว่าในสังคมอเมริกันมีประชาชนเพียงร้อยละ 1 ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับสูง 3 ลำดับแรกและร้อยละ 4-5 มีการแข่งขันทางการเมือง ร้อยละ 13 คิดคต่อกับนักการเมือง ร้อยละ 15 คิดกระคุมหรือสติเกอร์ เพื่อแสดงการสนับสนุน ร้อยละ 25-30 ช่วยชักจูงให้ผู้อื่นเลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน ร้อยละ 40 – 70

ให้ความสนใจกับข่าวสารและการใช้สิทธิทางการเมืองการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมทางการเมืองจากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งอาทิจากกลุ่มผู้ไม่สนใจไปสู่กลุ่มผู้สนใจติดตามทางการเมือง ผู้ที่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงจะพยายามแสวงหาข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเองทั้งในส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองและคู่แข่งทางการเมือง ในทำนองเดียวกันบุคคลที่เลือกจะสนับสนุนพรรคใดมากกว่าการให้ความสนใจเฉย ๆ มักจะติดต่อกับนักการเมือง เข้าร่วมประชุม ร่วมบริจาคน ซึ่งถือเป็นช่วงของการปรับเปลี่ยนที่สำคัญก่อนจะเข้าไปร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยพบว่าโดยทั่วไปพวกที่ไม่สนใจทางการเมืองจะมีสูงทั้งในอิตาลี เม็กซิโก เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ

Milbrath and Goel (1977) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงอายุระหว่าง 40 - 50 ปี แต่มีส่วนร่วมทางการเมืองที่ลดลงเมื่ออายุเกือบ 60 ปี อนึ่งในช่วงคนหนุ่มสาวที่ยังโสดมักจะปลีกตัวออกจากการเป็นส่วนหนึ่งกับชุมชนของตน และไม่ค่อยเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นทางการ แต่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองนอกระบบ เช่น การเดินขบวนประท้วงและก่อการจลาจล นอกจากนี้บุคคลที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้นด้วย ซึ่งการศึกษามีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบกิจกรรมรณรงค์หาเสียง การสื่อสารกับชุมชน ส่วนรายได้นั้น หากบุคคลมีรายได้สูงขึ้นเพียงใด ยังมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจและเข้ามีส่วนร่วมการเมืองมากขึ้นเท่านั้น

Burdik (1959 : 140) ได้วิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารด้านการเมืองกับพฤติกรรมเลือกตั้งอย่างมีจริยธรรม พบว่าการติดตามข้อมูลข่าวสาร ผู้สมัคร และพรรคการเมืองถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับเริ่มต้นของประชาชน แต่ถือได้ว่าเป็นขั้นที่สำคัญเพราะการที่บุคคลจะมีส่วนร่วมทางการเมืองในขั้นสูงขึ้นไปได้นั้น ก็จะต้องเป็นผู้มีความสนใจในทางการเมืองเป็นขั้นต้นก่อน ได้วิเคราะห์ธรรมชาติทางการเมืองของประชาชน ผู้ออกเสียงเลือกตั้งจากงานวิจัย 3 ชิ้น คือ The Elmira Study, The Michigan Study และ Tea Bristol Study และได้สรุปว่าผู้ที่ผ่านการลงคะแนนเสียงที่มีข้อมูลในการเลือกตั้งน้อย มีความสนใจในต่ำจะเกี่ยวข้องกับขบวนการเลือกตั้งน้อยด้วย

Peters and kinde (1982) ได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาทผู้หญิงกับการเมืองซึ่งพบว่า ผู้หญิงมักได้รับการสนับสนุนในทางการเมืองน้อยกว่าผู้ชาย สิ่งต่างๆเหล่านี้ทำให้ผู้สิทธิ์เลือกตั้งมอง

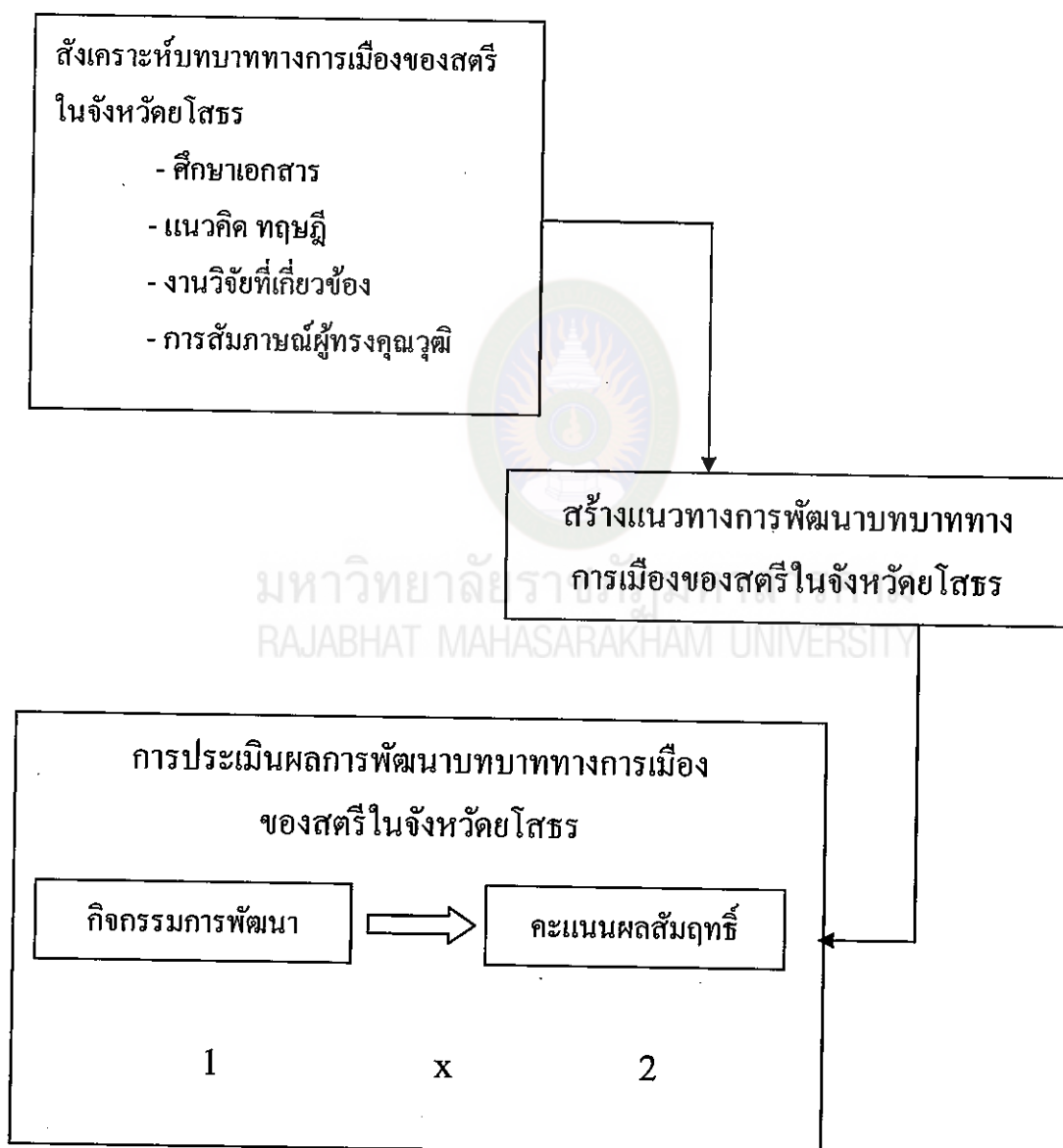
ว่าผู้หญิงอ่อนแอกว่าผู้ชาย นั่นคือเหตุผลว่าทำไมในอดีตผู้หญิงได้รับผลตอบแทนจากการใช้จ่ายไปในการหาเสียงน้อยกว่าผู้ชายด้วย เมื่อพูดถึงผู้หญิงมักมีการรายงานเรื่องรูปร่าง ความสวยงาม ขณะที่ผู้ชายมักได้รับการกล่าวถึงในเรื่องความสามารถ คุณสมบัติ ผู้หญิงในชีวิต การเมืองมักถูกจัดวางในมาตรฐานของพฤติกรรมต่างระดับกับชาย ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงที่พูดจา ฉะฉาน เร็วและเสียงดัง จะดูเป็นคนก้าวร้าว ขณะที่ผู้ชายที่มีลักษณะเช่นนี้จะถูกมองว่าเป็นคนตรงไปตรงมาแทน

Nie and Prewit (1969 : 245) ได้วิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่าง การพัฒนาเศรษฐกิจและโครงสร้างสังคมกับการเข้าร่วมทางการเมือง 5 ประเทศ ได้แก่ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา เยอรมัน อิตาลี และเม็กซิโก ซึ่งการเข้าร่วมทางการเมือง 4 ด้าน ประกอบด้วย การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การร่วมรณรงค์หาเสียง การมีกิจกรรมในชุมชน และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ พบว่า บุคคลมีฐานะทางสังคมดีอันสืบเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าชนชั้นอื่น ๆ และมีแนวโน้มจะเข้าไปเป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ สูงกว่าชนชั้นอื่น และสมาชิกปฏิบัติการขององค์กรมีแนวโน้มจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์กรใด

Rosenstone and Hanson (1993 - 1994) ได้วิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง พบว่า ในอดีตผู้หญิงไม่มีส่วนร่วมในเรื่องของการเมือง และไม่ได้รับการพัฒนาให้เพิ่มทักษะ ไม่มีประสบการณ์และการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานชาย ผู้หญิงยังมีส่วนในกิจกรรมต่าง ๆ ของการเมืองน้อยกว่าชาย ดังนั้น เมื่อผู้หญิงลงสมัครรับเลือกตั้งจะมีประชาชนเพียงส่วนน้อยที่คิดว่าผู้หญิงคนนั้น มีความสามารถสูง ในอดีตอาชีพของผู้หญิงมักไม่ส่งผลหรือมีส่วนช่วยผลักดันให้ผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับสังคมเท่าที่ควร ตลอดจนการจะมีผู้ใหญ่ที่จะช่วยหาทุนสนับสนุน ได้ก็ค่อนข้างน้อยกว่าชาย ในอดีตผู้ที่ค่อนข้างพบกับความค่อนข้างลำบากในเรื่องของการทำงานการเมือง เช่นในเรื่องการหาความสนับสนุนของเงินจำนวนมาก ๆ ผู้หญิงจะพบความยากลำบากมากกว่าชายที่จะให้ได้รับชัยชนะ ในกรณีเลือกตั้งที่โอกาสของการได้รับเลือกมีน้อย และจะพบว่าในกรณีเช่นนี้ผู้หญิงสมัครน้อย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแนวทางหรือโครงการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสตรี แล้วสร้างกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย 4 ขั้นตอนที่ ดังนี้

แผนภาพที่ 6 กรอบแนวคิดเชิงกระบวนการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งกำหนดไว้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. การศึกษาข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีแบบมีส่วนร่วมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการวิจัยเพื่อนามาเป็นพื้นฐานในการกำหนดตัวแปร

2. การศึกษาข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม (Field research) โดยทำการทดสอบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) และแบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อศึกษาการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยที่ทรงอิทธิพลของสตรีในการมีบทบาททางการเมืองในจังหวัดยโสธร เพื่อนำสร้างเป็นสมมติฐาน และกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่อธิบายปรากฏการณ์การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังต่อไปนี้

การวิจัยระยะที่ 1 ในระยะนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ในระยะนี้ แหล่งข้อมูลจะเป็นการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี

1.2 ประชาชนที่เป็นผู้นำสตรีและมีบทบาททางด้านการเมืองในพื้นที่จังหวัดยโสธร จำนวน 5 คน เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของจังหวัดยโสธร

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

ตัวแปรด้านเนื้อหา คือ การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร มี 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 2) ด้านเจตคติ

ที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย 3) ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ระยะเวลาที่ 1

3.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 แบบสัมภาษณ์กับบุคคลที่เป็นผู้นำทางการเมืองที่เป็นสตรีในจังหวัดยโสธร

เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) และแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่มีโครงสร้างเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของสตรี ที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการวิจัย มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาเชิงทฤษฎีที่ได้ศึกษาวิเคราะห์รวมทั้งผ่านการตรวจสอบชี้แนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมแล้ว

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วยตัวเอง

4.2 วิธีการการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเชิญผู้นำทางการเมืองที่เป็นสตรีในจังหวัดยโสธร เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของสตรี โดยการสัมภาษณ์ด้วยตัวเอง หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากสองส่วนไปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในขั้นต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

5.1 ตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมมาได้และคัดเลือกลบที่สมบูรณ์ (Editing)

5.2 ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากคำสัมภาษณ์ของผู้นำสตรี และสตรีผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง จำนวน 5 คน แล้วสรุป เป็นภาพรวมในการอธิบายปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร แบบเป็นขั้นตอน (Step Method) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี

5.2 เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงสอดคล้องกับความเป็นจริงของบทบาททางการเมืองของสตรี ผู้วิจัยจึงนำผลที่ได้จากการศึกษาเพื่อขอรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ก่อนดำเนินการศึกษาในระยะต่อไป

การวิจัยระยะที่ 2 เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในจังหวัดยโสธร

โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายในการวิจัยในระยะที่ 2 ได้แก่ นักวิชาการ นักการเมืองสตรี และผู้นำชุมชนที่เป็นสุภาพสตรีและเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี จำนวน 12 คน ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 2 คือ การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ซึ่งผู้วิจัยนำผลจากการวิจัยในระยะที่ 1 มาสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นร่างในการพิจารณาในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้นำสตรี และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี วิพากษ์การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

2.2 เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้นำสตรี และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี เพื่อร่วมกระบวนการระดมสมอง (Brain Storming) โดยเน้นกับสตรีที่มีส่วนร่วมทางการเมือง (Focus Groups) กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 12 คน เพื่อวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบรวบรวมการวิจารณ์และข้อเสนอแนะ โดยการจดบันทึกบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการและข้อเสนอแนะและทำการบันทึกภาพบันทึกเสียงทุกเนื้อหา เพื่อนำมาเทียบเคียงกับบริบทของการวิจัยและปรับปรุงรูปแบบตามการวิจารณ์และข้อเสนอแนะ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและการพัฒนาบทบาททางการเมือง

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 2 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดข้อความว่าอยู่ในตัวแปรใด (ที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1) และนำมาจัดกลุ่ม (Grouping) จากนั้นก็ทำการสังเคราะห์กลุ่มการวิจารณ์และข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดข้อความ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาจัดทำรูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ระยะที่ 1 มาสร้างรูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร เพื่อใช้เป็นร่างในการพิจารณา

3.2 นำรูปแบบมาสร้างขึ้นมาระดมสมอง เพื่อวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีที่สร้างขึ้น และให้คำแนะนำโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ นักการเมือง นักวิชาการ ผู้นำองค์กรประชาสังคม และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร จำนวน 12 คน ให้ร่วมกันวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น และนำเสนอผลการประชุมกลุ่ม สรุปและอภิปรายผลทั้งหมด แล้วให้นำผลการเสนอแนะมาปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำไปทดลองใช้ในระยะเวลาที่ 3 ต่อไป

การวิจัยระยะที่ 3 การนำแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

การวิจัยในระยะนี้เป็นการนำผลการศึกษาที่ได้จากระยะที่ 1 และ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย ซึ่งใช้วิธีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1. กลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง ในการวิจัยในระยะที่ 3 คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ก่อนการอบรมให้ทดสอบและแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

- 1.1 ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
- 1.2 ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย
- 1.3 ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ส่วนสาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ดังกล่าวเป็นกลุ่มทดลองด้วยเหตุผล มีดังนี้

1.3.1 เป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มสตรีอย่างชัดเจน มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีความต้องการที่จะร่วมวิจัยอย่างเต็มที่

1.3.2 กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) มีความพร้อมในด้านบุคลากรที่มีความต้องการและตั้งใจจริงที่จะทดลองใช้การพัฒนابทบาททางการเมืองของสตรี

1.3.3 สถานที่ไม่ไกลเกินไป เนื่องจากต้องมีการยืนยันการเข้าร่วมอบรมพัฒนابทบาทดังกล่าว เพื่อให้สตรีเข้าใจและทำให้มีการพัฒนابทบาททางการเมืองมากขึ้น

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นในการพัฒนابทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยมีเนื้อหาในการวิจัย 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 2) ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย 3) ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นตารางการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ผนวก ข) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการอบรมตามกำหนดเวลา 13 – 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

3.1 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามกรอบแนวคิดเรื่องการประยุกต์เครื่องมืองานวิจัย (ไชยยศ เรืองสุวรรณ. 2552 : 78) สรุปได้ดังนี้

3.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการ ขั้นตอนการออกแบบทดสอบในการวิจัย

3.1.2 นำเนื้อหาสาระที่ออกแบบเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.1.3 ทำการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นการนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญให้พิจารณาและทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษาโดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะใช้ดุลยพินิจพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์การวิจัย โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

-1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้น ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและนิยามศัพท์

0 เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์การวิจัย

+1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์การวิจัย

โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ดังต่อไปนี้

1) รองศาสตราจารย์ ดร.บุภาพร ยุภาศ วุฒิการศึกษา รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2) รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร วุฒิการศึกษา ป.ร.ด. (ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาภูมิภาค) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรรณคำ วุฒิการศึกษา กศ.ด. (วิจัยและประเมินผลการศึกษา) ตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ ถึงเหล็ก วุฒิการศึกษา ป.ร.ด. (ประชากรศาสตร์) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชายุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาภูมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวรรณ อกษ์วงศ์ วุฒิการศึกษา กศ.ม. (ภาษาไทย) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3.1.4 การนำไปทดลองใช้ (Try Out) นำแบบสอบถามไปทดสอบกับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดอื่น ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 52 คน แล้วนำมาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Item Total Correlation) ได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.238 - 0.663 และมีค่าอำนาจจำแนกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นำแบบสอบถามวิเคราะห์ค่า IOC ปรากฏว่าได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ทั้งฉบับโดยใช้การวิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ

Cronbach (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 100) ได้ค่าเท่ากับ 0.967 แสดงว่าแบบสอบถามมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด จึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

เกณฑ์การพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป หากข้อใดมีค่าไม่ถึงเกณฑ์ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงข้อความของคำถามจากนั้นก็ให้นำเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบอีกครั้ง จนกว่าข้อคำถามทุกข้อจะมีค่าผ่านเกณฑ์ ดังกล่าวข้างต้น

3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มทดลองที่เป็นสตรีในจังหวัดยโสธร มาประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติคอมพิวเตอร์ สถิติสำเร็จรูปทางการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มาประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) S.D. ค่า t-test, F-test เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์กับแบบสอบถามต่อไป

4. วิธีดำเนินการ

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One - Group Pretest-Posttest Design ซึ่งมีแบบแผนการวิจัย ดังนี้

01-----X-----02

เมื่อ 01 แทน การทดสอบก่อนการทดลอง

X แทน การทำการทดลอง

03 แทน การทดสอบหลังการทดลอง

โดยมีขั้นตอน ดังนี้

4.1 เลือกกลุ่มทดลองในการดำเนินการทดลองใช้การพัฒนามหาวิทยาลัยของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยการเลือกแบบจากการกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน

4.2 ทำการเก็บข้อมูลก่อนทดลองกับกลุ่มทดลองเป็น Pretest

4.3 ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยของสตรี
ในจังหวัดยโสธร

4.4 ทำการเก็บข้อมูลหลังการทดลองกับกลุ่มทดลองเป็น Posttest

4.5 นำผลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วสรุปผลการดำเนินการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 4 การประเมินผลการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัด ยโสธร

การวิจัยในระยะนี้ เป็นการประเมินผลการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ที่ผ่านการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน 40 คน หลังจากผ่านการอบรมแล้วกลับไปดำเนินชีวิตตามปกติในชุมชน มาแล้วเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 30 วัน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้นำแบบสอบถามเดิมที่ใช้ในการประเมินผลก่อนการเข้ารับการอบรมมาสอบถามซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อประเมินผลการวิจัย

1. กลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง ในการวิจัยในระยะที่ 4 คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อทำการทดสอบหลังการอบรม โดยใช้แบบทดสอบและแบบสอบถามซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนนี้

1.1 ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

1.2 ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย

1.3 ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ส่วนสาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ดังกล่าวเป็นกลุ่มทดลองด้วยเหตุผล มีดังนี้

1.3.1 เป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มสตรีอย่างชัดเจน มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีความต้องการที่จะร่วมวิจัยอย่างเต็มที่

1.3.2 กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) มีความพร้อมในด้านบุคลากรที่มีความต้องการและตั้งใจจริงที่จะทดลองใช้การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี

1.3.3 สถานที่ไม่ไกลเกินไป เนื่องจากต้องมีการยืนยันการเข้าร่วมอบรมพัฒนาบทบาทดังกล่าว เพื่อให้สตรีเข้าใจและทำให้มีการพัฒนาบทบาททางการเมืองมากขึ้น

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยมีเนื้อหาในการวิจัย 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 2) ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรี

ตามวิถีประชาธิปไตย 3) ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นตารางการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ผนวก ข) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการอบรมตามกำหนดเวลา 13 – 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

3.1 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามกรอบแนวคิดเรื่องการประยุกต์เครื่องมืองานวิจัยของ ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2552) สรุปได้ดังนี้

3.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการ ขั้นตอนการออกแบบทดสอบในการวิจัย

3.1.2 นำเนื้อหาสาระที่ออกแบบเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.1.3 ทำการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นการนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญให้พิจารณาและทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษาโดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะใช้ดุลยพินิจพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์การวิจัย โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

-1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้น ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและนิยามศัพท์

0 เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์การวิจัย

+1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์การวิจัย

โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ดังต่อไปนี้

1) รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยูภาส วุฒิศึกษา ร.ป.ด

(รัฐประศาสนศาสตร์) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

- 2) รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร วุฒิศึกศึกษา
ปร.ด. (ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาภูมิภาค) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตร์คุณภิวัฒน์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรรณคำ วุฒิศึกศึกษา กศ.ด.
(วิจัยและประเมินผลการศึกษา) ตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏมหาสารคาม
- 4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ วุฒิศึกศึกษา ปร.ด.
(ประชากรศาสตร์) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์
เพื่อการพัฒนาภูมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- 5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวรรณ อภัยวงศ์ วุฒิศึกศึกษา กศ.ม. (ภาษาไทย)
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม

3.1.4 การนำไปทดลองใช้ (Try Out) นำแบบสอบถามไปทดสอบกับสุภาพสตรี
ในจังหวัดอื่น ซึ่ง ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 52 คน แล้วนำมาหาค่าอำนาจจำแนก
รายข้อ (Discrimination) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Item Total Correlation) ได้ค่า
อำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.238 - 0.663 และมีค่าอำนาจจำแนกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
.05 นำแบบสอบถามวิเคราะห์ค่า IOC ปรากฏว่าได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 -1.00 และค่าความ
เชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ทั้งฉบับ โดยใช้การวิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
(Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 100) ได้ค่าเท่ากับ
0.967 แสดงว่าแบบสอบถามมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด จึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป
เกณฑ์การพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป หากข้อใดมีค่า
ไม่ถึงเกณฑ์ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงข้อความของคำถามจากนั้นก็ให้นำเข้าสู่กระบวนการ
ตรวจสอบอีกครั้ง จนกว่าข้อคำถามทุกข้อจะมีค่าผ่านเกณฑ์ ดังกล่าวข้างต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปเป็น
เครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของการตอบแบบสอบถาม ปรากฏ
ว่ามีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกฉบับ

4.2 บันทึกข้อมูลจากแบบสอบถามลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

4.3 การจัดกระทำข้อมูลเพื่อเตรียมการวิเคราะห์ ดังนี้

4.3.1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List) ทำการลงรหัสข้อมูลตามคุณลักษณะของข้อมูล

4.3.2 แบบสอบถาม ประเภทบทบาททางการเมืองของประชาชน เป็นแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งมีหลักเกณฑ์การให้คะแนนในการวัดระดับความคิดเห็น/พฤติกรรมตามมาตรวัดแบบ Likert Scale (บุญชม ศรีสะอาด, 2535 : 99) แบ่งค่าของคำตอบเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับความคิดเห็น	ระดับคะแนน
มากที่สุด	5 คะแนน
มาก	4 คะแนน
ปานกลาง	3 คะแนน
น้อย	2 คะแนน
น้อยที่สุด	1 คะแนน

จากนั้นทำการแบ่งช่วงระดับคะแนนด้วยวิธีการหาความกว้างของอันตรภาคชั้น (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2551 : 335) ออกเป็น 5 ช่วง เพื่อแปลความหมายจากผลคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนช่วงที่ต้องการ}}$$

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

จึงทำการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 - 5.00	หมายถึง ระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 - 4.20	หมายถึง ระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 - 3.40	หมายถึง ระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 - 2.60	หมายถึง ระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.80	หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

5. สถิติที่ใช้และการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มทดลองที่เป็นสตรีในจังหวัดยโสธร มาประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติคอมพิวเตอร์ สถิติสำเร็จรูปทางการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มาประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) S.D. ค่า t -test (Dependent) เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์กับแบบสอบถามต่อไป

5.2 การวิเคราะห์ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Opened end) เป็นข้อความที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น โดยการเขียนเป็นข้อความมา ข้อมูลนี้ถือว่าเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจัดกลุ่มประเด็นสำคัญ แล้ว Coding ถ้อยคำสำคัญ จากนั้นสรุปเรียบเรียงถ้อยคำใหม่ โดยการอธิบายขยายความ เพื่อให้เกิดความชัดเจน รายละเอียดได้เรียงลำดับจากความสำคัญมากไปหาน้อย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งการเอกสารต่าง ๆ (Document) ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Dept Interview) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work shop) ที่เกี่ยวข้อง บทนี้จะนำเสนอข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยเป็น 4 ระยะ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย รายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยใช้วิธีการในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ระยะที่ 2 การสร้างแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

ระยะที่ 3 การนำโครงการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

ระยะที่ 4 การประเมินการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

ผลการวิจัยในระยะที่ 1 ผลการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยใช้วิธีการในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ทั้งนี้ จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ รายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 เสนอเป็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ประกอบการศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ครั้งมีรายรายละเอียดต่อไปนี้

ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้มากมายหลายท่าน อาทิ วัชรวิชัย (2555) กล่าวว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้หรือไม่นั้น คำตอบเบ็ดเสร็จคงไม่ได้อยู่ที่การมีรัฐธรรมนูญที่ดีและสมบูรณ์แบบเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับประชาชนในประเทศจะต้องฝึกฝนและพัฒนาตนเองเพื่อก้าวข้ามสู่ความเป็นพลเมือง ซึ่งมีความเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในสังคมด้วย ความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ รวมทั้งมีความกระตือรือร้นในการรักษา สิทธิต่าง ๆ ของตนและชุมชนของตนเองอย่างเข้มแข็ง ที่สำคัญคือ ประชาชนควรให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความเต็มใจ โดยการแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็นอย่างเสรี มีเหตุมีผล เพื่อสร้างสรรค์และจรรโลงสังคม โดยรวม นอกจากนั้น ส. ศิวรักษ์ (2519) กล่าวว่า รัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองตามบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เริ่มตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกผู้เข้าไปทำหน้าที่นิติบัญญัติและบริหารราชการแผ่นดิน โดยการเลือกตั้ง การสร้างกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐ โดยการจัดตั้งองค์กรอิสระให้มีหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐ และการสร้างมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญใหม่ยังได้กำหนดหลักการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมีไว้ในหมวดที่ 3 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการออกเสียงลงคะแนน และการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองโดยตรงหรือการตรวจสอบการเมือง ในที่นี้จะนำเสนอสิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่ได้ขยายฐานและรูปแบบการมีส่วนร่วมในทางการเมืองซึ่งมีแต่เดิม หรือเป็นสิทธิการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่เพิ่งบัญญัติขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรก อาทิเช่น สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ สิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมาย สิทธิออกเสียงประชามติ และสิทธิถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง เป็นต้น สอดคล้องกับ มาโนช เวชพันธ์ (2532 : 15) กล่าวว่า ในทัศนะของฮอสเปอร์ นับเป็นขั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารในการจดจำ ซึ่งอาจจะ โดยการนึกได้ มองเห็น ได้ยิน หรือ ได้ฟัง ความรู้นี้เป็นหนึ่งในขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยประกอบไปด้วยคำจำกัดความหรือความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้างวิธีการแก้ไขปัญหา และมาตรฐานเป็นต้น ส่วนความเข้าใจ (Comprehension) นั้น ฮอสเปอร์

ชี้ให้เห็นว่า เป็นขั้นตอนต่อมาจากความรู้ โดยเป็นขั้นตอนที่จะต้องใช้ความสามารถของสมอง และทักษะในขั้นที่สูงขึ้น จนถึงระดับของการสื่อความหมาย ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการใช้ ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษา หรือการใช้สัญลักษณ์ โดยมักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคล ได้รับข่าวสาร ต่าง ๆ แล้ว อาจจะโดยการฟัง การเห็น การ ได้ยิน หรือเขียน แล้วแสดงออกมาในรูปของการใช้ ทักษะหรือการแปลความหมายต่าง ๆ เช่น การบรรยายข่าวสารที่ได้ยินมาโดยคำพูดของตนเอง หรือการแปลความหมายจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง โดยคงความหมายเดิมเอาไว้ หรือ อาจเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อสรุปหรือการคาดคะเนก็ได้ และสอดคล้องกับ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน อักษร สวัสดิ์. 2542 : 26) ได้ให้คำอธิบายว่า ความรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียนรู้เพียงแต่เกิดความจำได้ โดยอาจจะเป็นการนึกได้หรือโดยการ มองเห็น ได้ยิน จำได้ ความรู้ในขั้นนี้ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ โครงสร้างและวิธีแก้ไขปัญหา ส่วนความเข้าใจอาจแสดงออกมาในรูปของทักษะด้าน “การแปล” ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการเขียนบรรยายเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ๆ โดยใช้คำพูด ของตนเอง และ “การให้ความหมาย” ที่แสดงออกมาในรูปของความคิดเห็นและข้อสรุป รวมถึงความสามารถในการ “คาดคะเน” หรือการคาดหมายว่าจะเกิดอะไรขึ้น ส่วน อักษร สวัสดิ์ (2542 : 26) พบว่า เบนจามิน บลูม ได้ให้ความหมายของ ความรู้ว่า หมายถึง เรื่องที่ เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีการและกระบวนการต่าง ๆ รวมถึงแบบกระสวนของ โครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการทางจิตวิทยาของ ความจำ อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ โดยก่อนหน้านั้นในปี ค.ศ. 1965 บลูมและคณะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้หรือพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ของคนว่าประกอบด้วยความรู้ตามระดับต่าง ๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากระดับความรู้ ในขั้นต่ำ ไปสู่ระดับของความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป โดยบลูมและคณะได้แจกแจงรายละเอียด ของแต่ละระดับไว้ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึก ได้ถึง ความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไป จนถึงความจำในสิ่งที่ยู่ยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2. ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถ ทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดง พฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือ การขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. การนำไปปรับใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) ในเรื่องใด ๆ ที่มีอยู่เดิมไป แก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใช้ความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับ ความคิดรวบยอดมาผสมผสานกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยาย ความสิ่งนั้น

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจ และการนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อย ที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบ บลึกล่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด อย่างแท้จริง

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบ ย่อย ๆ หรือส่วนใหญ่ ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกัน การสังเคราะห์ จะมีลักษณะของการเป็นกระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือ โครงสร้างที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อน อันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัย ความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตของสิ่งที่กำหนดให้

6. การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับ ความคิด ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีการ กำหนดเกณฑ์ (Criteria) เป็นฐานในการพิจารณาคัดสิน การประเมินผล จัดได้ว่าเป็นขั้นตอน ที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ (Characteristics of Cognitive Domain) ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกันเพื่อทำการ ประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด รวมทั้ง สะอาด จันทรดี ได้ให้ความหมายไว้ว่า “...สิ่งที่มีมนุษย์ทุกคน รับรู้รับทราบเกี่ยวกับสิทธิ์ หน้าที่ของตนเองทางการเมือง รู้ถึงหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ รู้ถึงสิ่งที่ต้อง ทำตามกฎหมายโดยไม่ไปรบกวนสิทธิ์ของผู้อื่นในทางการเมือง...” สอดคล้องกับ ธรรมกร ทยาประศาสน์ ให้ความหมายไว้ว่า “...ความรู้คือเรื่องของการรับรู้จากสมองของมนุษย์ในเรื่อง ที่เกี่ยวกับการเมือง การปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีหลักการที่ชัดเจน ทั้งความเสมอภาค ความเท่าเทียม สิทธิหน้าที่ หลักเสียงข้างมากและยอมรับเสียงข้างน้อย เป็นต้น...”

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของสตรีหมายถึง ความรู้ การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึงความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็น ความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยู้งยากซับซ้อนและมี

ความสัมพันธ์ระหว่างกันที่เกี่ยวข้องกับการเมืองประชาธิปไตย และความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเมืองแบบประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน

2. ปัจจัยด้านเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการได้ให้คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับความหมาย ประเภท และขอบข่ายของเจตคติทางการเมืองไว้ อาทิ ทศนคติ หรือเจตคติ (Attitude) มาจากศัพท์ภาษาละตินว่า "Aptus" แปลว่า โน้มเอียง และเป็นศัพท์ทางการศึกษาด้านจิตวิทยา เป็นความเชื่อ ความรู้สึก และเป็นเครื่องแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายต่าง ๆ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้ พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 389) ให้ความหมายว่า ทศนคติ เป็นคำสมาสระหว่างคำว่า "ทศนะ" ซึ่งแปลว่า ความเห็น ส่วนคำว่า "คติ" ซึ่งแปลว่า แบบอย่างหรือลักษณะ เมื่อรวมกันแล้วจึงแปลว่า ลักษณะของความเห็น ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกส่วนตัวที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ส่วน นีวคอมม์ อ้างถึงในนิภากรณ์ เก่งนำชัยตระกูล (2547 : 10) ให้ความหมายว่า เจตคติของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับอาจแสดงออกทางพฤติกรรมใน 2 ลักษณะคือ

1. เจตคติทางบวก (Positive Attitude) แสดงออกในลักษณะพึงพอใจ เห็นด้วย หรือชอบ จะทำให้บุคคลอยากกระทำ อยากได้ อยากเข้าใกล้

2. เจตคติทางลบ (Negative Attitude) แสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจไม่เห็นด้วย หรือไม่ชอบ จะทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย ชิงชัง ต้องการหนี ให้ห่างจากสิ่งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ เฮอร์สโตน ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติเป็นระดับของความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกและด้านลบต่อสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นอะไรก็ได้หลายอย่าง เป็นต้นว่าสิ่งของ บุคคล บทความ องค์กร ความคิด ฯลฯ ความรู้สึกเหล่านี้ ผู้รู้สึกสามารถบอกความแตกต่างว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย สอดคล้องกับ เตือนจิตร วงศ์สวัสดิ์ (2548 : 13) ได้สรุปความหมายของเจตคติได้ว่า เจตคติหมายถึง ความรู้ ความรู้สึกและแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมที่มีต่อบุคคลหรือสถานการณ์หรือต่ออย่างใดอย่างหนึ่งโดยบุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมออกมาใน 2 ทิศทาง คือ เจตคติเชิงนิมมาน หรือเจตคติในทางบวก คือ ชอบ พพอใจ เห็นด้วย สนับสนุน และเจตคติเชิงนิเสธ หรือเจตคติในทางลบ คือ ไม่ชอบ ไม่พอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่สนับสนุน และได้สรุปไว้ว่า เจตคติเกิดจาก 3 ด้านดังนี้

1. การเกิดเจตคติทางด้านความรู้ความคิด เนื่องจากเรื่องราวข้อมูล การตัดสินใจ ภาพพจน์ (Stereotype) หรือมีอคติในการรับรู้ ตลอดจนการให้ความสำคัญเฉพาะลักษณะเด่น บางอย่างของสิ่งเร้าด้วย

2. การเกิดเจตคติทางด้านความรู้สึกรู้สึก (The Formation of the Affective Component) เกิดขึ้น โดยอาศัยการวางเงื่อนไขด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ รวมทั้ง ความคุ้นเคยกัน เช่น บุคคลที่พบเห็นกันเป็นประจำ จะเกิดความคุ้นเคยจะเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน เป็นต้น

3. การเกิดเจตคติทางแนวโน้มที่จะแสดงด้านพฤติกรรม (The Formation of the Behavioral Component) บรรทัดฐานของสังคม (Social Norms) เป็นตัวกำหนดเจตคติด้าน พฤติกรรมเนื่องจากบรรทัดฐานของสังคมควบคุมพฤติกรรมของคนให้ทำในสิ่งที่สังคมเห็นว่า ถูกต้องหรือไม่ทำในสิ่งที่สังคมเห็นว่าไม่ถูกต้อง เจตคติด้านนี้จะแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ของกลุ่ม สอดคล้องกับ นิภาภรณ์ เก่งนำชัยตระกูล (2547 : 12) ได้ให้ความเห็นว่า การเกิดทัศนคติของวัยรุ่น เกิดจากการได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่ เพื่อน สื่อมวลชน การศึกษา การมีส่วนร่วมของกลุ่มและที่สำคัญคือ ประเพณีและค่านิยมที่คนในสังคมยอมรับ ทำให้วัยรุ่นยอมรับทัศนคติหรือค่านิยมโดยอัตโนมัติ นอกจากนี้ แมกไกว์ (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน อิศรา คำชารี, 2546 : 8) ได้จำแนกองค์ประกอบของเจตคติ เป็น 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบทางด้านความรู้ เจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งนั้นจะประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นอันดับแรก และเป็นความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นว่า มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด เป็นความรู้เชิงประมาถาค่าสิ่งนั้นได้

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึกรู้สึก เป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ สิ่งนั้น

3. องค์ประกอบทางการพร้อมกระทำ เมื่อบุคคลมีความรู้สึกเชิงประมาถาค่า และมีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้นแล้ว สิ่งที่สอดคล้องกันซึ่งคิดตามมา คือ ความพร้อมที่จะกระทำให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตนต่อสิ่งนั้นด้วย นอกจากองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ เจตคติ ยังมีลักษณะสำคัญอีก 2 ประการ คือ มีทิศทาง หมายถึง ทิศทางไปในทางบวกหรือลบ ดีหรือเลว ชอบหรือไม่ชอบ มีความเข้มหรือความรุนแรง เช่น อาจมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดรุนแรงมาก และอีกสิ่งหนึ่งเบาบาง ขึ้นอยู่กับความสำคัญของสิ่งนั้น หรือความพัวพันของบุคคลต่อเรื่องนั้น สอดคล้องกับ ปภพพงศธร ศักดา (2547 : 8) ได้รวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ คือ

1. Cognitive Component เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้หรือความเชื่อของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากบุคคลมีความรู้หรือเชื่อว่าสิ่งใดดีมีก็จะเกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทางตรงกันข้ามหากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดีก็จะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. Feeling Component เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกของบุคคลซึ่งมีอารมณ์เกี่ยวข้องกับอยู่ด้วย นั่นคือ หากบุคคลมีความรู้สึกรัก หรือชอบพอในบุคคลใดหรือสิ่งใดก็จะช่วยให้เกิดเจตคติที่ดีต่อบุคคลนั้นไปด้วย แต่ถ้าหากมีความรู้สึกเกลียดหรือโกรธบุคคลใดหรือสิ่งใดก็จะทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีต่อบุคคลนั้นหรือสิ่งนั้น

3. Action Tendency Component เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลคือความโน้มเอียงที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตอบโต้อย่างใดอย่างหนึ่งออกมา พฤติกรรมที่เขาแสดงออกมานั้น เกิดจากความรู้สึกที่มีอยู่เกี่ยวกับวัตถุ เหตุการณ์หรือบุคคลนั้น ๆ นั้นเอง นอกจากนี้ เตือนจิตร วงศ์สวัสดิ์ (2547 : 14) ได้สรุปว่า เจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) และ องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) แต่อาจจะมีปริมาณหน่วยแตกต่างกัน โดยทั่วไปคนมักแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับเจตคติที่มีอยู่เมื่อบุคคลรับรู้หรือพบเห็นสิ่งใดไม่ว่าจะเป็นบุคคล แนวคิด สิ่งของหรือสถานการณ์ใดก็ตาม สิ่งที่เราจะรับรู้จะกระตุ้นความรู้ความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นอันนำมาซึ่งความรู้สึกในทางบวกหรือลบต่อสิ่งนั้น และผลักดันให้บุคคลเกิดความโน้มเอียงที่จะแสดงพฤติกรรมตอบโต้ในทางสนับสนุน/ส่งเสริม/คัดค้าน หรือขัดขวางสิ่งนั้นจนเกิดเป็นพฤติกรรม สอดคล้องกับ ศิริพร สิงห์หว่า (2549 : 13) ได้สรุปว่า เจตคตินั้นมิได้มีในตัวบุคคลมาแต่กำเนิด หากแต่ค่อย ๆ เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล อันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ (Learning) ที่ผ่านมาในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ องค์ประกอบที่สำคัญของเจตคติโดยทั่วไปจะเหมือนกัน อันประกอบ ด้วย

1. องค์ประกอบด้านความคิดความเข้าใจ (Cognitive Component) ความคิดความเข้าใจจะเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้หรือความเชื่อ ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ในประสบการณ์ต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อม อันเป็นเรื่องของปัญญาในระดับที่สูงขึ้น เช่น นักบริหารหรือผู้บังคับบัญชา มีความคิดหรือความเชื่อที่ผู้บังคับบัญชาของเขานั้นมีลักษณะของความเป็นผู้ใหญ่ สามารถปกครองตนเองได้ ดังนั้นเขาจึงให้ความเป็นอิสระในการทำงานแก่ผู้บังคับบัญชา หรือเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการทำการวินิจฉัยสั่งการ เป็นส่วนประกอบของทัศนคติ ซึ่งแสดงถึงการรู้สึกและความรู้ของบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) องค์ประกอบด้านความรู้สึกนี้จะ เป็นสภาพทางอารมณ์ (Emotion) ประกอบกับการประเมิน (Evaluation) ในสิ่งนั้น ๆ อันเป็น ผลจากการเรียนรู้ในอดีต ดังนั้นจึงเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกอันเป็น การยอมรับ อาทิ ชอบ ถูกใจ สนุก หรือปฏิเสธต่อสิ่งนั้น อาทิ เกลียด โกรธ ก็ได้ ความรู้สึกนี้ อาจทำให้บุคคลเกิดการยึดมั่น และแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ หากมีสิ่งขัดกับความรู้สึกดังกล่าว

3. องค์ประกอบด้านแนวโน้มพฤติกรรม (Behavioral Tendency Component) หมายถึง แนวโน้มของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนเองชอบหรือเกลียด อันเป็นการตอบสนองหรือการกระทำในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเรานั้น ๆ อาทิ บุคคลมีเจตคติที่ดีต่อระบบประชาธิปไตย หรือมีความคิด ความเชื่อการแสดงออกใด ๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือส่งเสริมระบบประชาธิปไตย อันเป็นพฤติกรรมแบบเข้าหา (Sack Contact) ตรงกันข้ามหากมีเจตคติต่อสิ่งนั้น ๆ ไม่ดี ก็จะทำให้เกิดพฤติกรรมในการถอยหนี หรือหลีกเลี่ยง (Avoiding Contact) ตลอดทั้งการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น นางพัฒนา ศรีชนะ กล่าวว่า "...เจตคติ เป็นเรื่องของความรัก ความชอบ ความชัง ความไม่พอใจต่อการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นสิทธิ์ส่วนบุคคลของแต่ละคนอาจจะบังคับกันลำบากแต่สามารถพัฒนาหรือสร้างความคล้อยตามเจตคติคนอื่นได้ ถ้าได้รับข้อมูลที่เพียงพอ และเป็นประโยชน์ต่อเขา สุภาพสตรีก็คงไม่แตกต่างกันกับสุภาพบุรุษที่มีความคิดความเห็นเกี่ยวกับการเมืองที่แตกต่างกันเป็นส่วนบุคคลแม้จะมีพื้นฐานที่แตกต่างกันก็ตาม..." สอดคล้องกับ นางนิศยา เสี่ยมศักดิ์ กล่าวว่า "...เจตคติเกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับสตรี ในความคิดฉันจะพัฒนาขึ้นได้ต้องสร้างความรู้ในเรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เขาก่อน ให้เห็นถึงผลดี ผลเสียของการไม่มีประชาธิปไตย ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการปกครองแบบประชาธิปไตย สุดท้ายจะส่งเสริมเจตคติแก่เขาไปในตัว..."

ดังนั้นพอจะสรุปได้ว่า เจตคติสามารถเปลี่ยนแปลงทั้งด้านบวก ด้านลบ ได้ด้วย องค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง และปัจจัยอื่น ๆ เช่น อายุ ระดับการศึกษา ตลอดจนประสบการณ์ การเรียนรู้การฝึกอบรม เจตคติ มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งมีอิทธิพลสูงมากในการแสดงออก ในด้านพฤติกรรมของบุคคล นักจิตวิทยาส่วนใหญ่เชื่อว่า เจตคติ เป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด เพราะเจตคติเป็นพฤติกรรมเตรียมความพร้อมทางสมองในการกระทำ ซึ่งบ่งชี้ถึงสภาพจิตใจหรืออารมณ์ที่ซับซ้อน ก่อนที่บุคคลจะตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ออกมา ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความเชื่อที่เคยผ่านมา ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

ความถูกต้องและความไม่ถูกต้อง

3. บัญญัติด้านพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการได้อธิบายไว้ พอสรุปได้ดังนี้ สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2529 : 68) ให้ความหมายว่า พฤติกรรม หมายถึง ปฏิบัติและกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกทางรูปพรรณนามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำ สามารถแบ่งพฤติกรรมออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัสหรืออาจใช้เครื่องมือช่วย และพฤติกรรมภายใน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้ รวมทั้ง หนังสือพิมพ์มติชน (2547 : 612) ให้ความหมายว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่สังเกตได้ เช่น การพูด การเดิน การเต้นของหัวใจ การรับรู้ การคิด การจำ และการรู้สึก การกระทำที่สังเกตไม่ได้ เช่น ผู้กระทำไม่รู้ตัว ไม่รู้ตัว หรือเป็นพฤติกรรม ที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งกระตุ้นภายในและภายนอก สอดคล้องกับ กิ่งกาญจน์ กาญจนทรงกูร (2542 : 11) พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมของมนุษย์ที่สามารถ สังเกตได้โดยตรงหรือใช้เครื่องมือวัดได้โดยทางอ้อม เช่น การร้องเพลง การเคลื่อนไหว การจำ การคิดการแก้ปัญหา พฤติกรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้โดยตรงหรือใช้เครื่องมือวัด แบ่งออกเป็น 2 พวก คือ

1.1 พฤติกรรม โมลาร์ (Molar Behavior) เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้โดยตรงสามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5

1.2 พฤติกรรม โมเลกุล (Molecular Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงต้องใช้เครื่องมือวัด เช่น เครื่องมือวัดการเต้นของหัวใจ การวัดคลื่นสมอง การวัดน้ำตาลในเส้นเลือด

2. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง และไม่สามารถใช้เครื่องมือวัดได้ แต่ต้องใช้ภาวะสันนิษฐาน (Hypothetical Construct) จากพฤติกรรมภายนอก เช่น ความเครียด วัดได้จากมือสั่น ไม่พูดไม่จา เข้ามาทำงานแต่เช้า กลับมีผลงานเสร็จเรียบร้อยดีทุกอย่างก็สรุปว่าเขาขยัน รวมทั้ง สุรพล พะยอมแย้ม (2540 : 25) ได้แบ่งกระบวนการเกิดพฤติกรรมเป็น 3 กระบวนการ ดังนี้คือ

2.1 กระบวนการรับรู้ กระบวนการรับรู้เป็นกระบวนการเบื้องต้นที่เริ่มจากการที่บุคคลได้รับสัมผัสหรือรับข่าวสารจากสิ่งเร้าต่าง ๆ โดยผ่านระบบประสาทสัมผัส

2.2 กระบวนการคิดและเข้าใจ กระบวนการนี้อาจเรียกได้ว่า “กระบวนการทางปัญญา” ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประกอบไปด้วยการเรียนรู้ การคิด และการจำลองจนการนำไปใช้หรือเกิดพัฒนาการจากการเรียนรู้ นั้น ๆ ด้วย

2.3 กระบวนการแสดงออก หลังจากผ่านขั้นตอนของการรับรู้การคิดและเข้าใจแล้วบุคคลจะมีอารมณ์ตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับรู้ นั้น ๆ แต่ยังมีได้แสดงออกให้ผู้อื่นได้รับรู้ ยังคงเป็นพฤติกรรมที่อยู่ภายในแต่เมื่อได้คิดและเลือกที่จะแสดงการตอบสนองให้บุคคลอื่นสังเกตได้เราจะเรียกว่าพฤติกรรมภายนอกซึ่งพฤติกรรมภายนอกนี้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่มีอยู่ทั้งหมดภายในตัวบุคคลนั้นเมื่อมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่งการแสดงออกมาเพียงบางส่วนของที่มีอยู่จริงเช่นนี้จึงเรียกว่า Spatial Behavior โดยแท้จริงแล้วกระบวนการย่อยทั้ง 3 ขั้นตอนนั้น ไม่สามารถแยกออกจากกันหรือเป็นอิสระต่อกันได้ เพราะการเกิดพฤติกรรมแต่ละครั้งจะมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กันอย่างมาก

จากความหมายของพฤติกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าพฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกของจิตใจทั้งภายในและภายนอกเป็นการกระทำเพื่อสนองความต้องการของบุคคลซึ่งบุคคลอื่นสามารถสังเกตด้วยสายตาหรือการรับรู้ทางเสียงและสามารถใช้เครื่องมือทดสอบได้ ส่วนพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการแสดงออกของบุคคลที่เป็นประชาธิปไตย แต่ไม่กระทบต่อสิทธิของผู้อื่น

ผลการวิจัยระยะที่ 2 การสร้างแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

ผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ปัจจัยที่มีต่อพัฒนาบทบาทได้แก่ ปัจจัยด้านความรู้แบบประชาธิปไตย การพัฒนาเจตคติทางการเมือง การพัฒนาพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

1. ด้านการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1.1 สร้างเครือข่าย/องค์กร

เป็นการการเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจ ที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้เข้าร่วมอบรมได้ให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

สายลม แสงศรี กล่าวว่า “...การสร้างองค์ความรู้ กลุ่มสตรีสามารถสร้างองค์กรและเครือข่ายความรู้ของกลุ่มจากองค์กรความรู้เดิมเครือข่ายเดิมและองค์กรความรู้ที่ต้องการพัฒนา จนกลายเป็นการเกิดองค์กรความรู้ใหม่โดยการนำความรู้เดิมมาประยุกต์เข้ากับการที่กลุ่มได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เกิดเป็นความรู้ที่กลุ่มสามารถนำมาใช้...”

สอดคล้องกับ Boissevain and Mitchell (1977) กล่าวว่า “...การสร้างเครือข่ายและองค์กรโดยที่กลุ่มจะมีขอบเขตที่ชัดเจน รู้ว่าใครเป็นสมาชิก มีความเป็นรูปธรรมมองเห็นได้ มีโครงสร้างทางสังคมในระดับหนึ่ง แต่เครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีขอบเขต การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอาจจะมองเห็นหรือมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมก็ได้ ซึ่งการเชื่อมโยงระหว่างกันที่จะเห็นเป็นรูปธรรมของเครือข่ายมี 3 ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสารและเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน เครือข่ายไม่มีโครงสร้างแน่นอนตายตัว อาจมีการออกแบบ โครงสร้างขึ้นมาทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มองค์กร...”

สอดคล้องกับ นางอุบล ทองน้อย กล่าวว่า “...การสร้างเครือข่ายและองค์กรพัฒนาความรู้แบบประชาธิปไตยนั้น มีแนวโน้มที่จะเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรที่ทำงานพืงพืงซึ่งกันและกัน มากกว่าที่จะแข่งขัน เพื่อนำเอาความรู้มาพัฒนาศักยภาพเพิ่มขึ้นไป สอดคล้องกับ ดร.สุธีรา วิจิตรานนท์ กล่าวว่า “...เหตุผลหลักที่จะทำให้เครือข่ายเกิดขึ้น ได้โดยสมัครใจ ก็คือ แต่ละฝ่ายมองเห็นประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการเข้าร่วมเครือข่าย ซึ่งจะนำไปสู่ความเต็มใจที่จะประสานกันหรือเข้าร่วมเป็นเครือข่าย การรวมพลังกันทำงานนำไปสู่ผลลัพธ์ที่มีคุณค่าหรือเข้มแข็งมากกว่าการที่แต่ละองค์กรจะทำงานโดยโดดเดี่ยว...”

สอดคล้องกับ นางไข่มพร ศรีวะสุทธิ์ กล่าวว่า “...การมีองค์กรแห่งการเรียนรู้จะทำให้กลุ่มสตรี มีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล โดยมีการเชื่อมโยงรูปแบบของการสร้างบทบาททางการเมืองเป็นทีม สร้างกระบวนการในการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเตรียมรับกับความเปลี่ยนแปลง เปิดโอกาสให้สตรีทำงานและมีการให้อำนาจในการตัดสินใจ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของการคิดริเริ่ม และการสร้างนวัตกรรม สอดคล้องกับ ปีเตอร์ เซงกี (1990 : 68) กล่าวว่า แนวคิดที่จะผลักดันและสนับสนุนให้เกิดองค์กร แห่งการเรียนรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ที่เร็วกว่าคู่แข่ง ซึ่งความสามารถข้อนี้ถือว่าเป็นข้อได้เปรียบทุกทางในแบบที่ยั่งยืน โดยการเรียนรู้จะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เต็มเปี่ยมของทุกคนและทุกระดับในองค์กร โดยถือว่าคนทุกคนมีธรรมชาติของการเป็นผู้เรียนรู้ มีธรรมชาติที่จะเรียนรู้ และรักที่จะเรียนรู้เพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีให้แก่ชีวิต

1.2 พัฒนาทักษะด้านการให้ความรู้

หน้าที่และสิทธิประชาธิปไตย การลงสมัครรับเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง ผู้แทนในท้องถิ่นของตน สิทธิทางการเมือง เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง รับสมัครเลือกตั้ง การออกเสียงแสดงประชามติ ในบางกรณีรัฐมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญในการงดสิทธิบางประการของประชาชน เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ป้องกันการละเมิดสิทธิของประชาชนด้วยกัน ให้รัฐปฏิบัติงานได้สะดวก หน้าที่ หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนต้องกระทำ หรืองดเว้นการกระทำอย่างใด อย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ หน้าที่รักษาไว้ซึ่ง ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย หน้าที่ในการป้องกันประเทศ หน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมาย หน้าที่ในการเสียภาษี เป็นต้น ผู้เข้าร่วมอบรมได้ให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้ นางหม่อม ทวีศักดิ์ กล่าวว่า “...สังคมประชาธิปไตย เป็นสังคมที่ยึดหลักความเท่าเทียมกันของบุคคลในสังคม ทั้งนี้ผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมประชาธิปไตยหรือพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยจึงควรมีการปฏิบัติตนที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนใหญ่แล้วสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยเท่าไร ดังนั้น การที่จะให้สตรีได้แสดงบทบาททางการเมืองจึงต้องอาศัยการพัฒนาการให้ความรู้เกี่ยวกับ หน้าที่และสิทธิในประชาธิปไตย สอดคล้องกับ วชิรา ไชยสาร (2555) กล่าวว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย จะประสบความสำเร็จได้ หรือไม่นั้น คำตอบเบ็ดเสร็จคงไม่ได้อยู่ที่การมีรัฐธรรมนูญที่ดีและสมบูรณ์แบบเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับประชาชน ในประเทศจะต้องฝึกฝนและพัฒนาตนเองเพื่อก้าวข้ามสู่ความเป็นพลเมือง ซึ่งมีความเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในสังคมด้วย ความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ รวมทั้งมีความกระตือรือร้นในการรักษา สิทธิต่าง ๆ ของตนและชุมชนของตนเองอย่างเข้มแข็ง ที่สำคัญคือ ประชาชนควรให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความเต็มใจ การแสดง ความคิดเห็นอย่างเสรี มีเหตุมีผล เพื่อสร้างสรรค์และจรรโลงสังคมโดยรวม สอดคล้องกับ นางทองใส อุปชัย กล่าวว่า “...รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กล่าวถึงหน้าที่ของชนชาวไทยตามระบอบประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งเป็นหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งทุกคนจะต้องรักษาและปฏิบัติตามจะหลีกเลี่ยงมิได้ เมื่อมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้งมีทั้งในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย คือ ระบอบการ ปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่ถือเสียงข้างมากเป็นสำคัญแต่ก็เคารพสิทธิเสรีภาพของเสียงข้างน้อย ในระบอบประชาธิปไตยจึงมีการเลือกตั้ง

ผู้แทนไปปฏิบัติหน้าที่แทนประชาชน...” สอดคล้องกับ ฉานทิธี สันตะพันธ์ (2550) กล่าวว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะมีความมั่นคงก้าวหน้าเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับการที่ประชาชนในชาติรู้จักสิทธิ เสรีภาพ กระทำหน้าที่ตามความรับผิดชอบและมีคุณธรรม ความสำคัญของสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และคุณธรรมของพลเมือง รวมทั้ง นางระเบียบ บุญบรรดู กล่าวว่า “...สิทธิและหน้าที่เป็นสิ่งคู่กัน เมื่อมีสิทธิก็ต้องมีหน้าที่ สตรีทุกคนก็มีบทบาทหน้าที่ เช่นกันแต่จะมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศนั้น ๆ และแน่นอนว่าประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนย่อมมีสิทธิมากกว่า การปกครองในระบอบอื่น เพราะมีสิทธิที่สำคัญที่สุด คือ สิทธิในการ ปกครองตนเอง ดังนั้นการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้หรือไม่ขึ้น คำตอบคงไม่ได้อยู่ที่การมีรัฐธรรมนูญที่ดี และสมบูรณ์แบบเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับประชาชนในประเทศจะต้อง เข้าใจและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในสังคมด้วยความรับผิดชอบ อย่างเต็มที่ รวมทั้งมีความกระตือรือร้น ในการรักษาสิทธิต่าง ๆ ของตน และชุมชนอย่างเข้มแข็ง สอดคล้องกับ กุลพล พลวัน (2520) กล่าวว่า สิทธิและเสรีภาพเป็นสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติ เป็นสิ่งที่คิดตัวมาตั้งแต่เกิด ไม่อาจที่จะโอนแก่กันได้ แต่การใช้สิทธิเสรีภาพที่มีอยู่นั้น ก็ไม่ได้หมายความว่าจะใช้โดยไร้ขอบเขต จำกัด トラบใดที่ยังคงมีสังคม มีรัฐ มีกติกา การใช้สิทธิและเสรีภาพของตนก็จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายรับรองคุ้มครองไว้ และใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นภายในขอบเขตตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด...”

1.3 พัฒนาให้ความรู้จากสารสนเทศ “สารสนเทศ” หรือ “สารนิเทศ”

หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ข้อเท็จจริง ความคิด ที่ได้มีการประมวลผลแล้ว มาบันทึกรวบรวมไว้ในสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ วิดีโอ ซีดีรอม ฐานข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ เพื่อนำออกเผยแพร่ และใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ “เทคโนโลยีสารสนเทศ” หมายถึง เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้กับสารสนเทศ “ระบบสารสนเทศ” หมายถึง ระบบจัดเก็บข้อมูลในด้านต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลมาประมวลให้เป็นสารสนเทศ “การจัดการความรู้” หมายถึง กระบวนการค้นหา การสร้าง การสืบทอด การแลกเปลี่ยนและการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน และนำความรู้มาเพิ่มพูนพัฒนาต่อเนื่องอย่างไม่สิ้นสุด สารสนเทศมีความสำคัญต่อการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ช่วยพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

อย่างมีความสุข เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่ที่เรียกว่า เศรษฐกิจบนฐานความรู้ เป็นรากฐานที่จำเป็นสำหรับความก้าวหน้าของอารยธรรม ช่วยสืบทอดค่านิยมทัศนคติ ศิลปะ และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อันดั้งเดิมของชาติ ผู้รู้สารสนเทศคือผู้ที่มีทักษะ 6 ประการ ได้แก่ ทักษะในการกำหนดเรื่องที่จะค้น ทักษะการวางแผนกลยุทธ์การสืบค้น ทักษะการค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศ ทักษะการใช้สารสนเทศ ทักษะการสังเคราะห์สารสนเทศ และ ทักษะการประเมินสารสนเทศ จากข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการอบรมมีดังนี้ นางศิริรักษ์ วงศ์จันทร์ กล่าวว่า “...เห็นควรที่จะให้สตรีได้มีสารสนเทศหรือได้รับสารสนเทศที่มีคุณค่าและทันสมัย มีความต่อเนื่องทันเหตุการณ์ และสามารถ ใช้สารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้ที่นั้นย่อมมีพลังหรือมีอำนาจ ได้เปรียบผู้อื่นในทุก ๆ ด้านในสังคมข่าวสาร หรือสังคมสารสนเทศ จำเป็นต้องใช้สารสนเทศ เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจในเรื่องที่ตนเกี่ยวข้อง และนำความรู้ความเข้าใจมาตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ และรวดเร็วทันเวลากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม...” สอดคล้องกับ ศรีเพ็ญ มะโน (2536) กล่าวว่า ความสามารถ และทักษะในการแสวงหาและเข้าถึงสารสนเทศโดยใช้เครื่องมือคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ลักษณะของผู้รู้สารสนเทศ จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการตั้งคำถามและระบุสารสนเทศที่ต้องการได้ด้วยตนเอง สามารถคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล สามารถเลือกและประเมินสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ รวมทั้งมีความสามารถในการสังเคราะห์ วางแผนการศึกษาค้นคว้า และอธิบายหรือนำเสนอสารสนเทศที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ น.ส. ทิพานันท์ ปทุมวัน กล่าวว่า “...ในสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การพัฒนาสตรีโดยให้ความรู้จากสารสนเทศจะได้ประโยชน์อย่างยิ่ง จะช่วยให้สตรีเรียนรู้สารสนเทศ เกิดความสำนึกและเห็นคุณค่าในการใช้สารสนเทศเพื่อพัฒนาตัวเอง อาชีพ และบทบาททางการเมือง จากการรู้สารสนเทศช่วยให้สตรีเข้าถึง การประเมินคุณค่า จักรระบบ สังเคราะห์และรวบรวมสารสนเทศจากแหล่งและทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลายได้ การรู้สารสนเทศจะนำไปสู่การมีนิสัยรักการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ตลอดชีวิต...” สอดคล้องกับ ฟอร์เรียร์ (1998) ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศว่า การรู้สารสนเทศและเทคโนโลยีเป็นความสามารถเฉพาะบุคคลในการใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการทำงานด้วยตนเองหรือการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความสามารถในการใช้เครื่องมือ แหล่งข้อมูล กระบวนการและระบบการสืบค้นข้อมูล การประเมินคุณค่าสารสนเทศ ทางด้าน น.ส. กนกพร มุละชีวะ กล่าวว่า “...การพัฒนาให้ความรู้สตรีจากสารสนเทศนั้น ก่อให้เกิดกระบวนการค้นคว้าวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบจากเรื่องราวข้อเท็จจริง

ที่เป็นประเด็นปัญหา ด้วยการนำข้อมูลจำนวนหนึ่งมาแยกแยะแจกแจง ตีความหมาย ออกมาเป็นคำตอบของประเด็นปัญหาที่สงสัย ได้คำตอบที่อธิบายเรื่องราวข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ต่อบทบาททางการเมืองและการนำไปใช้งานด้านต่าง ๆ ข้อค้นพบซึ่งเป็นผลมาจากการวิเคราะห์ข้อมูลถือว่าเป็นสารสนเทศ การสรุปเป็นวิธีการประมวลผลที่ใช้กับการรวบรวมข้อมูลเรื่องราวข่าวสารจากแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง โดยจับประเด็นที่สำคัญและตรงกับความ ต้องการ แล้วนำมาสรุปเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเหมาะสมกับการนำไปใช้ประโยชน์...” สอดคล้องกับ ครรชิต มาลัยวงศ์ (2541) กล่าวว่า สารนิเทศ หรือ สารสนเทศ มีความหมายเหมือนกัน แต่การอธิบายความหมายแตกต่างกันที่มุมมอง ทางด้านบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ให้ความหมายในด้านการบันทึก จัดเก็บและการเผยแพร่เพื่อใช้ประโยชน์ ส่วนทางด้านคอมพิวเตอร์ให้ความหมายในด้านที่มา การเกิด หรือการสร้างสารสนเทศ ที่มาของสารสนเทศเกิดจากการประมวลผลข้อมูลซึ่งได้แก่ การคำนวณ การเปรียบเทียบ การเรียงลำดับ การวิเคราะห์ และการสรุปผล การประมวลผลด้วยการคำนวณ มักจะกระทำกับ ข้อมูลที่เป็นตัวเลข สารสนเทศที่ได้จากการคำนวณสามารถนำมาอธิบายตีความหมาย และนำไปใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งได้ตัวอย่างเช่น ข้อมูลตัวเลขขนาดสัดส่วน น้ำหนัก หรือ ความสูงของประชากร เมื่อนำมาประมวลผลด้วยการคำนวณหาค่าเฉลี่ย แล้วนำค่าเฉลี่ยไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ จะได้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการใช้งานของประชากร ในกลุ่มนั้น ค่าเฉลี่ยที่ได้จากการคำนวณถือว่าเป็นสารสนเทศ

1.4 สนับสนุนและส่งเสริมประชาธิปไตย

เป็นการหารูปแบบผสมผสานความคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเน้น การมีส่วนร่วมของสตรีในชุมชนด้วยการพัฒนาส่งเสริมประชาธิปไตยในรูปแบบการพึ่งพาตนเอง และการต่อยอดการพัฒนาชุมชน ให้มีมาตรฐานเป็นเครือข่ายในการพัฒนาบทบาทสตรีต่อไป นอกจากนี้ยังมุ่งส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพสตรีในหมู่บ้านให้มีบทบาทหน้าที่ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง โดยกลุ่มเป้าหมายอีกด้วย ผู้เข้ารับการอบรม เสนอแนะดังนี้ นางวิมล ไชยสุทธิ กล่าวว่า “...ก่อนอื่นสตรีต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาเรียนรู้ ถึงความหมาย องค์ประกอบ ขอบเขต หลักการหลักเกณฑ์ ตลอดจน คุณค่า และข้อจำกัดของ ประชาธิปไตย ให้เข้าใจ เข้าถึง อย่างลึกซึ้ง ละเอียด ครบถ้วน ถูกต้องต้องแท้ทุกแง่มุม การใส่ใจ ตั้งใจขวนขวายศึกษาหาความรู้ เพื่อซึมซับรับเอาอย่างกระตือรือร้น เช่นนี้ สามารถกล่าวได้ว่า อย่างเต็มปากเต็มคำว่าเป็น การก้าวขึ้นบันไดขั้นแรกของการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนและ

ส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นสิ่งที่สตรีต้องทำอย่างมีจิตสำนึก จึงจะนำไปสู่การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี...” สอดคล้องกับ รองศาสตราจารย์ ดร.กฤตยา อาชวนิจกุล (2538) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการพัฒนาตามแนวนโยบาย พื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตาม แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของสตรี ส่งเสริมให้สตรีมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมทั้งการจัดทำ บริการสาธารณะ ส่งเสริม และ สนับสนุน การมีส่วนร่วมของสตรีในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพ หรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น ตามมาอีกด้วย สอดคล้อง นางอุรา เด่นคำภู กล่าวว่า “...การสนับสนุนและส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นการสนับสนุน และส่งเสริมให้สตรีมีความเชื่อมั่นศรัทธาในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขต่อต้านและรังเกียจการทุจริต และซื้อสิทธิ ขายเสียง โดยให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมประชาธิปไตย ดังนี้ กิจกรรมที่สอดคล้องกับบทบาททางการเมืองของสตรี เช่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรม อบต.น้อย/เทศบาลน้อย จัดให้สตรีได้แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ต่อยอดเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมประชาธิปไตยในอนาคต...” สอดคล้องกับ สมบูรณ์ สิริประชัย (2550) กล่าวว่า การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้สตรียึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม ผลพลอยได้ก็จะส่งผลให้มีการ ส่งเสริมสนับสนุนให้สตรีพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต ไม่ทุจริต และไม่ซื้อสิทธิ ขายเสียง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยการปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกองค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สตรีสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้สตรีเข้าไปมีบทบาทและสามารถตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้อย่างเหมาะสม

1.5 พัฒนาทักษะด้านวิชาการ

เป็นการ พัฒนาระบบการเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้สตรีมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับด้านวิชาการมากยิ่งขึ้น น.ส.ภัทรวรินทร์ ทองน้อย กล่าวว่า “...ต้องฝึกฝนพัฒนาความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย ตามหลักวิชาการ วิชาการก็คือแนวการศึกษาวิเคราะห์การเมือง ก็ย่อมแตกต่างกันออกไปบ้างตามแต่ใครจะเห็นว่าแนวการมองการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่ใกล้เคียงต่อการอธิบายความเป็นการเมืองได้มากที่สุด โดยคำว่า “การเมือง” นี้ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ได้ให้

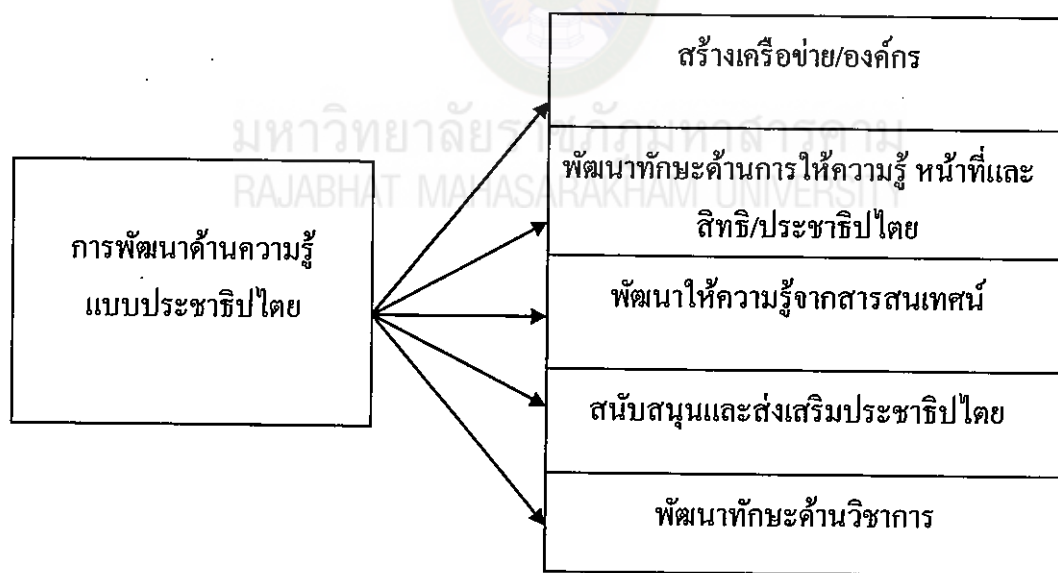
ความหมายไว้แตกต่างกันไปบ้างในรายละเอียด ตามแต่จะใช้ตัวแบบใดในการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมือง และด้วยตัวแบบที่เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์นี้ จะยังผลให้กรอบการมองค่าว่าการเมืองต่างกัน ไป เมื่อสตรีมีการพัฒนาทักษะด้านวิชาการแล้ว ก็จะสามารถนำความรู้และทักษะที่มีไปใช้ในการมีบทบาททางการเมืองได้ดียิ่งขึ้น...” สอดคล้องกับ จุติมา พรหมสร (2554) กล่าวว่า ผู้นำทางวิชาการที่มีความรู้ ความสามารถและนำมาพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องมีทิศทางในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของชุมชน นั่นคือ วิสัยทัศน์ แรงบัลดาลใจสนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และการสนับสนุน ในความต้องการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง นางจรัส โสภณวัตร กล่าวว่า “...สตรีควรได้รับการพัฒนาทักษะด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาทักษะผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เรียนรู้ให้สตรีได้เรียนรู้ด้านวิชาการด้วยตัวเอง ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ร่วมคิดอภิปรายแสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ได้สะท้อน ความรู้สึกนึกคิดมุมมอง เชื่อมโยงสู่วิถีชีวิตของตนเองเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และปรับให้กับชีวิตตามหลักวิชาการ...” สอดคล้องกับ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539) กล่าวว่า การใช้กระบวนการเชิงเหตุผล มีขั้นตอนธรรมที่จะรับฟังความคิด การวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้เหตุผล ความเป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบ มีวินัย กระบวนการอบรมกล่อมเกลாதองการเมืองจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองในทุก ๆ ด้าน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ได้ทำความเข้าใจจนเห็นความสำคัญของกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทองการเมืองแล้ว ย่อมนำมาซึ่งความตระหนักและกระตือรือร้นที่จะสร้างกระบวนการดังกล่าวให้ต่อเนื่องกันในชุมชน เป็นการพัฒนาโครงสร้างทางความรู้ด้านการเมืองการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย ระบบการเมือง ต้องเปิดโอกาสให้สตรีมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุม กำกับ ตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ระบบการเมืองดังกล่าวจึงจะถือว่าเป็น “ระบอบประชาธิปไตย” ที่แท้จริง รองศาสตราจารย์ดร.สัญญา เคนาภูมิ กล่าวว่า “...พร้อมกันนี้ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จะต้องเปิดโอกาสให้ ประชาชนได้แสดงทัศนะและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง มีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ที่จะมผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของ ประชาชน เพื่อเป็นการช่วยให้รัฐบาลมีความรอบคอบในการบริหารประเทศ และ สอดคล้องตรงกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น...” สอดคล้องกับ ส. ศิวรักษ์ (2519) กล่าวว่า รัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ได้มีการปรับปรุง โครงสร้างทางการเมืองตามบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เริ่มตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกผู้เข้าไปทำหน้าที่นิติบัญญัติและบริหารราชการแผ่นดิน โดยการ

เลือกตั้ง การสร้างกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐ โดยการจัดตั้งองค์กรอิสระให้มีหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และการสร้างกลไกมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน...” นางหม่อม ทวีศักดิ์ กล่าวว่า “...การพัฒนาด้านความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ต้องมีการสร้างเครือข่ายความรู้โดยการจัดตั้งองค์กร เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะเรื่องสิทธิมนุษยชน บทบาท หน้าที่ทางการเมือง สิทธิในการเลือกตั้ง พัฒนาโดยการสื่อสาร สื่อ โซเชียล ฯลฯ เพราะยุคนี้ถ้ามีการเผยแพร่ทางโลกออนไลน์ จะรวดเร็วมาก โดยเฉพาะกลุ่มสตรีทดลอง จะสามารถนำความรู้ที่ได้มาไปพัฒนาต่อยอดทำ ความรู้ความเข้าใจด้านความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับครอบครัวและชุมชนต่อไป...” สอดคล้องกับ Karl W. Deutsch (1961) กล่าวว่า ประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองในระดับต่าง ๆ มากขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจในการควบคุมและตรวจสอบการทำงานของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งให้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วย มิใช่เพียงมีอำนาจเพียงเป็นที่มาแห่งอำนาจปกครองหรือมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้นซึ่งลักษณะหรือรูปแบบของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น อาจจะเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง อาทิเช่น การออกเสียงประชามติ การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง เป็นต้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงน่าจะอยู่ตรงกลางระหว่างการมีส่วนร่วมในทางการเมืองแบบตัวแทนหรือประชาธิปไตยโดยอ้อมที่ประชาชนมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งอย่างเดียว กับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองตัวแทนซึ่งประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมือง ในรูปแบบของประชาธิปไตยโดยตรงควบคู่กันไปด้วย สอดคล้องกับ ทองใส อุปชัย กล่าวว่า “...การพัฒนาความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตย เริ่มต้นของการพัฒนาสตรีต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยก่อน เมื่อเกิดการพัฒนาสิ่งต่างก็จะตามมา นอกจากความรู้เกี่ยวกับการเมืองแล้วก็จะมีการปฏิรูปในหลาย ๆ ด้าน กลุ่มสตรีต้องมีการปฏิวัติในความคิดทัศนคติ รวมทั้งกระบวนการวิสัยทัศน์ของสังคมโดยรวม ให้เปิดกว้างมากขึ้น ยอมรับกับความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมร่วมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม ชรรมาภิบาลในระบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ความหลากหลายของสตรีรวมพลังและสามารถสะท้อนออกมาได้อย่างสร้างสรรค์ มันจึงเป็นทางตรงที่สุดที่จะให้การพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของไทยเชื่อมประสานเป็นหนึ่งเดียวไปสู่ ความยั่งยืนที่แท้จริง...” สอดคล้องกับ โรเบิร์ต เอ. คาห์ล (1957) กล่าวว่า หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยนั้น เมื่อเป็นการตัดสินใจร่วมกันอย่างผูกมัดแล้ว พลเมืองแต่ละคนในชุมชนก็สมควรจะได้รับประโยชน์ตามที่ตนได้กำหนดไว้

ให้เป็นการพิจารณาอย่างเท่าเทียมกัน จึงไม่จำเป็นที่ประชากรทุกคนจะมีความพึงพอใจอย่างเสมอกันในการตัดสินใจของส่วนรวมนั้น เขาได้ใช้คำว่า "โพลีอาร์ชี" (Poliarchy) เพื่อใช้แทนสังคม ซึ่งมีรูปแบบขนบธรรมเนียมและการปฏิบัติ อันจะนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้อง แต่สิ่งแรกที่จะต้องมาก่อนขนบธรรมเนียมปฏิบัติเหล่านี้ คือ การเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม เพื่อเลือกผู้แทนซึ่งจะทำหน้าที่บริหารนโยบายส่วนร่วมทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดของสังคม อย่างไรก็ตาม ระเบียบดังกล่าวอาจมิได้สร้างให้เกิดรูปแบบประชาธิปไตยอันสมบูรณ์ได้ เช่น ความยากจนขัดสนซึ่งขัดขวางประชาธิปไตยและยังมีคนบางกลุ่มที่มองเห็นถึงปัญหาที่เหล่าเศรษฐีกำลังมีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อย ๆ และยังคงต่อต้านการรณรงค์ปฏิรูปเศรษฐกิจ บางคนว่าการกำหนดนโยบายโดยใช้เสียงส่วนใหญ่เป็นการปกครองที่ตรงกันข้ามกับการปกครองโดยประชาชนทั้งหมด โดยเหตุผลดังกล่าวสามารถยกไปอ้างเพื่ออำนาจที่มีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การบังคับเลือกตั้ง หรือสำหรับการกระทำที่อดทนกว่านั้น โดยการอดทนขัดขวางอำนาจของรัฐบาล จนกระทั่งประชาชนส่วนใหญ่สมัครใจจะพุดในสิ่งที่ตนคิดออกมา อูรา เคนคำทูล กล่าวว่า "...การพัฒนาด้านความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตย การเมืองคือการจัดสรรอำนาจเพื่อประโยชน์สุขทุกคนประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ ประการแรก เป็นอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน ประการที่สอง จุดมุ่งหมายของการใช้อำนาจต้องเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน การเมืองมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของทุกคน คือถ้าสตรีมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ก็ตระหนักดีว่า ถ้าระบบการเมืองดีจะทำให้ได้ผู้นำที่ดี และผู้นำที่ดีย่อมสร้างสรรค์ทุกคนอยู่ดีกินดี ความมั่นคงอุดมสมบูรณ์หรือความอดอยากยากจนของทุกคนจึงขึ้นอยู่กับระบบการเมืองเป็นสำคัญ ดังนั้นเมื่อพัฒนาความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยการเผยแพร่ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการแล้ว สตรีทุกท่านก็ควรเอาความรู้ที่ได้รับ ไปใช้ในชีวิตประจำ เพื่อนำไปสู่พัฒนาเกี่ยวกับการเมืองและการแสดงบทบาททางการเมืองของสตรีต่อไปในอนาคต อย่างถาวรและตลอดไปในอนาคต..." สอดคล้องกับ พุทธทาสภิกขุ (2546 : 21)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง นั้น เป็นแนวทางหรือกิจกรรมที่สำคัญยิ่งของการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือไม่ว่าการปกครองรูปแบบใดก็ตามบทบาทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนย่อมจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อการรักษาความสมดุลระหว่างผู้บริหารประเทศ(รัฐบาล) กับผู้รับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการบริหารประเทศ (ประชาชน) ซึ่งหากแม้ว่าระบบการเมืองใดก็ตามที่ ละเลยในประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงถาวรวิรินทร์ ทองน้อย กล่าวว่า "...การพัฒนาด้านความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ในครั้งนี้เป็นสิ่งที่ดีที่สุด เมื่อเรามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตยแล้ว

สิ่งที่ตามมาคือการนำเอาความรู้ที่ได้ นำไปสร้างบทบาททางการเมืองของสตรี เริ่มจากครอบครัว ชุมชน จังหวัด ฯลฯ นำความรู้ความสามารถที่มีที่ได้จากการประชุมไปต่อยอดในการพัฒนาการเมืองแบบประชาธิปไตย การพัฒนาโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้เป็นประชาธิปไตยแนวทางนี้ เป็นบันไดขั้นต้นของทุกสังคมที่จะก้าวสู่ระบอบประชาธิปไตย คือ การพัฒนาให้สังคมปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย จะต้องกำหนด โครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้เป็นไปตามปรัชญาและหลักการประชาธิปไตยอย่างครบถ้วน ดังนั้น ควรจัดให้มีการประชุมเพื่อพัฒนาให้ความรู้กับสตรีบ่อยครั้งเพื่อที่จะได้นำเอาความรู้ที่มีได้มาแสดงออกถึงบทบาทของสตรี แล้วก้าวต่อไปในสังคมการเมืองอย่างมีความรู้และกล้าที่จะแสดงออกของสตรีอย่างมีความเชื่อมั่น...” สอดคล้องกับ Geoffrey K. Robert (1971 : 145) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังได้สะท้อนให้เห็นว่าเป็นเรื่องของกิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละคนที่ ต้องการมีอิทธิพลผลักดัน หรือยอมรับสนับสนุนต่อรัฐบาล ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นทั้งการต่อต้าน เช่น การเดินประท้วง การก่อจลาจล และทั้งที่เป็นการ สนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือกับทางการในการเสียดาย การเกณฑ์ทหาร และสามารถสร้างเป็นพันธมิตรกันได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 7 การพัฒนาด้านความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตย

2. ด้านการพัฒนาเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

2.1 ไม่ซื้อเสียงขายสิทธิ์

เป็นการแสดงให้เห็นถึงความบกพร่องของสังคมเนื่องมาจากการแข่งขัน
 แข่งแย่งชิงดีกัน โดยไม่หว่านหัวน สังคมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ล้วนเกิดจากผู้ที่ไม่ประสงค์
 ดีพยายามใช้วิธีซื้อเสียงของผู้อื่น เพื่อเป็นสะพานทอดให้ตัวเองได้มีอำนาจและตำแหน่งทาง
 การเมือง จากนั้นก็กอบโกยและแสวงหาผลประโยชน์เข้าตัวเองโดยไม่เคยสนใจว่าประชาชน
 จะลำบากหรือจะเกิดผลกระทบในทางที่ไม่ดีอย่างไรต่อสังคม นาลำแพน พุดช่อ กล่าวว่
 “...การซื้อสิทธิขายเสียงได้ถูกทำให้กลายเป็นเรื่องของ คนดี - คนเลว คนรู้ - คนไม่รู้ เป็นปัญหา
 ระดับบุคคลที่แก้ไขได้โดยการรณรงค์/ประชาสัมพันธ์ แทนที่จะเป็นเรื่องที่มีรากเหง้ามาจาก
 สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ขายเสียงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้ประชาธิปไตย
 ไม่พัฒนา เงินทำให้ประชาชนระงับการใช้วิจารณ์ญาณอิสระของตนเอง ที่จะเลือกตำแหน่ง
 สาธารณะต่าง ๆ การใช้วิจารณ์ญาณอิสระเป็นเงื่อนไขสำคัญในระบอบประชาธิปไตย หากทว่า
 การพิจารณาว่าจะขายเสียงแก่เบอร์ไหนถึงจะได้ "กำไร" สูงสุดต้องนับเป็นการใช้วิจารณ์ญาณ
 อิสระอย่างหนึ่งเหมือนกันฉะนั้นโดยอุดมคติแล้ว การใช้วิจารณ์ญาณอิสระก็ควรใช้เพื่อมุ่งต่อ
 ประโยชน์ "ส่วนรวม" ไม่ใช่ประโยชน์ส่วนตัว...” สอดคล้องกับ สมบัติ จันทรวงศ์ (2536)
 กล่าวว่า ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีธุรกิจเกี่ยวข้องกับ อาชีพหลักของคนในจังหวัด
 มีแนวโน้มจะได้รับการ เลือกตั้งมากที่สุด เนื่องจากนักธุรกิจเหล่านั้นมีแนวโน้ม จะเป็นผู้มี
 อิทธิพลในท้องถิ่นหรือเจ้าพ่อ ทำให้สามารถ โน้มน้าว กดดัน หรือใช้อิทธิพลในการชักจูง
 ให้ผู้ลง คะแนนเสียงทำการลงคะแนนในลักษณะที่เกิด ประโยชน์กับคนได้ โดยการอธิบาย
 ในลักษณะดังกล่าว ทำให้ได้ภาพของการเมืองไทยว่า มีตัวแทนซึ่งไม่ได้มา จากความยินยอม
 พร้อมใจที่แท้จริงของผู้มีสิทธิ ออกเสียงเลือกตั้ง แต่มาจากการซื้อเสียงหรือการใช้ อิทธิพล
 ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้ประชาชนเลือก นักการเมืองคนใดคนหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ
 ความเชื่อที่ว่าคนชนบทในฐานะที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศนั้น ไม่มีความรู้เรื่องนโยบาย
 และ ไม่ได้ใส่ใจต่อการใช้สิทธิ เลือกตั้ง เมื่อเป็นเช่นนี้การเลือกตั้งในประเทศไทยจึง เป็นการ
 เลือกตั้งที่ประชาชน ไม่ใช่ดุลพินิจเลือกบุคคล ที่ถูกเรียกว่าเป็นคนดีหรือพรรคการเมืองที่ดี
 นอกจากนี้ การซื้อสิทธิ์ขายเสียงยังส่งผลเสียต่อระบอบ ประชาธิปไตยคือ ทำให้เข้าใจว่า
 ประชาชนไม่สนับสนุน การปกครองแบบประชาธิปไตย อันเป็นแรงจูงใจให้มี การโค่นล้ม
 ระบอบประชาธิปไตยและการเปิดทางให้มิ การใช้อำนาจในทางมิชอบให้ผู้แสวงหาอำนาจ
 ฉวยโอกาสอย่างไม่ชอบธรรม นางศรีนัน ไชยรักษ์ กล่าวว่า “...ในระบอบประชาธิปไตย

หัวใจหลักคือประชาชนต้องมีสิทธิเสรีภาพ และสิ่งเหล่านี้เปรียบเสมือนกับสิ่งที่บ่งบอกถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตัวบุคคล การซื้อสิทธิขายเสียงเป็นต้นเหตุนำไปสู่การคอร์รัปชันที่เป็นสาเหตุของความวุ่นวายในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ที่มีทั้งการชุมนุมของคนเสื้อเหลืองเสื้อแดงนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือดต่าง ๆ ในเมื่อยอมขายสิทธิให้กับคนอื่นเพื่อแลกเงินเพียงน้อยนิดเมื่อเทียบกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ยอมให้คนอื่นชักจูงและคล้อยตามไปกับเรื่องไม่ดีนำความเสื่อมโทรมมาสู่สังคมไทย เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นไม่สามารถนำมาตีค่าหรือตีราคาเป็นตัวเงินได้ และไม่สามารถหาซื้อที่ไหนได้เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่เราทุกคนสามารถรักษาศักดิ์ศรีได้ด้วยการไม่ซื้อสิทธิขายเสียง” สอดคล้องกับ อุดม พิริยสิงห์ (2538) กล่าวว่ามีการ ซื้อเสียงผ่านกระบวนการจัดตั้งและควบคุมหัวคะแนน อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับจังหวัด มีการจัดเลี้ยงอาหาร แจกข้าวของและอุปถัมภ์แลกเงิน ตลอดจนมีการบริจาคเงินหรือสาธารณูปโภคให้แก่ ชุมชน รวมทั้งจัดพิมพ์เอกสาร โจมตีกันเป็นต้น ทั้งนี้ อัมมาร์ สยามวาลา และปิยนุช เพ็ชรชอบ (2537) ได้สรุปไว้ว่าการซื้อสิทธิขายเสียงกลายเป็นประเพณี นิยมสำหรับประชาชนไทย เพราะรัฐบาลไม่อาจตอบ สนองความต้องการของประชาชนได้ แต่ประชาชนต้อง ไปขอจากหัวคะแนนหรือผู้แทนของตน แม้ว่า จะมีกฎหมายหรือมีองค์กรกลางขึ้นมาเพื่อควบคุมและ ตรวจสอบการขายเสียง แต่ก็ไม่สามารถ ดำเนินการหรือ จัดการได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

2.2 สร้างประชาธิปไตยในครอบครัว

เป็นการ การสร้างประชาธิปไตยในครอบครัว เพื่อส่งเสริมส่งเสริมให้สตรีและคนในครอบครัว ได้ตระหนักถึงความสำคัญของระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้สังคมและชุมชน เป็นการเตรียมความพร้อมให้สตรีและคนในครอบครัว สามารถปรับปรุงเป็นการสร้างลักษณะนิสัยให้ผู้เรียนได้รู้จักระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์และกติกาของสังคม ตลอดจนรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตน ทีมงาน รับผิดชอบชุมชน และสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยโรงเรียนต้องนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ใน โรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามภาระหน้าที่ และมีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย สามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นางสมทรง สุวรรณเพชร กล่าวว่า “...ด้วยสถาบันครอบครัวอันประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูกและสมาชิกในครอบครัวนั้น ถือว่าเป็นรากฐานและองค์กรเล็กที่สุดของสังคมที่มีความสำคัญยิ่งในการปลูกฝังความมีระเบียบวินัย การเป็นผู้นำและ ความเป็นประชาธิปไตยเพื่อให้ครอบครัวได้มีบทบาทอันเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยในครอบครัว ดังนั้นสตรีจึงเป็นต้องเริ่มสร้าง

บทบาททางการเมืองกับคนในครอบครัว...” สอดคล้องกับ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545: 138) กล่าวว่า ทักษะคิด คือ สภาวะความพร้อมทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มของพฤติกรรมบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ สถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และ สภาวะความพร้อมทางจิตนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร ดังนั้น การสร้างประชาธิปไตยในครอบครัว จึงเป็นการพัฒนาจิตใจขั้นพื้นฐาน สายทอง ศรีมันตะ กล่าวว่า “...การที่จะชิมบับเอาประชาธิปไตยนั้น ได้ต้องเริ่มจากประชาธิปไตยในครอบครัว ซึ่งคนในครอบครัวต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผนที่กำหนดขึ้นไว้ในครอบครัวให้เหตุผลในการแก้ไขและตัดสินใจ ปัญหา ครอบครัวก็เป็นส่วนที่สำคัญที่จะช่วยสร้างประชาธิปไตยได้อาทิเช่นเคารพกฎระเบียบของครัวที่ผู้นำอย่างสตรีซึ่งเป็นผู้นำตั้งไว้ แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัว...” สอดคล้องกับ Gibson (2000 : 102) ให้ความหมายของทักษะคิดไว้ว่า ทักษะคิด คือ ตัวตัดสินใจ พฤติกรรม เป็นความรู้สึกเชิงบวกหรือเชิงลบ เป็นสภาวะจิตใจในการพร้อมที่จะส่งผลกระทบต่อ การตอบสนองของบุคคลนั้น ๆ ต่อบุคคลอื่น ๆ ต่อวัตถุหรือต่อสถานการณ์ โดยที่ทักษะคิดนี้สามารถเรียนรู้หรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศ

2.3 ส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน

เป็นการ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตนตามกระบวนการประชาธิปไตยของชุมชน ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของชุมชนเช่น ปฏิบัติตามกฎจราจร โดยข้ามถนนตรงทางม้าลาย หรือสะพานลอย ไม่ทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ ไม่ทำลายสิ่งของที่เป็นของสาธารณะและทรัพย์สินส่วนตัวของผู้อื่นให้เสียหาย เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อช่วยรักษาและเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนไว้ ในแต่ละชุมชนจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น ประเพณีการทำบุญเมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีวันสงกรานต์ บำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน เช่น ช่วยเก็บเศษขยะที่พบเห็นในบริเวณต่าง ๆ ช่วยดูแลต้นไม้ ดอกไม้ ในสวนสาธารณะของชุมชน ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน โดยให้ทุกคนในชุมชนมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น ชุมชนที่มีป่าชายเลน ควรร่วมใจกันอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อเป็นที่อยู่ของสัตว์ต่าง ๆ รวมทั้งยังเป็นแหล่งหลบภัยของลูกสัตว์น้ำอีกด้วย มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น ผู้ที่มีอายุครบตามที่กฎหมายกำหนดสามารถเลือกตั้งตัวแทนมาเป็นผู้นำทั้งระดับท้องถิ่นหรือประเทศ รับฟังข้อมูลข่าวสารหรือข่าวสาธารณะอยู่เสมอ นางวาสนา ทีน้ำคำ กล่าวว่า “...การสร้างความสำเร็จที่ถูกต้องทางการเมืองให้แก่สตรีในชุมชนรวมไปถึงบุคคลที่สนใจเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง สิ่งที่สำคัญคือการให้

ความรู้ เพื่อให้สตรีได้ตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ของตนตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง พร้อมการแนะนำแนวทางในการปฏิบัติตนของสตรีในชุมชนให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการให้ความรู้ในการส่งเสริมอาชีพ การร่วมมือช่วยกันดูแลปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของชาวบ้านในชุมชนเพื่อเป็นการรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นและ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยในอนาคต...” สอดคล้องกับ สมบัติธำ รัชญวงษ์ (2553) กล่าวว่า การพัฒนาทางการเมืองว่า ระบบการเมืองที่จะส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ก็คือ ระบบการเมือง ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุม กำกับ ตรวจสอบนักการเมืองและผู้บริหารอย่างใกล้ชิด ระบบการเมืองดังกล่าวจึง จะถือว่าเป็น “ระบอบประชาธิปไตย” ที่แท้จริง นางครุณี สวณแสน กล่าวว่า “...การส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชนให้มีหลักการของประชาธิปไตยมาใช้ในวิถีการดำรงชีวิตประจำวันเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรอบข้างเผยแพร่ อบรม หรือ สอนบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้านคนในสังคม ให้ใช้หลักการทางประชาธิปไตย เป็น พื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน สนับสนุนชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยการบอกเล่า เขียนบทความเผยแพร่ ผ่านสื่อมวลชน ชักชวน หรือ สนับสนุนคนดีมีความสามารถในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองหรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน...” สอดคล้องกับ เฮาเว็ด ริกกินส์ (1978) ให้ความหมายของการพัฒนาทางการเมืองว่า เป็นความเจริญก้าวหน้าของสถาบันและวิธีการดำเนินการทางการเมือง ซึ่งสามารถช่วยให้ระบบการเมืองได้จัดการกับปัญหาพื้นฐานทางการเมือง ได้มีประสิทธิภาพผลยิ่งขึ้น และสามารถปฏิบัติงานได้ตรงกับ ความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น

2.4 ชมตัวอย่างให้ดูเห็น

เป็นการ ยกตัวอย่างที่ดี นักการเมืองที่มีผลงาน และตัวอย่างที่ไม่ดี เพื่อให้ทราบถึงข้อแตกต่างว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี นางอุณ ปั้นทอง กล่าวว่า “...เป็นการทำให้ดูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด สามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ ให้เค้าสามารถวิเคราะห์ได้จากบุคคลที่เค้าเห็นด้วยตัวเอง ซึ่งก็เป็นบทบาทอีกอย่างหนึ่งของสตรีในฐานะแม่...” สอดคล้องกับ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2532) กล่าวว่า การพัฒนาด้านเจตคติเป็น การเปลี่ยนแปลงทางความคิด ที่เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนทางความคิด กำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าและการเปลี่ยนแปลงนี้จะมีสองส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพรวมทั้งจะต้องมีทิศทางที่ดีขึ้นเท่านั้น นางละออง ศรีเพชร กล่าวว่า “...เด็กสามารถเรียนรู้ได้เอง

เนื่องจากพื้นฐานและการอบรม ดังนั้นการที่จะให้เด็กมีเจตคติที่ดีทางการเมือง สตรีในฐานะแม่ ควรจะปูพื้นฐานแนะแนวทางในสิ่งที่ดีให้กับลูก ยกตัวอย่างในที่นี้ ต้องยกทั้งดีและไม่ดีเพื่อที่เด็กจะได้เห็นผลที่จะตามมาระหว่างเลือกคนดีและคนไม่ดี...” สอดคล้องกับ Almond and Verba (1965) กล่าวว่า ประสบการณ์ก่อนวัยผู้ใหญ่ (Pre - Adult) เป็นแหล่งที่มาของเจตคติทางการเมืองและแบบแผนอำนาจ สภาพการณ์ทางสังคมในช่วงก่อนวัยผู้ใหญ่มีบทบาทเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อเกี่ยวกับรูปแบบของความโน้มเอียงทางการเมือง โดยมีสถาบันที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ในวัยเด็ก ครอบครัวและโรงเรียน

2.5 พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่ไปกับการเมือง

เป็นการ คุณธรรมจริยธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคน ปัญหาของการเมืองไทยที่ประสบพบเห็นอยู่ทุกวันนี้เกิดจาก “คน” ปัญหาเริ่มต้นที่ “คน” และมีผลกระทบถึง “คน “ การแก้ปัญหามืองไทยจึงต้องแก้ด้วย “การพัฒนาคน” เพื่อให้คนมีปัญญา มีความรู้มีคุณธรรมและมีทักษะในการแก้ปัญหาชีวิต ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าจะพัฒนาคนอย่างไรเพื่อให้คนมีชีวิตที่ดีงามสามารถใช้ความรู้และแก้ปัญหาได้ สร้างสรรค์ได้ รู้อะไรดี อะไรชั่ว มีทัศนคติทางจริยธรรมและคุณธรรมที่เหมาะสม ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นคุณสมบัติของคนที่มีคุณธรรม การจัดการศึกษาจะต้องยึดหลักสำคัญคือ “ให้ความรู้คู่คุณธรรม “ การเมืองไทยจึงจะมีสมาชิกที่เป็นทั้งคนเก่งและคนดี “...นางละนอม ปันทอง กล่าวว่า ชุมชนเป็นแหล่งรวมกันของผู้คนที่มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างทางความคิดเป็นความแตกต่างที่สำคัญ เพราะความคิดเป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำ ถ้าคิดอย่างไรการกระทำก็มักจะเป็นอย่างนั้นเสมอ เมื่อความคิดของคนในสังคมแตกต่างกันก็จะเกิดการกระทำที่แตกต่างกันอย่างหลากหลายตามไปด้วย ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งต่าง ๆ ตามมา ดังนั้นสังคมต้องอาศัยคุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องควบคุมความคิดและการปฏิบัติของผู้คนไม่ให้ไปคิดและกระทำอันเป็นการละเมิดผู้อื่น แต่ละคนต่างยึดถือในหลักศีลธรรมและคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ และยึดหลักกัลยาณธรรมข้อที่เป็นจริยธรรมพื้นฐานแล้วสังคมก็จะอยู่เย็นเป็นสุขอย่างแท้จริง...” สอดคล้องกับ สถิต วงศ์ สวรรค์ (2529 : 92) กล่าวว่า ความหมายของจริยธรรมในแง่ของ จิตวิทยา คือ ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และ มีขอบเขตรวมถึงการกระทำของมนุษย์หรือพฤติกรรมทางสังคมประเภท ต่าง ๆ ด้วยลักษณะ และพฤติกรรม (การกระทำ) ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม นางทองจันทร์ ลีกา กล่าวว่า “...ถ้าการเมืองมีสมาชิกที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมจริยธรรมแล้วนั้นก็จะเป็นการเมืองที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ เพราะคุณธรรมที่ดีในตัวแต่ละคนนั้น จะเป็นตัวบ่งบอกถึงความเป็นผู้มีคุณภาพพร้อมที่จะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนจริยธรรมนั้นเป็นตัวบ่งบอกถึงความเป็นผู้ที่สามารถในการปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้อง ทำให้เกิดผลงานที่มีคุณภาพ สังคมอยู่อย่างมีความสุข...” สอดคล้องกับ ประสงค์ สุวรรณผา (2541 : 235) กล่าวว่า นักปกครองต้องแก้ไขความบกพร่องของตนเองก่อน ประชาชนจงแก้ไขความชั่วความบกพร่องของแต่ละคนก่อน นักปกครองและประชาชนต้องข่มจิต ข่มใจจากการกระทำผิดกระทำบาปของแต่ละคนก่อน นักปกครองและประชาชนต้องข่มจิตข่มใจ จากการกระทำผิดกระทำบาปของตนแต่ละคนก่อน คือตั้งต้นแต่ควบคุมจิตใจของแต่ละคนเป็น ปฐม แล้วขยายออกไปที่ครอบครัว จากครอบครัวขยายไปที่รัฐ ขยายไปที่ชาติ จากรัฐจากชาติ ก็ขยายไปทั่วโลก” และผู้จะปกครองรัฐได้ “ต้องปกครองตนเองก่อน ต้องปกครองครอบครัวของ ตนเองให้ได้ก่อนเมื่อปกครองตน ปกครองครอบครัวได้ดีแล้ว ก็จะปกครอง กิจการบริหารให้รัฐ ประสบสันติสุขได้ เมื่อรัฐมีความสงบเรียบร้อย ผู้นั้นก็จักยกย่องโลกให้มีความสุขความสงบร่มเย็น และไพเราะได้

2.6 นักการเมืองต้องมีศีลธรรม

เป็นการมีศีลธรรมแบบสมัยใหม่ จึงไม่ได้มีความหมายเพียงว่า มีจิตสำนึกปกป้องอิสรภาพของตนเองในฐานะปัจเจกบุคคลผู้มีสิทธิอำนาจในการตัดสินใจ ผิดทางศีลธรรม และ/หรือกำหนดความหมายของ “การมีชีวิตที่ดี” ด้วยตนเองเท่านั้น หากยังหมายถึงการมี “หน้าที่” เคารพ ปฏิบัติตาม และปกป้อง “หลักการ” ทางสังคมการเมืองที่กำหนดขึ้นบนฐานของการยืนยัน “ความเป็นคนเท่ากัน” ด้วย เพราะอิสรภาพที่จะมีชีวิตที่ดีตามอุดมคติของปัจเจกบุคคลกับหลักการทางสังคมการเมืองที่ปกป้องอิสรภาพดังกล่าวไม่อาจแยกขาดจากกัน นางทองจันทร์ สีภา กล่าวว่า “...ศีลธรรมแบบพุทธไทยที่ถือว่าความดีอยู่ที่ตัวคน คือรากฐานของค่านิยม “ยึดติดตัวบุคคลเหนือหลักการ” และภายใต้บริบทการเมืองไทย กลุ่มคนที่จะถูกยอมรับว่าเป็น “คนดี” ที่สมควรเป็น “ผู้ปกครอง” หรือเป็นแบบอย่างทางศีลธรรม และมีอำนาจชี้นำทางความคิดได้ ที่ยอมรับได้ และ/หรือสนับสนุนวิถีเผด็จการ โดยธรรมหรือเผด็จการโดยคนดี ภายใต้ระบบศีลธรรมแบบเชิดชูคนดี(ซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นนำระดับบน) ทำให้สังคมไทยมีกลุ่มเครือข่ายคนดีที่มีอำนาจพิเศษเหนือหลักการกติกาประชาธิปไตย สามารถล้มหลักการ กติกาประชาธิปไตยได้ตลอดเวลาด้วยข้ออ้างเรื่องขจัดคนเลวและทำความดี เสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง...” สอดคล้องกับ มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ (2475) กล่าวว่า ชนชั้นปกครองพยายามกันพื้นที่ของศีลธรรมออกจากพื้นที่ทางการเมืองอย่างเป็นทางการตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ความจริงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เพราะจะทำให้พื้นที่ทางการเมืองปลอดจากพลังศีลธรรม เพราะเมื่อใดที่การเมืองปลอดจากพลังศีลธรรม การเมืองนั้นมุ่งไปสู่การเอารัดเอาเปรียบ

และทำร้ายซึ่งกันและกัน การแข่งขันผลประโยชน์และความต้องการโดยไร้เมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ขาดหิริโอตตัปปะ เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ใช้จ่ายฟุ้งเฟ้อ ทิ่มแทง จนนำไปสู่การเกลียดชังซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น นางค่าง ศรีวะสุทธิ์ กล่าวว่า “...ความดีมาจากเจตนาดี และทุกคนเท่ากันในฐานะที่เป็นผู้ใช้เหตุผล และเหตุผลนี้เป็นแหล่งที่มาของการสำนึกในความดีและเจตนาดีของบุคคล ตรงกับของพระพุทธศาสนาที่บอกว่ามนุษย์มีเหตุผล รู้ผิดชอบชั่วดีกันทุกคน เพราะเป็นคุณสมบัติที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์เดรัจฉาน มนุษย์จึงมีความเท่าเทียมกันในแง่ดี เมื่อมนุษย์มีความเท่าเทียมกัน แหล่งที่มาของอำนาจในการปกครองอัน ได้มาจากการตกลงรวมตัวกันสร้างสัญญาประชาคมขึ้นมาจึงเป็นรากฐานของความถูกต้องชอบธรรมของเนื้อหาของสัญญาที่เกิดขึ้น...” สอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2541 : 696) หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้พูดถึงทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรมของ นักการเมืองไว้มากมาย หลักธรรมอันเป็น คาสอนของพระพุทธเจ้า ตลอด 45 พรรษา ที่ทรงแสดง แก่มหาชนนั้น ถือได้ว่าเป็นหลักจริยธรรมอันสำคัญทั้งสิ้นสำหรับผู้ปกครองทุกระดับชั้น สำหรับใน ที่นี้จะนำมากล่าวเพียงบางประการเท่านั้น “มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ เพราะอาศัยปัญญา เหตุผล และคุณธรรม เป็นแนวทาง ดำเนินชีวิต มนุษย์เป็นศูนย์รวมแห่งคุณค่าทั้งปวง ความคิดของมนุษย์เป็นตัวนำ โลกมนุษย์เอง ความสุขสมหวังของมวลมนุษย์คือเป้าหมายสูงสุดของความพยายามทางการเมือง มิใช่โดยระบบ อัตตาธิปไตย ทั้งมิใช่โดยระบบโลกาธิปไตย หากแต่โดยระบอบธรรมาธิปไตยเท่านั้น ความ พยายามทางการเมืองจึงจะสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดนั้นได้” ธรรมเป็นตัวคุมครองโลก การเมืองถือกำเนิดขึ้นมาโดยธรรม และอาศัย หลักธรรมดำเนินไปเพื่อความ สุขสมหวังของมวลมนุษย์ ธรรมานุภาพจึงเป็นทั้งหลักการและ วิธีการของการเมือง “ธรรมะ” เท่านั้นคือ “ความดี” ที่ทรงอำนาจสูงสุดเหนืออื่นใด ซึ่งมวลมนุษย์ ต่างพากันกู้รื้อหาในทุกยุคทุกสมัย และในทุกสถานที่

2.7 ยึดเสียงส่วนมากเป็นหลัก

เป็นการถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ เป็นกฎเกณฑ์การตัดสินใจซึ่งเลือกทางที่มีคะแนนเสียงข้างมาก คือ มีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่ง การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์เป็นกฎเกณฑ์การตัดสินใจวิภาคที่ใช้มากที่สุด ในหน่วยงานวินิจฉัยสั่งการที่มีอิทธิพล รวมทั้งสภานิติบัญญัติของชาติประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน นักวิชาการบางส่วนแนะนำคัดค้านการใช้การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์อย่างน้อยในบางพฤติการณ์ เพราะเป็นการแลกโดยปริยายระหว่างประโยชน์ของการถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์กับคุณค่าอื่นที่สำคัญต่อสังคมประชาธิปไตย

ข้อโต้แย้งที่ขึ้นชื่อที่สุด คือ การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์อาจนำไปสู่ “ระบบเผด็จการ โดยเสียงข้างมาก” ฉะนั้น จึงแนะนำให้ใช้คะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด และการจำกัดอำนาจรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญเพื่อบรรเทาผลกระทบเหล่านี้ ล่าสุด นักทฤษฎีการออกเสียงลงคะแนนแย้งว่าการถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์เป็นเกณฑ์ที่ดีที่สุดในการคุ้มครองฝ่ายข้างน้อย นางละนอม บัณฑิตทอง กล่าวว่า “...ระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองโดยประชาชนส่วนใหญ่ จึงให้ความสำคัญกับหลักการเสียงข้างมากในการตัดสินใจระดับ โดยหลักการเสียงข้างมากหมายความว่า การตัดสินใจใด ๆ ของกลุ่มหรือคณะบุคคล หลังจากที่ได้มีการปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพอสมควรแล้ว ก็ให้ตัดสินใจเป็นข้อยุติโดยถือเสียงข้างมากเป็นเสียงชี้ขาด เพื่อให้สามารถดำเนินการเป็นรูปธรรมต่อไปได้ เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนสูงสุดจะเป็นผู้ที่ได้รับเลือก หรือในการออกเสียงประชามติ เรื่องที่มีผู้เห็นด้วยมากที่สุดจะได้รับการนำไปปฏิบัติ หรือกรณีการออกเสียงลงมติในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ก็จะใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ตัดสิน เป็นต้น...” สอดคล้องกับ ลอดด์ ไรท์ (1978) ได้ให้นิยามคำว่าประชาธิปไตย รัฐบาลที่ถือเอาเจตนารมณ์ของประชาชนฝ่ายเสียงข้างมากเป็นหลัก (สาระสำคัญ ในความคิดนี้เกี่ยวกับการตัดสินใจโดยเสียงข้างมากเป็นหลัก) ประกอบกับ ออสติน แรนนี (1978) ได้สรุปหลักประชาธิปไตยไว้ 4 ประการ คือ 1) อำนาจอธิปไตยของพลเมืองเด่น 2) เน้นความ เสมอภาค โดยสุจริต 3) พึ่งความคิดเห็น 4) เน้นเสียงหมู่ ความหมายที่นักคิดทั้งสองที่เน้นเรื่องของส่วนมากหรือเสียงข้างมาก จึงทำให้ใครหลาย ๆ คน คิดว่าประชาธิปไตยต้องใช้เสียงข้างมากเป็นหลักจนหลงลืมเสียงข้างน้อย มีข้อความที่ การไม่เปิดใจรับฟังและผลักเสียงข้างน้อยที่แตกต่างออกไปเป็นเสียงอื่นที่ไม่ให้ค่าใด ๆ จึงเท่ากับเป็นการปิดกั้นเสรีภาพและ โอกาสการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมของพลเมืองภายใต้การเมืองในระบอบประชาธิปไตย และนำไปสู่การผูกขาดความคิดและความผิดพลาดในการตัดสินใจในเรื่องนโยบายสำคัญ นางวิมลมาลย์ ทอง ไชย กล่าวว่า “...ตามเจตคติแล้วการที่สตรีจะเป็นผู้นำที่ดีควรประพฤติตนให้เป็นที่ยอมรับจากเสียงส่วนมากในการลงมติ โดยยอมรับเสียงส่วนใหญ่ในสังคมประชาธิปไตย ครอบครัวประชาธิปไตยจำเป็นต้องใช้หลักการถือเสียงข้างมากเพื่อลงมติในตัดสินใจทุกครั้งเพื่อสันติวิธี...” สอดคล้องกับ วิทยากร เขียงกุล (2550) กล่าวว่า การที่ระบอบประชาธิปไตยของไทยยังมีปัญหาการซื้อเสียงขายเสียงอยู่ โดยเฉพาะในชนบทและชุมชนแออัดในเมือง ทำให้ชนชั้นสูงหรือชนชั้นกลางบางคนคิดแบบมองปรากฏการณ์เฉพาะหน้าว่า ระบอบการกัศสรรแต่งตั้ง เช่น สมาชิกวุฒิสภาอาจจะดีกว่าระบอบเลือกตั้ง

แต่เราควรแก้ไขปัญหาที่รากเหง้าของปัญหาให้ตรงประเด็น คือ พยายามแก้ไขหลักเกณฑ์และกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพื่อให้ได้ ส.ว. ที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น ไม่ใช่คิดแก้ปัญหาตามอาการเฉพาะหน้า หรือปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมา ซึ่งนอกจากจะแก้ไขได้ไม่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยแล้ว ยังอาจสร้างปัญหาอื่นตามมา เพราะระบอบการคัดสรรก็ต้องเอื้อให้กับคนบางกลุ่มมีอำนาจเหนือกว่าคนส่วนใหญ่ และนำไปสู่การวิ่งเต้นเล่นพรรคเล่นพวกได้อยู่ดี

2.8 ต้องมีความเสมอภาค

เป็นการ ยึดถือหลักความเสมอภาคว่าเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นผู้นำ ซึ่งผู้นำย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นผู้นำ โดยมีต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่น อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด เป็นต้น และขณะเดียวกันก็ถือได้ว่าหลักความเสมอภาคนี้เป็นหลักที่ควบคุมมิให้ผู้นำได้ใช้อำนาจของตนตามอำเภอใจ ดังนั้นหลักความเสมอภาคจึงเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน นางยุวดี สวนเสน่ กล่าวว่ “...หลักความเสมอภาคในปัจจุบันได้รับการรับรองอย่างชัดเจน โดยถือว่าบุคคลย่อมมีความเสมอภาคที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน รากฐานของหลักความเสมอภาค ได้รับการรับรองถึงความเสมอภาคตามกฎหมายของประชาชน โดยไม่แบ่งแยกแหล่งกำเนิด เชื้อชาติ หรือศาสนา การมีบทบาททางการเมืองของสตรีก็เช่นกัน เมื่อมีความเสมอภาค ก็จะทำให้พลเมืองสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข...” สอดคล้องกับ Hobbes (1985 : 183) กล่าวว่า ธรรมชาติของมนุษย์ “มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน แม้ว่าเมื่อจะพิจารณาแล้วว่ มีความแตกต่างทางด้านร่างกาย หรือสติปัญญาก็ตามสิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญอะไรที่จะทำให้มนุษย์ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งสิ่งที่เสมอภาคกันของฮอบส์ คือ การที่ทุกคนเท่าเทียมกันในเรื่องการอ้างผลประโยชน์ และความสามารถที่จะทำร้ายผู้อื่น ได้เท่า ๆ กัน” นางวาสนา บุคดา กล่าวว่ “...หลักการพื้นฐานของความยุติธรรมที่สตรีควรมี คือการกำหนดให้มี การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องใดก็ตามอย่างเท่าเทียมกัน การที่ประชาชนทุกคนในชุมชนมีความเสมอภาคกันก็เช่นกัน ความเท่าเทียมกันในทุกเรื่องคือสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน ในที่นี้ สิ่งจำเป็น ขั้นพื้นฐานต่อการอยู่รอดและพัฒนาตัวเองตามหลักสิทธิมนุษยชน คือ ปัจจัยสี่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย การนับถือศาสนา การศึกษาและการรับรู้ข่าวสาร การเข้าถึงบริการ สาธารณะและสวัสดิการสังคม การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมาย ซึ่งตามหลักนี้แล้วผู้นำสมควรที่จะยึดหลักความเสมอภาคและทำตัวเป็นกลาง...”

สอดคล้องกับ ถวิลวดีบุรีกุลและคณะ (2546 : 67) กล่าวว่า ความเสมอภาค (Equality) ความหมายตามหลักสิทธิมนุษยชน หมายถึง ความเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคนในการได้รับสิทธิพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน

โดยผ่านการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ ด้วยความเคารพอธิปไตยและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความหมายตามหลักกฎหมาย หมายถึง หลักการพื้นฐานของความยุติธรรมที่กำหนดให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน ความหมายตามระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันในเรื่องสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน ในที่นี้ สิ่งจำเป็น ขั้นพื้นฐานต่อการอยู่รอดและพัฒนาตัวเองตามหลักสิทธิมนุษยชน คือ ปัจจัยสี่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย การนับถือศาสนา การศึกษาและการรับรู้ข่าวสาร การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

2.9 ต้องคุยกับชาวบ้านแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

เป็นการให้ผู้นำได้พบปะกับประชาชนได้เรียนรู้ได้แสดงออกโดยการได้คิดได้ทำได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คัดสินใจด้วยเหตุผลและข้อตกลงของประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติและเกิดผลดีต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน ฉะนั้นเมื่อมีปัญหา หรือสถานการณ์ใดในชุมชนที่ใช้ประชาคมเป็นเวทีในการร่วมกัน คิดร่วมกัน คัดสินใจร่วมกันดำเนินการและร่วมกันรับผิดชอบร่วมกัน จึงจะเกิดความสามัคคีกันในชุมชน นางประนอม ศรีชนะ กล่าวว่า “...แนวทางในการแก้ไขปัญหาสตรีต้องทำหน้าที่ ที่ดีคือต้องลงพบปะกับคนในชุมชนเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การที่สตรีจะเป็นผู้นำชุมชนจะต้องสร้างความเชื่อมั่น แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของคนที่สามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงการเข้ามารับตำแหน่ง เพื่ออำนาจบารมีเพียงเท่านั้น จะต้องสร้างแนวคิดทัศนคติใหม่ให้ชาวบ้านในชุมชนได้เห็นและเกิดการยอมรับ หากว่าสตรีซึ่งเป็นผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพแล้วคนในชุมชนก็ย่อมอยากที่จะให้ความร่วมมือ เชื้อถ้อมมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาในแนวทาง” สอดคล้องกับ House (1996) แห่งมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย มีความเห็นคล้อยจองกับทัศนะ คอตเตอร์ (1999) โดยเห็นว่า ผู้นำควรใช้อำนาจทางการ ซึ่งมากับตำแหน่งที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อให้คนในชุมชน ยอมรับปฏิบัติตาม การงานจึงจะประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย การนำวิสัยทัศน์และ กลยุทธ์ของผู้นำลงสู่การปฏิบัติ การประสานงานและการจัดการกับคนในชุมชนตลอดจน การแก้ปัญหาประจำวัน ที่เกิดจาก

การปฏิบัติงานกับการพบปะกับคนในชุมชน นางสาวราญ แก้วกัญญา กล่าวว่า “...จะต้องมีความสามารถด้านอิทธิพลต่อคนในชุมชนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ใช้กระบวนการสั่งการ การมีอิทธิพลต่อคนในชุมชน การมีปฏิสัมพันธ์ โดยถ่ายทอดแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำในบทบาทของสตรีเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่หยุดนิ่งของกระบวนการ 3 อย่าง ที่มีความเกี่ยวเนื่องและมีอิทธิพลต่อกัน นั่นก็คือ ผู้นำ ผู้ตามและสถานการณ์อันนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายนั้นก็ต้องต้องมีการพบคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน...” สอดคล้องกับ คอตเตอร์ (1999) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด กล่าวว่า การเป็นผู้นำต้องมีความเป็นกันเองกับผู้ตาม มีความสามารถ ในการเผชิญ กับสถานการณ์ที่สลับซับซ้อนได้ สามารถพูดคุยกับผู้ตาม ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในแง่ มีแผนงานที่เป็นทางการ มีโครงสร้างขององค์กร ที่แน่นอนชัดเจน และมีการกำกับดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผน มีความสามารถในการเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงได้ โดยผู้นำเป็นผู้สร้างวิสัยทัศน์ให้เป็น ตัวกำกับ ทิศทาง ขององค์กรในอนาคต จากนั้นจึงจัดวางคนพร้อมทั้งสื่อความหมายให้เข้าใจ วิสัยทัศน์และ สร้างแรงจูงใจแก่คนในชุมชน ให้สามารถเอาชนะอุปสรรคเพื่อไปสู่วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล

2.10 จัดสรรผลประโยชน์ให้ลงตัว

เป็นการ การพัฒนาที่ยั่งยืนที่ผู้นำจะแสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนได้เห็นว่าการบริหารจัดการผลประโยชน์ที่มีต่อคนในชุมชนนั้นเป็นไปอย่างมีระบบแบบแผน ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาและลดความขัดแย้งของคนในชุมชน ผู้การพัฒนาลงตัว นางสาวทอง ศรีมันตะ กล่าวว่า “...หากสตรีเป็นผู้นำจะต้องมีความเสียสละ ซื่อสัตย์ เพื่อที่จะเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน รับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมยึดถือผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นหลัก และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้แก่คนในชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถจัดหาเงินทุนและตลาดรองรับผลผลิตของชุมชน มีการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้และความยุติธรรม คนในชุมชน จึงจะมีความสามัคคีและให้ความร่วมมือในการร่วมคิด ร่วมทำ ในกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย มีจิตสำนึกที่ดีต่อการร่วมกันพัฒนาและร่วมทำกิจกรรมในชุมชน ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันและมีความเอื้อเฟื้อต่อกันยิ่งขึ้น...” สอดคล้องกับ วิภาดา อุทยานนท์ (2544 : 237) กล่าวว่า ผู้นำ (Leader) คือ บุคคลที่มีความสามารถในการที่จะทำให้องค์กรดำเนินไปอย่างก้าวหน้าและบรรลุเป้าหมาย โดยการใช้อิทธิพลเหนือทัศนคติและการกระทำของผู้อื่น ควรเริ่มต้นด้วยการกำหนดเป้าหมายและแนวความคิดที่ชัดเจน บทบาทดังกล่าวจะช่วยให้ผู้นำสร้างแผนงานแม่แบบ (Blueprint of

Action) ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการก่อนจะลงมือปฏิบัติตามแผน นอกจากนั้น ไม่เพียงแต่ต้องรู้ถึงวิธีการกำหนดทิศทางและเป้าหมายเท่านั้น แต่ผู้นำต้องได้รับการสนับสนุนและความมุ่งมั่นในการบรรลุถึงเป้าหมายด้วย ผู้นำต้องมีความสามารถจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างดี นำให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการสร้างพันธกิจ (Mission) วิสัยทัศน์ (Vision) และสื่อสารอย่างชัดเจนถึงความแตกต่างและผลประโยชน์ที่พนักงานจะได้รับจากความสำเร็จในอนาคต อีกทั้งยังสามารถทำให้พนักงานมีแรงจูงใจและรู้สึกตื่นเต้นกับทิศทางใหม่นี้ด้วย นางลำพูน พุดช่อ กล่าวว่า “...ควรมีการส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้นจากงบประมาณที่ได้มาเพื่อให้เกิดผลประโยชน์กับคนในชุมชนให้มากที่สุด โดยคนในชุมชนต้องเข้าร่วมมือหรือริเริ่มด้วยกัน กำหนดความต้องการ วางโครงการเองแล้วก็ร่วมมือกัน แล้วร่วมมือกันปฏิบัติตามโครงการนั้นและจัดสรรผลประโยชน์ให้ลงตัวไม่เห็นแก่พวกพ้องของตนเอง”

2.11 ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในครอบครัวและชุมชน

เป็นการ ประพฤติตนให้กับให้เหมาะสมกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย วางตัวเป็นกลาง ให้ความช่วยเหลือชาวแบบกัลยาณมิตร ช่วยเหลือชักจูงในทางที่ดี ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ จริงใจ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนในครอบครัวและชุมชน นางवासนา ที่น้ำคำ กล่าวว่า “...การเป็นผู้นำในบทบาทของสตรีนั้น ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ความรู้ในที่นี้มีได้หมายถึงเฉพาะความรู้ เกี่ยวกับงานในหน้าที่เท่านั้น หากแต่รวมถึงการใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมในด้านอื่น ผู้นำที่ดีจึงต้องเป็นผู้รอบรู้ และรอบรู้ ผู้นำที่ดีจะต้องไม่กลัวต่ออันตราย ความยากลำบาก ทั้งทางกายวาจา และใจผู้นำที่มีความกล้าหาญ จะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของชุมชน...” สอดคล้องกับ สตีลคิล (1948 : 46) กล่าวว่า ผู้ที่จะเป็นผู้นำคนอื่นมิใช่สามารถจะเป็นได้โดยการอาศัยแต่เพียงการมีคุณลักษณะทางกายภาพและบุคลิกภาพของผู้นำนั้น เพราะว่าคุณลักษณะของผู้นำจะมีความสัมพันธ์หรือเข้ากันได้กับลักษณะ กิจกรรมและเป้าหมายของผู้ตามด้วย” การศึกษาคุณลักษณะในช่วงนี้ ไม่ได้มุ่งเน้นให้ความสนใจว่า ผู้นำที่ประสบความสำเร็จมีคุณลักษณะเฉพาะใดบ้าง หากแต่ศึกษาอย่างกว้าง ๆ หากคุณลักษณะของผู้นำที่แตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ ในองค์กรต่าง ๆ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เมื่อศึกษาเฉพาะแต่ละคุณลักษณะ ก็ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความสัมพันธ์ หรือเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้นำประสบความสำเร็จ นางทองจันทร์ สีกา กล่าวว่า “...สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักของสังคม รองลงมาคือชุมชน เป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาโดยทำหน้าที่หล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกในครอบครัวและคนในชุมชนด้วยการ พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิก ครอบครัว และ

ชุมชน เพื่อให้สมาชิกมีพัฒนาการเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้นการสร้างบทบาทในการเป็นผู้นำของสตรีจึงต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครอบครัวและชุมชน

2.12 ให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในครอบครัวและชุมชน

เป็นการ กระตุ้นให้คนในครอบครัวและชุมชนได้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเข้าใจและถูกต้อง นางละนอม บั้นทอง กล่าวว่า “...แนวทางการดำรงชีวิตประจำวันและการดำรงตนในชุมชนในประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย และนี่เองที่สตรีจำเป็นต้องมีอย่างยิ่งที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพื่อที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาอธิบาย ให้กับคนในครอบครัวและชุมชนได้อย่างถูกต้อง...” สอดคล้องกับนางสมทรง สุวรรณเพชร กล่าวว่า “...สตรีมีความมุ่งหวังเพื่อปลูกฝังให้คนในครอบครัวและชุมชนเกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญ ศรัทธา และเชื่อมั่น ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กิจกรรมในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยนี้ สตรีทุกท่านได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องภายในการอบรมครั้งนี้ เพราะในขณะที่คนในครอบครัวและชุมชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้มากขึ้น...”

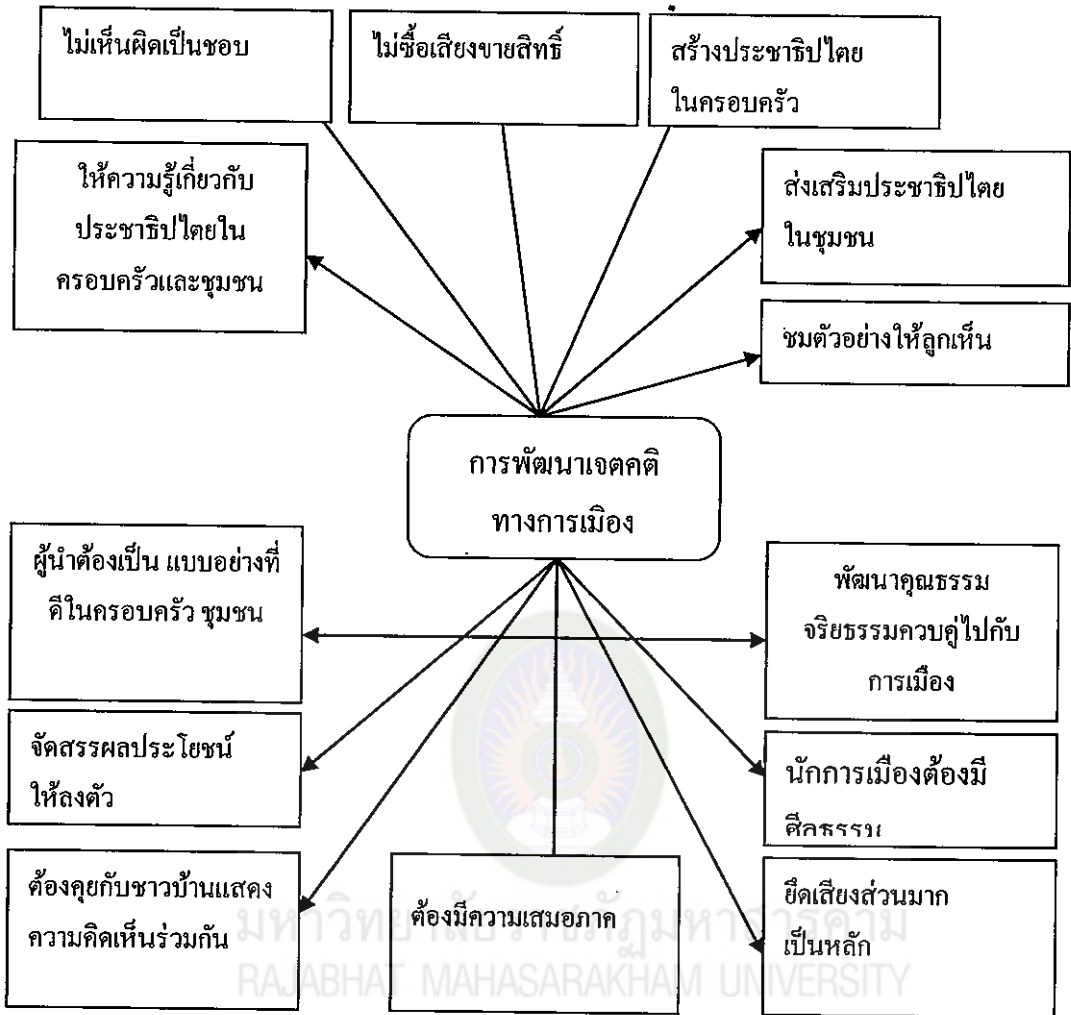
2.13 ไม่เห็นผิดเป็นชอบ

เป็นการ พิจารณาในสิ่งที่เห็นรู้สิ่งที่กระทำอยู่ เมื่อรู้ว่าสิ่งนั้นผิดก็ไม่สมควรเห็นชอบหรือกระทำตามสิ่งนั้น นางวาสนา ทีน้ำคำ กล่าวว่า “...เห็นผิดเป็นชอบ เป็นวิถีที่เกิดขึ้นเพื่อไว้เตือนใจผู้คน ให้รู้จักแยกแยะความดี ความไม่ดี ความควร ความไม่ควร ให้รู้จักพิจารณา ใคร่ครวญ ไตร่ตรอง อย่างถี่ถ้วนว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีที่ควรปฏิบัติ ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง และสิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่ควรปฏิบัติ ไม่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง หากแต่เราควรพิจารณาจากสิ่งที่เราเห็นเมื่อไม่ดีก็ไม่สมควรที่จะปฏิบัติตาม...” สอดคล้องกับ นายไพศาล พีชมงคล (2559) กล่าวว่าจากการติดตามสถานการณ์บ้านเมืองปรากฏว่าขณะนี้มีการเคลื่อนไหวที่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่าต้องการให้ประเทศไทยมีความหวาดระแวงกับมิตรประเทศ ทั้งประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาค โดยมีการเดินทางและสร้างกระแสข่าวที่สอดคล้องรองรับกัน แต่มีนัยยะที่จับกระแสได้ชัดว่าต้องการให้ประเทศไทยเกิดความระแวงแคลงใจกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อประเทศไทย ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องใช้ความระมัดระวังและความสุขุมรอบคอบ กระชับสัมพันธ์ไมตรีและความเข้าใจอันดีกับมิตรประเทศ

และคับเหตุนั้นให้ตรง จุด นางทองจันทร์ สีกา กล่าวว่า “...การที่จะไม่เห็นผิดเป็นชอบ เราต้องบังคับจิตใจของเราก่อน เมื่อเห็นสิ่งที่ไม่ดี หรือมีคนที่กำลังทำในสิ่งไม่ดี ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวเพื่อหวังผลประโยชน์ในสิ่งที่ผิด...” สอดคล้องกับ ศ.ดร.เพทาย เข็นจิต โสมนัส (2559) กล่าวว่า การสู้กับความไม่ถูกต้อง ไม่ดีและไม่งาม อันเกิดจากกิเลสในจิตของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยความหลงผิด (โมหะ) ซึ่งเห็นผิดเป็นชอบ จึงเห็นผิดเป็นชอบใช้อำนาจแบบขาดเหตุผลและความสุจริตใจ (โทสะ) มิได้ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ แต่มุ่งประโยชน์ส่วนตัวและสมัครพรรคพวก เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ (โลภะ) ไม่ว่าจะด้วยความไม่รู้หรือรู้เท่าถึงการฉ้อโกง ผู้มีความหลงผิดเช่นนี้ กำลังกัดเซาะบ่อนทำลายวงการวิทยาศาสตร์ไทย ทำลายการสร้างความรู้และการพัฒนาเทคโนโลยี ทำลายศักยภาพ ความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทำลายอนาคตของลูกหลาน เด็ก เยาวชนและประชาชนคนไทย และทำลายประเทศไทย

การพัฒนาเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ทศนคติต่อการเมืองแบบประชาธิปไตย เพื่อนำไปพัฒนาแก้ไขปรับปรุงให้เป็นไปตามแนวทาง และ ทิศทางที่ดี เจตคติเป็นแนว ไน้มที่เราตอบสนองต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด การพัฒนาเจตคติทำได้โดยง่ายกับเจตคติที่ไม่ซับซ้อนและมีทิศทางเดียวกันการสร้างเจตคติเน้นสิ่งจำเป็นในด้าน การบริหารงานบุคคล ถ้าบุคคลมีเจตคติที่ดีต่อผู้นำและการเมือง ก็สามารถเข้าใจและพัฒนา การเมืองแบบประชาธิปไตยได้ดี ดร.ธมกร ทยาประศาสน์ กล่าวว่า “...การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของสตรีในทศวรรษที่ 21 นี้ ในปัจจุบันแม้ว่าในทางการเมืองกฎหมาย จะเปิด โอกาสในทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองตลอดจนการเพิ่มสิทธิเสรีภาพ ให้แก่สตรี จะต้องคำนึงถึงสัดส่วนบุรุษสตรีให้เหมาะสมหรือควรให้ใกล้เคียงกัน และไม่ควรถือเรื่องเพศ มาเป็นข้ออ้างในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี เพราะความคิดความเชื่อเรื่องเพศเช่นเดิม ไม่ได้ทำให้พื้นที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงเพิ่มมากขึ้น แต่ถ้าหากการเมือง เปลี่ยนเป็นการเมืองภาคประชาชน ที่เป็นการเมืองในภาคพลเมือง สตรี ก็จะมีบทบาทและพื้นที่ ในทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้นและจะกลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน การเมืองแบบประชาธิปไตยให้สูงขึ้นกว่าเดิมและมียุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนทาง กฎหมายและภาคประชาชนที่จะเป็นพลังและความเข้มแข็งที่จะช่วยส่งเสริมให้บทบาททางการเมืองแบบประชาธิปไตยของสตรีเด่นชัดขึ้นและพื้นที่ทางการเมืองของสตรีจะกว้างและมีความ ชัดเจนขึ้น ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีที่เป็นสตรีที่มีบทบาททางการเมือง...” สอดคล้องกับ ดวงเดือน พันธุมนาวิ (2518) กล่าวว่า ได้ให้ความหมายเจตคติ ได้แก่สิ่งที่อยู่ในจิตใจของ

บุคคลที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลไปในทิศทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเราไม่สามารถสังเกตหรือวัด ได้โดยตรง แต่สามารถเข้าใจได้โดยดูจากพฤติกรรมของบุคคล ว่า ตอบสนองต่อสิ่งเรอย่างไร ก็จะทราบเจตคติได้ ถ้าพูน พุคช่อ กล่าวไว้ว่า “...การพัฒนาเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ต้องเริ่มที่การพัฒนาเจตคติทางพฤติกรรม โดยการมีบทบาทมีส่วนร่วมในการเมืองแบบประชาธิปไตย และชีวิตในชุมชน การอ่านอย่างวิเคราะห์ ประกอบด้วย ค่านิยม คือรากฐานของประชาธิปไตยแบบ เช่น การแสดงออกถึงเสรีภาพ การปกครองโดยประชาชน ความเท่าเทียม หลักนิติธรรม ความเท่าเทียมที่กำหนดทางกฎหมาย การออกเสียง 1 เสียงต่อ 1 ค่านิยม ความรับผิดชอบที่เกิดจากสิทธิ ความรับผิดชอบที่เกิดจากหน้าที่ ความดีงาม ค่านิยมที่เป็นคุณธรรมของพลเมือง หรือความเป็น พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ชื่นชมต่อการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการช่วยเหลือ เอื้ออาทร เอกสิทธิ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเที่ยงธรรม และความเป็นธรรมทางสังคม เสรีภาพ ชื่อสัตย์ เคารพต่อสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบ มีส่วนร่วม เท่าเทียม อดทนต่อความแตกต่าง ความสงบ ใจให้และรับ และการให้คุณค่าต่อสิ่ง ๆ ในฐานะพลเมืองที่แข็งขัน เจตคติ คือ ความชอบ หรือความตั้งใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับชุมชน ความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมกับชุมชน ความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมกับภาคประชาสังคม ความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในประเด็นต่าง ๆ ของ สังคม ภาคประชาสังคม ชีวิตการเมือง ชีวิตชุมชน และชีวิตของโลก ความตั้งใจที่จะปรับปรุง สังคมให้ดีขึ้นตามที่เกิดขึ้นจากค่านิยม และคุณธรรมของพลเมือง...” ซึ่งสามารถสร้างเป็นผังโนทัศน์ได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 8 การพัฒนาเจตคติทางการเมือง

3. ด้านการพัฒนาพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

ผลการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ปัจจัยที่มีต่อพัฒนาบทบาทด้านการพัฒนาพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

3.1. ยอมรับเสียงข้างมาก

เป็นการถือกฎเกณฑ์การตัดสินใจซึ่งเลือกทางที่มีคะแนนเสียงข้างมาก คือ มีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่ง การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์เป็นกฎเกณฑ์การตัดสินใจวิภาค ที่ใช้มากที่สุด ในหน่วยงานวินิจัยสั่งการที่มีอิทธิพล รวมทั้งสถานิติบัญญัติของชาติ ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน นักวิชาการบางส่วนแนะนำคัดค้านการใช้การถือเสียงข้างมาก

เป็นเกณฑ์อย่างน้อยในบางพฤติกรรม เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างประโยชน์ของการถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์กับคุณค่าอื่นที่สำคัญต่อสังคมประชาธิปไตย นางลัดดา มาตราขาว กล่าวว่า “...เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ถือว่าทุกคนมีอำนาจในการปกครองโดยเท่าเทียมกัน ดังนั้น การตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ จึงต้องทำตามความต้องการของคนส่วนใหญ่หรือตามเสียงข้างมาก ซึ่งฝ่ายข้างน้อยต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจแต่ในขณะเดียวกัน...” สอดคล้องกับ เดเนียล วิท (Daniel Wit) กล่าวว่า การปกครองที่รัฐบาลกลาง ให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเป็นบางส่วนในการบริหารท้องถิ่น ตามหลักการที่ว่า ถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน นางบัวบาน แก้วกลมรัตน์ กล่าวว่า “...ฝ่ายข้างมากก็ต้องยอมรับฟังเหตุผล ความจำเป็นของฝ่ายข้างน้อยและไม่ละเลยประโยชน์หรือความจำเป็นของฝ่ายข้างน้อยที่ควรจะได้รับ การตอบสนอง ซึ่งในบางครั้งฝ่ายข้างมากอาจต้องยอมสละประโยชน์ของตน หากเห็นว่าความต้องการของฝ่ายข้างน้อยเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเร่งด่วน...” สอดคล้องกับ ชูศักดิ์ เทียงตรง (2518 : 6 - 7) กล่าวว่า ประชาชนจะมีโอกาสเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร การเลือกตั้งจะเป็นการฝึกฝน ให้ประชาชนใช้ดุลพินิจเลือกผู้แทนที่เหมาะสม สำหรับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปบริหารกิจการ ของท้องถิ่น นับได้ว่าเป็นผู้นำในท้องถิ่นจะได้ใช้ความรู้ความสามารถบริหารงานท้องถิ่น เกิดความคุ้นเคยมีความชำนาญชำนาญในการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติ

3.2. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

เป็นการ จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมของชุมชน สังคม ประเทศชาติเป็นที่ตั้ง ไม่มุ่งมันเฉพาะผลประโยชน์ส่วนตัวโดยก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อผู้อื่น หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นและชุมชน สังคมและประเทศชาติ นางยุพิน สว่างวงษ์ กล่าวว่า “...ความเสียสละ เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่ค้ำจุนสังคมไทยให้อยู่รอดปลอดภัยมาได้จนถึงปัจจุบัน บรรพบุรุษของเราเสียสละเลือดเนื้อเพื่อรักษาผืนแผ่นดินไว้ให้ลูกหลาน ทหาร ตำรวจ เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อป้องกันรักษาประเทศให้มั่นคงและสงบ การเสียสละของบุคคลข้างต้น เป็นสิ่งที่ควรตระหนักและศึกษาเรียนรู้ พร้อมทั้งนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งจะนำมาสู่ความสงบสุขของการ

อยู่ร่วมกันในสังคม สอดคล้องกับ พิธิษฐิตกุล แก้วงาม (2553) กล่าวว่า วิธีทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึงการกระจายในการตัดสินใจ นโยบายและการมีส่วนร่วมนั้นทำให้เกิดผลกระทบต่อทางเลือกและการตัดสินใจ อย่างไรก็ตามในรัฐใหม่บางรัฐการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ได้เกิดพร้อมกับการมีสิทธิการลงคะแนนเสียง แต่หากเป็นการตอบโต้ของชนกลุ่มใหญ่ที่มีต่อการชักจูงของผู้นำ ควรยอมรับว่า แม้การมีส่วนร่วมในขอบเขตที่แคบดังกล่าวนี้ก็ยังเป็นประโยชน์ต่อการสร้างชาติ เพราะเป็นวิธีหนึ่งที่จะสร้างความภาคภูมิใจใหม่ และความรู้สึกใหม่ในเอกลักษณ์ของชาติ ดังนั้น ถึงแม้การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นแง่ของการพัฒนาการเมือง แต่ก็เต็มไปด้วยอันตราย เช่น อันตรายที่เกิดจากอารมณ์รุนแรง หรือผู้ก่อกวนทางการเมือง ซึ่งทั้งสองอันนี้อาจจะทำลายล้างความมั่นคงของสังคม แต่ละ ปัญหาที่อยู่ที่ยุทธการพยายามสร้างดุลยภาพระหว่างความรู้สึกของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม ซึ่งเป็นปัญหาขั้นมูลฐานของระบบประชาธิปไตย นางวิมลมาลย์ทองไชย กล่าวว่า “...การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เป็นการลดความเห็นแก่ตัว และเสียสละแรงกายและใจเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ...” สอดคล้องกับ เฮอเบิร์ต แมคคอลลอสกี (1977) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง ivera เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นไปโดยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม ที่จะมีส่วนร่วม ในการคัดเลือกจากผู้ปกครองและกำหนดนโยบายสาธารณะ อาจจะทำโดยทางตรงหรือทางอ้อม

3.3 เชิญชวนให้คนในชุมชนเห็นโทษของการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง

เป็นการ บอกเล่าให้รู้ถึงโทษของการซื้อเสียง ขายสิทธิ์ ขายเสียงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้ประชาธิปไตยไม่พัฒนา เงินทำให้ประชาชนระงับการใช้วิจารณ์ญาณอิสระของ การใช้วิจารณ์ญาณอิสระเป็นเงื่อนไขสำคัญในระบอบประชาธิปไตย หากว่าการพิจารณาว่าจะขายเสียงแก่เบอร์ไหนถึงจะได้ "กำไร" สูงสุดต้องนับเป็นการใช้วิจารณ์ญาณอิสระอย่างหนึ่งเหมือนกันฉะนั้นโดยอุดมคติแล้ว การใช้วิจารณ์ญาณอิสระก็ควรใช้เพื่อมุ่งต่อประโยชน์ "ส่วนรวม" ไม่ใช่ประโยชน์ส่วนตัวค่านิยมของประชาชนจำนวนมากที่เคยชินกับการรับเงินซื้อเสียงเพื่อไปเลือกตั้งกำลังตามระบอบไปทั่วประเทศอย่างน่ากลัว ดังคำกล่าวอย่าง ไม่รับผิดชอบว่า “เงิน ไม่มา - กาไม่เป็น” และน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งที่ค่านิยมในการซื้อ-ขายเสียงอัตราระดับท้องถิ่น กำลังแพร่หลายไปในการเลือกตั้งระดับชาติ การซื้อสิทธิ์ขายเสียงเป็นศัตรูบ่อนทำลายระบอบประชาธิปไตยจนวิกฤติศรัทธาจริง ๆ ถ้าหากยึดมั่นใน

ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองของประเทศชาติ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลและประชาชนทุกคนที่จะต้องริบเร่งกำจัดการซื้อเสียงในการเลือกตั้งทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ไปจนถึงระดับชาติ นางอรอน แสงเสน กล่าวว่า “...ไม่ควรรับเงินหรือ สิ่งของผู้สมัครเสนอให้ และไม่ต้องเลือก ควรเพิ่มความเชื่อมั่นให้ตนเอง เป็นตัวของตัวเองไม่หลงเชื่อ คนอื่นหรือขายเสียง คิดถึงผลจากการเลือกคนไม่ดีเข้าไปในสภาเพื่อจะหวังกอบโกยผลประโยชน์หลังจากที่ได้รับเลือกตั้งแล้ว ดังนั้น เราไม่ควรจะ ซื้อสิทธิ์ ขายเสียง...” สอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ เจียวยิ่ง และคณะ (2538) กล่าวว่า แนวทางป้องกัน การซื้อสิทธิ์ขายเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า วิธีการซื้อเสียง โดยการแจกเงิน แจกสิ่ง กลุ่มเป้าหมายที่เป็นฐานเสียงและแจก ผู้เลือกตั้ง ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า การแจกเงินเป็นการแจกที่มีวิธีการไม่ยุ่งยาก ทั้งเป็น ความต้องการเงินของผู้รับ นางคำดี บุญพร้อม กล่าวว่า “...การซื้อสิทธิ์ขายเสียง ควรหาวิธีป้องกัน และแก้ไข นอกจากนี้วิธีป้องกันการซื้อสิทธิ์ขายเสียงคือการออกกฎหมายลงโทษ ผู้ขายเสียงและเพิ่มบทลงโทษตามกฎหมายให้หนักยิ่งขึ้น ควรให้ความรู้และโทษของการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ซึ่งจะเป็นวิธีการให้คนในชุมชนตระหนักถึงโทษที่จะตามมา...” สอดคล้องกับ สมจิต รัตนอุดมโชค (2550) กล่าวว่า การป้องกันการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ไม่ควรรับเงิน สิ่งของผู้สมัครเสนอให้ ไม่ต้องเลือก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ความเชื่อ และความคิดเห็นของปัจเจกชน แต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนหากรับเงินสิ่งของหรือ ให้สัญญาต่อกันแล้ว ต้องรักษาคำพูด และมีความเชื่อ เก่า ๆ ว่าหากไม่ทำตามสัญญาก็จะบาป เมื่อได้เงินเขามาแล้ว ก็ต้องเลือกเขา ให้คะแนนเขา

3.4 กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าออกเสียงในทางที่ถูกต้อง

เป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทสตรีที่กล้าแสดงถึงความเห็นที่มีเหตุมีผล ถูกต้องตามหลักการ และเสียงที่แสดงออกมาอย่างถูกต้องและชัดเจนนางอัจฉรา งามคำ กล่าวว่า “...การที่สตรีได้แสดงความคิดเห็นออกมานั้นเพื่อที่จะให้ ประชาชนคนในชุมชนเห็นถึงความสามรถที่มี และสามารถแสดงบทบาทในทางที่ถูกต้องและมีเหตุผล...” สอดคล้องกับ กองเทพ เคลือบพมิขกุล. (2542) กล่าวว่า ผู้พูดมีความรู้ ความเข้าใจในทฤษฎีการพูดแล้ว ถ้าต้องการความสำเร็จในอาชีพ ผู้พูดต้องเข้าใจ องค์ประกอบของการพูด เข้าใจจุดมุ่งหมายที่จะพูด รู้หลักและวิธีการพูดที่ถูกต้อง ผู้พูดที่คิดต้องมีคุณสมบัติใน การพูด รู้ลักษณะของการพูด ตลอดจนต้องมีจรรยาบรรณ และคุณธรรมในการพูด ให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือ มีทักษะในการพูด มีความสุภาพเรียบร้อย มีความจริงใจ มีความรับผิดชอบและพูดในทางดีงามที่เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังโดยส่วนรวม นางโสภา ไชยแสง กล่าวว่า “...การถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความรู้สึกรู้

และความต้องการของผู้พูดออกมา โดยอาศัยถ้อยคำที่เหมาะสม แสดงถึงความคิดเห็นที่ถูกต้อง กับสถานการณ์ทำให้บทบาททางการเมืองของสตรีเพิ่มมากขึ้น...” สอดคล้องกับ

ปรมะ สตะเวทิน. (2538) กล่าวว่า การพูดของมนุษย์นั้นน่ามีความสำคัญมากในกระบวนการติดต่อสื่อสารเพราะสะดวก รวดเร็ว และสื่อความหมายได้เข้าใจมากที่สุด เป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ และความรู้สึก ด้วยถ้อยคำ น้ำเสียง และอากัปกิริยาท่าทาง การเรียนรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการพูด จะทำให้เกิดความคิด ความ เข้าใจในกระบวนการสื่อสารและสามารถเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

3.5 การมีส่วนร่วมในการประชุมทุกครั้ง คล้าย โต้แย้งในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

เป็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ให้ประโยชน์อย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อมีความจำเป็นต้องระดมความคิดเพื่อแก้ปัญหาหรือทำงานสำคัญที่ต้องการความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพื่อให้งานนั้น บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และสามารถออกความคิดเห็นได้เมื่อเห็นว่าเป็นไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม นางสำราญ แก้วกัญญา กล่าวว่า “...การมีส่วนร่วมในการประชุมทุกครั้ง ช่วยลดความขัดแย้งในกรณีที่เกิดความเข้าใจผิดหรือเข้าใจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เป็นส่วนสำคัญในการติดตามผลว่าการประชุมบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ถ้าไม่จะได้โต้แย้ง แสดงความคิดเห็นในวาระการประชุม...” สอดคล้องกับ อาจารย์บัวฉิรวรรจามละม่อม (2554) กล่าวว่า การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในลักษณะ “ร่วมคิดร่วมทำ และร่วม เรียนรู้” เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชน ได้มีการเรียนรู้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการ สังคมและสวัสดิภาพของชุมชนการฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหา ศักยภาพ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำ แผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้าง ประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน นางประนอม ศรีชนะ กล่าวว่า “...การมีส่วนร่วมในการประชุมเป็นการเปิด โอกาสในการรับฟังความคิดเห็น ช่วยให้การตัดสินใจรอบคอบ มากยิ่งขึ้น เป็นเครื่องมือในการผ่อนคลายตัดสินใจ ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมแรงร่วมใจ ขยายทัศนะให้ กว้างขวางขึ้น ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการติดต่อประสานงานที่มีหลักการและเหตุผล และสามารถเข้าใจปัญหา โต้แย้งเมื่อเห็นวาระในการประชุมไม่ตรงกับจุดประสงค์ เนื้อหาของวาระการประชุม...” สอดคล้องกับ Huntington and Nelson (1927) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง กิจกรรมที่ พลเมืองกระทำเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

โดยกำหนดขอบเขตไว้ว่า เป็นการ กระทำกิจกรรมทางการเมืองของคนธรรมดา ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง และอาจจะ เป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น นอกจากนั้น ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของ รัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ทั้งนี้ไม่ว่าการกระทำนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นอาจเป็นไปได้ด้วย ความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงให้เข้าร่วมก็ได้

3.6 ความสามารถมากกว่าสิ่งของ

เป็นการ พิจารณาในตัวบุคคลที่จะมาเป็นผู้นำ ไม่เห็นแก่สิ่งของ ของกำนัลที่ผู้จะมาเป็นผู้นำมอบให้ ให้ดูที่ความสามารถที่ตัวบุคคลมีมากกว่า นางสาธิตา อาจหาญ กล่าวว่า “...การที่เราจะสามารถตัดสินใจเลือกใครสักคนมาเป็นผู้นำหรือผู้บริหารสิ่งแรกที่ควรทำ ควรพิจารณาเรื่องความสามารถไม่ใช่มองว่าสิ่งที่จะได้รับตอบแทนคืออะไร ดังนั้นควรพิจารณาความสามารถมากกว่าสิ่งของ เนื่องจากคนที่มีความสามารถจะมาเพื่อพัฒนาส่วนคนที่มอบสิ่งของมาเพื่อคอบโกย...” สอดคล้องกับ Rokeach (1973) กล่าวว่า สิ่งที่บุคคลเห็นว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าสิ่งอื่น ๆ ในกาลเทศะหนึ่ง ๆ แตกต่างไป ตามกลุ่มบุคคลและวัฒนธรรม ความรับผิดชอบต่อ ส่วนรวม และความเสียสละ การกล้าตัดสินใจ ขึ้นอยู่กับค่านิยมของบุคคล นางยุวดี ส่วนแสน กล่าวว่า “...การแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ในชุมชนขณะนี้คือการจัดอบรม สัมมนา ให้ความรู้กับคนในชุมชนมากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์บุคคลได้ว่า การที่จะคัดเลือกคนที่จะมาเป็นผู้นำควรเลือกจากความสามารถหรือสิ่งตอบแทนที่จะได้รับ...” สอดคล้องกับ อุบล เลี้ยววาริณ (2534) กล่าวว่า การรวมกลุ่มของความเชื่อ ความคิด และความรู้สึกต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อบุคคลในการเลือก/การประเมินบุคคลและสถานการณ์อื่น และความคิดเห็น ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล สิ่งที่น่าปรารถนาของบุคคล ในด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง สังคม เศรษฐกิจ ศาสนา สิ่งที่น่าปรารถนา มีลักษณะที่ตีงาม ถูกต้อง ใกล้เคียง กับคุณธรรมและจริยธรรม

3.7 ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างแต่ไม่แตกแยก

มีความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง เนื่องจากในสังคมประชาธิปไตยได้ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในสังคมทุกคนอย่าง เสมอภาคและเท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะมีความเคารพในสิทธิเสรีภาพของประชาชน และมีความอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง ดังคำว่า แตกต่างได้ แต่ไม่แตกแยก นางวาสนา บุคคา กล่าวว่า “...ทุกคนมีความคิดเห็นความชอบที่แตกต่างและมีโอกาสในการ

แสดงความแตกต่างให้สังคมได้รับรู้มากขึ้น ซึ่งความแตกต่างบางอย่างนั้นเมื่อก่อนอาจไม่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง แม้ว่าจะไม่ขัดต่อพื้นฐานของการคิดดี พุทธิ ทำดีก็ตาม ทั้งนี้เพราะคนในสังคมส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างนั้น ๆ แต่เมื่อนานเข้าคนในสังคมได้อาศัยอยู่ร่วมกับความแตกต่างเหล่านั้นแล้ว...” Huntington and Nelson (1927) กล่าวไว้ว่า ความแตกต่างดังกล่าวไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม คนในสังคมเองก็เริ่มให้การยอมรับการแตกต่าง หรือแม้กระทั่งสนับสนุนให้ความแตกต่างเพื่อจะนำมาพัฒนา เห็นสมควรว่าถึงจะมีความแตกต่างแต่ไม่ควรแตกแยก นางคำดี บุญพร้อม กล่าวว่า “...คนเราเกิดมาจากร้อยพ่อพันแม่ ตั้งแต่เกิดมาก็ได้รับการเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน ได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน จึงไม่แปลกที่เราจะแสดงพฤติกรรมออกมาแตกต่างกัน แม้แต่การมองวัตถุเดียวกันเดียวกันยังมองเห็นแตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อความสงบสุขของชุมชนแม้จะมีเหตุผลที่แตกต่างแต่ไม่ควรแตกแยก...” สอดคล้องกับ กรรชัย อยู่สุข (2553) กล่าวว่า ในโลกนี้มีความแตกต่างอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะ อาชีพ เพศ ความคิดทางเพศรวมไปถึงความคิดด้านอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน แต่ที่ผ่านมามีความแตกต่างดังกล่าว ก็ได้กลายเป็นทรัพยากรสำคัญที่ทำให้โลกของเรามีการเปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์และพัฒนาไปข้างหน้า ซึ่งเกิดจากการนำเอาความสามารถที่เกิดจากความหลากหลายและแตกต่างขององค์ประกอบในแต่ละบุคคลมาเป็นตัวผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษย์โดยรวม ดังนั้นความแตกต่างจึงไม่ได้เป็นต้นเหตุของความแตกแยกหรือความขัดแย้ง แต่ความแตกต่างคือปัจจัยสำคัญสำหรับการเริ่มต้นของการสร้างสรรค์ คำว่าสร้างสรรค์นั้นคือการสร้างในทางที่ดี ทำในสิ่งที่ดีขึ้น เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม มีเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างหนึ่งที่ทุกคนในสังคมควรสนับสนุนความคิดที่แตกต่างและเคารพในความคิดที่แตกต่างด้วย แต่ก็มี การตั้งคำถามกันขึ้นว่าแล้วเราควรยอมรับและเคารพความคิดที่แตกต่างทุกเรื่องหรือไม่ คิดแตกต่างแค่ไหนจึงจะเรียกว่ามีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมได้ เพราะความคิดที่แตกต่างนั้นย่อมมีทั้งการคิดในเรื่องดีและไม่ดี เหตุนี้คือความแตกต่าง ไม่ควรแตกแยก

3.8 สอบถามความคิดเห็นของชุมชน

เป็นการ เก็บข้อมูล ศึกษาข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์วิจัยปัญหาของชุมชน เพื่อที่จะนำมาแก้ไขและพัฒนาในครั้งต่อไป นางโสภา ไชยแสง กล่าวว่า “...สอบถามความคิดเห็นเพื่อนำข้อมูล ข่าวสารของชุมชน มาวิจัยพัฒนาสิ่งที่ชุมชนต้องการ ซึ่งเป็นแนวทางที่ควรรับมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงพัฒนาต่อไป...” สอดคล้องกับ รสลิน ศิริยะพันธุ์ และคณะ (2538)

กล่าวว่า รูปแบบพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมทาง การเมืองในงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางกับพัฒนาการทางการเมืองไทย โดยยึดตามประเภทของกิจกรรมเฉพาะ พฤติกรรมที่เรียกว่า พฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ การเป็นผู้ที่ติดตามข่าวสารทางการเมือง อยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองเมื่อเขาทำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง หรือส่งคำคัดค้าน ไปให้เมื่อเขากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การเข้าร่วมอุทธรณ์ปัญหาการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อาศัยอยู่ การให้ความสนใจกับทางราชการและการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองใน รูปแบบนี้มักจะเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจทาง การเมืองมากด้วย ผู้สื่อข่าวทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าบรรดาเจ้าหน้าที่ ของพรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ นางอรอน แสงเสน กล่าวว่า “...เป็นกระบวนการดำเนินการหาข้อมูลทีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่นในทางที่ดีขึ้น เจริญรุ่งเรืองขึ้น ในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถจัดการกับภาวะการณ่ของกระแส โลกาภิวัตน์เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ หรือช่วยตนเองได้ ในการคิดตัดสินใจและดำเนินการแก้ไขปัญหา ตลอดจนตอบสนองความต้องการของตนเองและส่วนรวม ดังนั้น ชุมชนท้องถิ่นจะพัฒนาได้หรือไม่ และดำเนิน ไปในทิศทาง จึงต้องมืองค์ประกอบของแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชน หลักการพัฒนาชุมชน และการดำเนินงานพัฒนาชุมชน รวมทั้งการปรับตัวให้ทันต่อภาวะการณ่เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม...” สอดคล้องกับ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล (2548) กล่าวว่า เป็นการเรียกระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง และในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ รับรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศโดยผู้ที่ทำหน้าที่ แทนประชาชน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรต่าง ๆ ดังนั้น จึงหมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควร ได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุก ๆ คน ได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนร่วม

3.9 ทำตัวเป็นแบบอย่าง

เสนอทางเลือกให้กับชุมชน เป็นการ สร้างบทบาททางการเมืองของสตรีอีกทาง เพื่อแสดงให้เห็นศักยภาพแบบอย่างที่ดี และเป็นอีกทางเลือกของชุมชนที่จะเลือกผู้นำที่เป็น สตรีมาพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับชุมชน นางบัวบาน แก้วกลมรัตน์ กล่าวว่า

แบบอย่างที่ดีของชุมชนต้องเริ่มจากการทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยที่ไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ และเมื่อมีโอกาสค้นหาข้อมูล ว่าชุมชนนั้น ๆ ต้องการอะไร แล้วนำเสนอทางเลือกที่ดีที่สุดที่จะสามารถพัฒนาชุมชนนั้น ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป สอดคล้องกับ ศันสนีย์ ตันตวิฑ (2543 : 33 - 34) กล่าวว่า พฤติกรรมที่ แตกต่าง ไปบ้าง แต่โดยความหมายแล้วมีความสอดคล้องกันคือ พฤติกรรมบางอย่างเราสามารถรับรู้ได้ด้วยอวัยวะรับความรู้สึก แต่พฤติกรรม บางอย่าง เราสังเกตเห็น ไม่ได้ อาจรู้ได้โดยมีเรื่องมีราวพฤติกรรม การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งของสังคมที่ ทันสมัย และสังคมที่ทันสมัยแล้วนั้นมีพื้นฐานสำคัญในทางการเมืองของ ระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว เราจะพบว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเมือง โดยเฉพาะในประเทศเกิดใหม่ และประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกซึ่งต่างก็พยายามเปิด โอกาสให้ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ประเทศที่ยึดเอาอุดมการณ์ประชาธิปไตยเป็นหลักในการปกครอง ยึด หลักการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ก็ จำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนภายในประเทศเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และ โดยใช่การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เองที่ผู้ปกครองอ้าง ในความชอบธรรมของ อำนาจ นอกจากจะศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แล้ว สิ่งสำคัญที่น่าจะศึกษาต่อไปก็คือ รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ นางโสภกา ไชยแสง กล่าวว่า “...หลักของการประสานความรู้จากภายในและภายนอกชุมชนเข้าไปสู่การใช้ประโยชน์และสร้าง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ไม่เพียงการแก้ไขปัญหาและสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่ควรจะเป็นไปในลักษณะของการบูรณาการที่มีการพัฒนาไปพร้อมกับการเสนอทางเลือกให้กับชุมชน ซึ่งภาวการณ์เป็นผู้นำของสตรีต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย...” สอดคล้องกับ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ของกิจกรรมทางการเมืองหลายอย่างรวมกันอยู่ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ต่างก็มุ่งที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลทั้งสิ้น รูปแบบต่าง ๆ ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละสังคมอาจเน้นหรือให้ ความสำคัญแตกต่างกันไป บางสังคมอาจให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งระดับชาติ แต่บางสังคมอาจเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบ ของการเดินขบวนประท้วงรัฐบาลก็ได้ นอกจากนี้ในการที่บุคคลแต่ละคน จะยึดเอาการเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบใด ๆ เป็นแนวทาง ย่อมที่ จะต้องมีการกระบวนการที่แตกต่างกัน ไปด้วย พวกที่เข้าไปช่วยเหลือเสียให้ ผู้สมัครรับการเลือกตั้ง อาจมีคำเนิการ ได้โดยเข้าเป็นสมาชิกพรรคนั้น ๆ ปฏิบัติการไปตาม

แนวทางหรือแนวนโยบายที่พรครวางไว้ให้ส่วนพวกที่ ติดต่อกันโดยตรงกับผู้แทนราษฎรเพื่อหวังที่จะให้ผู้แทนช่วยเหลือการใด ๆ ก็ย่อมที่จะใช้กระบวนการที่ต่างกัน ไป ดังนั้น ลิทธิพันธ์ พุทธหุน จึง กล่าวถึงรูปแบบต่าง ๆ ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

3.10 ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

เป็นการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นการที่รับฟังและให้โอกาสผู้อื่นได้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทุก ๆ คนนั้นมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน การที่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ก็จะทำให้ได้สัมผัสถึงประสบการณ์ของผู้อื่น ซึ่งบางครั้งเราก็อาจจะได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากประสบการณ์ของคนอื่นได้ และเพื่อให้งานสามารถดำเนินไปได้ด้วยความสบายใจของทุก ๆ คน นางยุพิน สว่างวงษ์ กล่าวว่า “...การยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น นับเป็นอีกหนึ่งลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดี เพราะเมื่อผู้นำรับฟังความคิดของคนอื่น ก็จะ สามารถคัดกรองเอาความคิดเห็นที่ดีที่สุดมาปฏิบัติซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมาก...” สอดคล้องกับ สมชาย นำประเสริฐชัย (2549) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับ ประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับ ชีวิตจริง ได้รับการฝึกฝน ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการ บันทึกรู้ ทักษะ ความคิด ทักษะการจัดการกับความรู้ ทักษะการแสดงออก ทักษะการสร้าง ความรู้ใหม่ และทักษะในการทำงานกลุ่ม สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปสู่การ เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่ครู ผู้ปกครอง และสังคมปรารถนาอย่างยิ่ง จึงต้อง แสวงหาแนวทางที่จะนำเทคนิควิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม นางวิมลมาลย์ ทองไชย กล่าวว่า “...การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นกุญแจสำคัญของ หลักการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิผลการติดต่อสื่อสารถือเป็นทักษะที่สำคัญ ที่สุดในชีวิต แต่น้อยคนที่ได้ผ่านการฝึกอบรม ในที่นี้หมายถึงการฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อ แสวงหาความเข้าใจซึ่งมากกว่าการสนใจฟัง ในการสนทนาพูดคุยหรือปรึกษาหารือในเรื่องต่าง ๆ หรือปัญหาต่าง ๆ ควรรับฟังกันด้วยความตั้งใจ เพื่อที่จะเข้าใจว่าผู้อื่นต้องการอะไร การ พยายามเข้าใจผู้อื่นจะช่วยให้ทราบปัญหาและความต้องการของผู้อื่น ได้ชัดเจน ทำให้สามารถ แก้ปัญหาได้ตรงจุดและสามารถพูด ได้อย่างเปิดเผย เพื่อแสวงหาความเข้าใจส่งผลดีอย่างมาก เพราะทำให้เราได้ข้อมูลที่ถูกต้อง...” สอดคล้องกับ Wong and Tack (2002) , Agbo (2007) กล่าวว่า การสะท้อนภาพรวมของการมีส่วนร่วมของ ชุมชนที่ศึกษาผลการมีส่วนร่วมและพบว่า ประชาชนมี ส่วนร่วมเพียงบางส่วนในการจัดการศึกษา และการ ดำเนินการพัฒนาชุมชน และ การมีส่วนร่วมเป็นส่วนที่ สะท้อนความต้องการจำเป็นของสังคม จะเห็นได้ว่าการอยู่ร่วมทาง สังคมจะต้องรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน เพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบ

ประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นจุดเด่นด้านความคิด คุณค่า และความรู้ของแต่ละบุคคล เสนอแนวคิด กิจกรรม โครงการ นโยบาย ให้เห็นอย่างชัดเจน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทาง พฤติกรรมอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นการออกความคิดเห็น เสนอ โครงการ เสนอกิจกรรม กรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปในแนวการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างเห็น ได้ชัด สามารถกล้าแสดงออก และมีความคิดเห็นในแนวทางที่จะพัฒนาพฤติกรรมทางการเมือง ได้อย่างดีเยี่ยม บัณฑิตสำคัญในการกำหนดลักษณะพฤติกรรมและบุคลิกภาพ แต่ให้ความสนใจ กับสิ่งเร้าภายนอก รวมทั้งกระบวนการให้การเสริมแรงมากกว่า โดยให้ความเห็นว่า บุคคลจะมี บุคลิกภาพเช่นไร ขึ้นอยู่กับเขา ได้รับการเสริมแรงจากบุคคลและกลุ่มสังคมในวัยที่ผ่านมา อย่างไร เช่น คนที่มีนิสัยก้าวร้าว อาจเกิดจากการที่เมื่อเขาก้าวร้าวแล้ว ได้รับการชื่นชม (เสริมแรงบวก) คนขี้อาย อาจได้รับการชมเชยเมื่อแสดงความขี้อาย (เสริมแรงบวก) หรือถูกทำ โทษเมื่อแสดงตน(เสริมแรงบวก) นอกจากนั้นแล้ว ทฤษฎียังเชื่อว่า พฤติกรรมหรือบุคลิกภาพ ของบุคคลเกิดจากการสังเกตตัวแบบ แล้วมีการเลียนแบบเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามนักทฤษฎีกลุ่มนี้มัก ถูกวิพากษ์ว่า อธิบายบุคลิกภาพของบุคคลอย่างผิวเผิน โดยลืมนึกถึงพลังขับเคลื่อนชีวิตและ ด้านความรู้ความคิดซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญในการกำหนดลักษณะพฤติกรรมและบุคลิกภาพ ของบุคคลเช่นเดียวกัน พฤติกรรมทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งจะมีผล ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดร.สุวัฒน์ จิตจันทร์ กล่าวว่า "...ประชาธิปไตยตามแนวพุทธศาสนา อธิบายคร่าว ๆ เกี่ยวกับประชาธิปไตยก็คือชีวิตเพียงแค่มั่นเขียน หมั่นเรียน หมั่นอ่าน หมั่นฟัง เท่านั้นก็เกิดประชาธิปไตยแล้ว ดังนั้นประชาธิปไตยต้องเกิดจากครอบครัวก่อน ต่อมา ประชาธิปไตยตามแนวพุทธศาสนาจะก่อให้เกิดการพัฒนาได้ ต้องมีศีล ต้องมีมัชฌิมาปฏิปทา เดินทางสายกลาง ถึงจะเป็นประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา..." สอดคล้องกับ ดร.สุรพล ะพรหม (2548) กล่าวว่า ผู้ปกครองที่ดี ย่อมเป็นผู้ใฝ่ธรรม แสวงหาธรรม และเป็นผู้เชิดชูธรรม พระสงฆ์ หรือทางฝ่ายศาสนานั้น เป็นผู้ดำรงไว้ซึ่งธรรม เป็นผู้เผยแผ่ และสืบต่อ สืบทอดธรรม ให้ดำรงอยู่ ในโลก ในสังคม เพราะฉะนั้น รัฐก็ทำหน้าที่ในการที่จะช่วยผู้ดำรงรักษาสืบทอด ธรรม เผยแผ่ธรรมนี้ ให้ทำหน้าที่นั้นด้วยดี การกระทำอย่างนั้น ก็เท่ากับรัฐได้เชิดชูคุณธรรม ด้วย นางอรอน แสงเสน กล่าวว่า "...การจะพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้นั้นจะต้องพัฒนาที่ตัวเองก่อนและต้องมีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และสามารถ แยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องได้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกี่ยวกับการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง สามารถเล็งเห็นโทษที่จะตามมาภายหลัง พัฒนาด้านความคิด กล้าแสดงออกในที่ประชุมเมื่อเห็นว่าสิ่งนั้นถูกต้องหรือไม่ถูกต้องและ

เสนอแนวคิดเพื่อที่จะได้นำไปเป็นการพัฒนาในอนาคต เปลี่ยนแปลงค่านิยมเก่า ๆ ของการรับของกำนัลจากผู้ที่จะมาเป็นผู้นำให้มองที่ความสามารถมากกว่าสิ่งของ พิจารณาให้เห็นในข้อดี และข้อเสียของผู้ที่จะมาเป็นผู้นำ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างแต่อย่างแตกแยกเพื่อที่จะได้ร่วมพัฒนาไปด้วยกันด้วยความสามัคคี ผู้นำควรสอบถาม ประชาสัมพันธ์ ในการทำงานในชุมชนทำงานด้วยความโปร่งใส จึงจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน...” สอดคล้องกับ กล่าวว่ นันทนาวรรณะภูติ (2539 : 40) การที่ประชาชนจะมีความเป็นใหญ่ในการแสดง ความคิดเห็นได้นั้น จำเป็นที่ประชาชนนั้นต้องมี “สิทธิและหน้าที่ของ มนุษยชน” อันเป็นสิทธิและหน้าที่ตามธรรมชาติของทุกคนที่เกิดมาเป็น มนุษย์ คือ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคซึ่งมนุษย์จะต้องใช้พร้อมกัน กับหน้าที่ มิให้เกิดความเสียหายแก่เพื่อนมนุษย์อื่นและหมู่คนอื่นหรือ ประชาชนเป็นส่วนรวม ถ้าชนส่วนมากซึ่งเป็น “สามัญชน” ถูกตัดสิทธิ มนุษยชน โดยให้มีหน้าที่แต่อย่างเดียว สามัญชนก็มีลักษณะเป็นทาส หรือข้าไพร่ของชนส่วนน้อยซึ่งมีสิทธิใหญ่ยิ่งหรือ “อภิสิทธิชน” แบบการปกครองจึงไม่ใช่ประชาธิปไตย ถ้าสามัญชนมีสิทธิมนุษยชน อย่างเดียว โดยไม่มีหน้าที่ มนุษยชนแบบการปกครองก็เกินขอบเขตของ ประชาธิปไตย คำดี บุญพร้อม กล่าวว่ “...การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ต้องอาศัยศึกษาเกี่ยวกับ อิทธิพลของบุคคลอื่นที่มีต่อความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของบุคคล หรือที่เราเรียกว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พฤติกรรมของผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล การเชื่อฟัง คำสั่งของผู้มีอำนาจ ซึ่ง ณ.จุดนี้จึงต้องริบพัฒนาเป็นอย่างยิ่งเพราะผลที่ตามมาคือการซื้อขายสิทธิอย่างแน่นอน เพราะการที่ปล่อยให้คนที่มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้อื่น เข้ามาเป็นผู้นำ ก็ไม่เกิดผลสิ่งที่ควรเร่งพัฒนาที่สุดคือพฤติกรรมในเรื่องซื้อขายสิทธิ...” สอดคล้องกับ โกมินทร์ กุลเวชกิจ (2549 : 38) กล่าวว่ ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) ทศนคติ (Attitudes) ความเชื่อ (Beliefs) และลักษณะบุคลิกส่วนบุคคล (Personality Traits) ความรู้สึกมีสมรรถนะส่วนบุคคล (Sense of Personal Efficacy) ทศนคติทางการเมือง การรับรู้หน้าที่ของพลเมือง (Civic Duties) สภาพการณ์ทางการเมือง (Political Setting) รวมถึงการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง ผ่านสื่อสารมวลชน (Mass Media) หรือการติดต่อส่วนบุคคล โครงสร้างของพรรคการเมือง การ จัดการของกลุ่มการเมืองยิ่งบุคคลได้รับสิ่งเร้าเกี่ยวกับการเมืองมากเท่าไร เขายังมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วม ร่วมทางการเมืองและจะเข้ามีส่วนร่วมในลักษณะที่ “ลึก” มากขึ้นเท่านั้น บุคคลที่เข้ามีส่วนร่วม ในการพุดคุยทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการจะมีแนวโน้มว่าจะ ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ มากกว่าพวกที่ไม่มี การ พุดคุยทางการเมืองเลย พิน สว่างวงศ์ กล่าวว่

“...การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ก่อนอื่นเราต้องมีการยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น โดยการนำมาวิเคราะห์หาความเป็นจริงว่าถูกต้องหรือไม่ ถ้าถูกต้องเราควรรับฟังและนำมาแก้ไข ถ้าไม่ก็สมควรให้เหตุผลแสดงให้เห็นว่าไม่ถูกต้อง แต่อย่าสร้างความขัดแย้งด้วยความเห็นที่ไม่ตรงกัน แต่ต้องแสดงให้เห็นถึงหลักความเป็นจริง เมื่อกล้าที่จะแสดงบทบาทคือ กลายเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเราเองในทิศทางที่ดี...” สอดคล้องกับ สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2549 : 595 - 604) กล่าวว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อประชาชน คือ การที่ผู้แทนประชาชน ที่ได้รับมอบฉันทะให้เข้ามาทำหน้าที่ปกครองจะต้องใช้อำนาจปกครอง กระทำการบริหารเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน ให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย กำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพในทางการเมือง ได้แก่ การใช้สิทธิในการกำหนดผู้ปกครอง การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง การผลักดันการ ตัดสินใจทางการเมืองของรัฐบาล และมีสิทธิในการออกเสียงประชามติ โสภาค ชัยแสง กล่าวว่า

“...การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่เด่นชัด และต้องเร่งพัฒนาให้เร็วที่สุด เห็นจะเป็นเรื่อง ขจัดปัญหาการซื้อขายเสียงในการเลือกตั้ง เพราะพฤติกรรมนี้มีให้เห็นอยู่เป็นนิจไม่ว่าจะมีการเลือกตั้งอะไรขึ้นมาก็จะมีพฤติกรรมเช่นนี้อยู่ประจำ ก่อให้เกิดพฤติกรรมอีกอย่างตามมา คือการนอนหลับทับสิทธิ์ มีความคิดที่จะไม่ออกไปเลือกตั้งด้วยเหตุผลว่ารับเงินเข้ามาแล้ว ดังนั้นถ้าการพัฒนาตรงจุดนี้ผ่านไปได้ ก็จะนำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนของประเทศชาติสืบไป...” สอดคล้องกับ สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2549 : 583 - 595) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยทั่วไป โดยความหมายที่เป็นรูปธรรมมักมีลักษณะของการแสดงออกซึ่งการกระทำทางการเมือง โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดตัวผู้ปกครอง เป็นการแสดงออกทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง นั้นหมายถึงผู้นำทางการเมืองจะมีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองหรือไม่ นั่น หรือจะดำรงอยู่ได้นานเท่าไรก็ ขึ้นอยู่กับการยอมรับหรือการให้ฉันทานุมัติจากประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล ในสังคมประชาธิปไตยทั่วไปจะมีลักษณะ เป็นพหุสังคม คือเป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มที่มีความหลากหลาย อาทิ ชุมชน สมาคม กลุ่ม อิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีวัตถุประสงค์เฉพาะของกลุ่ม การ เคลื่อนไหวต่าง ๆ จะเป็น ไปเพื่อผลประโยชน์ของตนหรือของกลุ่ม สาราญ แก้วกัญญา กล่าวว่า “...การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย สมควรให้การสนับสนุนเกี่ยวให้สตรีได้แสดงบทบาท ได้มีส่วนร่วมในการเมืองบ่อยครั้งจะทำให้กล้าแสดงออก พฤติกรรมทางการเมือง

ก็จะพัฒนาและเปลี่ยนไป อาทิเช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระดับต่าง ๆ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การช่วยพรรคการเมืองหาเสียง การลงสมัครรับเลือกตั้ง การเดินขบวนหรือแสดงออกซึ่งการคัดค้านรัฐบาล การเลือกพรรคการเมืองที่เห็นว่าดีที่สุด การเลือกอุดมการณ์ทางการเมืองที่เห็นว่าดีที่สุด รวมไปถึงพฤติกรรมของผู้นำการเมือง...” สอดคล้องกับ จรูญ สุภาพ (2514 : 254 - 269) กล่าวว่า ชนชั้นนำระดับสูงและชนชั้นนำระดับกลาง พิจารณาจากการใช้ตำแหน่งและชื่อเสียง บุคคลระดับอื่นที่มีบทบาททางการเมือง และมีส่วนในการใช้อำนาจทางการเมืองด้วย ผู้ที่อยู่ในระดับชั้นของสังคมที่สามารถใช้อิทธิพลทางการเมืองได้ – ผู้ที่มีความตื่นตัวและเป็นผู้ดำเนินการทางการเมือง เป็นผู้ที่มีสนใจเข้าร่วมในการประชุมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการประชุมระดับเล็กหรือใหญ่ เป็นผู้ช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็นผู้ติดต่อกับสมาชิกรัฐสภาหรือเจ้าหน้าที่ทางการเมืองหรือหนังสือพิมพ์ในลักษณะ ที่เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือชี้แนะ หรือวิพากษ์วิจารณ์ในทางการเมือง เป็นผู้ที่พบปะสนทนาในเรื่องทางการเมืองกับบุคคลทั่วไป กลุ่มผลประโยชน์ 8 พรรคการเมือง อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ กลุ่มนักศึกษาที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเมืองมากขึ้น

แผนภาพที่ 9 การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

จากผลการศึกษาในระยะที่ 2 ด้วยการนำผลการศึกษาในระยะที่ 1 ตั้งแต่ขั้นตอนการสรุปเนื้อหาจากเอกสาร การจัดการความรู้โดยมีที่ปรึกษา ผู้ช่วยผู้วิจัยเพื่อสร้างโครงการอบรมทางการเมืองที่เป็นสตรีในจังหวัดยโสธร รวมทั้งการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการ นักการเมืองสตรี และผู้นำชุมชนที่เป็นสุภาพสตรีและเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี จำนวน 12 คน เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2559 ณ ห้องสภาคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร เวลา 09.00 –

12. 00 น. ได้ผลการวิจัยเป็นโครงการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการการพัฒนามอบทบาททาง การเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร เพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มสตรีในเขตจังหวัดยโสธร โดยมีขอบเขตการพัฒนาบทบาททางการเมืองให้กับสตรี ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 การพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจการเมืองแบบประชาธิปไตย

ในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองให้กับสตรีในจังหวัด ยโสธรนั้น มีรายละเอียดหรือกิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. การให้ความรู้เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในศตวรรษที่ 21
 2. การให้ความรู้เรื่อง แนวโน้มและทิศทางการเมืองการปกครองของไทย
- ในอนาคต
3. การค้นหาผู้นำทางการเมือง
 4. การให้ความรู้เรื่อง การส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม
 5. การพัฒนาองค์ความรู้ทางการเมืองของสตรีแบบมีส่วนร่วม

กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาเจตคติทางการเมืองให้กับสตรีในจังหวัดยโสธรนั้น มีรายละเอียดหรือกิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. การเสริมสร้างเจตคติเรื่อง บทบาทสตรีคนสำคัญของโลก
2. การพัฒนาเจตคติเรื่อง ผู้หญิงกับการเมือง
3. การพัฒนาเจตคติเรื่อง บทบาทสตรีทางการเมืองยุคใหม่
4. การให้ความรู้เรื่อง การพัฒนาเจตคติทางการเมืองของสตรีแบบมีส่วนร่วม
5. การเสริมสร้างเจตคติเรื่อง พัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย
6. การให้ความรู้และเจตคติเรื่อง การสร้างแรงจูงใจในการเข้ามามีบทบาททาง

การเมืองของสตรี

7. การประชุมกลุ่มและระดมสมองเกี่ยวกับการพัฒนาเจตคติทางการเมือง

กิจกรรมที่ 3 การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองให้กับสตรีในจังหวัดยโสธร นั้น มีรายละเอียดหรือกิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. การเสริมสร้างความรู้เรื่อง อิทธิพลของสตรีสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และบรรยายเรื่องภาวะผู้นำสตรี

2. การให้ความรู้เรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของสตรีแบบมีส่วนร่วม
3. การพัฒนาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ
4. การรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าอบรมสัมมนา
5. การประชุมกลุ่มและระดมสมองเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมือง

ผลการวิจัยในระยะที่ 3 การนำแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

กลุ่มทดลอง ในการวิจัยในระยะที่ 3 คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ก่อนการอบรมให้ทดสอบโดยใช้แบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
2. ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย
3. ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบกลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ก่อนเข้ารับการอบรม จากนั้นก็ดำเนินการอบรมกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย ในวันที่ 13 – 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2559

ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร โดยมีเนื้อหาในการวิจัย 3 ด้าน คือ

- 1) ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
- 2) ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย
- 3) ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ตารางที่ 5 กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี
ในจังหวัดยโสธร วันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ณ ห้องประชุมองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดยโสธร

เวลา	กิจกรรม
8.00 - 09.00 น.	- ลงทะเบียนรายงานตัว - กล่าวต้อนรับ โดย รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ/ผศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์/ วิภาพรรณ อุปนิสากร พิธีกรและผู้วิจัย - พิธีเปิด (รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร) - แจกแบบทดสอบก่อนอบรม
09.00 - 09.40 น.	- การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของสตรีในศตวรรษ ที่ 21 โดย ดร.ธมกร ทยาประศาสน์
09.40 - 10.20 น.	- แนวโน้มและทิศทางการเมืองการปกครองของไทยในอนาคต โดยนางสะอาด จันดี
10.20 - 10.40 น.	- พักรับประทานว่าง/นันทนาการ
10.40 - 11.20 น.	- ประชาธิปไตยตามแนวพุทธศาสนา โดย..ดร.สุวัฒน์ จิตต์จันทร์/ อ. ศุภสิทธิ์ ถินทมาตย์
11.20 - 12.00 น.	- กิจกรรม ค้นหาผู้นำทางการเมือง โดยพิธีกร/ผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย
12.00 - 13.00 น.	- พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 - 13.40 น.	- การพัฒนาวิถีประชาธิปไตยในสังคมออนไลน์แบบก้าวกระโดด โดย ผศ.ดร.สุรสิทธิ์ ไกรสิน/ดร.ธีระภัทร ถิ่นแสนดี
13.40 - 14.20 น.	- การกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย โดย ผศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์
14.20 - 15.00 น.	- การพัฒนาความรู้ เจตคติและพฤติกรรมทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย โดย รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ
15.00 - 15.20 น.	- พักรับประทานว่าง/นันทนาการ
15.20 - 16.00 น.	- ประชุมกลุ่มย่อยและระดมสมองเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ เจตคติและ พฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยพิธีกร/ผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย

ตารางที่ 6 กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี
ในจังหวัดยโสธร วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ณ ห้องประชุมองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดยโสธร

เวลา	กิจกรรม
8.00 - 09.00 น.	- ลงทะเบียนรายงานตัว - กล่าวต้อนรับ โดย คุณแก้วดี อ่อนเรือง
09.00 - 09.40 น.	- ชมวิดีโอทัศน์เรื่อง บทบาทสตรีคนสำคัญของโลก
09.40 - 10.20 น.	- กิจกรรมเสวนาเรื่องผู้หญิงกับการเมือง โดย นางพัฒนา ศรีชนะ
10.20 - 10.40 น.	- พักรับประทานว่าง/นันทนาการ
10.40 - 11.20 น.	- บทบาทสตรีทางการเมืองยุคใหม่ โดย ดร.สุวิมล สมไชย
11.20 - 12.00 น.	- กิจกรรม ค้นหาผู้นำทางการเมือง โดย พิธีกร/ผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย
12.00 - 13.00 น.	- พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 - 13.40 น.	- การพัฒนาเจตคติทางการเมืองของสตรีแบบมีส่วนร่วม โดย ดร.ธีระภัทร ถิ่นแสนดี
13.40 - 14.20 น.	- การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย โดย ผศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์
14.20 - 15.00 น.	- การสร้างแรงจูงใจในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของสตรี โดย รศ.ดร.สัญญา เกณาภูมิ
15.00 - 15.20 น.	- พักรับประทานว่าง/นันทนาการ
15.20 - 16.00 น.	- ประชุมกลุ่มและระดมสมองเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ เจตคติทาง การเมือง โดย พิธีกร/ผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย
16.00 - 16.30 น.	- สตรีสโมสร/นันทนาการ - ปิดการอบรมสัมมนา

ตารางที่ 7 กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนามาตาททางการเมืองของสตรี
ในจังหวัดยโสธร วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ณ ห้องประชุมองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดยโสธร

เวลา	กิจกรรม
8.00 - 09.00 น.	- ลงทะเบียนรายงานตัว - กล่าวต้อนรับ โดยคุณเกวลิ์ อ่อนเรือง/วิภาพรรณ อุปนิสากร พิธีกร และผู้วิจัย
09.00 - 09.40 น.	- การชมวิดิทัศน์เรื่อง อิทธิพลของสตรีสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และภาวะสตรี
09.40 - 10.20 น.	- การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของสตรีแบบมีส่วนร่วม โดยดร.วิญญู ยุพฤทธิ์
10.20 - 10.40 น.	- พักรับประทานว่าง/นันทนาการ
10.40 - 11.20 น.	- การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดย อ.รัชชัย ชยันทำ
11.20 - 12.00 น.	- กิจกรรม สัมภาษณ์ผู้เข้าอบรมสัมภาษณ์ โดยพิธีกร/ผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย
12.00 - 13.00 น.	- พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 - 14.00 น.	- การประชุมกลุ่มระดมสมองเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมือง โดย ผศ.ดร.จรัส บุคคาพงษ์
14.00 - 15.00 น.	- กิจกรรมอภิปรายผลการประชุมกลุ่ม - แจกแบบสอบถามการวิจัยหลังการอบรมสัมภาษณ์ โดยคณะวิทยากร และผู้วิจัย
15.30 น.	- พิธีปิดการอบรม

หลังจากได้นำรูปแบบการพัฒนาจากการวิจัยในระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้นำไปใช้กับ
ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน(อสม.) เขตตำบล
กุดชุม อําเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่ม
ของสตรีอย่างชัดเจน มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีความต้องการจะเข้าร่วมวิจัย
อย่างเต็มที่ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)มีความพร้อมในด้านบุคลากร
ที่มีความต้องการและตั้งใจที่จะทดลองใช้การพัฒนามาตาททางการเมืองของสตรี

ผู้วิจัยได้ทำการทดลองนำกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ด้านการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่ เขตตำบล กุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การฝึกอบรมต่าง ๆ ดังนี้ คือ ทำความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทำความรู้ความเข้าใจด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย ทำความรู้ความเข้าใจด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2. ผู้วิจัยได้นำกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบ โครงการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง“การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในเขตจังหวัดยโสธร”ระหว่างวันที่ 13-15 พฤษภาคม 2559 ระยะเวลา 3 วัน โดยมีตารางฝึกดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำการศึกษา ด้านการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า

ตารางที่ 8 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษา		
ประถมศึกษา	14	35.00
มัธยมศึกษาต้นต้น	8	20.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย	15	37.50
อนุปริญญา	3	7.50
รวม	40	100.00
อาชีพ		
ไม่แน่นอน	2	5.0
นักเรียน/นักศึกษา	1	2.5
รับจ้าง	2	5.0
เกษตรกร	29	72.5

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขาย	5	12.5
อื่น ๆ	1	2.5
รวม	40	100.0

ระยะเวลาอาศัยในชุมชน ต่ำสุด 10 ปี สูงสุด 59 ปี โดยเฉลี่ย 35.08 ปี (S.D.=12.48)

จำนวนการครองตำแหน่งในชุมชน สูงสุด 3 ตำแหน่ง โดยเฉลี่ย 1.60 ตำแหน่ง (S.D.= 0.08)

จากตารางที่ 8 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาอยู่ที่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 37.50 รองลงมาคือประถมศึกษา ร้อยละ 35.00 อาชีพของกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 72.50 รองลงมาคืออาชีพค้าขาย ร้อยละ 12.50 ระยะเวลาอาศัยในชุมชน ต่ำสุด 10 ปี สูงสุด 59 ปี โดยเฉลี่ย 35.08 ปี (S.D. = 12.48) จำนวนการครองตำแหน่งในชุมชน สูงสุด 3 ตำแหน่ง โดยเฉลี่ย 1.60 ตำแหน่ง (S.D. = 0.08)

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการเมือง ก่อนการอบรม

ข้อคำถามเกี่ยวกับประชาธิปไตย	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ
1. พลเมืองดี มีความหมายว่าอย่างไร	32.00	80.00
2. ข้อใดไม่ใช่ความหมายของพลเมืองในประเทศไทย	20.00	50.00
3. การเคารพสิทธิของผู้อื่น อยู่ในคุณธรรมด้านใด	9.00	22.50
4. การทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมต้องอาศัยปัจจัยใด	23.00	57.50
5. การปกครองแบบประชาธิปไตยใครมีอำนาจสูงสุด	16.00	40.00
6. พลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย หมายถึงข้อใด	26.00	65.00
7. ข้อใดเป็นหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	25.00	62.50
8. ข้อใดไม่ใช่หลักการประชาธิปไตย	22.00	55.00

ข้อความเกี่ยวกับประชาธิปไตย	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ
9. ในการลดความขัดแย้งในสังคม ควรใช้หลักประชาธิปไตยตามข้อใด	16.00	40.00
10. ในการลงความเห็นมติที่ประชุมในหมู่บ้านควรใช้หลักประชาธิปไตยตามข้อใด	7.00	17.50
11. ถ้านักเรียนกำลังมีข้อขัดแย้งกับเพื่อน นักเรียนจะแก้ปัญหาได้อย่างไร	21.00	52.50
12. วิถีคิด ไม่ใช่ อารมณ์ในการแก้ปัญหา แสดงว่าเขามีคุณธรรมด้านใด	10.00	25.00
13. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นนั้น ถือเป็นกรปฏิบัติในด้านใด	14.00	35.00
14. ถ้ามีการโต้แย้งในหมู่คณะ ควรใช้วิธีใดแก้ไขปัญหา	20.00	50.00
15. เมื่อเกิดปัญหาในการทำงาน นักเรียนควรปฏิบัติอย่างไร	28.00	70.00
16. คุณธรรมของพลเมืองดีข้อใด สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตย	23.00	57.50
17. คำพังเพยข้อใด แสดงถึงสังคมขาดแคลนพลเมืองดี	13.00	32.50
18. เจนภพ กับ นพนภา ทะเลาะกัน แต่ตกลงกันด้วยการไกล่เกลี่ยด้วยไมตรีจิต ทั้งสองคนใช้หลักการข้อใดดีที่สุด	10.00	25.00
19. การนำข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือกมาเปรียบเทียบกันอย่างรวดเร็ว จัดเป็นขั้นตอนในการตัดสินใจตามข้อใด	19.00	47.50
20. การขัดแย้งในสังคมไทยควรใช้คำสุภาพใดในการแก้ไขปัญหา	22.00	55.00
21. คุณธรรมของพลเมืองดีข้อใด สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตย	26.00	65.00
22. จริยธรรมตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึงข้อใด	23.00	57.50
23. สังคหวัตถุ 4 คือคุณธรรมในข้อใด	18.00	45.00

ข้อคำถามเกี่ยวกับประชาธิปไตย	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ
24. พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส “การรู้จักข่มใจ” หมายถึงข้อใด	14.00	35.00
25. ธรรมใดเป็นเครื่องคุ้มครองโลก	18.00	45.00
26. ผลดีของการมีสติหมายถึงข้อใด	18.00	45.00
27. สภาพคุณงามความดีใจจิตใจ เป็นความหมายของข้อใด	10.00	25.00
28. หลักธรรมที่สร้างมนุษยสัมพันธ์ คือข้อใด	13.00	32.50
29. เจตียาสอบได้ที่ 1 ของห้อง รากิน ควรใช้พรหมวิหาร 4 ข้อใด	4.00	10.00
30. ข้อใดเป็นหลักธรรมของคนดี	10.00	25.00
31. ข้อใดคือความหมายของคำว่า “พลเมือง”	13.00	32.50
32. ลักษณะของพลเมืองที่ดีพึงมี ยกเว้นข้อใด	15.00	37.50
33. การปกครองระบอบประชาธิปไตย “อำนาจสูงสุดที่ประชาชนเป็นเจ้าของ” หมายถึงข้อใด	20.00	50.00
34. ข้อใดคือลักษณะการเป็นเจ้าของอำนาจธิปไตยของประชาชน	30.00	75.00
35. ข้อใด ไม่ใช่ วิธีประชาธิปไตยของพลเมืองที่ดี	30.00	75.00
36. หลักการปกครองของประเทศไทยในปัจจุบันตรงกับข้อใด	14.00	35.00
37. ข้อใดเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้แก่สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยมากที่สุด	12.00	30.00
38. นางสาวอิงดาวชอบประดิษฐ์ดอกไม้จากเศษวัสดุที่เหลือใช้ให้เกิดประโยชน์การกระทำ ของนางสาวอิงดาวสอดคล้องกับการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีอย่างไร	14.00	35.00
39. หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยมีหลายประการ ยกเว้นข้อใด	24.00	60.00
40. แนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีวิธีประชาธิปไตย ด้านใดสำคัญที่สุด	27.00	67.50
รวม	18.225	45.56

จากตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย พบว่า สตรีในกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตย ในระดับมากอยู่ที่ 32.00 คิดเป็นร้อยละ 80 ในระดับน้อยอยู่ที่ 4.00 คิดเป็นร้อยละ 10.00 จะเห็นได้ว่าสตรีในกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายนั้นมีความรู้ความเข้าใจดีมากเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “คนดี” ซึ่งหมายถึงสตรีได้รับความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้ง โรงเรียน ข่าวสาร การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความหมายของคำว่า “คนดี” มาเป็นอย่างดี แต่สตรีในกลุ่มตัวอย่างยังไม่เข้าใจหลักพรหมวิหาร 4 ว่ามีหลักการอย่างไร อาจเป็นเพราะสตรีไม่ได้ศึกษาหลักธรรมของพุทธศาสนา สตรีเป็นผู้ที่ต้องทำงานที่ไม่ได้เกี่ยวกับบุคลากรในด้านศาสนา จึงทำให้ขาดความรู้ด้านนี้ไป

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนเจตคติทางการเมือง ก่อนการอบรม

เจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ผู้นำประเทศควรมาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามวิถีทางประชาธิปไตย	4.55	0.50	มากที่สุด
2. การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นแบบอย่างของการสร้างระเบียบทางวัฒนธรรมของสังคมได้ดีที่สุด	4.38	0.49	มากที่สุด
3. การใช้สิทธิในการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกตามครรลองประชาธิปไตยที่ถูกต้อง	4.38	0.63	มากที่สุด
4. นักการเมืองทุกระดับ มาจากการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	4.38	0.63	มากที่สุด
5. โครงสร้างทางการเมืองประกอบด้วย 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร	4.25	0.63	มากที่สุด
6. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลนั้นติดต่อกันเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 3 เดือนจนถึงวันเลือกตั้ง	4.35	0.70	มากที่สุด
7. ปัจจุบันสตรีสนใจข่าวสารทางด้านการเมืองสนทนาเกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหาทางการเมือง	4.33	0.57	มากที่สุด

เจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	\bar{X}	S.D.	แปลผล
8. การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง	4.40	0.55	มากที่สุด
9. สตรี ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งการเมืองทุกระดับท่านเคยไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส.ส., ส.ว., สอบจ., สท., และ สอบต.	4.30	0.61	มากที่สุด
10. ท่านแสวงหาความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ ทางการเมืองเพื่อเป็นการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	4.15	0.74	มาก
11. นักการเมืองที่เป็นสตรีสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดีพอ ๆ กับผู้ชาย	4.25	0.71	มากที่สุด
12. ผู้หญิงที่มีชื่อเสียงและมีฐานะทางสังคมทำงานเพื่อสังคมจะมีโอกาสที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นนักการเมืองมาก	4.30	0.56	มากที่สุด
13. นักการเมืองในปัจจุบันต้องยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสำคัญ เพื่อสร้างระเบียบทางวัฒนธรรมของสังคม	4.38	0.54	มากที่สุด
14. นักการเมืองที่เป็นสตรีควรมีบทบาทในการรับผิดชอบสังคมเท่าเทียมกับนักการเมืองผู้ชาย	4.13	0.65	มาก
15. กการเมืองที่เป็นสตรีจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ	4.23	0.77	มากที่สุด
16. นักการเมืองที่เป็นสตรีให้ความเอาใจใส่ต่อปัญหาชุมชนและมีความตั้งใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี	4.28	0.68	มากที่สุด
17. สังคมในปัจจุบันผู้ชายและผู้หญิงควรได้รับสิทธิต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน และผู้หญิงมีความสามารถที่จะเป็นผู้นำทางการเมืองได้ในทุกระดับ	4.40	0.59	มากที่สุด

เจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	\bar{X}	S.D.	แปลผล
18. ผู้หญิงควรเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเมืองทุกระดับ เพราะผู้หญิงมีความสามารถในการพัฒนาการเมืองทุกระดับให้เจริญก้าวหน้าได้	4.38	0.63	มากที่สุด
19. ในปัจจุบันผู้หญิงมีความสามารถในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และประสบความสำเร็จในการเมืองมากขึ้น	4.33	0.57	มากที่สุด
20. ผู้หญิงมีความจริงใจและตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะเข้ามาแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมหรือระดับชาติ ได้อย่างแท้จริง	4.33	0.53	มากที่สุด
รวม	4.32	0.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า สตรีกลุ่มตัวอย่าง มีเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยภาพรวมอยู่ที่มากที่สุด $\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.44 เมื่อพิจารณาตามหัวข้อพบว่าเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของสตรีกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยมีข้อสังเกตว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้นำประเทศควรมาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามวิถีทางประชาธิปไตย $\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.50 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ นักการเมืองที่เป็นสตรีควรมีบทบาทในการรับผิดชอบสังคมเท่ากับนักการเมืองท้องถิ่นผู้ชาย $\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.65 จากการวัดเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ได้จากแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open Ended) มีข้อเสนอแนะที่สำคัญดังนี้ เห็นว่าสมควรจัดการอบรม สัมมนาให้ความรู้กับสตรีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สตรีได้มีบทบาททางการเมืองเทียบเท่ากับบุรุษได้เป็นอย่างดี และมีความรู้ความสามารถเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงอธิบายได้ว่า สตรีกลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจ มีทัศนคติหรือมีความชื่นชอบในการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี เข้าใจว่าผู้นำประเทศต้องมาจากประชาชนเป็นผู้กำหนดและเมื่อดูข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือนักการเมืองหญิงต้องมีความเท่าเทียมกับนักการเมืองชายนั้นอธิบายได้ว่าในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดในบางเรื่องระหว่างเพศชายและหญิงในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองอยู่ ข้อจำกัดในความเป็นสตรียังมีหลายเรื่องที่ยังไม่เท่ากับผู้ชายนั้นอาจมีสาเหตุมาจากวัฒนธรรม ประเพณี วิถีปฏิบัติของไทยมาแต่อดีตดังนั้นจึงควรมีการสร้างทัศนคติทางการเมืองในรูปแบบใหม่ที่ทุกคนควรมีความเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายในสังคมไทย

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมทางการเมือง
ก่อนการอบรม

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. วิถีความเป็นประชาธิปไตยทางสังคม			
1.1 ข้าพเจ้าจะแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เมื่อมีการโต้เถียงกัน	4.25	0.54	มากที่สุด
1.2 ทุกครั้งที่มีการถกเถียงกันข้าพเจ้ายินดีรับ ฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ	4.13	0.79	มาก
1.4 ข้าจะยึดเอาความรู้สึกข้าพเจ้าในการ ตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ เสมอ	3.60	1.10	มาก
1.5 ข้าพเจ้าไม่ค่อยใช้เหตุผลในการตัดปัญหา เพราะชักช้าไม่ทันการณ์	3.58	1.26	มาก
1.6 กติกาของสังคมหากไม่เป็นผลต่อ ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่เคารพกติกานั้น	3.65	1.19	มาก
1.7 ต้องให้ความสำคัญกับตัวเองเสียก่อนที่จะ นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม	3.75	1.10	มาก
1.8 ข้าพเจ้าไม่ค่อยใส่ใจที่จะรักษาสมบัติส่วน รวมมากนักเนื่องจากสมบัตินั้นเราไม่ได้เป็น เจ้าของคนเดียว	3.53	1.26	มาก
1.9 เมื่อบิดา มารดา หรือเพื่อน ๆ ของข้าพเจ้า ได้แสดงความคิดเห็นขัดแย้ง ข้าพเจ้ามักจะแสดง ความไม่พอใจ	3.85	0.92	มาก
1.10 ข้าพเจ้าไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ส.ส., ส.ว. , สอบจ. , สท. , และสอบต. ทุกครั้ง	4.33	0.57	มากที่สุด
1.11 ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้าน บทบาทความเป็นผู้นำการเมือง ด้านกระบวนการ ทางการเมือง และด้านกิจกรรมของชุมชน	4.23	0.62	มากที่สุด

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.12 สตรีสามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ความเป็นผู้นำทางการเมืองได้ทุกระดับ	4.13	0.65	มาก
1.13 เมื่อข้าพเจ้ามีโอกาสด ข้าพเจ้าจะพูดคุยปัญหาทางการเมืองร่วมกันภายในครอบครัวอยู่เสมอ	4.10	0.63	มาก
1.14 เมื่อข้าพเจ้ามีโอกาสดำเนินกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลมาจากการตัดสินใจของข้าพเจ้าคนเดียว	3.65	1.03	มาก
1.15 ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นที่สำคัญบางอย่างในครอบครัว เช่น การวางแผนครอบครัว การไปเที่ยว การทานอาหาร เป็นต้น	3.88	1.02	มาก
1.16 เมื่อบิดา มารดา หรือเพื่อน ๆ ของข้าพเจ้าได้ตำหนิเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้าได้มีโอกาสชี้แจงเหตุผลเสมอ	4.25	0.59	มากที่สุด
1.17 ข้าพเจ้ากับคนในครอบครัว หรือเพื่อน ๆ ได้เคยร่วมกันวิจารณ์การทำงานของรัฐบาล รวมถึงสถานการณ์ทางการเมืองเสมอ	3.70	1.04	มาก
1.18 ข้าพเจ้ามีความเชื่อในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเหมาะสมกับประเทศไทย และเมื่อมีโอกาสนทนากับกลุ่มเพื่อน ๆ เกี่ยวกับการเมือง ข้าพเจ้าได้ถ่ายทอดความรู้	3.68	1.00	มาก
2. วิธีความเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ			
2.1 ข้าพเจ้ามักจะใช้จ่ายอย่างประหยัดทั้งส่วนตัวและเพื่อคนอื่นเสมอ	4.13	0.88	มาก
2.2 การอดออมค่าใช้จ่ายในครอบครัวเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่ค่อยใส่ใจมากนัก	3.05	1.43	มาก
รวม	3.91	0.61	มาก

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย	\bar{X}	S.D.	แปลผล
2.3 หากมีผลประโยชน์ตอบแทนข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าอาจไม่ซื่อสัตย์สุจริตต่ออาชีพบ้างเป็นบางครั้ง	3.00	1.47	มาก
2.4 ข้าพเจ้าได้พยายามพัฒนางานอาชีพของข้าพเจ้าให้ก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง	4.15	0.77	มาก
2.5 บ่อยครั้งหากมีเวลาว่าง ข้าพเจ้ามักจะไมทำอะไรนอกจากพักผ่อนให้สบายกาย	3.80	0.97	มาก
2.6 ข้าพเจ้ามักจะใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมเสมอมา	4.05	0.68	มาก
2.7 ข้าพเจ้ามักหาทางสร้างงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง	4.18	0.55	มาก
2.8 ข้าพเจ้ามักสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยและสังคมโลกเป็นประจำ	4.18	0.64	มาก
2.9 ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ผลิตหรือผู้ขายสินค้าที่ไม่เอาเปรียบเทียบคนซื้อ เช่น คัด โกง ต้อลวง ฯลฯ แน่แน่นอน	3.85	1.03	มาก
2.10 ข้าพเจ้ามักหาทางเสียภาษีให้น้อยลงหรือหากเป็นไปได้ก็จะเสียภาษีเสมอเพราะทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น	3.38	1.29	มาก
รวม	3.78	0.66	มาก
3. วิถีความเป็นประชาธิปไตยทางการเมือง			
3.1 ข้าพเจ้าเชื่อว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ว่าเป็นสิ่งที่เป็นจริง	4.15	0.89	มาก

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย	\bar{X}	S.D.	แปลผล
3.2 ข้าพเจ้าเชื่อว่าทุกคนที่เกิดมา ไม่มี ความเท่าเทียมกัน ในเรื่องมีสิทธิเสรีภาพ เพราะ สังคมมีการแบ่งชนชั้น	3.70	0.97	มาก
3.3 การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่ข่ม เหว่งรังแกคนที่อ่อนแอหรือยากจนกว่าเป็นสิ่งที่ เป็นไปได้ในสังคมบ้านเรา	4.05	0.64	มาก
3.4 “กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันด้วย ความสงบสุขของสังคม” ข้อความนี้เป็นจริงใน ชุมชนของข้าพเจ้า	4.23	0.62	มาก
3.5 ทุกครั้งที่มีความขัดแย้งในชุมชนที่ข้าพเจ้า อาศัยอยู่จะได้รับการตัดสินหรือยุติปัญหาด้วยการ ใช้เหตุผลที่ถูกต้อง	4.35	0.53	มากที่สุด
3.6 ในชุมชนที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่จะตัดสินโดย อาศัยเสียงข้างมากทุกครั้ง	4.20	0.65	มาก
3.7 บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่ปฏิบัติตามมติเสียง ข้างมากเพราะเห็นว่า สิ่งนั้นไม่เป็นประ โยชน์ต่อ ข้าพเจ้าเลย	3.55	1.11	มาก
3.8 บ่อยครั้งเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นข้าพเจ้า จะใช้วิธีการประนีประนอมเพื่อลดความขัดแย้ง ผ่อนหนักผ่อนเบาเสมอ	4.08	0.76	มาก
3.9 ข้าพเจ้าเคารพ กฎ กติกา หรือกฎหมาย ของบ้านเมืองเสมอ	4.35	0.66	มากที่สุด
3.10 บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่สามารถทนรับฟัง ข้อคิดเห็นของคนอื่นที่มีความขัดแย้งกับข้าพเจ้า	3.93	0.94	มาก
3.11 ข้าพเจ้ามักให้การยอมรับในเหตุผลที่ ดีกว่าเสมอแม้คนนั้นจะเล็กกว่าข้าพเจ้าก็ตาม	3.98	0.73	มาก

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย	\bar{X}	S.D.	แปลผล
3.12 ข้าพเจ้าปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเสมอมา	4.05	0.60	มาก
3.13 หากมีโอกาสเมื่อใด ข้าพเจ้าจะเสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมทุกครั้ง	4.08	0.66	มาก
14. ข้าพเจ้ามักจะเสนอตนเองรับใช้พี่น้องหรือคนในชุมชนในการเป็นตัวแทนไปทำหน้าที่ต่าง ๆ เสมอ	4.10	0.67	มาก
รวม	4.06	0.44	มาก

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมทางการเมือง พบว่า สตรีกลุ่มตัวอย่าง มีพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยภาพรวมอยู่ที่มาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาตามหัวข้อพบว่าพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของสตรีกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีข้อสังเกตว่า จากข้อย่อย 3 วิธีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วิถีความเป็นประชาธิปไตยทางการเมือง ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.44) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ วิถีความเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.66) จากการวัดความรู้ด้านพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ได้จากแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open Ended) มีข้อเสนอแนะที่สำคัญดังนี้ เห็นว่าสมควรให้สตรีได้มีบทบาทและส่วนร่วมเกี่ยวกับการเมืองให้มากขึ้น มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเมืองในชุมชนบ่อยขึ้น สตรีมีสิทธิ์ในการออกเสียงลงประชามติ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของสตรีอีกรูปแบบหนึ่ง ดังนั้นในเรื่องพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของสตรีกลุ่มตัวอย่างนั้นส่วนใหญ่แล้วจะแสดงให้เห็นว่าทุกคนก็มีวิถีปฏิบัติ การใช้ชีวิตประจำวันมีพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่น่าพอใจ หากพัฒนาพฤติกรรมหรือวิถีปฏิบัติอีกไม่มากนักก็จะส่งเสริมพฤติกรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยกับกลุ่มตัวอย่างได้อย่างแน่นอน

ผลการวิจัยระยะที่ 4 ผลขั้นตอนการประเมินการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

ผู้วิจัยนำแบบประเมินการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร กับกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ได้ทำการประเมินและแสดงความคิดเห็น หลังจากผ่านการอบรมแล้วกลับไปดำเนินชีวิตตามปกติในชุมชนมาแล้วเป็นเวลา 30 วัน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้นำแบบสอบถามเดิมที่ใช้ประเมินก่อนการเข้าอบรมให้กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน(อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ได้ประเมินอีกครั้งจะเห็นได้ว่าบทบาทและความคิดเห็นเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงการพัฒนาของบทบาทสตรีเกี่ยวกับการเมืองเพิ่มขึ้นหลังจากที่ได้เข้าอบรม

จึงสรุปผลการวิจัยได้ว่าหลังจากที่กลุ่มทดลองคือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน(อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ได้นำความรู้เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสตรีที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นไปทดลองใช้แล้ว ทำให้ผลการทดลองในด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีบทบาททางการเมืองมากขึ้น สูงกว่าก่อนการทดลอง

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบคะแนนความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยระหว่างก่อนกับหลังการอบรม

ข้อความเกี่ยวกับประชาธิปไตย	คะแนนก่อนอบรม		คะแนนหลังอบรม		t	df	sig.
	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ			
1. พลเมืองดี มีความหมายว่าอย่างไร	32.00	80.00	40.00	100.00	-3.122	39	0.003
2. ข้อใดไม่ใช่ความหมายของพลเมืองในประเทศไทย	20.00	50.00	40.00	100.00	-6.245	39	0.000
3. การเคารพสิทธิของผู้อื่น อยู่ในคุณธรรมด้านใด	9.00	22.50	40.00	100.00	-11.59	39	0.000
4. การทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมต้องอาศัยปัจจัยใด	23.00	57.50	39.00	97.50	-4.639	39	0.000

ข้อความเกี่ยวกับประชาธิปไตย	คะแนนก่อนอบรม		คะแนนหลังอบรม		t	df	sig.
	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ			
5. การปกครองแบบประชาธิปไตยใครมีอำนาจสูงสุด	16.00	40.00	40.00	100.00	-7.649	39	0.000
6. พลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย หมายถึงข้อใด	26.00	65.00	40.00	100.00	-4.583	39	0.000
7. ข้อใดเป็นหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	25.00	62.50	40.00	100.00	-4.837	39	0.000
8. ข้อใดไม่ใช่หลักการประชาธิปไตย	22.00	55.00	40.00	100.00	-5.649	39	0.000
9. ในการลดความขัดแย้งในสังคม ควรใช้หลักประชาธิปไตยตามข้อใด	16.00	40.00	40.00	100.00	-7.649	39	0.000
10. ในการลงความเห็นมติที่ประชุมในหมู่บ้านควรใช้หลักประชาธิปไตยตามข้อใด	7.00	17.50	39.00	97.50	-12.49	39	0.000
11. ถ้านักเรียนกำลังมีข้อขัดแย้งกับเพื่อน นักเรียนจะแก้ปัญหาได้อย่างไร	21.00	52.50	40.00	100.00	-5.94	39	0.000
12. วิถีคิด ไม่ใช่ อารมณ์ในการแก้ปัญหา แสดงว่าเรามีคุณธรรมด้านใด	10.00	25.00	39.00	97.50	-9.067	39	0.000
13. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นนั้น ถือเป็นกรปฏิบัติในด้านใด	14.00	35.00	40.00	100.00	-8.51	39	0.000
14. ถ้ามีการโต้แย้งในหมู่คณะ ควรใช้วิธีใดแก้ไขปัญหา	20.00	50.00	40.00	100.00	-6.245	39	0.000
15. เมื่อเกิดปัญหาในการทำงาน นักเรียนควรปฏิบัติอย่างไร	28.00	70.00	40.00	100.00	-4.088	39	0.000
16. คุณธรรมของพลเมืองดีข้อใดสอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตย	23.00	57.50	40.00	100.00	-5.369	39	0.000

ข้อความเกี่ยวกับประชาธิปไตย	คะแนนก่อนอบรม		คะแนนหลังอบรม		t	df	sig.
	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ			
17. คำหึงเพยข้อใด แสดงถึง สังคมขาดแคลนพลเมืองดี	13.00	32.50	40.00	100.00	-9	39	0.000
18. เจนภพ กับ นพนภา ทะเลาะ กัน แต่ตกลงกันด้วยการ ไกล่เกลี่ย ด้วยไมตรีจิต ทั้งสองคนใช้ หลักการข้อใดถูกต้องที่สุด	10.00	25.00	39.00	97.50	-10.14	39	0.000
19. การนำข้อดีข้อเสียของแต่ละ ทางเลือกมาเปรียบเทียบกันอย่าง รอบคอบ จัดเป็นขั้นตอนในการ ตัดสินใจตามข้อใด	19.00	47.50	40.00	100.00	-6.325	38	0.000
20. การขัดแย้งในสังคมไทยควร ใช้คำสุภาพใดในการแก้ไข ปัญหา	22.00	55.00	40.00	100.00	-5.649	39	0.000
21. คุณธรรมของพลเมืองดีข้อใด สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประชาธิปไตย	26.00	65.00	40.00	100.00	-4.583	39	0.000
22. จริยธรรมตามพจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึงข้อใด	23.00	57.50	40.00	100.00	-5.369	39	0.000
23. สังคหวัตถุ 4 คือคุณธรรมใน ข้อใด	18.00	45.00	39.00	97.50	-6.565	39	0.000
24. พระบรมราชาบาทของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง มีพระราชดำรัส “การรู้จักข่มใจ” หมายถึงข้อใด	14.00	35.00	40.00	100.00	-8.51	39	0.000
25. ธรรมใดเป็นเครื่องคุ้มครอง โลก	18.00	45.00	40.00	100.00	-6.904	39	0.000
26. ผลดีของการมีสติหมายถึง ข้อใด	18.00	45.00	40.00	100.00	-6.904	39	0.000
27. สภาพคุณงามความดีใจจิตใจ เป็นความหมายของข้อใด	10.00	25.00	39.00	97.50	-9.067	39	0.000

ข้อความเกี่ยวกับประชาธิปไตย	คะแนนก่อนอบรม		คะแนนหลังอบรม		t	df	sig.
	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ			
28. หลักธรรมที่สร้างมนุษย์ สัมพันธ คือ ข้อใด	13.00	32.50	40.00	100.00	-9	39	0.000
29. เจคียาสอบได้ที่ 1 ของห้อง รา ภิน ควรใช้พรหมวิหาร 4 ข้อใด	4.00	10.00	40.00	100.00	-18.24	38	0.000
30. ข้อใดเป็นหลักธรรมของคนดี	10.00	25.00	40.00	100.00	-10.82	39	0.000
31. ข้อใดคือความหมายของคำว่า “พลเมือง”	13.00	32.50	39.00	97.50	-7.706	39	0.000
32. ลักษณะของพลเมืองที่ดีพึงมี ยกเว้นข้อใด	15.00	37.50	40.00	100.00	-8.062	39	0.000
33. การปกครองระบอบ ประชาธิปไตย “อำนาจสูงสุดที่ ประชาชนเป็นเจ้าของ” หมายถึง ข้อใด	20.00	50.00	40.00	100.00	-6.245	39	0.000
34. ข้อใดคือลักษณะการเป็น เจ้าของอำนาจธิปไตยของ ประชาชน	30.00	75.00	40.00	100.00	-3.606	39	0.001
35. ข้อใด ไม่ใช่ วิธีประชาธิปไตย ของพลเมืองที่ดี	30.00	75.00	39.00	97.50	-3.365	39	0.002
36. หลักการปกครองของ ประเทศไทยในปัจจุบันตรงกับ ข้อใด	14.00	35.00	31.00	77.50	-4.523	39	0.000
37. ข้อใดเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝัง ให้แก่สมาชิกในสังคม ประชาธิปไตยมากที่สุด	12.00	30.00	29.00	72.50	-4.226	39	0.000
38. นางสาวอิงดาวชอบประดิษฐ์ ดอกไม้จากเศษวัสดุที่เหลือใช้ให้ เกิดประโยชน์การกระทำ ของ นางสาวอิงดาวสอดคล้องกับการ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองคืออะไร	14.00	35.00	38.00	95.00	-6.958	39	0.000
39. หลักการสำคัญของระบอบ							

ข้อความเกี่ยวกับประชาธิปไตย	คะแนนก่อนอบรม		คะแนนหลังอบรม		t	df	sig.
	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ	คะแนน (เต็ม 40)	ร้อยละ			
ประชาธิปไตยมีหลายประการ ยกเว้นข้อใด	24.00	60.00	39.00	97.50	-4.837	39	0.000
40. แนวทางการปฏิบัติตนเป็น พลเมืองดีวิธีประชาธิปไตย ด้าน ใดสำคัญที่สุด	27.00	67.50	40.00	100.00	-4.333	39	0.000
รวมคะแนน	729.00	45.56	1569.00	98.06	19.81	39	0.000

จากตารางที่ 12 เปรียบเทียบคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ประชาธิปไตย ระหว่างก่อนอบรมกับหลังการอบรม พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรม เท่ากับ 45.56 คะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรม เท่ากับ 98.06 เพื่อเป็นผลทดสอบคะแนนก่อนหลังการเข้า ประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า $t\text{-test} = 19.805$ Sig. มีค่า 0.000 น้อยกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญ .01 ดังนั้น ภายหลังจากประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มสตรีตัวอย่าง มีนัยสำคัญ .01 แสดงว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ทำให้กลุ่มสตรีตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นจริง ดังนั้นจึงอธิบายได้ว่า โครงการอบรมให้ความรู้ตามแนวทาง ที่ศึกษาในครั้งนี้ส่งผลด้านบวกในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่สตรีในกลุ่มตัวอย่าง ได้เป็น อย่างดี เนื่องจากผลคะแนนเปรียบเทียบระหว่างก่อนอบรมและหลังอบรมมีคะแนนเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบคะแนนเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

เจตคติทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t	df	sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
1. ผู้นำประเทศควรมาจากการ เลือกตั้งของประชาชนตามวิถีทาง ประชาธิปไตย	4.55	0.5	4.63	0.49	-0.595	39	0.555
2. การปกครองระบอบ ประชาธิปไตย เป็นแบบอย่างของ การสร้างระเบียบทางวัฒนธรรม ของสังคมได้ดีที่สุด	4.38	0.49	4.63	0.49	-2.236	39	0.031
3. การใช้สิทธิในการเลือกตั้งเป็น การแสดงออกตามครรลอง ประชาธิปไตยที่ถูกต้อง	4.38	0.63	4.63	0.49	-1.818	39	0.077
4. นักการเมืองทุกระดับ มาจากการ เลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิ เลือกตั้ง	4.38	0.63	4.63	0.49	-2.037	39	0.048
5. โครงสร้างทางการเมือง ประกอบด้วย 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติ บัญญัติและฝ่ายบริหาร	4.25	0.63	4.63	0.49	-2.831	39	0.007
6. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำ กว่า 18 ปีบริบูรณ์ และต้องมี ภูมิลำเนาอยู่ในตำบลนั้นติดต่อกัน เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 3 เดือนจนถึงวัน เลือกตั้ง	4.35	0.7	4.63	0.49	-1.984	39	0.054
7. ปัจจุบันสตรีสนใจข่าวสาร ทางการเมืองสนทนาเกี่ยวกับ สถานการณ์และปัญหาทางการเมือง	4.33	0.57	4.63	0.49	-2.306	39	0.027

เจตคติทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t	df	sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
8. การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐาน ในการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย เพราะประชาชนเข้า มามีส่วนร่วมในการปกครอง ตนเอง	4.4	0.55	4.63	0.49	-1.778	39	0.083
9. สตรีไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งการเมือง ทุกระดับท่านเคยไปใช้สิทธิ์ ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส.ส., ส.ว., สอบจ.,สท., และสอบต.	4.3	0.61	4.63	0.49	-2.393	39	0.022
10. ท่านแสวงหาความรู้และ วิทยาการใหม่ ๆ ทางการเมืองเพื่อ เป็นการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	4.15	0.74	4.63	0.49	-3.044	39	0.004
11. นักการเมืองที่เป็นสตรีสามารถ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดีพอ ๆ กับผู้ชาย	4.25	0.71	4.63	0.49	-2.49	39	0.017
12. ผู้หญิงที่มีชื่อเสียงและมีฐานะ ทางสังคมทำงานเพื่อสังคมจะมี โอกาสที่จะได้รับเลือกตั้งเป็น นักการเมืองมาก	4.3	0.56	4.63	0.49	-2.579	39	0.014
3. นักการเมืองในปัจจุบันต้องยึด มั่นในคุณธรรมและจริยธรรมเป็น สำคัญ เพื่อสร้างระเบียบทาง วัฒนธรรมของสังคม	4.38	0.54	4.63	0.49	-1.883	39	0.067
14. นักการเมืองที่เป็นสตรีควรมี บทบาทในการรับผิดชอบสังคมเท่า เทียมกับนักการเมือง ท้องถิ่นผู้ชาย	4.13	0.65	4.63	0.49	-3.873	39	0.017

เจตคติทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t	df	sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
15. นักการเมืองที่เป็นสตรี จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับ กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ต่าง ๆ	4.23	0.77	4.63	0.49	-2.576	39	0.014
16. นักการเมืองที่เป็นสตรีให้ความ เอาใจใส่ต่อปัญหาชุมชนและมี ความตั้งใจในการแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ได้ดี	4.28	0.68	4.63	0.49	-2.563	39	0.014
17. สังคมในปัจจุบันผู้ชายและ ผู้หญิงควรได้รับสิทธิต่าง ๆ อย่าง เท่าเทียมกัน และผู้หญิงมี ความสามารถที่จะเป็นผู้นำทาง การเมืองได้ในทุกระดับ	4.4	0.59	4.63	0.49	-1.94	39	0.06
18. ผู้หญิงควรเข้ามามีบทบาทและ มีส่วนร่วมในการเมืองทุกระดับ เพราะผู้หญิงมีความสามารถในการ พัฒนาการเมืองทุกระดับให้ เจริญก้าวหน้าได้	4.38	0.63	4.63	0.49	-1.883	39	0.067
19. ในปัจจุบันผู้หญิงมี ความสามารถในด้านต่าง ๆ เพิ่ม มากขึ้น และประสบความสำเร็จใน การเมืองมากขึ้น	4.33	0.57	4.63	0.49	-2.306	39	0.027
20. ผู้หญิงมีความจริงใจและตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมหรือระดับชาติได้อย่าง แท้จริง	4.33	0.53	4.63	0.49	-2.762	39	0.009
รวม	4.32	0.44	4.63	0.49	-2.675	39	0.011

จากตารางที่ 13 เปรียบเทียบคะแนนเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 4.32 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44 และค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมเท่ากับ 4.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 ความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังฝึกอบรม แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 06 เพื่อเป็นผลทดสอบคะแนนก่อนหลังการเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า $t\text{-test} = 2.675$ Sig. มีค่า 0.011 มากกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญ .011 ดังนั้น ภายหลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มสตรีตัวอย่าง มีนัยสำคัญ .011 แสดงว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ทำให้กลุ่มสตรีตัวอย่างมีเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นจริง ดังนั้นจึงอธิบายได้ว่าโครงการอบรมเพื่อเสริมสร้างเจตคติทางการเมืองตามแนวทางที่ศึกษาในครั้งนี้ส่งผลด้านบวกในการในการเสริมสร้างเจตคติเกี่ยวกับการเมืองแก่สตรีในกลุ่มตัวอย่างได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผลคะแนนเปรียบเทียบระหว่างก่อนอบรมและหลังอบรมมีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถี ประชาธิปไตย	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t	df	sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
วิถีความเป็นประชาธิปไตยทาง สังคม							
1. ข้าพเจ้าจะแสดงความคิดเห็น อย่างมีเหตุผลเมื่อมีการโต้เถียงกัน	4.25	0.54	4.70	0.46	-3.798	39	.000
2. ทุกครั้งที่มีการถกเถียงกัน ข้าพเจ้ายินดีรับฟังข้อคิดเห็นของ ผู้อื่นเสมอ	4.13	0.79	4.70	0.46	-3.601	39	.001
3. ทุกครั้งที่มีการโต้เถียงกัน ข้าพเจ้าจะยอมรับเมื่อคนอื่น มีเหตุผลที่ดีกว่า	4.1	0.93	4.70	0.46	-3.674	39	.001
4. ข้าจะยึดเอาความรู้สึกรู้สึกข้าพเจ้า ในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ เสมอ	3.6	1.1	2.03	0.80	7.054	39	.000

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถี ประชาธิปไตย	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t	df	sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
5. ข้าพเจ้าไม่ค่อยใช้เหตุผลในการ ตัดปัญหาเพราะชักช้าไม่ทัน การณ์	3.58	1.26	2.10	0.93	5.713	39	.000
6. กติกาของสังคมหากไม่เป็นผล ต่อดีข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่เคารพ กติกานั้น	3.65	1.19	2.03	0.80	6.642	39	.000
7. ต้องให้ความสำคัญกับตัวเอง เสียก่อนที่จะนึกถึงผลประโยชน์ ส่วนรวม	3.75	1.1	2.03	0.80	7.348	39	.000
8. ข้าพเจ้าไม่ค่อยใส่ใจที่จะรักษา สมบัติส่วนร่วมมากนักเนื่องจาก สมบัตินั้นเราไม่ได้เป็นเจ้าของ คนเดียว	3.53	1.26	2.03	0.80	5.701	39	.000
9. เมื่อบิดา มารดา หรือเพื่อน ๆ ของข้าพเจ้าได้แสดงความคิดเห็น ขัดแย้ง ข้าพเจ้ามักจะแสดงความ ไม่พอใจ	3.85	0.92	4.68	0.47	-4.925	39	.000
10. ข้าพเจ้าไปใช้สิทธิในการ เลือกตั้งส.ส. ,ส.ว. ,สอบจ. ,สท. และสอบต. ทุกครั้ง	4.33	0.57	4.68	0.47	-2.479	39	.008
11. ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เมืองด้านบทบาทความเป็นผู้นำ การเมือง ด้านกระบวนการทาง การเมือง และด้านกิจกรรมของ ชุมชน	4.23	0.62	4.68	0.47	-3.053	39	.004

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถี ประชาธิปไตย	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t	df	sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
12. สตรีสามารถมีส่วนร่วมใน การปฏิบัติหน้าที่ความเป็นผู้นำ ทางการเมืองได้ทุกระดับ	4.13	0.65	4.68	0.47	-3.626	39	.001
13. เมื่อข้าพเจ้ามีโอกาสด ข้าพเจ้า จะพูดคุยปัญหาทางการเมือง ร่วมกันภายในครอบครัวอยู่เสมอ	4.1	0.63	4.68	0.47	-4.162	39	.000
14. เมื่อข้าพเจ้ามีโอกาสดำเนิน กิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งส่วน หนึ่งนั้นเป็นผลมาจากการ ตัดสินใจของข้าพเจ้าคนเดียว	3.65	1.03	4.63	0.63	-5.194	39	.000
15. ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นที่ สำคัญบางอย่างในครอบครัว เช่น การวางแผนครอบครัว การไป เที่ยว การทานอาหาร เป็นต้น	3.88	1.02	4.63	0.63	-3.66	39	.001
16. เมื่อบิดา มารดา หรือเพื่อน ๆ ของข้าพเจ้าได้ดำเนินเรื่องใดเรื่อง หนึ่ง ข้าพเจ้าได้มีโอกาสดำเนิน เหตุผลเสมอ	4.25	0.59	4.68	0.47	-2.978	39	.005
17. ข้าพเจ้ากับคนในครอบครัว หรือเพื่อน ๆ ได้เคยร่วมกัน วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล รวมถึงสถานการณ์ทางการเมือง เสมอ	3.7	1.04	4.63	0.63	-4.471	39	.000

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถี ประชาธิปไตย	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t	df	sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
18. ข้าพเจ้ามีความเชื่อในระบอบ การปกครองแบบประชาธิปไตย เหมาะสมกับประเทศไทย และ เมื่อมีโอกาสสนทนากับกลุ่ม เพื่อน ๆ เกี่ยวกับการเมือง ข้าพเจ้า ได้ถ่ายทอดความรู้นี้	3.68	1	4.63	0.63	-4.554	39	.000
รวม	3.91	0.61	3.94	0.41	-0.214	39	.832
วิถีความเป็นประชาธิปไตยทาง เศรษฐกิจ							
1. ข้าพเจ้ามักจะใช้จ่ายอย่าง ประหยัดทั้งส่วนตัวและเพื่อคน อื่นเสมอ	4.13	0.88	4.68	0.47	-3.139	39	.003
2. การอดออมค่าใช้จ่ายใน ครอบครัวเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่ค่อย ใส่ใจมากนัก	3.05	1.43	2.05	0.85	3.576	39	.001
3. หากมีผลประโยชน์ตอบแทน ข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าอาจไม่ซื้อสตัคส์ สุจริตต่ออาชีพบ้างเป็นบางครั้ง	3	1.47	4.45	0.93	-5.848	39	.000
4. ข้าพเจ้าได้พยายามพัฒนางาน อาชีพของข้าพเจ้าให้ก้าวหน้า ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง	4.15	0.77	4.68	0.47	-3.457	39	.001
5. บ่อยครั้งหากมีเวลาว่าง ข้าพเจ้า มักจะไมทำอะไรนอกจาก พักผ่อนให้สบายกาย	3.8	0.97	2.10	0.67	9.458	39	.000
6. ข้าพเจ้ามักจะใช้เวลาว่างให้ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและ ส่วนรวมเสมอมา	4.05	0.68	4.63	0.63	-3.695	39	.001

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถี ประชาธิปไตย	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t	df	sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
7. ข้าพเจ้ามักหาทางสร้างงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวม อย่างต่อเนื่อง	4.18	0.55	4.68	0.47	-3.873	39	.000
8. ข้าพเจ้ามักสร้างสรรค์ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิด ประโยชน์ต่อสังคมไทยและ สังคมโลกเป็นประจำ	4.18	0.64	4.68	0.47	-3.873	39	.000
9. ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ผลิตหรือผู้ขาย สินค้าที่ไม่เอาเปรียบเทียบคนซื้อ เช่น คค โกง ล้อหลวง ฯลฯ แน่แน่นอน	3.85	1.03	4.63	0.63	-3.74	39	.001
10. ข้าพเจ้ามักหาทางเสียภาษีให้ น้อยลงหรือหากเป็นไปได้ก็จะ เสียภาษีเสมอเพราะทำให้ ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น	3.38	1.29	2.00	0.69	3.645	17	.002
รวม	3.78	0.66	3.96	0.38	-1.467	39	.150
วิถีความเป็นประชาธิปไตยทาง การเมือง							
1. ข้าพเจ้าเชื่อว่าประชาชนเป็น เจ้าของอำนาจสูงสุดในการ ปกครองประเทศ ว่าเป็นสิ่งที่ เป็นจริง	4.15	0.89	4.68	0.62	-3.787	39	.001
2. ข้าพเจ้าเชื่อว่าทุกคนที่เกิดมาไม่ มีความความเท่าเทียมกันในเรื่องมี สิทธิเสรีภาพ เพราะสังคมมีการ แบ่งชนชั้น	3.7	0.97	2.50	1.06	4.684	39	.000

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถี ประชาธิปไตย	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t	df	sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
3. การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่าง สันติ ไม่ข่มเหงรังแกคนที่อ่อนแอ หรือยากจนกว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ในสังคมบ้านเรา	4.05	0.64	4.60	0.50	-3.973	39	.000
4. “กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์การอยู่ ร่วมกันด้วยความสงบสุขของ สังคม” ข้อความนี้เป็นจริงใน ชุมชนของข้าพเจ้า	4.23	0.62	2.93	1.56	5.342	39	.000
5. ทุกครั้งที่มีความขัดแย้งใน ชุมชนที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่จะได้รับ การตัดสินหรือยุติปัญหาด้วยการ ใช้เหตุผลที่ถูกต้อง	4.35	0.53	4.98	0.16	-7.319	39	.000
6. ในชุมชนที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่จะ ตัดสินโดยอาศัยเสียงข้างมาก ทุกครั้ง	4.2	0.65	2.53	1.11	8.939	39	.000
7. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่ปฏิบัติ ตามมติเสียงข้างมากเพราะเห็นว่า สิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อ ข้าพเจ้าเลย	3.55	1.11	4.28	1.13	-3.088	39	.004
8. บ่อยครั้งเมื่อมีความขัดแย้ง เกิดขึ้นข้าพเจ้าจะใช้วิธีการ ประนีประนอมเพื่อลดความ ขัดแย้งผ่อนหนักผ่อนเบาเสมอ	4.08	0.76	4.63	0.49	-3.973	39	.000
9. ข้าพเจ้าเคารพ กฎ กติกา หรือ กฎหมายของบ้านเมืองเสมอ	4.35	0.66	2.48	1.01	8.828	39	.000

พฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถี ประชาธิปไตย	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t	df	sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
10. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่สามารถ ทนรับฟังข้อคิดเห็นของคนอื่นที่มี ความขัดแย้งกับข้าพเจ้า	3.93	0.94	4.25	1.13	-1.484	39	.146
11. ข้าพเจ้ามักให้การยอมรับใน เหตุผลที่ดีกว่าเสมอแม้คนนั้นจะ เล็กกว่าข้าพเจ้าก็ตาม	3.98	0.73	4.60	0.50	-4.407	39	.000
12. ข้าพเจ้าปฏิบัติตนด้วยความ ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ ประโยชน์ส่วนตนเสมอมา	4.05	0.6	4.60	0.50	-4.113	39	.000
13. หากมีโอกาสเมื่อใด ข้าพเจ้า จะเสนอความคิดเห็นที่เป็น ประโยชน์ต่อส่วนรวมทุกครั้ง	4.08	0.66	4.55	0.64	-3.318	39	.002
14. ข้าพเจ้ามักจะเสนอตนเองรับ ใช้ที่นั่งหรือคนในชุมชนในการ เป็นตัวแทน ไปทำหน้าที่ต่าง ๆ เสมอ	4.1	0.67	4.60	0.50	-3.732	39	.001
รวม	4.06	0.44	4.01	0.36	0.452	39	.654

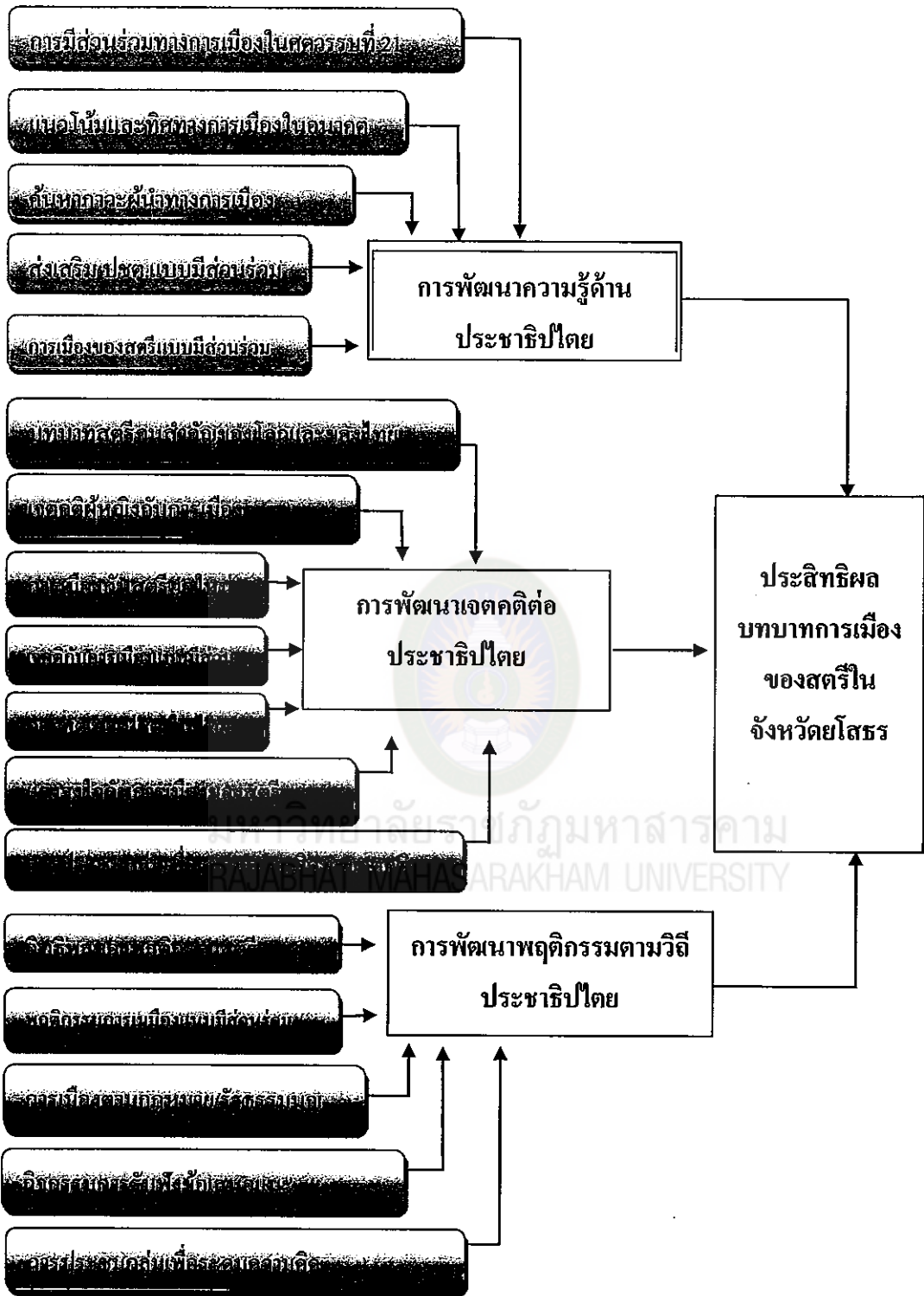
จากตารางที่ 14 เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 4.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44 และค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมเท่ากับ 4.01 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36 ความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังฝึกอบรม เป็นผลทดสอบคะแนนก่อนหลังการเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า $t\text{-test} = 0.452$ Sig. มีค่า 0.654 มากกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญ 0.654 ดังนั้น ภายหลังจากประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มสตรีตัวอย่าง มีนัยสำคัญ 0.654 แสดงว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ทำให้กลุ่มสตรีตัวอย่างมีพฤติกรรมด้านบวกเพิ่มขึ้นจริง ดังนั้นจึงอธิบายได้ว่าโครงการอบรมที่สร้างขึ้นนั้นสามารถเสริมสร้างพฤติกรรมทางการเมือง

แบบประชาธิปไตยตามแนวทางที่ศึกษาในครั้งนี้อย่างผลด้านบวกในการส่งเสริมให้เกิด
พฤติกรรมเกี่ยวกับการเมืองแก่สตรีในกลุ่มตัวอย่าง ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผลคะแนน
เปรียบเทียบระหว่างก่อนอบรมและหลังอบรมมีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ตัวแบบสำหรับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัด
ยโสธรที่ค้นพบในครั้งนี้นั้น มีความเหมาะสมที่จะนำไปพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี
ในพื้นที่อื่น ๆ ได้ ผู้วิจัยจึงขอสรุปตัวแบบดังกล่าว ใ้โครงการเขียนเป็นผัง โน้ตค้นได้ดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภาพที่ 10 แนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร 2) เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร 3) เพื่อนำแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย และ 4) เพื่อประเมินผลการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธรแหล่งข้อมูลทั้งประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ประชากร คือ ประชาชนที่เป็นผู้นำสตรี และมีบทบาททางการเมืองในพื้นที่จังหวัดยโสธร 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน 3) การสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ผ่านกิจกรรมการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อทำการศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นตามแนววัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากกลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย ส่วนที่ 3 แบบสอบถามวัดเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่วนที่ 4 แบบวัดพฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร มี 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 2) ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย 3) ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ แบ่งออกได้ดังนี้ 3.1) การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ใช้วิธีการวิเคราะห์ ตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาได้และคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ (Editing) ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากคำสัมภาษณ์ของผู้นำสตรี และสตรีผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง จำนวน 40

คน แล้วสรุปตามข้อคำถามทั้ง 5 เป็นภาพรวมของจังหวัดยโสธร ใน อธิบายปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร แบบเป็นขั้นตอน (Step Method) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงสอดคล้องกับความเป็นจริงของผู้นำสตรีและสตรีกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลด้วยการลงภาคสนามโดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำสตรี และสตรีทั้งหมด 40 คน เพื่อใช้เป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น 3.2) การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้นำสตรี และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี เพื่อร่วมกระบวนการระดมสมอง (Brain Storming) โดยเน้นกับสตรีที่มีส่วนร่วมทางการเมือง (Focus Groups) กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 40 คน เพื่อวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบรวบรวมการวิจารณ์และข้อเสนอแนะ โดยการจดบันทึกลงในแบบวิจารณ์ และข้อเสนอแนะ และทำการบันทึกภาพบันทึกเสียงทุกเนื้อหา เพื่อนำมาเทียบเคียงกับบริบทของการวิจัยและปรับปรุงรูปแบบตามการวิจารณ์และข้อเสนอแนะนำรูปแบบมาสร้างขึ้นมาระดมสมองเพื่อวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีที่สร้างขึ้น และให้คำแนะนำโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ นักการเมือง นักวิชาการ ผู้นำองค์กรประชาสังคม และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ให้ร่วมกันวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น และนำเสนอผลการประชุมกลุ่ม สรุปและอภิปรายผลทั้งหมด แล้วให้นำผลการเสนอแนะมาปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำไปทดลองใช้ในระยะเวลาที่ 3 ต่อไป 3.3) การดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 3 การนำแนวทางการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย ซึ่งใช้วิธีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ก่อนการอบรมให้ทดสอบโดยใช้ ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่วนสาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ดังกล่าวเป็นกลุ่มทดลองด้วยเหตุผลเป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มสตรีอย่างชัดเจน มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีความต้องการที่จะร่วมวิจัยอย่างเต็มที่ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัคร

สาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) มีความพร้อมในด้านบุคลากรที่มีความต้องการและตั้งใจจริงที่จะทดลองใช้การพัฒนามาบทบาททางการเมืองของสตรี เลือกรุ่นทดลองในการดำเนินการทดลองใช้การพัฒนามาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร โดยการเลือกแบบจากการกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ทำการเก็บข้อมูลก่อนทดลองกับกลุ่มทดลองเป็น Pretest ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนามาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ทำการเก็บข้อมูลหลังการทดลองกับกลุ่มทดลองเป็น Posttest นำผลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วสรุปผลการดำเนินการวิจัย และ 4) การดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 4 เป็นการประเมินผลการพัฒนามาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร ที่ผ่านการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน 40 คน หลังจากผ่านการอบรมแล้วกลับไปดำเนินชีวิตตามปกติในชุมชน มาแล้วเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 30 วัน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้นำแบบสอบถามเดิมที่ใช้ในการประเมินผลก่อนการเข้ารับการอบรม มาสอบถามซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อประเมินผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนามาบทบาททางการเมืองของสตรี ในจังหวัดยโสธร

พบว่า มีปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนามาบทบาททางการเมืองของสตรี ในจังหวัดยโสธร พบว่ามี 3 ตัวแปรที่มีผลคือ ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้ทดสอบสมมุติฐาน แบบเป็นขั้นตอน (Step Method) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามาบทบาททางการเมืองของสตรี เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงสอดคล้องกับความเป็นจริงของผู้นำสตรี และสตรีผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลด้วยการลงภาคสนามโดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำสตรี และสตรีทั้งหมด 40 คน เพื่อใช้เป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนามาบทบาททางการเมืองของสตรีที่เหมาะสม

2.1 สร้างรูปแบบการพัฒนาด้านความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตย

มีกิจกรรมการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จัดประชุม 3 วัน

2.2 สร้างรูปแบบการพัฒนาด้านเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีกิจกรรมสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) และแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่มีโครงสร้างเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อบทบาททางการเมืองของสตรี ที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการวิจัย มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาเชิงทฤษฎีที่ได้ศึกษาวิเคราะห์รวมทั้งผ่านการตรวจสอบชี้แนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมแล้ว

2.3 สร้างรูปแบบการพัฒนาด้านการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

มีกิจกรรมการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จัดประชุม 3 วัน คำสัมภาษณ์ของผู้นำสตรี และกลุ่มสตรีทดลอง ซึ่งเป็นกลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน แล้วสรุปตามข้อคำถามทั้ง 5 เป็นภาพรวมของจังหวัดยโสธร ในการอธิบายปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร แบบเป็นขั้นตอน (Step Method) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี

3. ผลการประเมินรูปแบบการการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในจังหวัดยโสธร

ได้ทำการทดลองกับกลุ่มสตรีทดลอง ในที่นี้คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ใช้การทดสอบโดยแบบสอบถาม ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ก่อนและหลังการทดลองรูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ผลจากการวิเคราะห์ การดำเนินงานทั้ง 3 ด้าน การทดลองมีความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาบทบาทสตรีทางการเมืองดีขึ้นและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

1. การอภิปรายผลจากการวิเคราะห์การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี

ในจังหวัดยโสธร มี 3 ปัจจัย คือ ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย

ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยมี 5 ตัวแปร ที่ผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากคำสัมภาษณ์ของผู้นำสตรี กลุ่มสตรีทดลอง ในที่นี้คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน แล้วสรุปตามข้อคำถามทั้ง 5 เป็นภาพรวมของจังหวัดยโสธร อธิบายปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร แบบเป็นขั้นตอน (Step Method) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี โดยสรุปได้ดังนี้

1.1 การพัฒนาด้านความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตย

ผลการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

จากคำสัมภาษณ์ พบว่า มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี มากที่สุดตามขั้นตอน (Step Method) ผลการดำเนินงานทดลองก่อนและหลังดำเนินการทดลองมีผลการดำเนินงานดีขึ้นอย่างมีนัยทางการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) สอดคล้องกับรองศาสตราจารย์วุฒิสาร ดัน ไชย มองว่า ผู้หญิงสามารถเข้าสู่วงการการเมืองไทยได้ 3 วิธี ได้แก่ 1.เข้าสู่การเมืองด้วยตัวเอง 2.การเข้าสู่การเมืองโดยรับมรดกทางการเมือง 3.การเข้าสู่การเมืองโดยการเป็นตัวแทน ปัจจุบันแม้ว่าในทางการเมืองกฎหมายจะเปิดโอกาสในทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองและเพิ่มสิทธิเสรีภาพให้แก่ผู้หญิง อาทิ การเน้นย้ำเรื่องการ คำนึงถึง หรือ สัดส่วนที่เหมาะสม หรือ สัดส่วนที่ใกล้เคียง แต่หากพรรคการเมืองยังมีพฤติกรรม หรือ ความเชื่อเรื่องเพศ เช่นเดิม ความเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายก็ไม่ได้ทำให้พื้นที่ทางการเมืองของผู้หญิงเพิ่มมากขึ้นอย่างไรก็ตาม หากการเมืองเปลี่ยนแปลงไปเป็นภาคประชาชนหรือการเมืองภาคพลเมือง ผู้หญิง ก็จะมีพื้นที่ทางการเมืองสูงขึ้นและกลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเมืองไทย รองศาสตราจารย์มาลี พฤษ์พงสาวลี มองว่า เราเข้ามาแล้วในเรื่องบทบาทของสตรีกับการเมือง ตอนนี้หลายประเทศ ถือว่าการขับเคลื่อนเรื่องผู้หญิงเป็นยุทธศาสตร์ในการที่จะทำให้สังคมมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น ฉะนั้น ถ้าประเทศไทยไม่ทำเรื่องนี้อย่างจริงจัง ประเทศไทยก็จะล้าหลังอย่างแน่นอน ประเด็นที่จะพิจารณาสำหรับการขับเคลื่อนบทบาทของสตรีในทางการเมืองคือ มองจากโครงสร้างทางกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญ 2550 ที่บัญญัติเกี่ยวกับสัดส่วนของผู้หญิงที่จะลงรับสมัครเลือกตั้งในเขตและของ สว. ก็ต้องคำนึงถึงสัดส่วนหญิงชาย แต่อย่างไรก็ตามในส่วนนี้เองยังเห็นว่า ไม่มีการบังคับใช้อย่างจริงจัง เรื่อง สัดส่วน หรือ โควตา

ที่ดี สำหรับผู้หญิงแม้ว่าการเมืองระดับชาติจะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน แต่ในส่วนของกฎหมายลำดับรองหรือกฎหมายลูกนั้น ไม่ได้บัญญัติไว้ ดังนั้นจึงเห็นควรมีการบัญญัติไว้ใน พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แล้วควรมีการกำหนดสัดส่วน หรือ จำนวนของสตรีในส่วนขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (สตรีกับการเมือง. 2551 : 15) จากการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ประชาธิปไตยระหว่างก่อนอบรมกับหลังการอบรม พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 45.56 คะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรม เท่ากับ 98.06 เพื่อเป็นผลทดสอบคะแนนก่อนหลังการเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า $t - test = 19.805$ Sig. มีค่า 0.000 น้อยกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญ .01 ดังนั้น ภายหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มสตรีตัวอย่างมีนัยสำคัญ .01 แสดงว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ทำให้กลุ่มสตรีตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นจริง ดังนั้นจึงอธิบายได้ว่าโครงการอบรมให้ความรู้ตามแนวทางที่ศึกษาในครั้งนี้ส่งผลด้านบวกในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่สตรีในกลุ่มตัวอย่างได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผลคะแนนเปรียบเทียบระหว่างก่อนอบรมและหลังอบรมมีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.2 การพัฒนาเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ผลการทดสอบสมมุติฐาน โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

จากคำสัมภาษณ์ พบว่า มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี มากที่สุดตามขั้นตอน (Step Method) ผลการดำเนินงานทดลองก่อนและหลังดำเนินการทดลองมีผลการดำเนินงานดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สอดคล้องกับ พัทธนี วรกวิน (2522 : 74) กล่าวถึงวิธีการที่มีผลต่อการพัฒนาเจตคติไว้ว่า การแนะนำให้เปลี่ยนแปลง (Suggesuan Situation) การแนะนำมี 2 วิธี คือ แนะนำตาม ปกติ คือ คำแนะนำจากกลุ่มเพื่อน ผู้มีความสำคัญทางสังคม หรือแก่ตนเอง หรืออีกวิธีหนึ่ง คือ การสะกดจิต ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการสัมผัสและการเคลื่อนไหว การทำให้เกิดการคล้อยตาม (Conformity Situation) เป็นการสื่อสาร โดยการบอกให้ทราบว่า กลุ่มที่คล้ายกับท่านมีความคิดเห็นเป็นอย่างไร เป็นการแนะนำให้เขาเกิดความ รู้สึกขึ้นมาเองว่าสมควรจะเปลี่ยนเพื่อให้ สอดคล้องกับกลุ่มอื่นหลังจากที่ได้การบอกเล่าแล้ว การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยมีผู้นำอภิปรายจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติได้ การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Persuasive Messages) เป็นการให้ข้อมูลที่มาจากคนที่มีความสำคัญในด้านนี้หรือกลุ่มที่เหมือนกันมากเท่าใดก็จะทำให้คนเปลี่ยนแปลง เจตคติได้มากขึ้นเท่านั้น รวมทั้งผู้รับ

จะไม่มีสิทธิโต้แย้ง คัดค้านหรือแสดงความคิดเห็นต่อที่มาของข้อมูล การปลูกฝังความเชื่อ (Intensive Indoctrination) เช่น การอบรมเลี้ยงดู การล้างสมอง การฉีดยาให้ประสาทหลอน การทรมานร่างกายเพื่อให้ สอดคล้องกับ อิศรปริดา (2523 : 181) ได้กล่าวถึง หลักสำคัญในการสร้างและเปลี่ยนแปลงจิตตคติของบุคคลมี 3 ประการ คือ การวางเงื่อนไข และการให้รางวัล การวางเงื่อนไขซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงขึ้นกับสิ่งเร้าหลายสิ่ง ความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสิ่งเร้าอาจมีผลให้การตอบสนองหรือเจตคติเปลี่ยนแปลงไปได้ ทฤษฎีเกี่ยวกับเครื่องล่อและความขัดแย้งในใจ ทฤษฎีนี้จะมองเจตคติในรูปแบบ ความขัดแย้งในใจ แบบ บวก-ลบ แต่ละคนมีเหตุผลที่แน่นอนในการยอมรับเกี่ยวกับตำแหน่ง ฐานะของคนหนึ่ง และในเวลาเดียวกันก็มีเหตุผลอื่น ๆ ในการที่จะต่อต้านเกี่ยวกับคน ๆ การเปลี่ยนแปลงจิตตคติโดยการสื่อสารสื่อ วิธีการชักจูงด้วยการใช้สารสื่อสารที่ใช้ชักจูง (การใช้ ขอบการชักจูงให้ผู้อื่นเปลี่ยนแปลงจิตตคติ) มีหลายประเภท แต่ที่มีผู้กล่าวถึงอยู่เสมอก็คือ สารสื่อที่มีลักษณะในเชิงปลอบ (Positive Message) กับสารสื่อในเชิงขู่ (Negative Message) สารสื่อในเชิงปลอบก็หมายถึง สารสื่อที่จะเสนอแนะว่า เมื่อเชื่อตามแล้วจะบังเกิดผลดี ผลเสีย อย่างไร ส่วนการสื่อสารสื่อในเชิงขู่ นั้นจะต้องมีลักษณะตรงกันข้ามคือ จะเสนอแนะว่าถ้าไม่เชื่อตามแล้วจะ บังเกิดผลเสียหายอย่างไร อิทธิพลของสารปลอบในการเปลี่ยนแปลงจิตตคติ การที่บุคคลจะเกิดเจตคติหรือ เปลี่ยนเจตคติไปนั้น จะขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากเจตคติ กล่าวคือ การชอบสิ่งหนึ่งนำมาซึ่งประโยชน์มากกว่าการที่เขาไม่ชอบสิ่งนั้น เขาก็จะมีแนวโน้มที่จะมีเจตคติที่ดี ต่อสิ่งนั้น ในทำนองเดียวกันถ้าหากการไม่ชอบสิ่งหนึ่งที่นำมา ซึ่งประโยชน์มากกว่าการที่เขาชอบสิ่งนั้น เขาก็จะมีแนวโน้มที่จะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น ดังนั้นเมื่อเสนอสารปลอบที่กล่าวนั้นถึงรางวัล จะได้รับ ก็จะทำให้บุคคลเปลี่ยนเจตคติตามสารสื่อใด โดยง่ายเพราะต้องการจะได้รับผล ประโยชน์นั้น นอกจากนี้บุคคลอาจเกิดความพอใจขึ้นจากการที่เขาได้แสดงเจตคติของตนให้ ประจักษ์แก่ผู้อื่น เช่น คนที่มีเจตคติรุนแรงต่อ ความคิด แห่งการมีเสรีภาพ และ ประชาธิปไตย ก็อาจตอบสนองออกมาในรูปของการมี กิจกรรมที่เป็นการสนับสนุนแนวความคิดนั้น ฉะนั้น ถ้าสารปลอบสามารถทำให้บุคคลเข้าใจได้ ว่าการมีเจตคติตามที่สารสื่อชักจูง เป็น การแสดง ค่านิยมที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับแนวความคิดอื่น ๆ ที่มีอยู่แต่เดิมแล้ว ก็จะมีผลให้ บุคคล เปลี่ยนเจตคติเชื่อตามสารปลอบนั้นได้ อิทธิพลของสารขู่ ในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ คำว่าสาร ขู่ นั้น หมายถึง ขอบ ความที่ชักจูงที่จะข่มขู่ให้บุคคลเกิดความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย ถ้าหากไม่ปฏิบัติตาม สารขู่ นั้น ความวิตกกังวลของบุคคลจะเพิ่มมากขึ้นถ้าหากบุคคลหลีกเลี่ยงคำเตือนหรือ สารขู่ที่เขาได้รับ จากภาวะ ดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันให้บุคคลเปลี่ยนแปลงเจตคติไปตาม

สารชู้ที่เสนอแก่เขาได้ จากการเปรียบเทียบคะแนนเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 4.32 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44 และค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมเท่ากับ 4.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 ความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังฝึกอบรม แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 06 เพื่อเป็นผลทดสอบคะแนนก่อนหลังการเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า $t\text{-test} = 2.675$ Sig. มีค่า 0.011 มากกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญ .011 ดังนั้น ภายหลังจากประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มสตรีตัวอย่าง มีนัยสำคัญ .011 แสดงว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ทำให้กลุ่มสตรีตัวอย่างมีเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นจริง ดังนั้นจึงอธิบายได้ว่าโครงการอบรมเพื่อเสริมสร้างเจตคติทางการเมืองตามแนวทางที่ศึกษาในครั้งนี้ส่งผลด้านบวกในการในการเสริมสร้างเจตคติเกี่ยวกับการเมืองแก่สตรีในกลุ่มตัวอย่างได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผลคะแนนเปรียบเทียบระหว่างก่อนอบรมและหลังอบรมมีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.3 การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

จากคำสัมภาษณ์ พบว่า มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี มากที่สุดตามขั้นตอน (Step Method) ผลการดำเนินงานทดลองก่อนและหลังดำเนินการทดลองมีผลการดำเนินงานดีขึ้นอย่างมีนัยทางการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สอดคล้องกับ รสลินศิริระพันธ์ และ คณะ (2551 : 12) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการยอมรับในความสามารถของประชาชน เป็นการยอมรับว่าประชาชนสามารถตัดสินใจที่จะกำหนดอนาคตของตนเองได้ การแสดงออกทาง การเมืองเพื่อคัดค้านหรือสนับสนุนนโยบายของรัฐหรือรัฐบาลนั้นยอมรับเป็นการกำหนดอนาคตตนเอง ด้วยเป็นการยอมรับว่าประชาชนมีความสามารถมากพอที่จะทราบได้ว่ารัฐควรทำอะไรอันมีเป็น ผลต่อการดำรงชีวิตตน การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการยอมรับความเป็นพลเมือง (Citizenship) ของประชาชน ความเป็นพลเมืองมีลักษณะที่สำคัญแตกต่างไปจากการเป็นราษฎรธรรมดาหรือ การเป็น “ไพร่ฟ้า” (Subject) การเป็นไพร่ฟ้า นั้นถือเป็นการยอมรับอำนาจหรือคำสั่งของผู้ปกครองเพียงอย่างเดียว ถือว่าประชาชนเป็นข้า คือไม่มีสิทธิแสดงความคิดเห็นแต่อย่างใด ไม่มี สิทธิที่จะกำหนดอนาคตของตนหรือคัดค้านให้ ผู้ปกครองตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดหรือประโยชน์ ในการดำรงชีวิตของตน แต่ความเป็นพลเมืองนั้นถือว่าการยอมรับว่าประชาชนเป็นส่วนหนึ่ง ของระบบการเมืองและสิทธิ

ในการเขาไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองช่วยสร้าง ความชอบธรรม (Legitimacy) สำหรับรัฐบาล รัฐบาลจะมีความชอบธรรมมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการยอมรับของประชาชนที่มีต่อรัฐบาล การมี ส่วนร่วมทางการเมืองทำให้ประชาชน ยอมรับในรัฐบาลด้วยเพราะประชาชนได้มีส่วน ในการตัดสินใจนั้น ๆ แม้แต่ในกรณีที่ตัดสินใจ ดังกล่าวไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน บางกลุ่มบางพวก การมี ส่วนรวมทางการเมือง ทำให้พวกที่ไม่เห็นด้วยมีโอกาสที่จะเรียกร้องให้มี การเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจนั้นได้ การมี ส่วนร่วมทางการเมืองอาจจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างของ อำนาจการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม กลุ่มผู้ที่ต้องการปฏิรูป หรือการ เปลี่ยนแปลง ในตอนแรกมักมีอิทธิพลหรืออำนาจน้อยกว่ากลุ่มที่ควบคุมรัฐบาล ซึ่งเป็น กลุ่มที่ รักษาสภาพคงเดิม ดังนั้นกลุ่มที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงมักจะดึงกลุ่มทางสังคมใหม่ที่ เกิดขึ้น มารวมกลุ่มต่อสู้ Lester W. Milbrath and M.L. Goel (ม.ป.ป. : อ้างถึงใน รสติน ศิริยะพันธุ์ และ คณะ. 2551 : 11) กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลไว้ 2 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านจากสภาพแวดล้อม (Environmental Stimuli) หมายถึง ลักษณะ ของระบบสังคม (Social System) และสภาพการณ์ทางการเมือง (Political Setting) ซึ่ง ไม่เพียง จะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลเท่านั้นแต่ยังมีส่วนให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับ ขอบเขตปทัสสถานและทางเลือกต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง บุคคลแต่ละบุคคล แม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกันจะรับสิ่งเราจากระบบการเมืองและสังคมได้ไม่เท่ากัน เพราะ เขาจะ เลือกรับรู้และเลือกสารเฉพาะสิ่งเราที่เหมาะสมและตรงความต้องการของคนเท่านั้น ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล (Personal Factors) ซึ่งมี 5 ประการ คือ ทักษะคติ (Attitudes) ความเชื่อ (Beliefs) ลักษณะทางบุคลิกภาพ (Personality Traits) การสืบ ลักษณะนิสัยมาจากบิดา มารดา (Heredity และความต้องการในเชิงจิตวิทยา (Psychological Needs) คณิต ฌ นคร และ คณะ (2545 : 24 - 25) กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ในทางการเมืองของประชาชน แบ่งออกเป็น 4 ประการใหญ่ ๆ ดังนี้ บริบททางสังคม (Social Mobilization) หมายความว่า สังคมใดมีการเราระดม ทางสังคมต่ำประชาชนที่ไ้รับการศึกษามีจำนวนน้อย การเขาถึง ข่าวสารก็กระทำไ้ยาก ภาระทางสังคมยังคงมีความเป็นสังคมเมืองต่าง โอกาสในการมีส่วนร่วม ในทางการเมืองและ ความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง น้อยทำให้ขาดอำนาจ ต่อรอง ดังนั้นถ้าประชาชน ส่วนใหญ่ไ้รับการศึกษาลง มี การรับรองสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ที่มีผลในทางปฏิบัติ มีความเป็น สังคมเมืองก็จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางการเมือง มีอำนาจต่อรองสูงมากขึ้น นอกจากนั้น บริบททางสังคมยังรวมถึงความสัมพันธ์ของชุมชน

หรือความรู้สึกผูกพันเป็นชุมชน (Sense of Community) ของประชาชนในชุมชนด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ของพลเมืองในสังคม โดยหากความสัมพันธ์ของชุมชนหรือความรู้สึกผูกพันเป็นชุมชนแน่นแฟ้น ก็จะช่วยให้พลเมืองเขามามีส่วนร่วมในทางการเมือง บริบททางเศรษฐกิจ (Content of Economics) ซึ่งจากแนวคิดของ ลิปเซท ใน หนังสือ โพลิติคอล แคน กล่าวไว้ว่า ประเทศที่มีความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจหรือฐานะการครองชีพสูง ก็จะมีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่า โดยประชาชนจะมีโอกาสได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองมากกว่าประเทศที่ยากจน ดังนั้นถ้าประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่มีก็อาจเขามามีส่วนร่วมในทางการเมืองน้อยเพราะ มีภาระหน้าที่และความกังวลอยู่กับเรื่องการค้ารงชีพเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามวิเคราะห์อีกมุมหนึ่ง ปัญหาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจ ถ้าอยู่ในภาวะวิกฤต ก็อาจจะผลักดันให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นได้ บริบททางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Content of Political Culture) หากรัฐใดประชาชนส่วนมากมี วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) ประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมือง และไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมืองหรือ วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) ซึ่งประชาชน ในรัฐมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองแต่ไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมในปัญหาบ้านเมือง อีกทั้งยังโน้มเอียงในทางยอมรับอำนาจและเชื่อฟังรัฐบาล ก็จะทำให้การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนไม่มีความหมาย เป็นข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในทางตรงข้ามหากรัฐใดประชาชนมีการสร้างวิถีชีวิตและนิสัยแบบประชาธิปไตยหรือมีทัศนคติแบบพลเมืองอารยะ (Civic Attitude) ก็จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน บริบททางการเมือง (Content of Politics) ระบบการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวยให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง เช่น สังคมที่ปกครองในระบบเผด็จการ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะต่างและมักเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบพอเป็นพิธีหรือเพื่อสนับสนุน รัฐบาล (Content of Support Participation) หรือ โน้มหน้าไว้ให้ประชาชนเขามามีส่วนร่วมในทางการเมือง “Corporative Military Regime” หรือ “Corporation” ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมแบบระดม (Mobilized Participation) แต่ถ้ามองระบบประชาธิปไตยยิ่งมากเท่าไร การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนในรัฐนั้นก็มากขึ้น เช่นกัน สถิต นิยมญาติ (2524 : 144 - 148) อธิบาย การเขามามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือตัวแปร 3 คือ ตัวแปรทางสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) หมายถึงสิ่งแวดล้อม ทางสังคมที่ประกอบด้วย ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ และที่อยู่อาศัย จากการศึกษาเปรียบเทียบใน

สหรัฐอเมริกา และประเทศอื่น ๆ พบว่า สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ตัวแปรทางจิตวิทยา (Psychological Variables) เมื่อพิจารณาแง่จิตวิทยาแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองขึ้นอยู่กับรางวัล (Reward) หรือผลตอบแทนแก่ผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับ เรื่องนี้นักวิชาการมักให้เหตุผลว่า การที่มนุษย์มีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นก็เพื่อสนองความต้องการต่าง ๆ เช่น ต้องการอำนาจ ความสำเร็จ การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น การมีศักดิ์ศรีและยอมรับจากสังคม ตัวแปรทาง ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (Political Environment) ตัวแปร ทางด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมืองจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้เพราะเรื่องที่คุณคนจะตัดสินใจกระทำในลักษณะเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วมก็ได้ จากการเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 4.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44 และค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมเท่ากับ 4.01 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36 ความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังฝึกอบรมเป็นผลทดสอบคะแนนก่อนหลังการเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า $t\text{-test} = 0.452$ Sig. มีค่า 0.654 มากกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญ 0.654 ดังนั้น ภายหลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มสตรีตัวอย่าง มีนัยสำคัญ 0.654 แสดงว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ทำให้กลุ่มสตรีตัวอย่างมีพฤติกรรมด้านบวกเพิ่มขึ้นจริง ดังนั้นจึงอธิบายได้ว่า โครงการอบรมที่สร้างขึ้นนั้นสามารถเสริมสร้างพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยตามแนวทางที่ศึกษาในครั้งนี้ส่งผลด้านบวกในการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเกี่ยวกับการเมืองแก่สตรีในกลุ่มตัวอย่างได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผลคะแนนเปรียบเทียบระหว่างก่อนอบรมและหลังอบรมมีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. การอภิปรายผลการทดลองเปรียบเทียบ ในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี

กลุ่มสตรีทดลอง ในที่นี้คือ กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)

เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน ผลการทดลองใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านเจตคติที่มีต่อบทบาททางการเมืองของสตรีตามวิถีประชาธิปไตย ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง ใช้รูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) อธิบายปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร แบบเป็นขั้นตอน (Step Method) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ได้ดังนี้

2.1 การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี

ด้านความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่าข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจก่อนการทดลอง และหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี สตรี จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อธิบายปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร แบบเป็นขั้นตอน (Step Method) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี สอดคล้องกับ รัชฎาภรณ์ แก้วสนิท กล่าวว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อบทบาททางการเมืองของสตรี คือต้องสร้างความมั่นใจว่าผู้หญิงทำได้ ซึ่งให้เห็นบทบาทและหน้าที่ สอนการสร้างนโยบาย เพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง

จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย พบว่าหลังการทดลองกับกลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร มีข้อสังเกตมีการติดตามผลการดำเนินงาน หลังจากได้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการมาแล้ว มีความรู้ความเข้าใจในด้านความรู้ในการเมืองแบบประชาธิปไตย อย่างถูกต้อง

2.2 การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ด้านเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

พบว่า ข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจก่อนการทดลอง และหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อธิบายปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร แบบเป็นขั้นตอน (Step Method) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี สอดคล้องกับ รองศาสตราจารย์มาลี พุกษ์พงสาวลี กล่าวว่า การเปลี่ยนเจตคติของบุคคลแวดล้อมผู้หญิง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อบทบาทของผู้หญิงและการก้าวเข้าสู่การเมืองซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะและการยอมรับต่อไป บทบาทของผู้หญิงในทางการเมืองต้องการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างหลายภาคส่วน เริ่มจากการการคิดแผนปฏิบัติการร่วมกันในเรื่องของการประเมิน ติดตามผล เป็นต้น

จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย พบว่าหลังการทดลองกับกลุ่มสมาชิกอาสาสมัคร สาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร มีข้อสังเกตมีการ ติดตามผลการดำเนินงาน หลังจากได้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการมาแล้ว มีความรู้ความเข้าใจ ในด้านเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ให้ความสนใจและสามารถเปลี่ยนทัศนคติ ตัวเองและคนในครอบครัว ชุมชน เป็นอย่างดี

2.3 การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมือง แบบประชาธิปไตย

พบว่า ข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจก่อนการทดลอง และหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี สอดคล้องกับ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล กล่าวว่า ปัจจัยที่ผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้หญิง คือต้องมีทุน ทางสังคมมากขึ้นจึงจะทำให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ทุนในที่นี้หมายถึง ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความไว้วางใจทั้งตัวบุคคลและสถาบันทางการเมือง

จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย พบว่าหลังการทดลองกับกลุ่มสมาชิกอาสาสมัคร สาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร มีข้อสังเกตมีการ ติดตามผลการดำเนินงาน หลังจากได้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการมาแล้ว มีความรู้ความเข้าใจ ในการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กลุ่มสตรีทดลองเริ่มมีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเอง คนในครอบครัว และชุมชน เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองที่ชุมชน ได้จัดขึ้นมา ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ในครั้งต่อไป (นโยบาย)

1.1 ข้อเสนอแนะการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในจังหวัดยโสธร

เห็นสมควรนำรูปแบบทั้ง 3 ด้าน ไปใช้ในการพัฒนาบทบาททางการเมือง ของสตรี ได้ทุกพื้นที่ ทั้งนี้ต้องมีการประชุมเชิงปฏิบัติการ อบรมสัมมนา ศึกษาดูงานเกี่ยวกับการ พัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี เพื่อที่สตรีจะได้พัฒนาบทบาททางการเมืองยิ่งขึ้นให้ สตรีในพื้นที่ ได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นซึ่งจะทำให้สตรี มีองค์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองเพิ่มมากขึ้น ควรจะจัดอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สตรีได้มีส่วนร่วมใน การแสดงบทบาทมากยิ่งขึ้น เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานอีกด้วย

1.2 ข้อเสนอแนะกับส่วนราชการ และภาคเอกชน

ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งหมดสามารถนำรูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ทั้ง 3 ด้าน ไปจัดทำแผนอบรมสัมมนาอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้สตรีมีบทบาททางการเมืองเพิ่มขึ้น ในภาคเอกชนควรเปิดโอกาสให้พนักงานหรือลูกจ้างในการดูแลที่เป็นสตรี ได้มีโอกาสแสดงบทบาทที่จะสามารถจะกระทำได้อยู่ในขอบเขต

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ อยู่ในเขตพื้นที่ยโสธร เป็นเพียงกลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เขตตำบลกุดชุม อําเภอกุดชุม และ ได้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพียง 40 คนเท่านั้น ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยสามารถเดินทางไปเก็บข้อมูลได้สะดวกจึงควรให้มีการศึกษาการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในเขตพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือที่ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ ก็จะทำให้สตรีทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี เพื่อให้สตรีได้แสดงบทบาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในอนาคต การวิจัยในครั้งนี้ทำให้สตรีกลุ่มตัวอย่างได้แสดงบทบาททางการเมือง เป็นผลให้ควรพัฒนาส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทในทางการเมืองต่อไปในอนาคต

2.2 ควรให้มีการศึกษารูปแบบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี

ในจังหวัดยโสธร

ศึกษาปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี หากได้ดำเนินการมีการประชุม อบรม สัมมนา ปรับเปลี่ยนวิถีทัศน์ทางการเมือง จะทำให้สตรีมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสตรีได้ดียิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้พัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นในการขับเคลื่อนบทบาททางการเมืองของสตรี จึงต้องเริ่มจากการศึกษารูปแบบการพัฒนาบทบาทของสตรี ว่ารูปแบบใดถึงจะนำและทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทสตรีไปในทิศทางที่สมบูรณ์ที่สุด เพื่อที่จะได้เมล็ดพันธุ์แห่งบทบาทสตรีที่มีความสามารถและโดดเด่นมีคุณค่าทางการเมือง หัวใจของประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยประชาชนเพื่อประชาชนซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน คือ การเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ดังนั้น สตรีก็เป็นหนึ่งในประชาชนจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งในการศึกษารูปแบบการพัฒนาและส่งเสริมผลักดันให้สตรีมีบทบาททางการเมือง

2.3 ควรมีการวิจัย เพื่อกำหนดมาตรฐาน

มีตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี เพราะส่วนใหญ่แล้วสตรีมีบทบาทในทางการเมืองน้อยมาก ถึงแม้ว่าจะมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มของสตรีในรูปแบบต่าง ๆ ก็ตาม บทบาทของสตรีก็มีเพียงในกลุ่มหรือองค์กรเป็นองค์กรเฉพาะด้าน ไม่มีอิทธิพลในการชี้นำการพัฒนาท้องถิ่นมากนักมองต่างมุมในสถานการณ์ของสตรีในด้านต่าง ๆ หากมีการเปลี่ยนแปลงของสังคมเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เน้นการส่งเสริมการพัฒนาสตรีทั้งด้านกฎหมาย ด้านเทคโนโลยีและสื่อสารมวลชนทุกประเภท เพราะจะทำให้การพัฒนาและศักยภาพในการสร้างสตรีที่มีบทบาทและเปิดโอกาสให้สตรีได้แสดงบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กนกนุช นาคสุวรรณ. (2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีศึกษาเฉพาะสตรีในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กษิติภักดิ์ บุตรมาลา. (2550). ความเข้าใจของนักเรียนนายร้อยตำรวจที่มีต่อทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- กิ่งกาญจน์ กาญจนทรงกร. (2541). การศึกษาภาวะสุขภาพจิตที่มีผลต่อการปรับตัวของเด็กนักเรียนหญิงชาวไทยภูเขาและเด็ก นักเรียนหญิงชาวไทยพื้นราบ ในโรงเรียนเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิจภูกันต์ ยศปัญญา (2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเมือง : ศึกษากรณีประชาชนในหมู่บ้านสินธนา 1 เขตบึงกุ่ม. ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กิติ ตย์คานนท์. (2543). เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แปลอักษร.
- กิริติ บุญเจือ. (2546). ย้อนอ่านปรัชญาโบราณของมนุษยชาติ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย เซนต์จอห์น.
- กุลลาบ ปุริสาร. (2547). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พหุกรณีศึกษา. วิทยานิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เกรียงศักดิ์ เรืองสังข์. (2544). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบล จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โกมินทร์ กุลเวชกิจ. (2549). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2537). สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จรูญ สุภาพ. (2514). การเมือง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- จารินี รุทธระกาญจน์ (2546). การเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาการทางการเมืองไปสู่ระบอบ
 ประชาธิปไตย : ศึกษาลักษณะของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นในกรุงเทพมหานคร.
 วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 จำนวนคดี อดีตนายกรัฐมนตรีและคณะ. (2532). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย.
- จิรัฐภาคย์ อื่นแก้ว. (2548). บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษา
 เฉพาะกรณีเทศบาลตำบลแมริม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
 ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จิรติ ดิงศภัทย์. (2524). ผู้หญิง แรงงาน และชีวิตครอบครัว : วิธีการวิเคราะห์การกดขี่สตรีเพศ.
 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุมพล นิมพานิช (2551). ผู้นำ อำนาจ และการเมืองในองค์กร. นนทบุรี : สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จุไรรัตน์ จันทร์ธำรง และยุพา คลังสุวรรณ. (2531). ประวัติทัศนคติทางมานุษยวิทยาสังคม
 และวัฒนธรรมโดยสังเขป. กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชนะ แพ่งพิบูลย์. (2537). บทบาทของผู้นำสตรีในการพัฒนาหมู่บ้าน : กรณีศึกษาอำเภอเมือง
 เชียงใหม่ นอกเขตเทศบาล. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง
 และการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชมพู่ โภติรัมย์ และมงคล หวังสุขใจ. (2542). สังคมวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 ศรีปทุม.
- ชวนชม สร้อยเพชร. (2543). บทบาทสตรีในโครงการพัฒนาตำบลของอำเภอสันกำแพง จังหวัด
 เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2526). การเมืองเปรียบเทียบ : ทฤษฎีและแนวความคิด. กรุงเทพฯ :
 เจ้าพระยาการพิมพ์.
- ชูดา จิตพิทักษ์. (2528). สังคมวิทยาและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : สารมวลชน.

- ชุตินา คูหาทอง (2533). การรับรู้และการปฏิบัติตามบทบาทในงานอนามัยแม่และเด็กและวางแผนครอบครัวของแม่ตัวอย่างที่อบรมแล้วในจังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอนามัยครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชูเกียรติ ภัยลี. (2536). การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานกับเขตพื้นที่ที่ไม่มีการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูชาติ ผิวสว่าง (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. (2548). ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เชาวนะ ไตรมาศ. (2542). การเลือกตั้งแบบใหม่ : ทำไมคนไทยต้องไปเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา
- ชาวลิต นาสา. (2549). การรับรู้ข่าวสาร ความรู้และทัศนคติที่มีต่อพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2551). การพัฒนาคอร์สแวร์และบทเรียนบนเครือข่าย. พิมพ์ครั้งที่ 12. มหาสารคาม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. (2553). เทคนิคโนโลยีการสอน : การออกแบบและพัฒนา กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์.
- ชิตยา สุวรรณะชญ. (2527). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2543). แนวคิด ทฤษฎีสังคม. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2520). สังคมกับการปกครอง. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา.
- _____. (2518). จิตวิทยาการเมือง. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
- _____. (2538). มนุษย์กับสังคม (ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์.

- ณรงค์ เส็งประษา. (2538). วิทยาศาสตร์สังคม: ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์สังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ณัฐพล พุกประเสริฐ (2545). การกล่อมเกลตาทางการเมืองของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เดชา ผ่านสถิน. (2550). หลักธรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาการปกครองนักเรียน: ศึกษาเฉพาะกรณีครูโรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เดโช สวามานนท์. (2518). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- เดือนจิตร วงศ์สวัสดิ์. (2548). การศึกษาเจตคติที่มีต่อการใช้สิ่งเสพติดของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา. สุราษฎร์ธานี : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสุราษฎร์ธานี.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). ธรรมชาติบำบัดท้องถิ่น : บทเรียนจากต่างแดน. กรุงเทพฯ : ธรรมดาเพรส จำกัด.
- ถวิลวดีบุรีกุล และคณะ. (2546). วัดระดับการบริหารจัดการที่ดี. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทองใบ สุดซารี. (2544). ภาวะผู้นำและการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ทองหล่อ เดชไทย. (2544). ภาวะผู้นำ : เพื่อการบริหารคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ ภูเขา และเด็กนักเรียนหญิงชาวไทยพื้นราบในโรงเรียนเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เทิดศักดิ์ ฤทธิชัย. (2543). การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธนันท์ ซาโต. (2549). การมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย : ศึกษากรณีปัจจัยที่ทำให้เกิดความยาวนานในการประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย. ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัชชนก ศรีประภัสสร. (2540). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. กรุงเทพฯ : คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก.

- นางเยาว์ ปิฎกัรัชต์. (2532). บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน : ศึกษาเฉพาะจังหวัดสงขลา วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- นฤมล เมืองเดช. (2550). บทบาทสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในอำเภอต้นกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. สารนิพนธ์ ศาสตราศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- นันทวสุ บุญยะสิทธิ์. (2548). การมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษากรณีทหารในมณฑลทหารบกที่ 14 อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นาถชญา ตรีปัญญาจิต. (2548). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทย. เอกสารวิชาการทางการศึกษาหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 9 สถาบันพระปกเกล้า.
- นาถลดา นานนธิภูมิ (2550). บทบาททางการเมืองของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบลกิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน. สารนิพนธ์ ศาสตราศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- นารีรัตน์ ตั้งสกุล. (2542). ความต้องการในการพัฒนาบุคลากรโดยกระบวนการบริหารตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ การบริหารการศึกษา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิภาภรณ์ เก่งนำชัยตระกูล. (2547). ทัศนคติของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี ที่มีต่อการอนุรักษ์ผ้าจกของราชบุรี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บรรจง กลิ่นสงวน. (2547). การกล่อมเกลாதทางการเมืองและทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของนิสิตระดับปริญญาตรีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บรรลือ สุกใส. (2549). บทบาทของกรุงเทพมหานครในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง. สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

- บุญมี แทนแก้ว. (2539). **จริยธรรมทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ประจวบ สุตจันทร์. (2550). **บทบาทของผู้นำสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นตามทัศนคติของประชาชนในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช**. สารนิพนธ์ ศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ประไพศิริ สันติทฤษฎีกร (2549). **กระบวนการทัศน์และคุณลักษณะทางการเมืองของสตรีในจังหวัดเชียงใหม่**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ.(2538). **ทัศนคติ การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประภาส ศิลประสิทธิ์. (2530). **ความคาดหวังในบทบาทของ คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบท ระดับตำบล : ศึกษาจากทัศนะของคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล และกรรมการสภาตำบล ในอำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี** วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประมวล รัตนวงศ์ (2519). **บทบาททางวิชาการของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของนักการศึกษาและคณะกรรมการศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส** ปรินญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประสิทธิ์ บัวเต้า. (2550). **ความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่**. สารนิพนธ์ ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปริญญา นวลเปียน (2543). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของขบวนการชาวนาไทย : กรณีศึกษา สมัชชาคนจน**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปรีวัตร สิงห์แก้ว (2547). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : ศึกษากรณี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต**. ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปรีชา เหมาะเจริญ. (2550). **บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง:ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช**. สารนิพนธ์ ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ปัทมาภรณ์ จันทรคณา (2552). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขตอำเภอเมือง
 เชียงราย จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 การเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปิยะนุช เงินคล้าย และพงศ์สัมพันธ์ ศรีสมทรัพย์. (2546). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ :
 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พรทิพย์ รัตนวารินทร์ชัย. (2546). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาล :
 ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลหนองแคว. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
 ศาสตร์.

พรนพ พุกกะพันธุ์. (2544). ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ. (2524). พฤติกรรมการยอมรับด้านการป้องกันยาเสพติดทางวิทยุและ
 โทรทัศน์ของประชาชนในเขตชุมชนแออัดคลองเตย. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตร
 มหาบัณฑิต สาขาประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2548). การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการบริหาร. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2527). พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 3
 จังหวัดขอนแก่น. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.

พอนตร พึ่งหลวง. (2544). ความขัดแย้งในแนวอุดมการณ์ทางการเมือง เผด็จการรัฐนิยม กับ
 สังคมนิยมประชาธิปไตย ในช่วง พ.ศ. 2475 - 2490. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตร
 มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัทธา สายหู. (2546). กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิชัย เสี่ยงมจิตต์. (2542). การบริหารงานเฉพาะด้านในสถาบันการศึกษา. อุบลราชธานี :
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

พิทักษ์พล ปรีชาชาติ. (2548). ปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง : ศึกษา
 เฉพาะกรณีมาตรา 170 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.
 วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิมลจันทร์ นามวัฒน์, และจุมพล หนิมพานิช. (2540). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร.
 พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พิศณุ พูนเพชรพันธุ์. (2548). บทบาทของประชาชนภายใต้กลไกของรัฐธรรมนูญ
 ในการปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- พลสวัสดิ์ นาทองคำ (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาเมืองนำอยู่
เทศบาลตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์. การศึกษาค้นคว้าอิสระ
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน. (2516). สาขานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : แพรววิทยา.
- ไพศาล หวังพานิช. (2546). การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ. ไทยวัฒนาพานิช.
- ภาวิณี โพธิ์มัน (2543). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหาร
ส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลขุนกง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.
วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภูริณัฐ์ แสงทอง. (2547). เจตคติ และการปฏิบัติของเยาวชนต่อหลักเบญจศีล - เบญจธรรม.
ปิตดानी : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มนัส นพรัตน์. (2541). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี
เทศบาลตำบลปากแพรก. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มนัสชัย บำรุงเขต. (2550). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น
ของประชาชนใน องค์การบริหารส่วนตำบลบางซ้าย อำเภอบางซ้าย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การปกครองท้องถิ่น ไทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2529). กฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่าง
ประเทศ. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มะลิวัลย์ ธนชาติบรรจง. (2539). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการสื่อสารและปัจจัยที่
เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 2
มิถุนายน 2539 ของผู้มีอายุ 18 - 19 ปี. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- มานอง เวชพันธ์, น.อ. (2532). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ข้าราชการประจำ : ศึกษา
เปรียบเทียบข้าราชการพลเรือน ทหารและตำรวจ. มปท.
- โยธิน ศันสนยุท และจุมพล พูลภัทรชีวิน. (2524). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ : ธนรัชการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- _____. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- รุ่งทิวา แสงหิรัญ. (2541). บทบาทของผู้นำสตรีทางการเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร. งานนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- รุจินทรา สงวนพงษ์. (2543). ความสนใจทางการเมืองกับการรับรู้ของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครต่อบทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้ง. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- รุจิรี ภู่อาระ. (2545). การเขียนแผนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : บั๊ค พอยส์.
- เรียม ศรีทอง. (2542). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาการ : ศาสตร์แห่งการพัฒนาชีวิตและสังคม. กรุงเทพฯ เชิร์คเวฟเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- ฤทัยรัตน์ กาทิ่ง. (2543). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฤทัยรัตน์ กาทิ่ง. (2543). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาล ตำบลพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลินดา สมประสงค์. (2549). บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรกับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เลิศอนันต์ ขาววิชัยแก้ว. (2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- วชิระ อินทร์อุดม และ ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2552). คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน.
 ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรรณวิไล พันธุ์สีดา. (2549). ผลงานทางวิชาการ ก้าวสู่วิทยฐานะ. กรุงเทพฯ : อี. เค. บุ๊คส์.
- วสันต์สุวรรณ. (2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล
 : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลหนองจ้อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
 รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัชรี้ คำนุกุล. (2541). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนอายุ
 18 - 20 ปี : ศึกษากรณี อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. ภาคนิพนธ์ พัฒนศาสตร์
 มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วัลลภ วิบูลย์กุล. (2544). การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาด้านการเรียนการสอน
 อย่างมีคุณภาพของโรงเรียนบ้านขามม่วง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์
 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาลัยวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วาริรัตน์หอมพวงภู. (2551). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท
 คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. เอกสารวิชาการทางการศึกษาหลักสูตร
 ประกาศนียบัตรชั้นสูง การบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 7 สถาบัน
 พระปกเกล้า.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). สตรีนิยม : ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20.
 กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- วิรัช บุญอุดมพร. (2538). ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
 ของประชาชนผู้มีอายุระหว่าง 18 - 19 ปี ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่.
 วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิเชียร รักการ. (2529). วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ เอส.
 พรินต์ติ้งเฮาส์.
- วิทยา บุญยะเวชชีวิน. (2543). ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครอง
 ท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปูจังหวัดสมุทรปราการ. ปัญหาพิเศษ
 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิทยากร เชียงกุล. (2527). การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ฉบับแกระ.

- วิระดา สมสวัสดิ์. (2535). ขบวนการเคลื่อนไหวของผู้หญิง(ด้านสิ่งแวดล้อม) ในเวทีโลก
ในเอกสารประกอบการฝึกอบรมนักวิจัยด้านสตรี รุ่นที่ 5. เชียงใหม่ : ศูนย์สตรีศึกษา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวาน. (2546). ปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย. นนทบุรี : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศศิพร สิทธิพันธุ์. (2539). เงื่อนไขการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีและการยอมรับส.ส.
หญิง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ ฯ : สุวีริยาสาส์น. 2.
- ศิริพร สิงห์หล้า. (2549). ทัศนคติของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมส่งออกเครื่องนุ่งห่ม
ขนาดใหญ่ ที่มีการปฏิบัติงานภายใต้ระบบบริหารคุณภาพ ISO 9001 ฉบับปี 2000.
กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ศิริเพชร อมาตยานนท์ (2548). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อพัฒนาทาง
การเมืองในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแขวงโคกพระ อำเภอพล จังหวัด
ขอนแก่น. การศึกษาคว่าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2542). การวิจัยตลาด : ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพฯ ฯ : กรมสาร
จำกัด. RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY
- ศุภวิช มีบุญธรรม. (2547). การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ
นิสิตนักศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สกวาดเดือน เวชสัมพันธ์. (2549). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในแขวงเมืองราย เทศบาล
นครเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
การเมือง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สงวนศรี วิรัชชัย. (2527). จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ ฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. (2544). วิสัยทัศน์บุคคลล้มคิด : ว่าด้วยแนวคิดและกลยุทธ์บริษัท
ประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ ฯ : ผู้จัดการ.
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. (2548). การเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพฯ ฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สมบัติ เสาร์แก้ว. (2536). บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหารและจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมพิศ คล้ายวงษ์. (2543). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุ 18 - 20 ปี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมพิศ สุขแสน (2554). การบริหารจัดการโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 1 อุดรดิตต์ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์
- สมยศ นาวิการ. (2521). การพัฒนากิจกรรมและการจูงใจ. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2554). สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษา วิเคราะห์ และปฏิบัติงานชุมชน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมิหรา จิตตลดากร (2528). ภาวะผู้นำของสตรีในการปกครองท้องถิ่นของไทย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรณะ อรุณรัตน์. (2534). การรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรมกรไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 7 มกราคม พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2532). สังคมวิทยาการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา _____ . (2541). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์. _____ . (2549). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุ. (2544). ทฤษฎีพัฒนาการเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2529). จิตวิทยาการจัดการพฤติกรรมมนุษย์. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สิทธิพันธ์ พุทธหุน. (2549). ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สินธุ์ มุ่งดี. (2545). สตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในอำเภอสารภี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิริพัฒน์ลาภจิตร. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์กรบริหารส่วนตำบลอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุชา จันทร์เอม. (2539). จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุชาดา มะโนทัย. (2539). การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติพิทย์ ฉั่วสกุล (2541). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี
อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนทร ทองคง (2527). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่
ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ของจังหวัดนครสวรรค์ ใน
โครงการสาธารณสุขมูลฐาน กระทรวงสาธารณสุข. [ม.ป.ท.] : สำนักงานสาธารณสุข
จังหวัดนครสวรรค์.
- สุนทรภรณ์ แก้วกนก. (2546). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน
ประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สุพัตรา สุภาพ. (2522). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพินดา เกิดมาลี. (2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตพื้นที่อําเภอบ้านแพ้ว
จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์
เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สุภาพ ศรีเมือง (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตำบล : ศึกษากรณีตำบล
บ้านโพธิ์ อำเภอโพธารมณ์ จังหวัดหนองคาย. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุภาพร อมาตย์. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรกับประสิทธิผล
การปฏิบัติงานของนักบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบัญชี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุรปรีชา ลาภบุญเรือง (2530). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
ชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอ
มดาศักดิ์จังหวัดกาฬสินธุ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรพล กาญจนะจิตรา และประภาส ศิลปรัตน์. (2529). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อ
ความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุรพล พะยอมรัมย์. (2541). จิตวิทยาอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- เสรีซังภัย. (2541). การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- โสภา ชูพิกุลชัย. (2539). พฤติกรรมมนุษย์. ใน วุฒิเลิศ เทวกุล (บรรณาธิการ).
อดิศร เหลลาแตว (2547). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจทางการเมืองของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุนารายณ์วิทยา และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตร
วิชาชีพชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยเทคนิคสกลนคร จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อนันต์ ศรีโสภา. (2542). การวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการสอนของอาจารย์
มหาวิทยาลัย. ปริญญาโท ศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- อภิไท สอนทอง. (2553). ความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์ : กรณีศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเพชรบูรณ์.
- อรุณ รักธรรม. (2526). พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อลงกรณ์ คูตระกูล. (2553). นวัตกรรมสังคม : กรณีศึกษาโครงการของท้องถิ่นในภาคเหนือ
ของประเทศไทย วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อักษร วงศ์ใหญ่. (2543). บทบาททางการเมืองของกลุ่มแม่บ้านกิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง
จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อักษร สวัสดิ์. (2542). ความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาในเขตบางกะปิกรุงเทพฯ. ภาคนิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.
- อัจฉรา เกษสมเกียรติ (2548). การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน
ในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- อุทัย หิรัญโต. (2522). **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- เอกพงษ์ สารน้อย. (2547). **พัฒนาการทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีผลกระทบต่อพรรคการเมืองไทย**. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Almond, Gabriel A. and Powell, Bingham G. (1966). **Comparative Politics : Developmental Approach**. Boston : Little Brown.
- Berlo, David K. (1996). **The Study of human Communication**. Boston: Allyn and Bacon.
- Black, Cyril Edwin. (1967). **The dynamics of Modernization : A Study in Comparative History**. New York : Harper & Row.
- Blake, Robert R. and Mouton, Jane S. (1985). **The Managerial Grid III : The Key to Leadership Excellence**. Houston : Gulf.
- Bloom, Benjamin S. (1964). **Taxonomy of Educational Objectives : The Classification of Educational Goals**. Handbook II Affective Domain. London : Longman.
- Burdick, Alan (2001). "Here Comes the Sun," **New York Times Magazine**. 4 Feb., Vol. 2 No 3 : 9 - 10. No.
- Campbell, R. F. (1976). **Administration Behavior in Education**. New York : Mc Graw - Hill.
- Fox, Robert S. and Other. (1973). **School climate improvement : A challenge to the school**.
- Frank, Andre Gunder. (1967). **Capitalism and Underdevelopment in Latin America**. New York : Monthly Review Press.
- Glueck, William F. (1981). **Management**. Hinsdale : The Dryden Press.
- Good, C.V. (1973). **Dictionary of education**. (3rd ed.). New York : McGraw - Hill.
- Harold D. and Abraham Kaplan. (1970). **Power and Society**. New Haven : Yale University Press.
- Hersey, Paul and Blanchard, Kenneth H. (1982). **Management of organizational behavior : Utilizing human resources**. New York : Prentice - Hall
- Huntington, S.P. & G. Dominguez. (1975). **Political development**. In Fred, G. and W.N. Polsby (EDS.). **Handbook Political Science : Non - Government Politic**. R. Massachusetts: Addison Wesley.

- Huntington, Samuel P. and Nelson, Joan M. (1982). **No Easy Choice : Political Participation in Developing Countries**. Cambridge. Mass : Harvard University Press.
- Lasswell, H. D. and Kaplan, A. (1976). **Power and Society**. New Haven : Yale University Press.
- McClosky. (1968). **Political inquiry: The nature and uses of survey research**. London : The Macmillan Company.
- Milbrath, L. W. (1971). **Political Participation**. New York : University of Buffalo Press.
- Milbrath, L., and Goel, M. (1977). **Political participation: How and why do people get involved in politics**. Boston : Rand McNally College.
- Nie, N. H., and Verba, S. (1975). **Political Participation, In Handbook of Political Science**, Fred I. Greenstein and Nelson Polsby (eds.), Readings, Mass: Addison Wesley.
- Paul Hersey and Kenneth H. Blanchard. (1988). **Management of Organization Behavior : Utilizing Human Resources**. Englewood Cliffs. NJ : Prentice-Hall.
- Peters, Thomas J. & Waterman, Robert H. Jr. (2004). **In Search of Excellence (2nd ed)**. London : Profile Book.
- Robbins, Stephen P. (1990). **Organization Theory : Structure, Design, and Applications**. New Jersey : Prentice - Hall.
- Robert, G. K. (1971). **A dictionary of political analysis**. London: Longman.
- Rosenstone and Hansen. (1993). **Mobilization, Participation, and Democracy in America**. MacMillan : New York.
- Roth, David F. and Wilson, Frank, L. (1980). **The Comparative Study of Politics**. Eaglewood Cliffs. N.J. : Prentice-hall.
- Samuel Huntington and Joan Nelson. (1982). **Participation and Political Study**. Cambridge : Cambridge University Press.
- Samuel P. Huntington. (1868). **Political Order in Changing Societies**. New Haven : Yale University Press.

- Webster, W. J. , Mendro, R.L. and Almaguer, (1994). T.O. Effectiveness indices : Value added approach to measuring school effect. **Studies in educational Evaluation**. 1994 : 113 - 145.
- Weiner. Myron. (1971). **Political Participation. Crisis of an Sequences in Political Development**. Princeton : University Press,
- Wikstrom,S. & Norman, R. (1994). **Knowledge & Value : Anew perspective on Corporatetransformation**. Great Britain : T.J Press (Padstow) Ltd. Padstow, Cornwall.
- Woodward, M., and Walker, A.R.P. (1994). **Sugar consumption and dental caries : Evidence from 90 countries**. Br Dent J. 176, 297 - 302.
- Yukl. Gary A. (1911). **Leadership in Organization**. Englewood Cliffs. New Jersey : Prentice Hall.
- Yukl. Gary A. (1981). **Leadership in Organization**. Englewood Cliffs. New Jersey : Prentice – Hall.

ภาคผนวก ก
แบบทดสอบเพื่อประกอบการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบทดสอบเพื่อการวิจัย
เรื่อง การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นงานวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
2. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล
 - ส่วนที่ 2 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย
 - ส่วนที่ 3 แบบสอบถามวัดเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
 - ส่วนที่ 4 แบบวัดพฤติกรรมการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย
 - ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

3. กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ทำการ และเติมข้อมูลที่เป็นจริงลงในช่องว่างให้ครบถ้วน

ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามให้สมบูรณ์ คำตอบหรือข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะไม่ส่งกระทบต่อท่าน หากแต่จะเป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวมในเรื่องการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ได้ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

วิภาพรรณ อุปนิสากร

นักศึกษารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของท่าน

1. อายุ ปี

2. ระดับการศึกษา

- ประถมศึกษา
- มัธยมศึกษาตอนต้น
- มัธยมศึกษาตอนปลาย
- อนุปริญญา
- ปริญญาตรี
- สูงกว่าปริญญาตรี

3. อาชีพ

- ไม่แน่นอน
- นักเรียน/นักศึกษา
- รับจ้าง
- เกษตรกร
- ค้าขาย
- รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
- อื่น ๆ

4. ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น ปี

5. การดำรงตำแหน่งในชุมชน

- ไม่เคย
- เคยเป็น (เลือกตอบได้มากกว่าหนึ่ง 1 ข้อ)
- กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน(อสม.)
- กลุ่มการเมือง
- กลุ่มสตรี
- กลุ่มอาสาสมัครอื่น ๆ เป็นต้น)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHARAKHAM UNIVERSITY

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย

คำชี้แจง ให้ท่านจงเลือกคำตอบที่ท่านเห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวจากตัวเลือก ก ข ค และ ง แล้วทำเครื่องหมาย x ทับตัวอักษร ก ข ค หรือ ง ที่เป็นคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

- พลเมืองดี มีความหมายว่าอย่างไร
 - คนที่มีจิตใจดี
 - คนที่ครอบครัวอบอุ่น
 - คนที่มีฐานะร่ำรวยในสังคม
 - คนที่กระทำความดีเพื่อสังคม
- ข้อใดไม่ใช่ความหมายของพลเมืองในประเทศไทย
 - คนที่เกิดในประเทศไทย
 - คนที่มีพ่อแม่เป็นคนไทย
 - คนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย
 - คนไทยที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศไทย
- การเคารพสิทธิของผู้อื่น อยู่ในคุณธรรมด้านใด
 - คารวธรรม
 - พุทธธรรม
 - ปัญญาธรรม
 - สามัคคีธรรม
- การทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมต้องอาศัยปัจจัยใด
 - เมตตาธรรม
 - ศีลธรรม
 - สามัคคีธรรม
 - ยุติธรรม
- การปกครองแบบประชาธิปไตยใครมีอำนาจสูงสุด
 - ประชาชน
 - นายกรัฐมนตรี
 - คณะรัฐมนตรี
 - พระมหากษัตริย์
- พลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยหมายถึงข้อใด
 - คนที่อยู่ร่วมกันและเคารพสิทธิผู้อื่น
 - พลเมืองที่ทำตามแบบอย่างคนอื่น ๆ ทุกอย่าง
 - ชักชวนคนให้เลือกญาคินตนเองเป็นผู้แทนราษฎร
 - คนที่ทำให้คนอื่นยอมรับความคิดเห็นของตนเอง ได้ทุกเรื่อง
- ข้อใดเป็นหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
 - ยึดเสียงข้างมาก – เคารพเสียงข้างน้อย
 - ยึดเสียงข้างมาก – ไม่สนใจเสียงข้างน้อย
 - ยึดเสียงผู้มีอำนาจ – เมินเฉยเสียงข้างน้อย
 - ยึดเสียงผู้มีอำนาจ – สนใจเสียงประชาชน

8. ข้อใดไม่ใช่หลักการประชาธิปไตย
- รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - ยึดมั่นในตัวบุคคลเป็นหลัก
 - ยอมรับฟังเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์
 - เคารพและให้เกิดเกียรติเพื่อนมนุษย์
9. ในการลดความขัดแย้งในสังคม ควรใช้หลักประชาธิปไตยตามข้อใด
- หลักเหตุผล
 - หลักนิติธรรม
 - หลักความเสมอภาค
 - หลักประนีประนอม
10. ในการลงความเห็นมติที่ประชุมในหมู่บ้านควรใช้หลักประชาธิปไตยตามข้อใด
- หลักเหตุผล
 - หลักเสียงข้างมาก
 - หลักความเสมอภาค
 - หลักประนีประนอม
11. ถ้านักเรียนกำลังมีข้อขัดแย้งกับเพื่อน นักเรียนจะแก้ปัญหาได้อย่างไร
- แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล
 - ยอมรับเมื่อเพื่อนมีเหตุผลที่ดีกว่า
 - ตัดสินใจปัญหาด้วยเหตุผลมากกว่าอารมณ์
 - ถูกทุกข้อที่กล่าวมา
12. วิถีคิด ไม่ใช่ อารมณ์ในการแก้ปัญหา แสดงว่าเขามีคุณธรรมด้านใด
- การวาทกรรม
 - พุทธธรรม
 - ปัญญาธรรม
 - สามัคคีธรรม
13. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นนั้น ถือเป็นการปฏิบัติในด้านใด
- ด้านอารมณ์
 - ด้านความคิด
 - ด้านสติปัญญา
 - ด้านสังคม
14. ถ้ามีการโต้แย้งในหมู่คณะ ควรใช้วิธีใดแก้ไขปัญหา
- ใช้ความรู้สึก
 - ใช้ความเป็นหัวหน้า
 - ให้เหตุผล
 - ใช้อารมณ์
15. เมื่อเกิดปัญหาในการทำงาน นักเรียนควรปฏิบัติอย่างไร
- หาวิธีการแก้ไขโดยใช้เหตุผล
 - ล้มเลิกการทำงานนั้น
 - เปลี่ยนงานใหม่ที่ง่ายกว่า
 - บอกให้เพื่อนช่วยเหลือ
16. คุณธรรมของพลเมืองดีข้อใด สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตย
- ความรักพวกพ้อง
 - ความรักในอิสระเสรี
 - การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - ความอดทนต่อความยากลำบาก
17. คำพังเพยข้อใด แสดงถึงสังคมขาดแคลนพลเมืองดี
- เขียนเสือให้วัวกลัว
 - รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี
 - รำไม่ดี โทษปีโทษกลอง
 - มือใครยาวสาวได้สาวเอา

18. เจนภพ กับ นพนภา ทะเลาะกัน แต่ตกลงกันด้วยการไกล่เกลี่ย ด้วยไมตรีจิต ทั้งสองคนใช้หลักการข้อใดถูกที่สุด

- ก. ความสามัคคี
- ข. ความปรองดอง
- ค. ความไวใจซึ่งกัน
- ง. การเสริมสร้างความเข้าใจ

19. การนำข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือกมาเปรียบเทียบกับกันอย่างรอบคอบ จัดเป็นขั้นตอนในการตัดสินใจตามข้อใด

- ก. พัฒนาทางเลือก
- ข. วิเคราะห์ทางเลือก
- ค. การเลือกทางเลือก
- ง. การระบุทางเลือก

20. การขัดแย้งในสังคมไทยควรใช้คำสุภาษิตใดในการแก้ไขปัญหา

- ก. น้ำลดคตอผูด
- ข. อย่าฟังความข้างเดียว
- ค. ปาหมอตายเพราะปาก
- ง. ช้างตายทั้งตัวเอาใบบัวปิดไม่มีด

21. คุณธรรมของพลเมืองดีข้อใด สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตย

- ก. ความรักพวกพ้อง
- ข. ความรักในอิสระเสรี
- ค. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- ง. ความอดทนต่อความยากลำบาก

22. จริยธรรมตามพจนานุกรม

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึงข้อใด

- ก. ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ

ข. ธรรมที่เป็นคำสั่งสอนของศาสนา

ค. หลักธรรมที่ปฏิบัติในทางศาสนา

ง. หลักธรรมคุณความดีที่สามารถวัด

ได้

23. สังฆวัตถุ 4 คือคุณธรรมในข้อใด

- ก. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน
- ข. เป็นเครื่องทำให้ประสบ

ความสำเร็จ

ค. เป็นคุณธรรมของผู้ครองเรือน

ง. เป็นคุณธรรมของผู้ใหญ่

24. พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส “การรู้จักข่มใจ” หมายถึงข้อใด

- ก. ความจริงใจต่อตนเอง
- ข. การรู้จักฝึกใจตนเอง
- ค. การประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งที่เป็น

ประโยชน์

ง. รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม

25. ธรรมใดเป็นเครื่องคุ้มครองโลก

- ก. ขันติ ข. โสรัจจะ
- ค. สัจจะ ง. หิริ โอตตัปปะ

26. ผลดีของการมีสติหมายถึงข้อใด

- ก. รู้ว่าใครจะทำอะไร
- ข. รู้เหตุการณืล่วงหน้า
- ค. รู้ว่าตนเองกำลังทำอะไร
- ง. รู้อดีตชาติของตนเอง

27. สภาพคุณงามความดีใจจิตใจ เป็น
ความหมายของข้อใด
ก. คุณธรรม ข. จริยธรรม
ค. วัฒนธรรม ง. ศีลธรรม
28. หลักธรรมที่สร้างมนุษยสัมพันธ์ คือข้อใด
ก. พรหมวิหาร 4
ข. อิทธิบาท 4
ค. สังฆวัตต 4
ง. คุณธรรม 4
29. เจตียาตอบได้ที่ 1 ของห้อง ราภิน ควรใช้
พรหมวิหาร 4 ข้อใด
ก. เมตตา ข. กรุณา
ค. มุทิตา ง. อุเบกขา
30. ข้อใดเป็นหลักธรรมของคนดี
ก. พรหมวิหาร 4
ข. สัมปยุตธรรม 7
ค. สังฆวัตต 4
ง. คุณธรรม 4
31. ข้อใดคือความหมายของคำว่า “พลเมือง”
ก. คนทุกคนที่อยู่ในประเทศ
ข. ประชาชนที่เป็นกำลังของประเทศ
ค. เป็นผู้ได้รับการรับรองสิทธิ
เสรีภาพ ตามกฎหมาย
ง. ข้อ ข. และ ค.
32. ลักษณะของพลเมืองที่ดีพึงมี ยกเว้นข้อใด
ก. ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายของ
บ้านเมืองโดยเคร่งครัด
ข. มีส่วนร่วมในระบอบ
ประชาธิปไตย
ค. เชื่อมมั่นในความคิดและเหตุผลของ
ตน
ง. รักษาศิลปวัฒนธรรมและจารีต
ประเพณีของชาติ
33. การปกครองระบอบประชาธิปไตย
“อำนาจสูงสุดที่ประชาชนเป็นเจ้าของ”
หมายถึงข้อใด
ก. รัฐธรรมนูญ
ข. อำนาจอธิปไตย
ค. อำนาจอธิปไตย
ง. การเลือกตั้ง
34. ข้อใดคือลักษณะการเป็นเจ้าของอำนาจ
อธิปไตยของประชาชน
ก. การเสียภาษีอากร
ข. เข้าร่วมการคัดเลือกเป็นทหาร
ค. ออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎร
ง. คัดค้านนโยบายรัฐบาลในทุกกรณี
35. ข้อใด ไม่ใช่ วิถีประชาธิปไตยของพลเมือง
ที่ดี
ก. การยึดหลักประชาธิปไตยใน
ระบอบประชาธิปไตย
ข. การปฏิบัติธรรมอยู่ในจริยธรรมอัน
ดีงาม
ค. การดำรงชีวิตในสังคมอย่างลำพัง
ง. การมองคุณค่าของวิถีชีวิต
ประชาธิปไตย

36. หลักการปกครองของประเทศไทยในปัจจุบันตรงกับข้อใด

ก. แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือราชาธิปไตย

ข. แบบประชาธิปไตยโดยมีนายกรัฐมนตรีมีอำนาจสูงสุด

ค. แบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ง. แบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครองสูงสุด

37. ข้อใดเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้แก่สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยมากที่สุด

ก. การมีระเบียบวินัยในตนเอง

ข. การปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดี

ค. การเห็นคุณค่าของประชาธิปไตย

ง. การมีความรักและภาคภูมิใจในสังคม

สังคม

38. นางสาวอิงดาวชอบประดิษฐ์ดอกไม้จากเศษวัสดุที่เหลือใช้ให้เกิดประโยชน์การกระทำของนางสาวอิงดาวสอดคล้องกับการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีอย่างไร

ก. ใฝ่หาความรู้

ข. ปฏิบัติตามกฎหมาย

ค. สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ง. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

39. หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยมีหลายประการยกเว้นข้อใด

ก. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

ข. มีกฎหมายเป็นบรรทัดฐานในการปกครอง

ค. ประชาชนใช้อำนาจการปกครอง

ด้วยตนเอง

ง. หลักประนีประนอมเมื่อเกิดกรณีพิพาท

พิพาท

40. แนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย ด้านใดสำคัญที่สุด

ก. ด้านสังคม

ข. ด้านเศรษฐกิจ

ค. ด้านการเมืองการปกครอง

ง. ถูกทุกข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามวัดเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการแสดงความคิดเห็นที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่สุดตามความรู้สึกหรือเข้าใจมากที่สุด

	เจตคติทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
1.	ผู้นำประเทศควรมาจากการเลือกตั้ง ของประชาชนตามวิถีทาง ประชาธิปไตย					
2.	การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นแบบอย่างของการสร้างระเบียบ ทางวัฒนธรรมของสังคมได้ดีที่สุด					
3.	การใช้สิทธิในการเลือกตั้งเป็นการ แสดงออกตามครรลองประชาธิปไตย ที่ถูกต้อง					
4.	นักการเมืองทุกระดับ มาจากการ เลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิ เลือกตั้ง					
5.	โครงสร้างทางการเมืองประกอบด้วย 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร					
6.	ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และต้องมีภูมิลำเนาอยู่ใน ตำบลนั้นติดต่อกันเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 3 เดือนจนถึงวันเลือกตั้ง					
7.	ปัจจุบันสตรีสนใจข่าวสารทางด้าน การเมืองสนทนาเกี่ยวกับสถานการณ์ และปัญหาทางการเมือง					

	เจตคติทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
8.	การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานในการ ปกครองในระบบประชาธิปไตย เพราะประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ปกครองตนเอง					
9.	สตรีไปใช้สิทธิเลือกตั้งการเมืองทุกระดับ ท่านเคยไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียง เลือกตั้ง ส.ส., ส.ว., สอบจ., สท., และ สอบต.					
10	ท่านแสวงหาความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ ทางการเมืองเพื่อเป็นการพัฒนา ตนเองอยู่เสมอ					
11	นักการเมืองที่เป็นสตรีสามารถแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีพอ ๆ กับผู้ชาย					
12	ผู้หญิงที่มีชื่อเสียงและมีฐานะทาง สังคมทำงานเพื่อสังคมจะมีโอกาสที่ จะได้รับเลือกตั้งเป็นนักการเมืองมาก					
13	นักการเมืองในปัจจุบันต้องยึดมั่นใน คุณธรรมและจริยธรรมเป็นสำคัญ เพื่อสร้างระเบียบทางวัฒนธรรม ของสังคม					
14	นักการเมืองที่เป็นสตรีควรมีบทบาท ในการรับผิดชอบสังคมเท่าเทียมกับ นักการเมือง ท้องถิ่นผู้ชาย					
15	นักการเมืองที่เป็นสตรีจำเป็นต้องมี ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ					

	เจตคติทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
16	นักการเมืองที่เป็นสตรีให้ความเอาใจ ใส่ต่อปัญหาชุมชนและมีความตั้งใจ ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี					
17	สังคมในปัจจุบันผู้ชายและผู้หญิงควร ได้รับสิทธิต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน และผู้หญิงมีความสามารถที่จะเป็น ผู้นำทางการเมืองได้ในทุกระดับ					
18	ผู้หญิงควรเข้ามามีบทบาทและมีส่วน ร่วมในการเมืองทุกระดับ เพราะ ผู้หญิงมีความสามารถในการพัฒนา การเมืองทุกระดับให้เจริญก้าวหน้าได้					
19	ในปัจจุบันผู้หญิงมีความสามารถใน ด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และประสบ ความสำเร็จในการเมืองมากขึ้น					
20	ผู้หญิงมีความจริงใจและตั้งใจ มุ่งมั่นที่ จะเข้ามาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคม หรือระดับชาติได้อย่างแท้จริง					

ส่วนที่ 4 แบบวัดพฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

การปฏิบัติตนตามวิถีความเป็นประชาธิปไตย	ใช่ อย่างยิ่ง	ใช่	ไม่ แน่ใจ	ไม่ใช่	ไม่ใช่ เลย
วิถีความเป็นประชาธิปไตยทางสังคม					
1. ข้าพเจ้าจะแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลเมื่อมีการโต้เถียงกัน					
2. ทุกครั้งที่มีการถกเถียงกันข้าพเจ้ายินดีรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ					
3. ทุกครั้งที่มีการโต้เถียงกันข้าพเจ้าจะยอมรับเมื่อคนอื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า					
4. ข้าพเจ้ายึดเอาความรู้ที่ข้าพเจ้าใช้ในการตัดสินใจปัญหาต่างๆ เสมอ					
5. ข้าพเจ้าไม่ค่อยใช้เหตุผลในการตัดปัญหาเพราะชักช้าไม่ทันการณ์					
6. กติกาของสังคมหากไม่เป็นผลต่อดีข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่เคารพกติกานั้น					
7. ต้องให้ความสำคัญกับตัวเองเสียก่อนที่ จะนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม					
8. ข้าพเจ้าไม่ค่อยใส่ใจที่จะรักษาสมบัติส่วนร่วมมากนักเนื่องจากสมบัตินั้นเราไม่ได้เป็นเจ้าของคนเดียว					
9. เมื่อบิดา มารดา หรือเพื่อน ๆ ของข้าพเจ้าได้แสดงความคิดเห็นขัดแย้ง ข้าพเจ้ามักจะแสดงความไม่พอใจ					
10. ข้าพเจ้าไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ส.ส.,ส.ว.,สอบจ.,สท., และสอบต. ทุกครั้ง					

การปฏิบัติตนตามวิถีความเป็น ประชาธิปไตย	ใช่ อย่างยิ่ง	ใช่	ไม่ แน่ใจ	ไม่ใช่	ไม่ใช่ เลย
<p>11. ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้าน บทบาทความเป็นผู้นำการเมือง ด้าน กระบวนการทางการเมือง และด้านกิจกรรม ของชุมชน</p> <p>12. สตรีสามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ หน้าที่ความเป็นผู้นำทางการเมืองได้ทุก ระดับ</p> <p>13. เมื่อข้าพเจ้ามีโอกาสด ข้าพเจ้าจะพูดคุย ปัญหาทางการเมืองร่วมกันภายใน ครอบครัวอยู่เสมอ</p> <p>14. เมื่อข้าพเจ้ามีโอกาสดาเนินกิจกรรมใน เรื่องใดเรื่องหนึ่งส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลมาจาก การตัดสินใจของข้าพเจ้าคนเดียว</p> <p>15. ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและ แสดงความคิดเห็นที่สำคัญบางอย่างใน ครอบครัว เช่น การวางแผนครอบครัว การ ไปเที่ยว การทานอาหาร เป็นต้น</p> <p>16. เมื่อบิดา มารดา หรือเพื่อน ๆ ของ ข้าพเจ้าได้ตำหนิเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้า ได้มีโอกาสดชี้แจงเหตุผลเสมอ</p> <p>17. ข้าพเจ้ากับคนในครอบครัว หรือ เพื่อน ๆ ได้เคยร่วมกันวิจารณ์การทำงาน ของรัฐบาล รวมถึงสถานการณ์ทางการเมือง เสมอ</p> <p>18. ข้าพเจ้ามีความเชื่อในระบบการ ปกครองแบบประชาธิปไตยเหมาะสมกับ ประเทศไทย และเมื่อมีโอกาสดสนทนากับ</p>					

การปฏิบัติตนตามวิถีความเป็น ประชาธิปไตย	ใช่ อย่างยิ่ง	ใช่	ไม่ แน่ใจ	ไม่ใช่	ไม่ใช่ เลย
<p>กลุ่มเพื่อน ๆ เกี่ยวกับการเมือง ข้าพเจ้าได้ ถ่ายทอดความรู้นี้</p> <p>วิถีความเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ข้าพเจ้ามักจะใช้จ่ายอย่างประหยัดทั้ง ส่วนตัวและเพื่อคนอื่นเสมอ 2. การดอคมค่าใช้จ่ายในครอบครัวเป็นสิ่ง ที่ข้าพเจ้าไม่ค่อยใส่ใจมากนัก 3. หากมีผลประโยชน์ตอบแทนข้าพเจ้า แต่ ข้าพเจ้าอาจไม่ซื้อสัตย์สุจริตต่ออาชีพบ้าง เป็นบางครั้ง 4. ข้าพเจ้าได้พยายามพัฒนางานอาชีพของ ข้าพเจ้าให้ก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง 5. บ่อยครั้งหากมีเวลาว่าง ข้าพเจ้ามักจะ ไม่ทำอะไรนอกจากพักผ่อนให้สบายกาย 6. ข้าพเจ้ามักจะใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อ ตนเองและส่วนรวมเสมอมา 7. ข้าพเจ้ามักหาทางสร้างงานเพื่อให้เกิด ประโยชน์ส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง 8. ข้าพเจ้ามักสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยและ สังคมโลกเป็นประจำ 9. ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ผลิตหรือผู้ขายสินค้า ที่ไม่เอาเปรียบเทียบคนซื้อ เช่น คด โกง ล่อลวง ฯลฯ แน่แน่นอน 10. ข้าพเจ้ามักหาทางเสียภาษีให้น้อยลง หรือหากเป็นไปได้ก็จะเลี่ยงภาษีเสมอ เพราะทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น 					

การปฏิบัติตนตามวิถีความเป็น ประชาธิปไตย	ใช่ อย่างยิ่ง	ใช่	ไม่ แน่ใจ	ไม่ใช่	ไม่ใช่ เลย
<p>วิถีความเป็นประชาธิปไตยทางการเมือง</p> <p>1.ข้าพเจ้าเชื่อว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศว่าเป็นสิ่งที่เป็นอย่างจริง</p> <p>2.ข้าพเจ้าเชื่อว่าทุกคนที่เกิดมาไม่มีความเท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพ เพราะสังคมมีการแบ่งชนชั้น</p> <p>3.การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่ข่มเหงรังแกคนที่อ่อนแอหรือยากจนกว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในสังคมบ้านเรา</p> <p>4.“กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขของสังคม” ข้อความนี้เป็นจริงในชุมชนของข้าพเจ้า</p> <p>5.ทุกครั้งที่มีความขัดแย้งในชุมชนที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่จะได้รับการตัดสินหรือยุติปัญหาด้วยการใช้เหตุผลที่ถูกต้อง</p> <p>6.ในชุมชนที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่จะตัดสินโดยอาศัยเสียงข้างมากทุกครั้ง</p> <p>7.บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่ปฏิบัติตามมติเสียงข้างมากเพราะเห็นว่า สิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อข้าพเจ้าเลย</p> <p>8.บ่อยครั้งเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นข้าพเจ้าจะใช้วิธีการประนีประนอมเพื่อลดความขัดแย้งก่อนหน้าก่อนเบาเสมอ</p> <p>9.ข้าพเจ้าเคารพ กฎ กติกา หรือกฎหมายของบ้านเมืองเสมอ</p>					

การปฏิบัติตนตามวิถีความเป็น ประชาธิปไตย	ใช่ อย่างยิ่ง	ใช่	ไม่ แน่ใจ	ไม่ใช่	ไม่ใช่ เลย
<p>10. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่สามารถทนรับฟัง ข้อคิดเห็นของคนอื่นที่มีความขัดแย้งกับ ข้าพเจ้า</p> <p>11. ข้าพเจ้ามักให้การยอมรับในเหตุผล ที่ดีกว่าเสมอแม้คนนั้นจะเด็กกว่าข้าพเจ้า ก็ตาม</p> <p>12. ข้าพเจ้าปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์ต่อ หน้าที่โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เสมอมา</p> <p>13. หากมีโอกาสมือใด ข้าพเจ้าจะเสนอ ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทุกครั้ง</p> <p>14. ข้าพเจ้ามักจะเสนอตนเองรับใช้พี่น้อง หรือคนในชุมชนในการเป็นตัวแทนไปทำ หน้าที่ต่าง ๆ เสมอ</p>					

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะทั่วไป เพื่อนำไปแก้ไข ปรับปรุง การวิจัย และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไป

1. ด้านความรู้

.....

.....

.....

2. ด้านเจตคติ

.....

.....

.....

3. ด้านพฤติกรรม

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

โครงการและตารางอบรมการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
โครงการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
การพัฒนาศักยภาพทางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

หลักการและเหตุผล

ในปัจจุบันสตรีไทยได้รับการยอมรับและคุ้มครองทางกฎหมายให้มีสิทธิต่าง ๆ เช่นเดียวกับบุรุษทุกประการและภาพที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันก็คือ สังคมไทยได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่นเดียวกับผู้ชาย โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งก็ได้มีการยอมรับบทบาทและความสามารถของสตรีมากยิ่งขึ้นจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคม จึงกล่าวได้ว่า สตรีได้กลายเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่มีความสำคัญในสังคมจากค่านิยมในปัจจุบันเชื่อว่า อำนาจทางการเมืองควรที่จะกระจายอำนาจไปสู่ประชาชน โดยไม่จำกัดเพศ ชนชั้น เชื้อชาติ หรือศาสนา ดังนั้นประชาชนควรที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริงและทั่วถึง ซึ่งนับว่าเป็นผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพทางการเมืองของสตรี โดยปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้คือ การให้สตรีได้รับโอกาสทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น ตามแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) มีเป้าประสงค์ให้คนในสังคมมีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการเคารพศักดิ์ศรี และคุณค่าความเป็นมนุษย์ มีความเสมอภาคระหว่างสตรีและบุรุษ มีเจตคติต่อการส่งเสริมบทบาทของสตรีและบุรุษในการร่วมพัฒนาประเทศ สตรีได้รับโอกาสในการพัฒนาและมีส่วนร่วมในสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร และการปกครองอย่างเต็มที่ ทั้งให้สตรีได้รับการคุ้มครองทางสุขภาพ ซึ่งหมายถึง ภาวะแห่งความสุขอันสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิตใจ และทางสังคม มีความมั่นคงในชีวิตและร่างกาย และเข้าถึงบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของสตรี สัดส่วนของสตรีในภาคการเมืองและการบริหารเพิ่มขึ้น ดังนั้น บทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี จึงเป็นอีกประการหนึ่งจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงในการพัฒนารูปแบบการปกครองตามเจตนารมณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การพัฒนาศักยภาพทางการเมืองของสตรี โดยให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมือง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการตัดสินใจทางสังคมและการเมืองไว้เป็นประเด็นหลักที่ต้องจับตามอง โดยได้ให้เหตุผลว่า สตรี

จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจในระดับต่าง ๆ เพราะการตัดสินใจเหล่านั้นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสตรีโดยรวม

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสัมมนา ได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องบทบาททางการเมืองของสตรี อย่างถูกต้องและสามารถนำไปพัฒนาองค์ความรู้ได้อย่างเข้าใจมากยิ่งขึ้น
2. ต้องการทราบ ปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ในจังหวัดยโสธร
3. เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร
4. เพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และประเมินผล
5. เพื่อให้สตรีมีบทบาทในสังคมและเวทีการเมืองและเกิดการยอมรับบทบาททางการเมือง

เป้าหมาย

กลุ่มสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน(อสม.) ตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 40 คน

สถานที่ดำเนินการ

วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2559 ณ. ศาลาประชาคมตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1

- 1.1 บรรยายให้ความรู้เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในศตวรรษที่ 21
- 1.2 บรรยายเรื่อง แนวโน้มและทิศทางการเมืองการปกครองของไทยในอนาคต
- 1.3 กิจกรรม ค้นหาผู้นำทางการเมือง
- 1.4 บรรยายเรื่อง การส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม
- 1.5 การพัฒนาองค์ความรู้ทางการเมืองของสตรีแบบมีส่วนร่วม

กำหนดการตารางอบรมสัมมนา

ตารางกำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนาทบทางทหารเมืองของสตรีใน
จังหวัดยโสธร

วันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2559

ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

เวลา	กิจกรรม
8.00-09.00 น.	- ลงทะเบียนรายงานตัว - กล่าวต้อนรับ โดย รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ/ผศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์/วิภาพรรณ อุปนิสากร พิธีกรและผู้วิจัย - พิธีเปิด (รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร) - แจกแบบทดสอบก่อนอบรม
09.00-09.40 น.	- การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของสตรีในศตวรรษที่ 21 โดย ดร.ธมกร ทยาประศาสน์
09.40-10.20 น.	- แนวโน้มและทิศทางการเมืองการปกครองของไทยในอนาคต โดยนางสะอาด จันดี
10.20-10.40 น.	- พักรับประทานว่าง/นันทนาการ
10.40-11.20 น.	- ประชาธิปไตยตามแนวพุทธศาสนา โดย..ดร.สุวัฒน์ จิตต์จันทร์/ อ.ศุภสิทธิ์ ถินทมาตย์
11.20-12.00 น.	- กิจกรรม ค้นหาผู้นำทางการเมือง โดยพิธีกร/ผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย
12.00-13.00 น.	- พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00-13.40 น.	- การพัฒนาวิถีประชาธิปไตยในสังคมออนไลน์แบบก้าวกระโดด โดย ผศ.ดร.สุรสิทธิ์ ไกรสิน/ดร.ธีระภัทร ถิ่นแสนดี
13.40-14.20 น.	- การกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย โดย ผศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์
14.20-15.00 น.	- การพัฒนาความรู้ เจตคติและพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดย รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ
15.00-15.20 น.	- พักรับประทานว่าง/นันทนาการ
15.20-16.00 น.	- ประชุมกลุ่มย่อยและระดมสมองเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ เจตคติและพฤติกรรม ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดย พิธีกร/ผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย
16.00-16.30 น.	- สตรีสโมสร/นันทนาการ - ปิดการอบรมสัมมนา

วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2559
ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

เวลา	กิจกรรม
8.00 - 09.00 น.	- ลงทะเบียนรายงานตัว - กล่าวต้อนรับ โดย คุณแก้วลี อ่อนเรือง
09.00 - 09.40 น.	- ชมวีดิทัศน์เรื่อง บทบาทสตรีคนสำคัญของโลก
09.40 - 10.20 น.	- กิจกรรมเสวนาเรื่องผู้หญิงกับการเมือง โดย นางพัฒนา ศรีชนะ
10.20 - 10.40 น.	- พักรับประทานอาหารว่าง/นันทนาการ
10.40 - 11.20 น.	- บทบาทสตรีทางการเมืองยุคใหม่ โดย ดร.สุวิมล สมไชย
11.20 - 12.00 น.	- กิจกรรม ค้นหาผู้นำทางการเมือง โดยพิธีกร/ผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย
12.00 - 13.00 น.	- พัก รับประทานอาหารเที่ยง
13.00 - 13.40 น.	- การพัฒนาเจตคติทางการเมืองของสตรีแบบมีส่วนร่วม โดย ดร.ธีระภัทร ถิ่นแสนดี
13.40 - 14.20 น.	- การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย โดย ผศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์
14.20 - 15.00 น.	- การสร้างแรงจูงใจในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของสตรี โดย รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ
15.00 - 15.20 น.	- พัก รับประทานอาหารว่าง/นันทนาการ
15.20 - 16.00 น.	- ประชุมกลุ่มและระดมสมองเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ เจตคติทางการเมือง โดย พิธีกร/ผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย
16.00 - 16.30 น.	- สตรีสโมสร/นันทนาการ - ปิดการอบรมสัมมนา

วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2559
ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

เวลา	กิจกรรม
8.00 - 09.00 น.	- ลงทะเบียนรายงานตัว
	- กล่าวต้อนรับ โดยคุณแก้วลี อ่อนเรือง/วิภาพรรณ อุปนิสากร พิธีกรและผู้วิจัย
09.00 - 09.40 น.	- การชมวิดีโอทัศน์เรื่อง อิทธิพลของสตรีสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและ บรรยายเรื่องภาวะสตรี
09.40 - 10.20 น.	-การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของสตรีแบบมีส่วนร่วม โดย ดร.วิญญู ยุพฤทธิ
10.20 - 10.40 น.	- พักรับประทานว่าง/นันทนาการ
10.40 - 11.20 น.	-การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดย อ.รัชชัย ขยันทำ
11.20 - 12.00 น.	- กิจกรรม สัมภาษณ์ผู้เข้าอบรมสัมมนา โดยพิธีกร/ผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย
12.00 - 13.00 น.	- พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 - 14.00 น.	- การประชุมกลุ่มระดมสมองเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมือง โดย ผศ.ดร.จรัส บุคดาพงษ์
14.00 - 15.00 น.	-กิจกรรมอภิปรายผลการประชุมกลุ่ม
	-แจกแบบสอบถามการวิจัยหลังการอบรมสัมมนา โดยคณะวิทยากรและผู้วิจัย
15.30 น.	-พิธีปิดการอบรม

ผลที่ได้รับจากงานวิจัย

1. ได้ทราบรูปแบบการพัฒนาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร
2. ได้ทราบการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร
3. ได้นำผลของการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร และนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันต่อไป
4. ได้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธรมากยิ่งขึ้น
5. การพัฒนาเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องพรรคการเมืองอย่างถูกต้อง
6. เกิดกิจกรรมการระดมสมอง ที่กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์

ลงชื่อ.....ผู้รับผิดชอบโครงการ

(นางวิภาพรรณ อุปนิสากร)

ลงชื่อ.....ผู้เห็นชอบโครงการ

(.....)

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นงานวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

2. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับสตรีนั้น ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องนี้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

ส่วนที่ 2 ในการส่งเสริมและพัฒนาเจตคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับสตรีนั้น ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

ส่วนที่ 3 ในการพัฒนาและเสริมสร้างพฤติกรรมทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตยให้กับสตรีนั้นท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในจังหวัดยโสธร อื่น ๆ หรือไม่

.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ได้ตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ภาคผนวก ง
แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางภาคผนวกที่ 1 การคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามในการวิจัย

แบบสอบถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	0	1	1	4	.80	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	-1	0	1	3	.60	ใช้ได้
5	1	1	0	1	1	4	.80	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
8	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
9	1	1	1	0	1	4	.80	ใช้ได้
10	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
11	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
12	1	1	0	-1	1	3	.60	ใช้ได้
13	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
14	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
15	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
16	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
17	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
18	1	1	0	0	1	3	.60	ใช้ได้
19	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
20	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
21	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
22	1	1	0	-1	1	3	.60	ใช้ได้
23	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
24	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
25	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้

แบบสอบถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
26	-1	1	1	1	1	4	.80	ใช้ได้
27	1	1	1	1	0	4	.80	ใช้ได้
28	1	1	1	1	0	4	.80	ใช้ได้
29	0	1	1	1	0	3	.60	ใช้ได้
30	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
31	1	0	1	1	1	4	.80	ใช้ได้
32	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
33	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
34	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
35	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
36	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
37	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
38	0	0	1	1	1	3	.60	ใช้ได้
39	1	1	1	0	1	4	.80	ใช้ได้
40	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
41	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
42	1	1	0	1	1	4	.80	ใช้ได้
43	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
44	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
45	1	1	1	1	0	4	.80	ใช้ได้
46	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
47	1	1	1	0	1	4	.80	ใช้ได้
48	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
49	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
50	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้

แบบสอบถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
51	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
52	0	0	1	1	1	3	.60	ใช้ได้
53	1	1	1	-1	1	3	.80	ใช้ได้
54	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
55	1	1	1	0	1	5	.80	ใช้ได้
56	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
57	1	1	-1	1	1	4	.80	ใช้ได้
58	0	1	1	1	1	4	.80	ใช้ได้
59	1	1	1	1	-1	4	.80	ใช้ได้
60	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
61	1	1	-1	1	1	4	.80	ใช้ได้
62	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้

ผลการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence) ของข้อคำถามแต่ละข้อเพื่อเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป ปรากฏว่า ข้อคำถามทั้ง 62 ข้อสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมด

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนาเชิงลึก

ตารางภาคผนวกที่ 2 รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนาเชิงลึก ระยะที่ 1

เพื่อค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสตรี

ลำดับที่	ชื่อ – นามสกุล	ตำแหน่ง
1	นางสะอาด จันดี	ประธานสภาสตรีอำเภอภูคุดชุม จังหวัดยโสธร
2	ดร.ธมกร ทยาประศาสตร์	นายกสโมสรไลออน ภาค 10 จังหวัด อุบลราชธานี
3	นางพัฒนา ศรีชนะ	รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร
4	นางนิตยา เสี่ยมศักดิ์	ประธานสภาสตรีอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
5	นางสมพร จำปานแดง	ประธานสภาเกษตรกร อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
รวมทั้งสิ้น 5 คน		

ตารางภาคผนวกที่ 3 รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	ตำแหน่ง
1	นางลำแพน พุทธช่อ	หัวหน้ากลุ่มพัฒนาสตรีอำเภออุตุชุม จังหวัดยโสธร
2	นางสายทอง ศรีมันตะ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
3	นางสาวริกา อางหาญ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
4	นางภัทรวรินทร์ ทองน้อย	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
5	นางอุบล ทองน้อย	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
6	นางสายลม แสงศรี	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
7	นางชลิตา บุญแซม	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
8	นางสมสนุก ลำพุทธา	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
9	นางนงลักษณ์ มาตรขาว	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
10	นางคำดี บุญพร้อม	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
11	นางบัววัน สีภา	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
12	นางสำราญ แก้วกัญญา	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)

รวมทั้งสิ้น 12 คน

ภาคผนวก ฉ
บัญชีรายชื่อผู้เข้ารับการอบรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางภาคผนวกที่ 4 รายชื่อสตรีในกลุ่มตัวอย่างสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
ตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1	นางทิพานัน ปทุมวัน	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
2	นางกนกพร มูลชีวะ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
3	นางศิริลักษณ์ วงศ์จันทร์	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
4	นางระเบียบ บุญบรรลุ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
5	นางวิมล ไตรยสุทธิ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
6	นางหม่อม ทวีศักดิ์	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
7	นางชไมพร ศรีวสุทธิ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
8	นางอุรา เดชคำภู	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
9	นางลำแพน พุทธช่อ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
10	นางสายทอง ศรีมันตะ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
11	นางสาวริกา อาจหาญ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
12	นางภัทรวรินทร์ ทองน้อย	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
13	นาอูบล ทองน้อย	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
14	นางสายลม แสงศรี	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
15	นางชลิตา บุญแซม	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
16	นางมะลิ สมสู	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
17	นางคำรงค์ ศรีวิระสุทธิ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
18	นางสมทรง สุวรรณเพชร	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
19	นางอรอน แสงแสน	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
20	นางยุวดี ส่วนเสน่ห์	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
21	นางครุณี ส่วนเสน่ห์	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
22	นางศรินันท์ ไชยรักษ์	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
23	นางวาสนา บุคดา	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
24	นางสมสนุก ลำพุทธา	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
25	นางนงลักษณ์ มาตรขาว	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)
26	นางคำดี บุญพร้อม	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
27	นางบัววัน สีภา	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
28	นางสำราญ แก้วกัญญา	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
29	นางสะอาด จันทร์ดี	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
30	นางจรัส โสมณวัฒน์	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
31	นางคุณ ปั่นทอง	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
32	นางละออง ศรีเพชร	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
33	นางละนอม ปั่นทอง	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
34	นางทองจันทร์ สีภา	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
35	นางยุพิน สว่างวงษ์	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
36	นางวิมลมาลย์ ทองไชย	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
37	นางอัจฉรา ทองคำ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
38	นางประนอม ศรีชนะ	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
39	นางโสภา ไชยแสง	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
40	นางทองใส อุปชัย	สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)

รวมทั้งสิ้น 40 คน

ภาคผนวก ช

คำอำนาจจำแนกและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

RELIABILITY

```

/VARIABLES=a1 a2 a3 a4 a5 a6 a7 b1 b2 b3 b4 b5 b6 b7 c1 c2 c3 c4 c5 c6 d1
d2 d3 d4 d5 d6 d7 e1 e2 e3 e4 e5 f1 f2 f3 f4 f5 f6 f7 g1 g2 g3 g4 g5 g6 h1
h2 h3 h4 h5 h6 h7 i1 i2 i3 i4 i5 i6 i7 i8 i9 j1 j2 j3 j4 j5 j6 j7 j8 k1 k2
k3 k4 k5 k6 k7 l1 l2 l3 l4 l5 l6 m1 m2 m3 m4 m5 n1 n2 n3 n4 n5 o1 o2 o3 o4
o5 o6 o7 p1 p2 p3 p4 p5 q1 q2 q3 q4 q5 r1 r2 r3 r4 r5 r6 s1 s2 s3 s4 s5 s6
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL/MODEL=ALPHA
/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE
/SUMMARY=TOTAL .

```

Reliability

[DataSet1] G:\SNOOK\Rel Abill.sav

Scale: ALL VARIABLES**Case Processing Summary**

		<i>N</i>	<i>%</i>
Cases	Valid	52	100.0
	Excluded^a	0	.0
	Total	52	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's	
Alpha	N of Items
.967	121

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
a1	3.50	1.076	52
a2	3.71	.800	52
a3	2.90	1.176	52
a4	3.35	1.064	52
a5	2.71	1.348	52
a6	3.71	.977	52

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
a7	3.00	1.048	52
b1	4.04	.816	52
b2	3.92	.860	52
b3	4.21	.723	52
b4	4.19	.793	52
b5	3.88	.922	52
b6	3.86	1.009	52
b7	3.96	1.028	52
c1	3.85	1.036	52
c2	4.12	1.003	52
c3	4.02	.852	52
c4	4.25	.926	52
c5	4.48	.700	52
c6	4.42	.696	52
d1	4.37	.817	52
d2	4.27	.992	52
d3	4.15	.777	52
d4	4.13	1.103	52
d5	4.10	.846	52
d6	4.06	.916	52
d7	3.90	1.142	52
e1	4.19	.793	52
e2	4.08	.837	52
e3	4.00	.907	52
e4	4.13	.981	52
e5	3.52	1.196	52
f1	3.77	1.041	52

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT PHITSANULOK UNIVERSITY

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
f2	3.87	.950	52
f3	3.42	1.144	52
f4	3.75	.928	52
f5	3.73	1.050	52
f6	3.98	.918	52
f7	3.65	1.008	52
g1	3.06	1.127	52
g2	3.12	1.022	52
g3	3.08	1.026	52
g4	3.81	.793	52
g5	3.75	.826	52
g6	3.31	1.039	52
h1	3.38	1.032	52
h2	3.63	.886	52
h3	4.02	.804	52
h4	3.50	1.111	52
h5	3.44	1.145	52
h6	3.88	.878	52
h7	3.10	1.209	52
h	3.15	1.243	52
i2	3.17	1.043	52
i3	2.67	1.368	52
i4	3.04	1.236	52
i5	2.81	1.429	52
i6	3.98	.779	52
i7	3.31	1.039	52
i8	4.08	.904	52

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
<i>l0</i>	3.94	.916	52
<i>l1</i>	4.10	.869	52
<i>l2</i>	3.06	1.243	52
<i>l3</i>	3.27	.910	52
<i>l4</i>	3.96	.766	52
<i>l5</i>	3.87	.715	52
<i>l6</i>	3.04	1.188	52
<i>l7</i>	2.37	1.456	52
<i>l8</i>	2.48	1.421	52
<i>k1</i>	3.96	.885	52
<i>k2</i>	3.77	.983	52
<i>k3</i>	3.75	1.007	52
<i>k4</i>	3.80	.955	52
<i>k5</i>	3.77	1.022	52
<i>k6</i>	4.08	.737	52
<i>k7</i>	4.00	.970	52
<i>h1</i>	4.06	.916	52
<i>l2</i>	3.50	1.146	52
<i>l3</i>	3.60	.934	52
<i>l4</i>	3.83	.923	52
<i>l5</i>	3.75	1.046	52
<i>l6</i>	3.96	.969	52
<i>m1</i>	3.94	1.127	52
<i>m2</i>	3.29	1.143	52
<i>m3</i>	3.29	.915	52
<i>m4</i>	3.48	1.111	52
<i>m5</i>	3.13	1.329	52

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนม
RAJABHAT NAKHON PHANOM UNIVERSITY

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
n1	3.60	1.142	52
n2	3.21	1.446	52
n3	3.87	.991	52
n4	3.81	.908	52
n5	3.88	.832	52
o1	4.40	.721	52
o2	3.96	1.066	52
o3	4.02	1.038	52
o4	3.15	1.211	52
o5	3.40	1.317	52
o6	3.73	1.300	52
o7	3.63	1.205	52
p1	2.73	1.416	52
p2	2.62	1.444	52
p3	2.80	1.361	52
p4	2.33	1.543	52
p5	2.56	1.514	52
q1	2.96	1.427	52
q2	2.81	1.344	52
q3	2.75	1.281	52
q4	3.00	1.241	52
q5	3.13	1.372	52
r1	2.96	1.236	52
r2	2.60	1.287	52
r3	2.54	1.639	52
r4	2.75	1.519	52
r5	2.84	1.274	52

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
r6	3.15	1.377	52
s1	3.90	1.053	52
s2	3.81	.908	52
s3	3.13	1.221	52
s4	2.77	1.262	52
s5	3.69	1.164	52
s6	3.08	1.467	52

Item-Total Statistics

	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha If Item Deleted
a1	426.27	3482.789	.434	.967
a2	426.06	3503.467	.369	.967
a3	426.87	3477.217	.436	.967
a4	426.42	3468.249	.556	.967
a5	427.06	3472.722	.406	.967
a6	426.06	3489.271	.423	.967
a7	426.77	3480.612	.464	.967
b1	425.73	3507.103	.324	.967
b2	425.85	3521.152	.330	.967
b3	425.56	3513.350	.294	.967
b4	425.58	3500.445	.405	.967
b5	425.88	3510.065	.258	.967
b6	425.61	3503.374	.290	.967
b7	425.61	3497.805	.330	.967

Item-Total Statistics

	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha If Item Deleted
c1	425.92	3507.523	.248	.967
c2	425.65	3504.858	.279	.967
c3	425.75	3500.975	.371	.967
c4	425.52	3522.098	.434	.967
c5	425.29	3537.072	.369	.968
c6	425.35	3525.133	.436	.967
d1	425.40	3508.598	.556	.967
d2	425.60	3513.392	.406	.967
d3	425.62	3516.477	.238	.967
d4	425.63	3487.178	.389	.967
d5	425.67	3499.636	.386	.967
d6	425.71	3504.209	.313	.967
d7	425.87	3486.040	.294	.967
e1	425.68	3518.623	.405	.967
e2	425.69	3515.786	.258	.967
e3	425.77	3513.828	.290	.967
e4	425.63	3511.099	.417	.967
e5	426.25	3482.623	.389	.967
f1	426.00	3484.510	.435	.967
f2	425.90	3482.834	.493	.967
f3	426.35	3485.094	.540	.967
f4	426.02	3513.784	.324	.967
f5	426.04	3486.234	.417	.967
f6	425.79	3500.758	.345	.967
f7	426.12	3507.986	.252	.967

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
g1	426.71	3485.856	.390	.967
g2	426.65	3462.427	.628	.967
g3	426.69	3463.158	.620	.967
g4	425.96	3498.940	.421	.967
g5	426.02	3517.784	.423	.967
g6	426.46	3479.822	.474	.967
h1	426.38	3485.967	.427	.967
h2	426.13	3493.923	.423	.967
h3	425.75	3489.681	.513	.967
h4	426.27	3470.279	.516	.967
h5	426.33	3471.244	.493	.967
h6	425.88	3502.379	.345	.967
h7	426.67	3458.538	.556	.967
h	426.62	3468.241	.473	.967
l2	426.60	3458.442	.648	.967
l3	427.10	3434.128	.643	.967
l4	426.73	3461.808	.520	.967
l5	426.96	3435.842	.604	.967
l6	425.79	3499.660	.420	.967
l7	426.46	3469.783	.557	.967
l8	425.69	3516.139	.568	.967
l9	425.83	3506.381	.293	.967
j1	425.67	3500.303	.369	.967
j2	426.71	3462.641	.512	.967
j3	426.50	3477.275	.568	.967

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
J4	425.81	3505.021	.369	.967
J5	425.90	3491.147	.561	.967
J6	426.73	3445.181	.663	.967
J7	427.40	3458.755	.457	.967
J8	427.29	3430.915	.637	.967
k1	425.81	3512.002	.250	.967
k2	426.00	3499.255	.334	.967
k3	426.02	3498.882	.328	.967
k4	425.87	3530.236	.464	.968
k5	426.00	3487.569	.418	.967
k6	425.69	3515.394	.264	.967
k7	425.77	3492.612	.397	.967
H1	426.71	3514.601	.248	.967
I2	426.27	3470.632	.497	.967
I3	426.17	3466.264	.654	.967
I4	425.94	3488.526	.456	.967
I5	426.02	3488.607	.400	.967
I6	425.81	3493.374	.390	.967
m1	425.83	3478.613	.443	.967
m2	426.48	3461.941	.583	.967
m3	426.48	3458.451	.741	.967
m4	426.29	3474.592	.483	.967
m5	426.63	3440.785	.619	.967
n1	426.17	3483.322	.554	.967
n2	426.56	3487.271	.281	.967

Item-Total Statistics

	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha If Item Deleted
n3	425.90	3490.598	.405	.967
n4	425.96	3507.998	.281	.967
n5	425.88	3492.888	.462	.967
o1	425.37	3522.315	.279	.967
o2	425.81	3497.766	.318	.967
o3	425.75	3484.858	.433	.967
o4	426.62	3447.379	.634	.967
o5	426.37	3441.962	.617	.967
o6	426.04	3488.234	.320	.967
o7	426.13	3486.629	.358	.967
p1	427.04	3439.646	.586	.967
p2	427.15	3442.525	.557	.967
p3	427.17	3454.381	.517	.967
p4	427.44	3425.585	.615	.967
p5	427.21	3426.248	.624	.967
q1	426.81	3447.335	.535	.967
q2	426.96	3457.489	.505	.967
q3	427.02	3460.490	.510	.967
q4	426.17	3471.362	.452	.967
q5	426.63	3436.354	.627	.967
r1	426.81	3445.256	.636	.967
r2	427.17	3437.832	.659	.967
r3	427.23	3419.357	.611	.967
r4	427.02	3431.706	.690	.967
r5	426.83	3438.518	.655	.967

Item-Total Statistics

	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance If Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha If Item Deleted
r6	426.62	3448.163	.550	.967
s1	425.87	3487.727	.404	.967
s2	425.96	3490.273	.447	.967
s3	426.63	3463.727	.514	.967
s4	427.00	3444.000	.631	.967
s5	426.08	3470.308	.491	.967
s6	426.69	3441.629	.554	.967

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N. of Items
428.77	3539.044	59.490	121

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ซ
หนังสือเชิญเป็นวิทยากรและหนังสือ
เชิญเข้าร่วมโครงการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่ รศ.รปศ.ว ๐๑๑๔/๒๕๕๙

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
๕๕๐๐๐

๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นวิทยากร
เรียน

ด้วยด้วย นางวิภาทรพรรณ อู่นิสากร รหัสประจำตัว ๕๖๙๒๖๐๐๑๐๑๓๕ นักศึกษา
ปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในเขตจังหวัดยโสธร"
เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

ทั้งนี้ทางคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ได้พิจารณา
เห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างยิ่ง จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นวิทยากร ในวันศุกร์ที่ ๑๓
พฤษภาคม ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

แสดงความนับถือ
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๕๓๓๖๒-๓๕๕๕

ที่ รศ.รปศ.ว ๐๑๑๕/๒๕๕๙

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
๕๔๐๐๐

๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอเรียนเชิญเข้าร่วมโครงการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรียน

ด้วยด้วย นางวิภาพรรณ อุปนิสากร รหัสประจำตัว ๕๖๙๒๖๐๐๑๐๑๓๔ นักศึกษา
ปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีในเขตจังหวัดยโสธร"
เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

ทั้งนี้ทางคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ได้พิจารณา
เห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญดีเยี่ยม จึงขอเรียนเชิญเข้าร่วมโครงการอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการ
ในวันศุกร์ที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วน จังหวัดยโสธร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุทธ)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๕๓๓๗๒-๓๕๕๕

ภาคผนวก ฅ

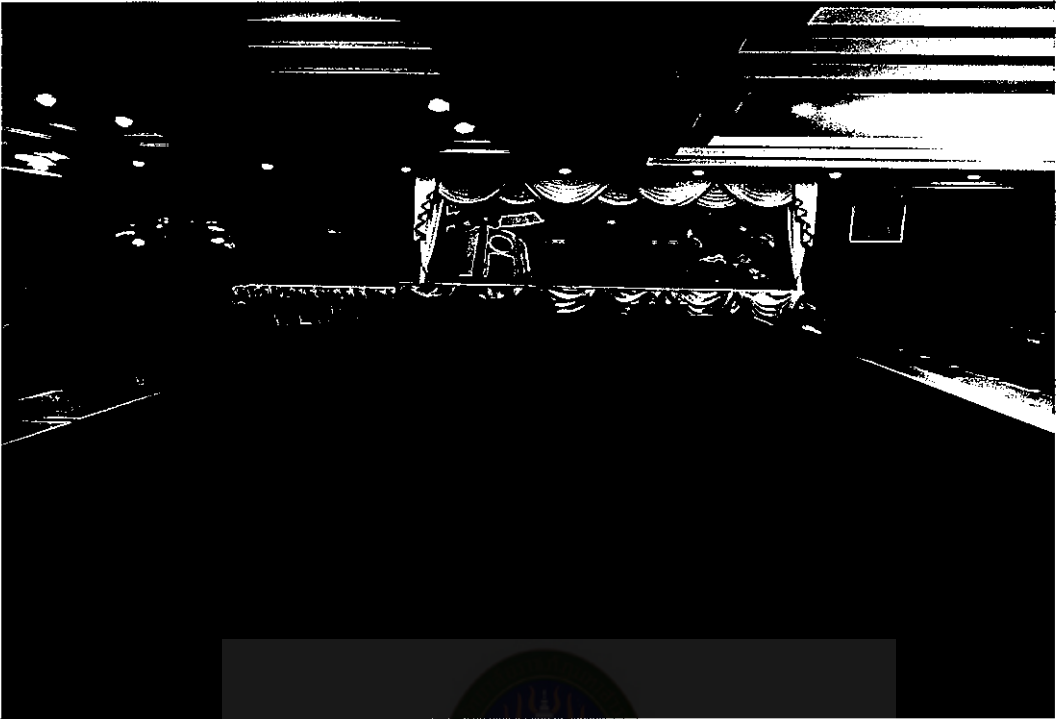
ภาพถ่ายกิจกรรมประกอบการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

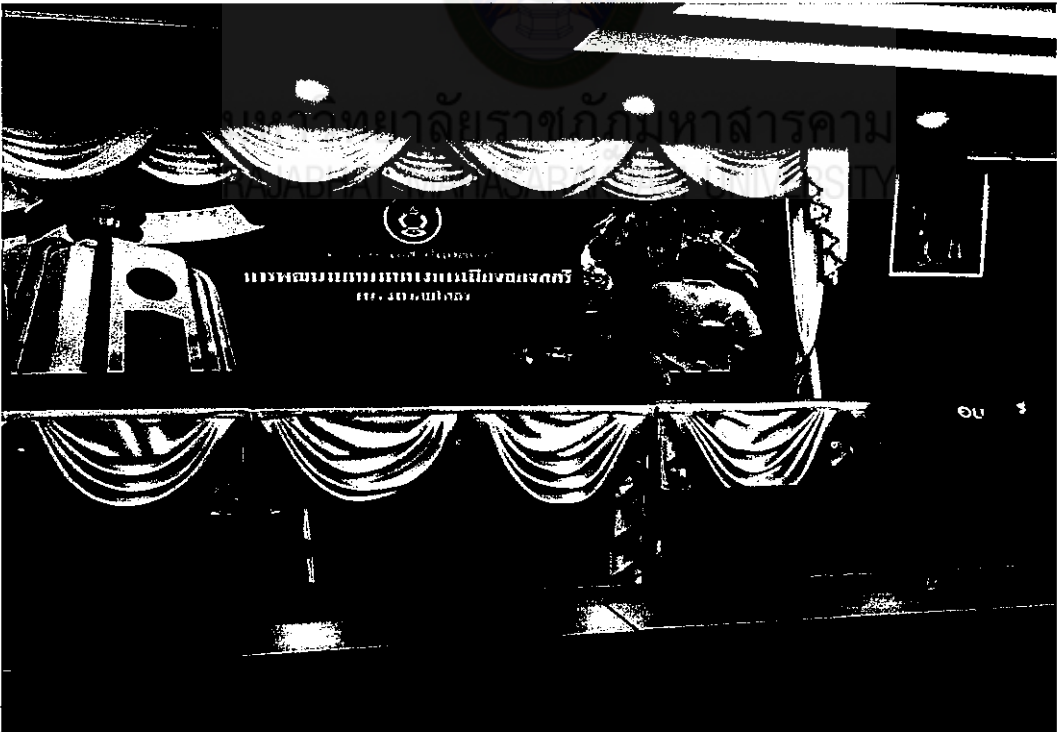

ภาพภาคผนวกที่ 1 ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร สถานที่จัดการประชุม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพภาคผนวกที่ 2 สถานที่จัดการประชุม

ภาพภาคผนวกที่ 3 จัดสถานที่ก่อนการประชุม

ภาพภาคผนวกที่ 4 สัญลักษณ์จังหวัดยโสธร

ภาพภาคผนวกที่ 5 ถ่ายรูปร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

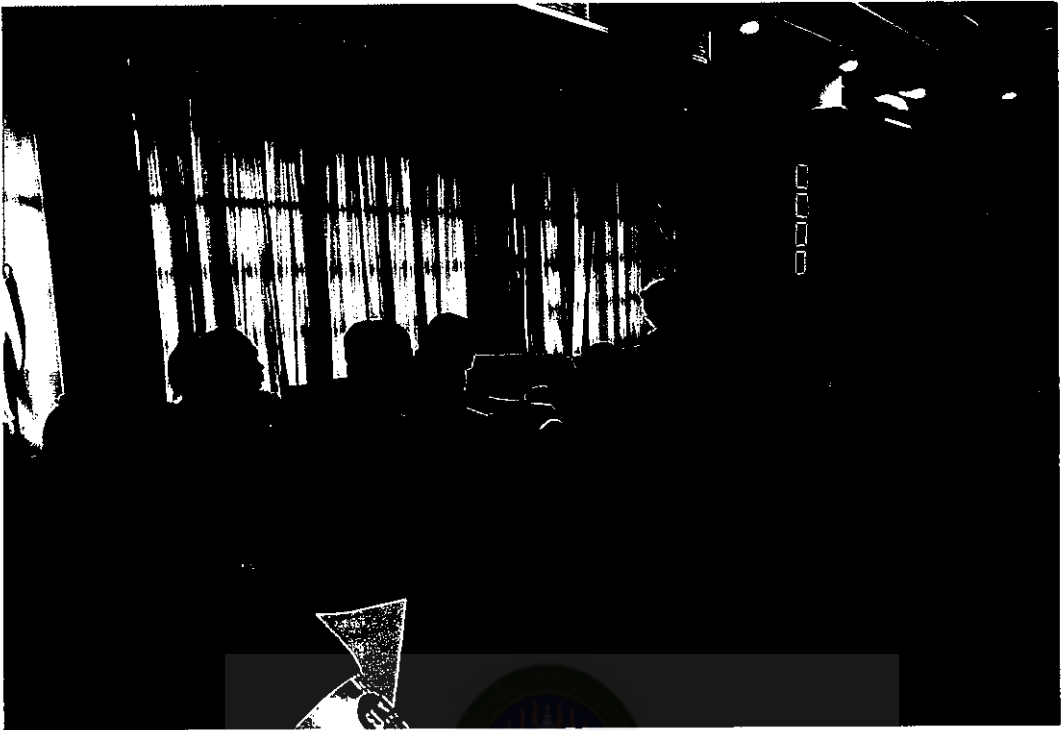
ภาพภาคผนวกที่ 6 ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพภาคผนวกที่ 7 ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และสตรีกลุ่มตัวอย่าง

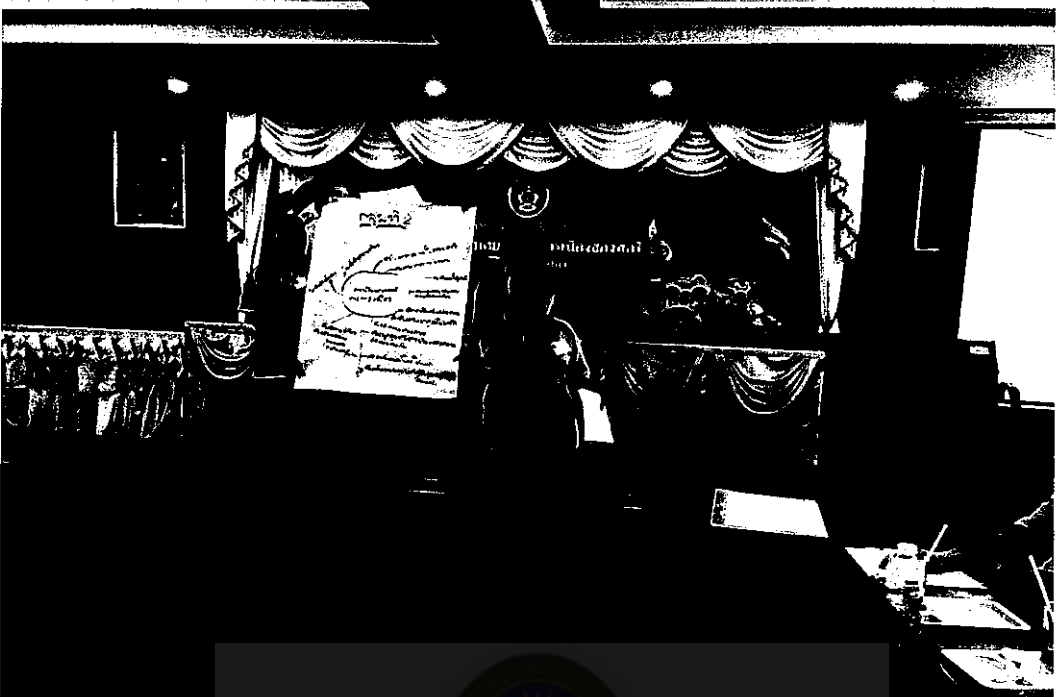
ภาพภาคผนวกที่ 8 ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการอภิปรายผลงาน

ภาพภาคผนวกที่ 9 อบรมกลุ่มโดยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ/อภิปรายกลุ่มหลังอบรม

ภาพภาคผนวกที่ 10 เริ่มทำการอภิปรายกลุ่ม

ภาพภาคผนวกที่ 11 อภิปรายกลุ่มที่ 2 ให้กรรมการรับฟัง

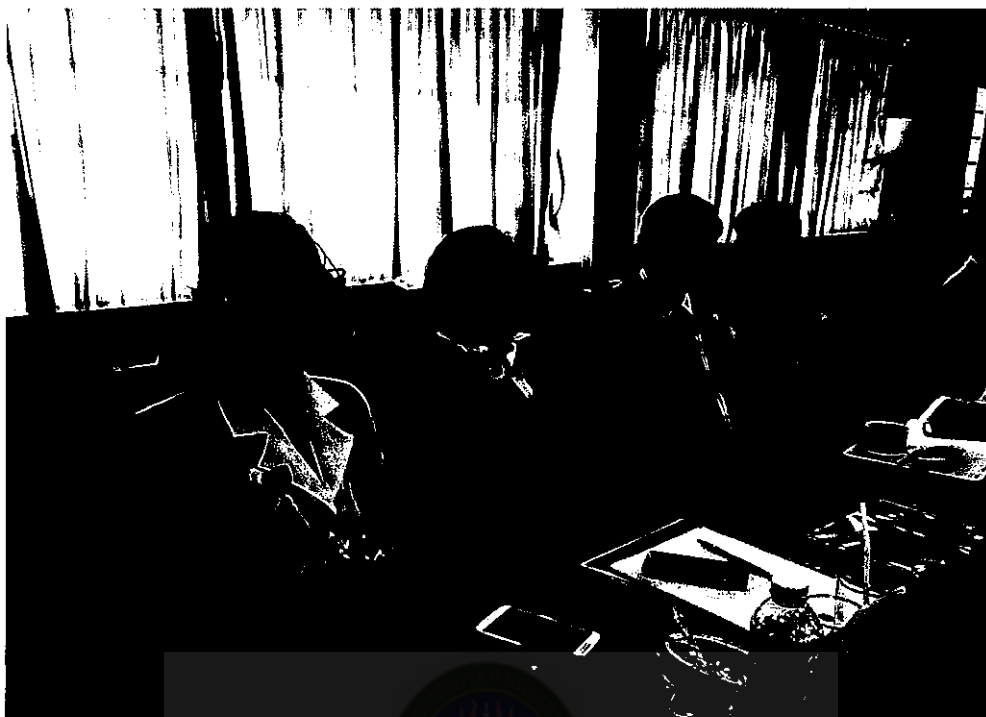
ภาพภาคผนวกที่ 12 วางแผนการนำเสนอ

ภาพภาคผนวกที่ 13 แนะนำให้ควรรู้กลุ่มสตรีตัวอย่างจาก VTR โดยนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาพภาคผนวกที่ 14 ประธานให้ข้อเสนอแนะการนำเสนออภิปรายกลุ่ม

ภาพภาคผนวกที่ 15 อบรมกลุ่มสตรีตัวอย่าง โดยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ

ภาพภาคผนวกที่ 16 ผู้วิจัยเสนอหัวข้อการวิจัย / พิธีกรเชิญประธานกล่าวเปิดงาน

ภาพภาคผนวกที่ 17 เปิดประเด็นในการอภิปรายกลุ่ม

ภาพภาคผนวกที่ 18 ออกแบบแนวทางการนำเสนอผลงาน

ประวัติของผู้วิจัย

ชื่อ นางวิภาพรรณ อุปนิสากร

วันเกิด 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497 จังหวัดยโสธร

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 549 ถนนน้อยผดุง อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

สถานที่ปฏิบัติงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ตำแหน่งหน้าที่ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2551 ปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) สาขารัฐศาสตร์การปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2553 รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2559 รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ร.ป.ด.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY